Latinska slovnica.

Po gimnazijskem učnem načrtu z dne 20. marca 1909, št. 116.662

spisal

dr. Jos. Pipenbacher.

Društvo „Dom in šola“ * Ilt. real. gimn. v Ljubljani *

Druga izdaja.

Po vsebini neizpremenjen ponatis z odlokom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 17. julija 1910, št. 30.117, odobrene izdaje.

Cena v platno vezani knjigi K ~~3·20~~. 45 —

V Ljubljani, 1913.
Založil L. Schwentner.

48986

030027656

Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Prvi del.

Glasoslovje.

Latinske pismenke.

Latinščina ima teh-le 24 pismenk ali črk: *A a*, *B b*, *C c*, *D d*, *E e*, *F f*, *G g*, *H h*, *I i*, *K k*, *L l*, *M m*, *N n*, *O o*, *P p*, *Q q*, *R r*, *S s*, *T t*, *U u*, *V v*, *X x*, *Y y*, *Z z*. Izgovarjajo se vobče kakor dotične črke v slovenščini. 1

Pismenke se dele:

1. v samoglasnike ali vokale *a*, *o*, *u*, *e*, *i*, *y*, ki so dolgi ali kratki. Dolgi vokali imajo v tej knjigi nad seboj ¯ kot znak dolžine, n. pr. *ā* = dolgi *a*. Kratki tukaj navadno nimajo znaka kratkosti ˘. Znamenje ¯ nad vokalom pomeni, da je zlog lahko dolg in kratek (= *syllaba anceps*, dvojnotrajen zlog), n. pr. *homŏ* (človek), *leŏ* (lev). — Dva vokala v govoru v eden glas združena imenujemo dvoglasnik ali diftong, ki je vedno dolg. Navadni diftongi so: *ae*, *au*, *oe;* le v malo besedah se nahajajo *eu*, *ei*, *ui*. 2

2. v soglasnike ali konsonante, ki so vse ostale črke, izvzemši *h*.

Rimljani so pisali le z velikimi črkami. Sedaj se piše velika črka le kot začetnica: 1. početkom govora in vsakega stavka za piko; 2. pri lastnih imenih in za priimke rabljenih pridevnikih: *Rōma*, *Alexander Māgnus;* 3. pri pridevnikih, ki so izpeljani od lastnih imen, in njih adverbih: *populus Rōmānus* rimski narod, *Latīnē loquī* latinski govoriti. 3

Glede izgovarjanja je še pomniti: 4

1. Polglasnega *e* latinščina ne pozna.

2. *I i* se rabi v latinščini tudi kot soglasnik *j*, namreč: *a)* v začetku besed pred samoglasniki: *iūs* (pravo), *iam* (že), iz-

govarjaj *jus, jam;* seveda se tudi v sestavljenkah izgovarja *i* kakor v njih sestavinah: *iniūria (in-iūria), quoniam (quon-iam), adiungō (ad-iungō)* = *injuria, quonjam, adjungo; b)* sredi besed med samoglasnikoma: *māior* (večji), *iēiūnus* (trezen, tešč), izgovarjaj *major, jejunus;* toda *tenuia, tenuior* = *tenuia* (4 zložno), *tenuior.* V grških besedah je *i* vedno vokal: *Īapetus* (Japet), *Iōnēs* (Jonci), izgovarjaj *Ī-apetus, I-ōnēs.*

3. *U* in *V* so Rimljani izražali z *V: VELVM* = *vēlum* (jadro).

4. Diftongi, ki jih slovenščina nima, se glase: *ae* kakor nemški *ä, oe* kakor nemški *ö, au* kakor slovenski *av* (nemški *au*), *eu* kakor slovenski *ev, ei* in *ui* kakor slovenski *ej* in *uj:* n. pr. *aetas* = *ätas, pauper* = *pauper* (prim. zdrav = zdrau), *poena* = *pöna, heus* = *heus* (prim. šumevci = šumeuci), *ei* = *ej, huic* = *hujk.*

Pripomnja. Znak **razstave** (diereze, ločitve) ¨ znači nad drugim izmed dveh vokalov, da se izgovarjata ločeno: *poëta* (pesnik), reci *po-eta* Rabi se pa tudi lahko samo znak dolžine ali kračine: *poēta, neŭter* = *nĕuter* (nobeden od obeh), reci: *ne-uter.*

5. *Y (ypsilon)* se nahaja le v nelatinskih besedah; izgovarja se kakor nemški ü: *pyramis* (piramida), *dynastēs* (mogotec).

6. *S* se glasi med vokali iste besede in v zvezi *ns* + vokal kakor slovenski **z**, sicer kakor **s**; *ss* = slovenski **s**; *rosa* (roža) = *roza; mēnsa* (miza) = *menza; sum* (sem) = *sum; iussū* (na povelje) = *jusu.*

7. *K* se je pisal in se piše redno v besedah *Kalendae* (Kalende, prvi dan vsakega meseca) in *Kaesō* (Kezo) ter njih kraticah *Kal., K.* Sicer so pa Rimljani izgovarjali *c* kot *k: celer* (hiter), *caecus* (slep), = *keler, käkus.* Sedaj izgovarjamo *c* **kakor slovenski c pred *e, i, y, oe, eu,* sicer kot k**; n. pr. *Cicerō* (Ciceron) = *Cicero,* toda *cacūmen* (vrh) *kakúmen.*

8. *Q* se nahaja le v zvezi z *u* in se glasi kakor slovenski *kv*: *quās* (katere) = *kvas.*

9. V zvezi ***ngu*** se izgovarja ***u*** pred vokali kakor ***v***: *sanguis* (kri) = *sangvis;* takisto pri ***su*** pred **dolgimi** debelnimi vokali: *suāvis* (sladek) = *svāvis;* toda: *sūus* itd. (svoj), *sŭo* itd. (šijem), *sŭis* itd. (svinje).

10. ***H* ni soglasnik,** nego le znači, da je naslednji vokal nadahnjen (aspiriran); izgovarja se rahlo kakor nemški ɦ v začetku besed: *habeo* (prim. ɦaben, ɦolen); nekatere besede se pišejo poleg *h* tudi brez *h: havē* = *avē* (zdrav bodi), *hūmor* = *ūmor* (tekočina), *herus* = *erus* (hišni) gospodar.

11. Kakor slovenski h, nemški ch se glasi *ch;* izprva rabljen le v tujkah, n. pr. *chorus* (kor), *archōn* (arhon), se nahaja pozneje tudi v latinskih besedah, n. pr. *pulcher; sch* je slovenski sh: *schola,* reci: *shola.*

12. *Th* = *t* z nadahnjenim sledečim vokalom, *ph* = *f;* oba se rabita le v tujkah, n. pr. *theātrum* (gledišče), *pharetra* (tul), reci: *theatrum, faretra.*

13. *X* in *z* sta zložena konsonanta; *x* = *cs* slovenski ks: *lūx* = *lūcs,* reci: *luks* (luč); *z (zeta)* = *ds* = slovenski dz; rabi se le v tujkah: *gaza,* reci: *gadza* (zaklad).

14. *Tǐ* so Rimljani izgovarjali vedno kot *ti*. Sedaj se glasi *tǐ* **pred vokali** kot *ci*, izvzemši za *s (x), t*, n. pr. *nātiō*, reci: *nacio* narod, toda *tōtius* vse(ga), *ostium* ustje, *mixtiō* mešanje, *Attiānus* Atianov, atianski. Tudi v **tujkah** se izgovarja *ti* vedno kot *ti*: *Boeōtia* (Beotija), *Miltiadēs* (Miltiad).

Glavni glasovni zakoni.

A. Vokali in diftongi.

1. Vokali *a, e, i, o, u* se često izpreminjajo tako, da krepkejši nastopajo namesto slabših, pa tudi narobe (jačenje, slabljenje samoglasnikov). Tako menjava: 5

a z *o, e, i*: *pars — portiō; patior — perpetior, cado — occidō;*

b) *o* z *u, i*: *adolēscō — adultus; homŏ — hominis; e* z *o, u*: *tego — toga, gener(is) — genus;*

c) *u* z *e* in *i*: *opus — operis, optumus — optimus;*

d) *e* z *i*: *rego — corrigō, facili — facile.*

2. Dolgi vokali postajajo kratki v koncu besed pred ***r, l, m, (n)t,*** sredi besed pa pred ***nd, nt***: *dolor, animal, rīpam, lauda(n)t, laudandus, laudantis;* dolgi so v: *fūr* (tat), *sāl* (sol), *sōl* (solnce) — v sestavah: *nōndum, ūndecim, quīndecim, vēndō, quīntus, nūntius.* Vokali so kratki tudi pred vokali in pred *h* — ***vōcālis ante vōcālem brevis*** —: *dēlĕō, fīnĭō, prŏhibeō, trăho.* Izjeme so:

a) vokali pred izpahnjenim konsonantnim *i*: *Gāī, Pompēī, rēiciō* iz: *Gāiī, Pompēiī, rēiiciō.*

b) *ēī* v gen. in dat. 5. deklinacije po predstoječem *i*: *faciēī, diēī*, toda *fidĕī.*

c) rodilniki na *ius*: *illīus, ūnīus.*

Pripomnja. Pri pesnikih tudi *ūnius* itd.; vselej *alīus* (gen.).

d) *fīō;* le pred *er* je *i* kratek: *fĭerī, fĭerem.*

3. Vsak vokal pred ***gm, gn, nf, ns, nx, nct*** postane dolg: *āgmen, māgnus, īnfrā, mēns (mĕntis), iūnxī, iūnctum.*

4. *I (j)* med dvema vokaloma izpade pri: *Gāī, Pompēī* in *iaciō* v zloženkah: *ab-iciō, dē-iciō,* za: *Gājī, Pompējī, abjiciō.*

5. Diftongi se izpreminjajo sledeče:

Iz *ae* postaja *ī*, iz *au* postaja *ō* ali *ū*: *laedō — allīdō, plaudō — explōdō, claudō — conclūdō.*

B. Konsonanti.

6

I. Razdelitev konsonantov.

Konsonanti so:

Po kakovosti glasu	Po glasovni stopnji	Po govorilih				
		1. ustniki, *labiālēs*	2. zobniki, *dentālēs*	3. goltniki, *gutturālēs*	4. jezikovca *linguālēs*	5. nebnik, *pālātālis*
1. nemi, *mūtae*	*a)* trdi, *tenuēs*	p	t	c (k), q		
	b) mehki, *mediae*	b	d	g		
	c) nadihnjeni, *aspīrātae*	(ph)	(th)	ch		
2. zveneči (poluglasniki), *sēmivocālēs*	*a)* tekoča, *liquidae*				l, r	
	b) nosnika, *nāsālēs*	m	n			
	c) sapniki, *spīrantēs*	f, v	s			i *cōnsonāns* (= j)

Nemim in zvenečim konsonantom pripadata sestavljenca *x* in *z*.

II. Izpreminjava konsonantov.

7 Konsonanti se tudi v latinščini često izpreminjajo.

1. *g* + *t* = *ct: ago — āgtum — āctum.*

2. *b* + *s* = *ps: nūbō — nūbsī — nūpsī;* vendar: *urbs, plēbs, trabs. b* + *t* = *pt: nūbtum — nūptum; b* v *ab, ob, sub* ostane pred *s, t: absolvō, obsideō, obtineō.*

3. *c, g* + *s* = *x: lūcs = lūx; fīgō — fīgsī — fīcsī — fīxī;* ali (po predstoječem *l, r*) = *s: mergō — mergsī — mersī; spargō — spargsī — sparsī; mulceō — mulcsī — mulsī.*

4. *d, t* + *t* = *ss: concut-tum = concussum, ced-tum = cessum;* ali = *st* pred *r* in na koncu besed: *rōd-trum = rōstrum, ed-t = ēst.*

5. *d, t* + *s* = *ss: ced-sī = cessī;* ali = *s: dīvid-sī — dīvīsī, art-s — ars, laud-s — laus.*

6. *c* + *l, m, n, r* = *gl, gm, gn, gr: nec-legō = neglegō, sec-mentum = sēgmentum.*

7. *m,* izvzemši pri *circum,* pred *d, t, c, g, q, s, n, i* (= *j*) se izpreminja v *n: eum-dem = eundem, com-tineō = contineō, hum-ce = hunc, com-gerō = congerō, com-quīrō = conquīrō, com-sternō = cōnsternō, com-*

nectō = *connectō*, *quom-iam* = *quoniam* (dvozl.), *com-iungō* = *coniungō*; pred *quam* lahko *m* ostaja: *tamquam*, *quamquam*, *(n)umquam*. Nasprotno se izpreminja *n* v *m* pred *b*, *p*: *rumpō*, *cumbō*, iz: *runpō*, *cunbō*.

8. *s* med dvema vokaloma prehaja v *r* (**rotacija**): *onesis* — *oneris*, *geso* — *gero*, *ūsō* — *ūrō*, *hausiō* — *hauriō*; *esam* — *eram*, *disimō* — *dirimō*; če pa stoji mesto *ss*, ostaja: *haesī*, *rīsī*, *suāsī*, takisto v sestavah po vokalu predloga: *dē-sīdō*, *pro-sequor* in pri *vāsis*.

9. Često se skupaj stoječi konsonanti izenačijo (= popolno izenačenje, popolna asimilacija; vsaka druga je nepopolna, glej zgoraj): *facil-simus* — *facillimus*, *fer-se* — *ferre*, *vel-se* — *velle*, *ced-sī* — *cessī*, *ed-se* — *ēsse*, *pot-se* — *posse*, *tol-no* — *tollo*, *sup-mus* — *summus*, *prem-sī* — *pressī*, *celer-simus* — *celerrimus*. — Predlog *ad* se enači: vselej pred *c* in *t*: *adcurrō* — *accurō*, *adtingō* — *attingō*; navadno pred *p* in *s*: *approbō*, *assuēscō*; nikdar pred *b*, *m*, *v*, *i* (= *j*); *ex* se le pred *f* asimiluje, takisto *dis*: *ex-fugiō* — *effugiō*, *dis-fluō* — *diffluō*; *ob*, *sub* se asimilujeta pred *c*, *f*, *p*: *ob-cāsus* — *occāsus*, *ob-fendō* — *offendō*, *ob-pōnō* — *oppōnō*, *sub-cingō* — *succingō*, *sub-ficiō* — *sufficiō*, *sub-pleō* — *suppleō*; *sub* tudi pred *g* in *m*: *sub-gerō* — *suggerō*, *sub-mergō* — *summergō*.

10. Med *m* in *s*, *t* se vriva *p*: *sūmō*, *sūm-p-sī*, *sūm-p-tum*, toda: *hiems*.

11. Zaradi ložjega izgovora odpadejo včasi začetni konsonanti (odpad soglasnikov): *(g)nātus*, *(g)nāvus*, *(t)lātus*, *(s)nix*, *(g)nōscō*. Sredi besed izpadajo (izpad soglasnikov), zapustivši navadno dolg predstoječi vokal (nadomestna zateza): *dis-dūcō* — *dīdūcō*, *didcscō* — *dīscō*, *adgnōscō* — *āgnōscō*, *lūcsna* — *lūna*, *spargsī* — *sparsī*, *fulgsī* — *fulsī*, *fulctum* — *fultum*, *bovs* — *bōs*, *nigvs* — *nics* — *nix*.

12. Koncem besede ne stojita dva enaka konsonanta, zatorej: *fel*, *mel*, *os*, *as*, *far*, mesto podvojenega končnika. Tudi skupni *rd* in *ct* ni na koncu, zato le: *cor*, *lāc* za *cord*, *lact*. Sploh more biti na koncu le: *-nt* in konsonant(a) + *s*: *amant*, *urbs*; osamljene so oblike: *est*, *vult*, *fert*.

Kvantiteta *(quantitās)* ali količina zlogov.

Zlog je dolg ali kratek. Dolg je: 8

1. prirodno, *nātūrā* — prirodna dolžina, če je v njem dolg vokal ali diftong: *māter*, *pīnus*, *persōna*, *pēnūria*, *caecus*, *pōena*, *gaudium*;

2. stavno, *positiōne* — stavna (pozicijska) dolžina, če za prirodno kratkim vokalom stojita vsaj dva soglasnika ali sestavljenca *x*, *z*: *ferre*, *templum*, *dux*, *gaza*. V pozicijsko dolgih zlogih se vokali izgovarjajo kratko: v *ars* n. pr. se izgovarja *a* hitro kakor n. pr. v *ăro*. Zaraditega tudi taki vokali nimajo nobenega znamenja. — *Qu*, *ch*, *ph*, *th* so enostavni soglasniki, torej ne tvorijo pozicijske ali stavne dolžine. Tvori jo pa konsonant *i* (tudi če je izpahnjen) s predstoječim konsonantom: *abiciō* (– ∪ ∪ –).

Vendar je zlog kratek, če sledi za njegovim vokalom nemi soglasnik s tekočim *l* ali *r*: *múltiplex, quádruplus, árbitror, medíocris, ímpigra.* Vedno kratek je zlog s prirodno kratkim vokalom, za katerim je le eden (ali nobeden) konsonant.

Naglas.

9 Vsaka beseda ima le na enem vokalu glavni naglas (akcent). Ta je:

1. pri dvozložnicah na prvem (predzadnjem) zlogu: *mā́ter, pā́ter, ā́vus.*

2. pri mnogozložnicah na predzadnjem zlogu, če je dolg, drugače na predpredzadnjem: *incī́dō, inérmis, íncidō, hóminēs, ménsāque, mēnsā́que, patérque*; s privešenkami *-que, -ve, -ne* zložene besede imajo tudi na **kratkem** predzadnjem zlogu naglas, če je mnogozložnica (= prvi del sestave) sama naglašena na predpredzadnjem zlogu: *ómniă — omniā́ve, córporă — corporā́que.*

O *cōnsī́lī* itd. gl. § 26; *assuēfā́cis, -fī́s* itd. gl. § 133, 7.

Dostavek. Tudi tujke se ravnajo glede naglasa v latinščini po latinskih pravilih: *āēr, lámpas, pȳramis, theātrum, philosóphia, dynástēs, Némea, Oédipūs.* — V grščini imajo vse te besede naglas drugod.

Razzlogovanje.

10 1. Vsaka beseda ima le toliko zlogov kakor vokalov in diftongov.

2. Od dveh skupaj stoječih vokalov, ki nista spojena v diftong, spada torej vsak k drugemu zlogu: *e-o, de-us, e-am.*

3. Konsonant med dvema vokaloma pripada k naslednjemu zlogu: *lau-dō, pa-ter.*

4. Od dveh ali več konsonantov med dvema vokaloma se jih jemlje toliko k naslednjemu zlogu, kolikor jih more začenjati kako latinsko besedo: *mā-tris (tribuō), ca-stra (strāmen), fel-lis, fac-tus, sūmp-sī (psallō* ni latinska beseda); *ch, ph, th* se seveda ne ločijo: *Bac-chus.*

5. Sestavljenke se ločijo po svojih sestavinah: *co-eō, sub-est, ob-itus, trāns-igō.*

Ločila

11 rabimo v latinščini sedaj ista kakor v slovenščini.

Drugi del.

Oblikoslovje.

O govornih razpolih.

Latinščini rabi kakor slovenščini devetero govornih raz- 12
polov ali besednih plemen, namreč:

1. samostalnik, *nōmen substantīvum*, substantiv;
2. pridévnik, *nōmen ádiectīvum*, adjektiv;
3. števnik, *nōmen numērále*, (numerale);
4. zaimek, *prōnōmen*, pronómen;
5. glagol, *vérbum*;
6. prislov, *adverbium*, adverb;
7. predlog; *praepositiō*, prepozicija;
8. veznik, *cōniūnctiō*, konjunkcija;
9. medmet, *interiectiō*, interjekcija.

1.—4. so imena, *nōmina*, 6.—9. členice, *particulae*. Imena in glagoli se v govoru pregibljejo, so pregibni, členice so nepregibne. Pregibanje imen se imenuje sklanjatev, *dēclīnātiō*, deklinacija, pregibanje glagolov spregatev, *coniugātiō*, konjugacija; pridevniki (in nekateri prislovi) se tudi stopnjujejo; to pregibanje se imenuje stopnjevanje, *comparātiō*.

Imena. Nómina.

Samostalnik. Substantivum. - Pridevnik. Adiectivum. 13

Substantiv je ali *nōmen concrētum*, ki imenuje stvar ali reč; ali *nōmen abstractum*, ki zaznamuje dejanje, stanje, lastnost: *laudātiō* hvaljenje, *valētūdō* zdravstveno stanje, *māgnitūdō* velikost.

Pri substantivih je treba gledati: 1. na spol, 2. na število, 3. na sklon, 4. na deklinacijo.

Spol. Genus.

Tudi v latinščini razlikujemo troji spol, *genus*: moški, *genus* 14
masculīnum (m.), ženski, *genus fēmininum* (f.), srednji, *genus néutrum* (n.).

Spol je naraven ali slovničen. Prvi se razodeva po pomenu, drugi po končniku samostalniških debel.

Glede spola pomni:

1. **Osebna** imena se ravnajo po prirodnem spolu. Zato so *masculīna* n. pr.: *nauta* brodnik, *agricola* poljedelec, *Persa* Peržan; *fēminīna* n. pr.: *mulier* žena, *Venus* Venera.

Pripomnja. Slovnični spol imajo: *cōpiae* (vojaške) čete, *excubiae* in *vigiliae* straže; *auxilia* pomočne čete, *manucipium* suženj (sužnji), *servitium* sužnji.

2. **Stvarna** imena se ravnajo po slovničnem spolu, o katerem se bo govorilo pri deklinacijah.

Vendar so:

a) imena **rek** razen *Mātrona* in *Ālia* **moškega** spola, n. pr.: *Sequana*, *Tiberis*.

b) imena **dreves** na *-us* **ženskega** spola, n. pr.: *pōpulus* topol, *quercus* hrast.

15 **Tujke** imajo svoj **domači spol.** Zato so *fēminīna* (kakor v grščini) imena **mest, otokov in dežel na** *-s* n. pr.: *Corinthus*, *Cyprus*, *Salamis*, *Epīrus*; nadalje: *Babylōn*, *Carthāgō*, *Lacedaemō*, reki *Lēthē* in *Styx*. —

Masculīna so: navadno mesti *Orchomenus* in *Oreus*; vselej dežele *Bosporus*, *Isthmus*, *Pontus* in *Hellēspontus*; *tripūs* trinožnik, *scīpiō* (palica), *elephās* (slon).

Neutra so: substantivi na *-ma*: *poēma* pesem; *pelagus* (morje).

16 *Indēclīnābilia* (§ 53, 1. prip.) so *neutra*, n. pr.: *fās* pravo, *scīre* (*tuum*) (tvoje) znanje, *Delta*, *Argos*.

17 *Commūne* (*commūnis generis* skupnega spola) se zove samostalnik, ki je moškega spola, kadar znači moško bitje, ženskega, kadar znači žensko bitje.

N. pr.: *cīvis* m. državljan, f. državljanka; *comes* m. spremljevalec, f. spremljevalka, *dux* m. voditelj, f. voditeljica, *canis* m. pes, f. psica; *bōs* m. vol, f. krava.

18 *Mōbile* (premičen) imenujemo samostalnik, ki ima za moški in ženski spol posebno obliko: *magister* učitelj — *magistra* učiteljica, *dominus* gospod — *domina* gospa, *rēx* kralj — *rēgīna* kraljica, *servus* suženj — *serva* sužnja, *gallus* petelin — *gallīna* kokoš, *leo* lev — *leaena* levinja, *cervus* jelen — *cerva* košuta.

19 O spolu **živalskih** imen še pomni:

Nekatera imena imajo za vsak spol posebno besedo: *ariēs* oven — *ovis* ovca, *taurus* bik — *vacca* krava.

Druga so vkupna *(epicoena)*, ki imajo za moško in za žensko bitje samo eno obliko; ta ima slovnični spol. Tako je *corvus* krokar, *ānser* gos, *passer* vrabec, *pāvō* pav, *turtur* grlica, *vultur* jastreb samo moškega spola, *rāna* žaba, *fēlēs* mačka, *vulpēs* lisica vselej ženskega spola. Ako se hoče zaznamovati prirodni spol, se pristavi *mās* (moški) za moški spol, *fēmina* (ženska) za ženski, n. pr.: *ānser fēmina* gos, *fēlēs mās* maček. — Nobeno živalsko ime ni srednjega spola.

Število. Numerus.

Število je v latinščini le dvojno: ednína, *númerus* 20
singulāris, singular, in množina, *nūmerus plūrālis*, plural, ki služi tudi za slovensko dvojino.

Sklon. Casus.

Sklonov je v vsakem številu šestero, namreč: 21

1. imenovalnik, *nōminātīvus*, nominativ (= nom.);
2. rodilnik, *genitīvus*, genitiv (= gen.);
3. dajalnik, *datīvus*, dativ (= dat.);
4. tožilnik, *accūsātīvus*, akuzativ [= ak(uz).];
5. zvalnik, *vocātīvus*, vokativ (= vok.);
6. ločilnik, *ablātīvus*, ablativ (= abl.).

Nominativ in vokativ sta nezavisna sklona *(cāsūs rēctī)*, ostali štirje so zavisni skloni *(cāsūs oblīquī)*.

Pripomnja. Ablativ je prevzel tudi službo dveh drugih sklonov, ki sta se bila v latinščini kmalu izgubila, lokativa (mestnika) in instrumentala (orodnika). Od prvega se je ohranilo nekaj ostankov, n. pr. *domī* doma, *rūrī* na kmetih, od drugega le *modo* le.

Sklanjatev. Declinatio.

Deklinacij je v latinščini pet. Značilna za poedine je 22
končnica gen. sing.; ta je pri

I. *ae*, II. *ī*, III. *is*, IV. *ūs*, V. *ēī*.

Debelni končnik, ki se kaže pri vseh deklinacijah v gen. plur. pred sklonilom *(r)um*, je pri

I. *a*, II. *o*, III. *i* (*u*) ali konsonant, IV. *u*, V. *e*.

Tudi v latinščini nimajo vsi skloni različnih oblik. Enaki so: 23

1 nominativ in vokativ, izvzemši besede II. deklinacije na *-us;*

2. v pluralu dativ in ablativ;

3. pri neutrih nominativ, akuzativ in vokativ. V pluralu imajo imenovani skloni vedno končnik *-a* kakor v slovenščini.

Prva ali *a*-deklinacija.

24 Po prvi deklinaciji se pregibljejo besede, ki se končujejo v nom. sing. na *-a*, v gen. sing. na *-ae*. Substantivi *a*-deklinacije so ženskega spola, izvzemši imena mož in rek (gl. § 14).

Primer: *rosa*. Deblo: *rosa*.

	Singular		Plural	
Nom.	*rosa*	roža	*rosae*	rože (roži)
Vok.		(o) roža!		(o) rože! (roži!)
Gen.	*rosae*	rože	*rosārum*	rož
Dat.	*rosae*	roži	*rosīs*	rožam (rožama)
Ak.	*rosam*	rožo	*rosās*	rože (roži)
Abl.	*rosā*	od rože / z rožo	*rosīs*	od rož / z rožami (rožama)

Sklanjaj: *mēnsa* miza, *rāna* žaba, *poēta* pesnik, *agricola* poljedelec.

Tako se sklanja tudi ženski spol adjektivov in participov na *-us* (*-er* le adj.), *-a*, *-um: bonus* dober, *bona* dobra, *bonum* dobro, *amātus* (3) ljubljen (3).

Pregibli: *māgna glōria* velika slava, *puella laudāta* pohvaljena deklica.

Pripomnja 1. *Familia* družina kot atribut substantivov *pater* oče, *māter* mati, *fīlius* sin, *fīlia* hči ima v gen. sing. poleg *ae* tudi staro končnico *-ās;* torej *pater familiās* hišni oče, gospodar, *māter familiās* gospodinja, *fīlia familiās* domača hči.

Pripomnja 2. *Dea* (boginja) in *fīlia* imata v zvezi z *deus* (bog) in *fīlius* radi razlike v dat. (abl.) pl. *-ābus,* torej: *fīlīs fīliābusque.*

Pripomnja 3. V zloženkah s *-cola* in *-gena* rabijo pesniki v gen. pl. *-ūm* mesto *-ārum: caelicolūm, terrigenūm.* — *Amphora* (vrč) in *drachma* (drahma) pa imata tudi sicer pri številnikih češče *-ūm* kakor *-ārum: duo mīlia drachmūm* (2000 drahem).

Pripomnja 4. Pred imeni živih bitij in poosebljenih stvari se latini **od** z *ā (ab),* **s (z)** s *cum:* od gospe *ā dominā,* z gospo *cum dominā.*

Druga ali *o*-deklinacija.

Besede druge deklinacije se končujejo v nominativu sing. 25
na *-us*, *(-r) -um*, v genitivu sing. na *-ī*.

I. Primera: *hortus* vrt, *dōnum* dar.

Debli: *horto, dōno.*

Singular

Nom.	*hortus*	vrt	*dōnum*	dar
Vok.	*horte*	(o) vrt!		(o) dar!
Gen.	*hortī*	vrta	*dōnī*	dara
Dat.	*hortō*	vrtu	*dōnō*	daru
Ak.	*hortum*	vrt	*dōnum*	dar
Abl.	*hortō*	z vrtom	*dōnō*	z darom

Plural

Nom.	*hortī*	vrti (-a)	*dōna*	dari (-a)
Vok.		vrti (-a)!		dari (-a)!
Gen.	*hortōrum*	vrtov	*dōnōrum*	darov
Dat.	*hortīs*	vrtom (-oma)	*dōnīs*	darom (-oma)
Ak.	*hortōs*	vrte (-a)	*dōna*	dare (-a)
Abl.	*hortīs*	z vrti (-oma)	*dōnīs*	z dari (-oma).

II. Primeri: *puer* deček, *ager* polje, *vir* mož.

Debla: *puero, agro, viro.*

Singular

Nom.	*puer*	deček	*ager*	polje	*vir*	mož
Vok.		(o) deček!		(o) polje!		(o) mož!
Gen.	*puerī*	dečka	*agrī*	polja	*virī*	moža
Dat.	*puerō*	dečku	*agrō*	polju	*virō*	možu
Ak.	*puerum*	dečka	*agrum*	polje	*virum*	moža
Abl.	*ā puerō*	od dečka	*agrō*	s poljem	*ā virō*	od moža

Plural

Nom.	*puerī*	dečki	*agrī*	polja	*virī*	možje
Vok.		dečki!		polja!		možje!
Gen.	*puerōrum*	dečkov	*agrōrum*	polj	*virōrum*	môž
Dat.	*puerīs*	dečkom	*agrīs*	poljem	*virīs*	možem
Ak.	*puerōs*	dečke	*agrōs*	polja	*virōs*	može
Abl.	*ā puerīs*	od dečkov	*agrīs*	s polji	*ā virīs*	od môž

Debelni vokal je *o*, ki je pred sklonilom *-s* in *-m* oslabel v *u*; debli: *horto*, *dōno*; nominativ: *hortos*, *dōnom* — *hortus*, *dōnum*.

Besede na *-r* so prvotno končnico *-us* izgubile; deblo: *puero*, nom. *puer* mesto *puerus* (prim. *numerus*); iz *agros*, deblo *agro*, je nastalo *agr*; v to obliko se je v nominativu in vokativu radi ložjega izgovora vrinil *e*: *ager*. — V vseh sklonih je *e* pred *r*, če pripada deblu. Debelni *e* imajo:

puer, [1]*socer*, [2]*vesper*, [3]*gener*, [4]*līber*, [5]*miser*, [6]*alter*, [7]*tener*, [8]*asper*, [9]*prōsper*, često [10]*dexter*, zloženke na *-fer* in *-ger*, n. pr. [11]*sīgnifer* in [12]*armiger*, [13]*frūgifer* in [14]*corniger*.

[1]tast (sveker), [2]večer, [3]zet, [4]prost, [5]beden, [6]drugi, [7]nežen, [8]hrapav, [9]povoljen, [10]desen, [11]zastavnik, [12]orožnik, [13]plodonosen, [14]rogat.

Pripomnja. Oblike *dextrī* (gen. sing.), *dextra*, *dextrum* so mlajše nego one, ki *e* obdrže.

Vsi adjektivi in participi na *-us*, (*-er* le adj.), *-a*, *-um* se pregibljejo v moškem in srednjem spolu po drugi deklinaciji, n. pr. *bonus* (dober), *laudātus* (pohvaljen) kakor *hortus*, *tener* kakor *puer*, *niger* (gen. *nigrī*, črn) kakor *ager*, *bonum* (dobro), *laudātum* (hvaljeno) kakor *dōnum*.

V latinščini imamo le eno pridevnikovo obliko tudi za moški spol.

Sklanjaj: *oculus niger* črno oko, *ventus prōsper* ugoden (-dni) veter, *māgnus equus* velik(i) konj, *bellum parvum* mala vojna, *puer laudātus* pohvaljen(i) deček.

Pomni: *satur* (iz *saturos*, gen. *saturī*), *-a*, *-um* sit.

Opomnje.

26 1. Substantivi na *-ius* in *-ium* skrčijo često v genitivu sing. *iī* v *ī*; naglas ostane prvotni: *fīlius* — *fīliī* — *fīlī*, *cōnsĭlium* — *cōnsĭliī* — *cōnsĭlī* (!), *negōtium* — *negōtī*; toda vedno: *ēgregiī*, *piī* od *ēgregius* (izvrsten), *pius* (pobožen).

2. Lastna imena na *ĭus*, *āius*, *ēius* imajo vokativ sing. na *-ī*: *Horātius* — *Horātī*, *Vergilius* — *Vergĭlī* (!), *Gāius* — *Gāī*, *Pompēius* — *Pompēī*; tako tudi: *fīlius* (sin) — *fīlī*; *meus* ima *mī*; *mea*, *meum* pravilno, torej *mī fīlī*, *mea fīlia*.

3. *Deus* (bog) ima v vok. sing. *deus*, v pluralu nom., vok. navadno *diī* in *dī*, redko *deī*; dat. (abl.) *dīīs* in *dīs*, redko *deīs*.

4. V gen. plur. imajo *ūm* mesto *ōrum:*

a) navadno besede za denar ali mero v zvezi z glavnimi števniki: *nummūm* (*-us*, novec), *dēnāriūm* (*-rius*, denar), *sēstertiūm* (*-ius*, sesterc), *talentūm* (*-um*, talent), *iūgerūm* (*-rum*, oral);

b) včasi *līberī* (otroci): *līberūm;* vselej *duūmvirī* (dva moža), *decemvirī* (desetorica): *duūmvirūm*, *decemvirūm; fabrūm* (*fabrī*, rokodelci) v zvezi s *praefectus* (načelnik pionirjev), *deūm* (*deus*) v zvezi: *prō deūm hominumque fidem;*

c) imena narodov, redko v prozi: *Celtibērūm*, često pri pesnikih: *Danaūm*, *Argīvūm;*

d) nekateri števniki, n. pr. *duūm* (navadno *duōrum*), zlasti distributivni (prim. § 77).

Slovnični spol.

27 Substantivi na *-us* in *-r* so moškega, na *-um* srednjega spola. Izjeme:

Poleg imen dreves, mest, otokov in dežel (gl. §§ 14, 15) na *-us* so feminina: *alvus* trebuh, *colus* (gen. tudi *colūs*) preslica, *humus* zemlja; neutrum je vselej *vīrus* strup, navadno *vulgus* nižje ljudstvo.

Pripomnja. Grške besede: *dialectus* narečje, *diphthongus* dvoglasnik in druge so ženskega spola kakor v grščini (§ 15), *pelagus* morje je neutrum.

Tretja deklinacija.

28 Po tej deklinaciji se pregibljejo besede, ki imajo v gen. sing. *-is*. Debla se končujejo na konsonant ali na vokal *i*, dve debli sta na *u: gru* in *su*. Nom. sing. se končuje različno. Po debelnem končniku delimo tretjo deklinacijo v konsonantno in vokalno.

A. Konsonantna deklinacija.

29 Deblo besed konsonantne deklinacije dobimo, če odpahnemo v gen. sing. sklonilo *is*. Ker imajo besede te deklinacije po prirastku sklonil v drugih sklonih več zlogov kakor v nominativu (vok.), se imenujejo neenakozložnice (imparisyl-

laba): *mōs — mōris, homo — hominis.* Nominativ je brez sklonila ali pa ima sklonilo *s.* — Po tvorbi nominativa delimo konsonantno deklinacijo v dve vrsti.

Prva vrsta.

30 Tej pripadajo besede brez sklonila v nom. Debla se končujejo na: *l, r, n, s.*

Primeri: *cōnsul* m. konzul, *nātiō* f. narod, *corpus* n. telo.

Debla: *cōnsul, nātiōn, corpos.*

Singular

Nom., Vok.		*cōnsul*	*nātiō*	*corpus*
Gen.		*cōnsul-is*	*nātiōn-is*	*corpor-is*
Dat.		*cōnsul-ī*	*nātiōn-ī*	*corpor-ī*
Ak.		*cōnsul-em*	*nātiōn-em*	*corpus*
Abl.	*ā*	*cōnsul-e*	*nātiōn-e*	*corpor-e*

Plural

Nom., Vok.		*cōnsul-ēs*	*nātiōn-ēs*	*corpor-a*
Gen.		*cōnsul-um*	*nātiōn-um*	*corpor-um*
Dat.		*cōnsul-ibus*	*nātiōn-ibus*	*corpor-ibus*
Ak.		*cōnsul-ēs*	*nātiōn-ēs*	*corpor-a*
Abl.	*ā*	*cōnsul-ibus*	*nātiōn-ibus*	*corpor-ibus*

Tako se sklanjajo n. pr. *sōl* (*sōlis*) m. solnce, *sāl* (*salis*) m. sol, *sermō* (*sermōnis*) m. govor, *homŏ* (*hominis*) m. človek, *iūs* (*iūris*) n. pravo, *honor* in *honōs* (*honōris*) m. čast, *fulgur* (*fulguris*) n. blisk, *mulier* (*mulieris*) f. žena, *genus* (*generis*) n. rod.

31 **Pripomnja 1.** Debla z dvema enakima konsonantoma: *fell, mell, oss, ass, farr* odpahujejo v nom. sing. enega (gl. § 7, 12): nom. *fel* n. žolč, *mel* n. med (-u), *os* n. kost, *as* m. as (penez), *far* n. žito.

Pripomnja 2. Kratki debelni *e* pred *n* v nom. sing. prehaja v zavisnih sklonih v *i* (gl. § 5, 1) *carmen — carminis* n. pesem, *nōmen — nōminis* n. ime, *flāmen — flāminis* m. flamen (svečenik).

Pripomnja 3. Pri deblih na *n* s predstoječim *o* odpada *n* v nom. sing.: *leŏ — leōnis* m. lev, *sermō -ōnis* m. govor. Kratki debelni *o* se preobraža v zavisnih sklonih v *ĭ: homŏ — homŏnis — hominis, imāgō — imāginis* f. podoba, toda: *Macedō -onis* (tujka!) Makedonec. — Mestna in gorska imena z *ō* pred *n* pa imajo v nom. *-ōn* kakor v grščini: *Babylōn, Marathōn,* toda le: *Carthāgō* (izposojenka!), navadno *Lacedaemō.*

Pripomnja 4. Debla: *mātr, patr, frātr* dobivajo v nom. (vok.) sing. pred *r e: māter — mātris* mati, *pater — patris* oče, *frāter — frātris* brat; (prim. *agr — ager*).

Pripomnja 5. Debla na *s,* izvzemši *vās,* izpreminjajo debelni končnik *s* med dvema vokaloma v *r* (gl. § 7, 8): *mōs* običaj, gen. *mōs-is — mōris; honōs* čast, gen. *honōs-is — honōris;* iz genitiva je prodrl medvokalni *r* tudi v nom. pri: *rōbur* n. moč, *arbor* f. drevo, *color* m. boja, tudi *honor* poleg *honōs.*

Pripomnja 6. *S*-debla in debla *ebor, rōbor, iecor, femor* slabe *ŏ* in *ĕ* v nom. (vok., ak.) v *u: corpus* nom. *corpus* n. telo, *genes* nom. *genus* n. rod, *lepos* nom. *lepus* m. zajec, *Venes* nom. *Venus* Venera, *ebur* n. slonokost, *iecur* n. jetra, *femur* n. stegno. — *I* se izpreminja v *e* pred *r* pri: *cinis,* gen. *cineris* (mesto *cinis-is*) pepel, *pulvis,* gen. *pulveris,* prah.

Dostavek. *ium* mesto *um* v gen. plur. imajo enozložnice: *as* m. as, *mās* m. moški, *mūs* m. miš, *os* n. kost, torej:

assium, marium,
ossium, mūrium.

Spol.

Substantivi prve vrste konsonantne deklinacije so vobče masculina. **32**

I. Feminina so:

1. po prirodnem spolu (gl. § 14), n. pr. *mulier* žena, *Venus* Venera, *Cerēs* (*-eris*) Cerera; tujke (gl. § 15) n. pr. *Salamis* (*-īnis*) Salamina, *Lacedaemō* (*-onis*) Lacedemon;

2. na *-do, -go* in abstracta na *-io: cōnsuētūdō* (*-inis*) navada, *imāgō* (*-inis*) slika, *ōrātiō* (*-ōnis*) govor. — Tudi *nātiō* (narod), *regiō* (kraj) in *legiō* (legija) so (kot v pravem pomenu abstraktna) fem.

Pripomnja. Vendar so moška na *-do* in *-go: ōrdō (-inis)* red, *cardō (-inis)* stožer, *margō (-inis)* rob (kraj), *ligŏ (-ōnis)* motika.

3. *arbor* (*-oris*) drevo in *tellūs* (*-ūris*) zemlja.

II. Neutra so:

1. substantivi, ki se končujejo v nom. sing. na *-ar, -ur, -us* (seveda razen imen živali, gl. § 19), *-men* in z debli na *-ll: far* (*farris*) žito, *ebur* (*-oris*) slonokost, *vulnus* (*-eris*) rana, *flāmen* (*-inis*) veter, *fel* (*fellis*) žolč;

2. na *-er: iter, vēr, cadāver, verber-is, papāver* | *iter* (*itineris*) pot, *vēr* (*vēris*) pomlad, *cadāver* (*-eris*) truplo, *verber** (v sing. le gen. in abl.) udarec, *papāver* mak;

3. na *-s: ōs, os, vās* in *aes*	*ōs* (*ōris*) usta, *os* (*ossis*) kost, *vās* (*vāsis*) posoda, *aes* (*aeris*) med(-í);
4. *marmor, aequor* sta na *-or*	*marmor* (*-oris*) mramor, *aequor* (*-oris*) morska gladina.

Druga vrsta.

33 . Po drugi vrsti konsonantne deklinacije se pregibljejo besede, ki imajo v nom. sklonilo *s*. Debla se končujejo na neme soglasnike: *c, g, d, t, b, p, v*.

-c: duc, nom. *duc* + *s* = *dux*; *-g: rēg*, nom. *rēg* + *s* = *rēc* + *s* = *rēx* (gl. § 7, 3); *-d: ped*, nom. *ped* + *s* = *pēs*; *-t: mīlit*, nom. *mīlit* + *s* = *mīles* (gl. §§ 5, 1; 7, 5); *-b: trab*, nom. *trabs*; *-p: stirp*, nom. *stirps*; *-v:* le *niv*, nom. *nix* [iz *snig* (*v*) *s*] in *bōs* (iz *bovs*); po tej vrsti se sklanja tudi *hiems, hiem-is.*

Pripomnja. Le v nom. sing. spada k tej vrsti *senex* (= *senec* + *s*), sicer pa k prvi: *sen-is*, itd.

V zavisnih sklonih se pritikajo na debla ista sklonila kakor pri prvi vrsti: *-is, -ī, -em, -e; -ēs, -um, -ibus, -ēs, -ibus.* Sklanjaj torej po primeru *cōnsul* (*nātiō*): *dux, ducis* vodja, *rēx, rēgis* kralj, *grex, gregis* čreda, *calix, calicis* kelih, *laus, laudis* hvala, *cīvitās, cīvitātis* država, *mīles, mīlitis* vojak, *prīnceps, prīncipis* prvak.

V gen. plur. obdrže (kot bivša *i*-debla) pred sklonilom *-um* prvotni debelni *-i* in imajo torej *-ium:*

1. (latinski) substantivi, katerih deblo se končuje na dva konsonanta, n. pr. *ars, art-is* umetnost: *artium, mōns, montis* gora: *montium, urbs, urbis* mesto: *urbium*; — *parentēs* (pl.) starši ima češče *um: parentum.*

2. *līs, lītis* prepir, *faucēs* (nom. pl.) golt, *nix, nivis* sneg, *fraus, fraudis* prevara, torej:

fraudium, lītium, faucium,
nivium, včasi *cīvitātium.*

Pripomnja 1. *Dōs, dōtis* (dota) ima *dōtum* ali *dōtium.*

Pripomnja 2. V ak. plur. se nahaja včasi starejša končnica *i*-debel: *īs: artīs, partīs*, poleg *artēs, partēs* (gl. § 37, 4).

Spol

substantivov te vrste je vobče ženski. 34

Masculina so:

1. po prirodnem spolu, n. pr. *dux, ducis* vodja;

2. substantivi na *-ex -icis, -es -itis, -ns* (*-ntis*) razen ***gēns, mēns*** in ***frōns*** n. pr.: *pollex -icis* palec, *vertex -icis* vrh, *gurges -itis* žrelo, *līmes -itis* meja, *fōns — fontis* studenec, *pōns — pontis* most;

3. *calix, grex* ter *pariēs*, zraven *lapis* ino *pēs* | *calix -icis* kelih, *grex — gregis* čreda, *pariēs -ietis* stena, *lapis -idis* kamen, *pēs — pedis* noga.

Dodatek. Po tvorbi nominativa (brez sklonila) k prvi, po deblu k drugi vrsti konsonantne deklinacije pripadajo ***neutra:*** ***cor*** — *cordis* srce, ***lac*** — *lactis* mleko, ***caput*** — *itis* glava, grške besede na ***-ma*** (*matis*), n. pr.: *poēma -atis* pesem. Sklanjajo se po *corpus*, le pri grških je *-um* ali *-ōrum*, *-īs* mesto *-ibus: poēmatum* (*-ōrum*), *poēmatīs* (dat., abl.).

B. Vokalna deklinacija.

Po tej deklinaciji se sklanjajo: 1. besede, katerih deblo 35
se končuje na *-i*. Imenujejo se enakozložnice (*parisýllaba*), ker imajo v nom. in gen. sing. enako število zlogov; nominativ tvorijo ali s sklonilom *s* ali so pa brez njega; 2. besedi *grūs* in *sūs*.

1. *I*-debla.

a) nominativ s sklonilom „*s*“ (sigmatski nom.).

Besede *i*-deklinacije, ki tvorijo nominativ s sklonilom *s*, 36
se končujejo na *-is* in *-ēs*.

Pripomnja. Sem spadajo tudi štirje substantivi na *-er*, kojih deblo se končuje na konsonant + *ri*; namreč: *uter* meh, *imber* ploha, *venter* trebuh in *linter* čoln; ti so, izgubivši prvotno končnico nom. sing. *is*, vrinili v tem sklonu *e* pred končnikom *r*; torej: *utris — utr — uter* itd.

Primera: *cīvis* državljan, *uter* meh.

Debli: *cīvi, utri.*

	Singular		Plural	
Nom., Vok.	*cīvis*	*uter*	*cīvēs*	*utrēs*
Gen.	*cīvis*	*utris*	*cīvi-um*	*utri-um*
Dat.	*cīvī*	*utrī*	*cīvi-bus*	*utri-bus*
Ak.	*cīvem*	*utrem*	*cīvēs*	*utrēs*
Abl.	*ā cīve*	*utre*	*ā cīvi-bus*	*utri-bus*

Enako se sklanjajo n. pr. *nāvis* ladja, *fēlēs* mačka, *venter*.

Opomnje.

37 1. V ak. sing. imajo vedno *-im*, v abl. *-ī*:

a) rečna in mestna imena na *-is*:

Tiberis ak.: *Tiberim* abl.: *Tiberī*
Neāpolis „ *Neāpolim* „ *Neāpolī*

Pripomnja. Enako: *Arar* (galska reka), *Ararim, Ararī.*

b) sitis žeja, *tussis* kašelj: ***sitim***, ***tussim***, ***sitī***, ***tussī***.

Pripomnja. Tudi grške enakozložnice na *-is* imajo *-im, -ī: poēsis, -im, -ī* pesništvo; *basis, -im, -ī* podlaga.

2. V ak. *-im* ali *-em*, v abl. *-ī* ali *-e* imajo:

febris mrzlica, *turris* stolp (turen), *puppis* (zadnji) krn.

Pripomnja. V abl. *-ī* imajo tudi: vselej *secūris* (sekira) in *īgnis* (ogenj) v zvezah *aquā et īgnī interdīcere* izobčiti, *ferrō et īgnī* z mečem in ognjem; često *fūstis* (batina), *nāvis*, včasi *cīvis, amnis* (veletok), *imber*.

3. V gen. pl. imajo nekatera imena izjemno ***-um***; rabi:

canum, vātum, vātium, *canis* pes, *vātēs* vedež,
sēdum, mēnsum, mēnsium. *sēdēs* sedež, *mēnsis* mesec.

4. V ak. pl. je poleg kočnice *-ēs* tudi *-īs* (gl. § 33, prip. 2) v rabi: *cīvīs, nāvīs.*

Slovnični spol

38 je pri substantivih na *-er* moški: *imber continuus* neprestana ploha; *linter* je f.; pri onih na *-ēs* razen *veprēs* (navadno plur., trnje) vselej, na *-is* navadno ženski.

Masculina so

na *-cis*, *-guis* in *-nis*:

n. pr. [1]*piscis*, [2]*unguis*, [3]*pānis;* [1]riba, [2]nohet (krempelj), [3]kruh,
in še: [4]*āxis*, [5]***orbis***, [6](*ēnsis*), [4]os, [5]krog, [6](pesn.) meč,
[7]*collis*, [8]*fūstis*, [9]*postis*, [10]***mēnsis***. [7]hrib, [8]batina, [9]podboj, [10]mesec.

Pripomnja. *Nātālis* rojstni dan, *annālis* letopis sta moškega spola, ker je pri prvem misliti *diēs* m. (dan), pri drugem *liber* m. (knjiga). Mesečna imena so takisto adjektivi k izpuščenemu *mēnsis*; zato imajo moški spol, n. pr. *Jānuārius, Mārtius, Octōber* (*bris*) itd.

b) nominativ brez sklonila (asigmatski nom.).

39 Sem spadajo besede srednjega spola na *-e*, *-al* (*-ālis*), *-ar* (*-āris*), n. pr. *mare* (*maris*) morje, *vectīgal* (*-ālis*) davek, *exemplar* (*-āris*) primer (zgled).

Deblo se končuje na *-i*, ki je oslabel v nom. v *e* ter pri mnogozložnicah po predstoječem *al* in *ar* odpadel: deblo: *calcāri*, prvotni nom. *calcāre*, poznejši *calcar* (ostroga).

Deklinacija se razločuje od one srednjih imen konsonantne deklinacije v abl. sing., nom. (ak. vok.) in gen. pl. Besede na *-e*, *-al*, *ar*, imajo namreč:

v abl. sing. *ī*
v nom. (ak. vok.) } plur. { *i-a*
v gen. } { *i-um*.

Primera: *mare* morje, *vectīgal* davek.

Debli: *mari*, *vectīgāli*.

	Singular		Plural	
Nom., Ak., Vok.	*mare*	*vectīgal*	*mari-a*	*vectīgāli-a*
Gen.	*maris*	*vectīgalis*	*mari-um*	*vectīgāli-um*
Dat., Abl.	*marī*	*vectīgalī*	*mari-bus*	*vectīgāli-bus*

2. *U*-debli *gru, su.*

K vokalni deklinaciji spadata tudi besedi *grūs* (žerjav) in *sūs* (svinja), ki pa dobivata sklonila konsonantne deklinacije, torej: gen. *gru-is*, *su-is* itd. Poleg *suibus* se rabi (pesn.) *sūbus*. Spola sta obe besedi navadno ženskega. 40

Posebnosti v deklinaciji.

Nepravilna je deklinacija sledečih besed: 41

1. *Aniō*, Tiberin pritok, gen. *Aniēn-is*, *Aniēn-ī* itd.

2. *caro* f. meso, gen. *carnis*, itd.; gen. pl. *carnium*.

3. *iter* n. pot, gen. *itiner-is* itd.

4. *supellex* f. pohištvo, gen. *supellectilis* itd., abl. *-le* in *-lī*; brez plur.

5. *vīs* f. sila, v sing. le še: *vim*, *vī*; plur. *vīrēs* moč(i), *vīrium* itd.

6. *bōs* c. govedo, gen. *bovis* itd.; gen. plur. *boum*, dat. (abl.) *būbus* (*bōbus*).

7. *Iūppiter*, *Iovis*, *Iovī Iovem*, *Iove*.

Pregled III. deklinacije.

Tretja deklinacija

42

A. konsonantna		B. vokalna		
prva vrsta (nom. brez sklonila *s*)	druga vrsta (nom. s sklonilom *s*)	I. *i*-debla		II. *u*-debli
debla na: *l r n s*; vobče **masculina**;	debla na: *c g d t b p v*; vobče **feminina**;	*a)* nom. s sklonilom *s*; nom. na *-is* (*-ēs*) in *-er*; vobče **feminina**;	*b)* nom. brez sklonila, nom: na *-e, -al, -ar*; le **neutra**.	besedi: *grūs, sūs*; navadno feminina.
feminina: 1. na *-do, -go*, abstracta na *-io* razen moških: *ōrdō, cardō, margo, ligō*; 2. *arbor, tellūs*;	masculina: 1. na *-ex* (*-icis*), *-es* (*-itis*), *-ns* (*-ntis*) razen: *mēns, gēns, frōns*; 2. *calix, grex* ter *pariēs*, zraven *lapis* ino *pēs*;	masculina: 1. na *-er*, razen *linter*, ki je f. 2. na *-cis, -guis, -nis* in: *āxis, orbis, (ēnsis), collis, fūstis, postis, mēnsis*.		
neutra: nom. na *-ar -ur -us -men*, debla na *ll*; na *-s*: *-ōs, -os, -vās* in *aes*; na *-er*: *iter, vēr, cadāver, verber -is, papāver*; na *or*: *marmor, aequor*.	neutra (brez sklonila *s* v nom.) *caput, cor, lāc* in pa grške besede na *-ma* (*-matis*).			

Ab. sing.	*e*	*e*	*e* (*ī*)	*ī*	*e*
Nom. Ak. Vok. pl. n.	*a*	*a*	—	*ia*	—
Gen. pl.	*um*	*um*; *ium* bivša *i*-debla	*ium*	*ium*	*um*

Adjektivi tretje deklinacije.

43 Razen adjektivov na *-us*, (*-r*), *-a*, *-um* se sklanjajo vsi po tretji deklinaciji, namreč:

44 I. Po prvi vrsti konsonantne deklinacije se pregibljejo adjektivi enega končaja na *-l*, *-r*, *vetus* (star) ter vsi komparativi, n. pr. *vigil -is* buden, *dēgener -is* izprijen, *memor -is* pomljiv, *immemor -is* nepomljiv, *pauper -is* ubog, *vetus veteris* star; *altior* (iz *altios*) *-ōris* m. in f. višji, *altius -ōris* n. višje, *plūs plūris* več. Sklanjajo se po *cōnsul* za moški in ženski spol, po *corpus* za srednji.

Opomnje.

1. V abl. sing. imajo *vigil, memor (immemor)* in *pār -is* (enak; *impār, dispār* neenak) *-ī;* toda *ā vigile* (substantivno!) od čuvaja.

2. Oblika srednjega spola na *-a* (nom., ak., vok. pl.) se rabi le pri *vetus* in komparativih; torej: *veter-a, plūr-a, altiōr-a; pār* ima *paria.*

3. V gen. pl. imajo *-ium: plūrium, complūrium* (več jih), *parium.*

II. Po drugi vrsti konsonantne deklinacije se sklanjajo 45
vsi drugi (v § 44. ne navedeni) adjektivi s konsonantnim debelnim končnikom ter participi na *-ns*, n. pr. *audāx -ācis* drzen, *concors -dis* zložen, *dīves -itis* bogat, *prīnceps -ipis* prvi, *praeceps -cipitis* [zloženka s *cipit* (*caput* gl. § 5)] strm.

Pregibljejo se vobče po *cōnsul*, (*corpus*); tako vselej: *compos -potis* deležen, *dēses -idis* nemaren, *dīves, particeps -cipis* deležen, *prīnceps, superstes -itis* preživevši, *sospes* (pesn.) *-itis* nepoškodovan. — Oblik na *-a* (nom. ak., vok., pl. n.) pri teh ni.

Glede drugih je pa pomniti: 46

1. V abl. sing. imajo vobče *ī,* v nom. (ak., vok.) pl. n. *-ia,* v gen. *ium*, torej: *fēlīx* (srečen): *fēlīcī — fēlīcia — fēlīcium, ārdēns* (goreč): *ārdentī* (*studiō*) — *ārdentia — ārdentium*; enako: *Arpīnās* (*-ātis*) iz mesta Arpina, arpinski; *Samnīs* (*-ītis*) iz Samnija, samnitski; *optimās* (*-ātis*) najodličnejši itd.

2. *-e, ium* imajo:

a) vselej, če se rabijo samostalno ali v pomenu pravih (ne adjektivnih!) participov, često kot atributi pri imenih oseb; n. pr.: *ā fēlīce* od srečnika, *ā dīcente* od govornika, *ā nostrāte* od našinca, *ab Samnīte* od Samničana; *mē supplice* (= *supplicante*) na mojo prošnjo, *medicō praesente* v prisotnosti zdravnika, *mē imprūdente* brez moje vednosti; *ab homine locuplēte* (*ī*) od bogatega človeka, *ab homine Arpīnāte* (*ī*) od Arpinca, *prō homine innocente*(*ī*) za nedolžnega človeka, *ā truce*(*ī*) *tribūnō* od surovega tribuna. — Pri: *in Arpīnātī* na Arpinskem, *in continentī* misli zraven *terrā*!

Pripomnja. Včasi se bere tudi: *adulēscentum* (*adulēscēns* mladenič) *prūdentum, sapientum.*

3. *-ī, -um* imajo: *inops -opis* ubog, *artifex -icis* umeten, *supplex -icis* (ponižno) proseč; *quadrupēs -pedis* (v abl. tudi *e*) četveronog, nom. pl. *-ia.*

47 III. Po vokalni deklinaciji se sklanjajo adjektivi treh in dveh končajev z *i*-deblom.

ācer oster, *ācris* ostra, *ācre* ostro;
alacer čil, *alacris* čila, *alacre* čilo;
dulcis sladek sladka, *dulce* sladko;
brevis kratek kratka, *breve* kratko.

Pripomnja. Adjektivi treh končajev so imeli izprva le dva končaja, *-ris* za moški in ženski spol, *-re* za srednji. Pozneje so, odpahnivši v nom. sing. m. *-is*, radi ložjega izgovora pred zakonsonantnim *r* dobili *e*, ki je le v nom. (vok.) sing. m. (prim. *agr: ager*): *alacris, alacr, alacer; ācris, ācr, ācer;* le pri *celer* (hiter) je *e* debeln in ostaja v vseh spolih in sklonih (prim. *puer*). — Nekaj jih je še dveh ali treh končajev, n. pr. *salūbris, salūbre* zdrav, poleg: *salūber* (neklas.) *-bris -bre; celebris* (za masc. neklas.), *celebre* slaven, poleg: *celeber -bris -bre.*

V abl. sing. imajo adjektivi vokalne deklinacije za vse spole *-ī*, sicer se pa sklanjajo po *uter, hostis, mare.* Končuje se torej:

abl. sing. za vse spole na *-ī*,
nom. (ak. vok.) pl. n. na *-ia*,
gen. pl. za vse spole na *-ium.*

Sklanjaj n. pr.: *hostis ācer* (hud), *vōx dulcis, vīnum salūbre.*

Pripomnja 1. *Dītia* (*dīs* iz *dītis, dīte* bogat) se rabi redno mesto (nerabnega) *dīvita*

Pripomnja 2. V ak. pl. m. in f. se najde včasi *īs* mesto *ēs*, n. pr. *omnīs* (gl. § 37, 4).

48 Dostavek. Adjektivi te deklinacije imajo tudi samostalno rabljeni le *-ī*:

aequālis vrstnik, *cum aequālī;* tako: *affīnis* svak, *annālis* letopis, *cōnsulāris* konzular (bivši konzul), *familiāris* prijatelj, *sodālis* sodrug; *Aprīlis* april, *Octōber -bris* oktober itd. z *mēnsis* ali brez njega; vendar se smatrajo mesečna imena vselej za adjektiva (gl. § 38 prip.).

Pripomnja. Adjektivi z *i*-debli kot lastna imena rabljeni imajo *-e*: *ā Celere*; tako tudi *iuvene*; um imata: *iuvenum* in (*tribūnus*) *celerum* (poveljnik) konjenikov.

Četrta ali *u*-deklinacija.

Substantivi četrte deklinacije se končujejo na *-us* ali na *-ū*. **49**

Primera: *fructus*, sad, *cornū* rog.

Debli: *fructu*, *cornu*.

	Singular		Plural	
	masc.	neutrum	masc.	neutrum
Nom., Vok.	*fructus*	*cornū*	*fructūs*	*cornua*
Gen.	*fructūs*	*cornūs*	*fructuum*	*cornuum*
Dat.	*fructuī*	*cornū*	*fructibus*	*cornibus*
Ak.	*fructum*	*cornū*	*fructūs*	*cornua*
Abl.	*fructū*	*cornū*	*fructibus*	*cornibus*

Samostalniki na *-us* so moškega, na *ū* srednjega spola. Ženskega spola so na *-us*:

Idūs, tribus, porticus,
ācus, mānus, domus.

Idūs (*-uum*) *Mārtiae* 15. dan meseca marca (gl. § 352)
tribus urbāna mestni okraj
porticus opāca senčnat stebrenik
acus acūta ostra igla
mānus parva mala roka
domus mea moja hiša
quercus alta (po § 15) visok hrast.

Opomnje.

1. *Domus* se sklanja v abl. sing. vselej, v ak. pl. navadno po drugi deklinaciji: *domō*, *domōs;* lokativ *domī* = doma. **50**

2. V dat. (abl.) pl. so ohranile debelni vokal *-u* pred ***bus:*** dvozložnice na ***-cus*** in *artus* (ud), *tribus;* torej: ***acubus, artubus, tribubus.***

Pripomnja 1. *Tonitrus* grom ima v pl. navadno *tonitrua*.

Pripomnja 2. *O*-deklinacije besedi: *fīcus* smokva, *pīnus* bor dobivata tudi končnici *-ūs* (gen. sing., nom. ak. vok. pl.) in *ū* (abl. sing.), *pīnus* le *pinū*.

Pripomnja 3. Redek je v gen. sing. končaj ***-i:*** *senātī, tumultī;* takisto je starinska oblika v dat. sing. moškega spola na *-ū* mesto *uī: senātū, magistrātū*.

Peta ali *e*-deklinacija.

51 Besede pete deklinacije imajo v nom. končnico *-ēs*, v gen. sing. *-ēī* in so ženskega spola. Le *diēs* dan in *meridiēs* poldan sta moškega spola. Vendar je *diēs* v **sing.** v pomenu: čas, dan = rok ženskega spola.

Primera: *diēs* dan, *rēs* reč.

Debli: *diē-*, *rē-*.

	Singular		Plural	
Nom., Vok.	*diēs*	*rēs*	*diēs*	*rēs*
Gen.	*diēī*	*reī*	*diērum*	*rērum*
Dat.	*diēī*	*reī*	*diēbus*	*rēbus*
Ak.	*diem*	*rem*	*diēs*	*rēs*
Abl.	*diē*	*rē*	*diēbus*	*rēbus*

Opomnje.

1. Le *diēs* in *rēs* imata popoln plural. Od *aciēs* bojna vrsta, *speciēs* podoba, *spēs* nada se nahaja v pluralu le oblika na *-ēs*. Ostali substantivi se rabijo samo v sing.

2. V gen. in dat. sing. je povokalni *e* pred *ī* dolg, pokonsonantni kratek: *diēī*, *glaciēī*, pa: *speī*, *reī* (gl. § 5, 2, *b*).

3. *Eī* se skrči včasi v *ē* ali *ī*. Pogosto se bere: *tribūnus plēbī* (*plēbēs -eī* = *plēbs -bis* ljudstvo) ljudski tribun, *plēbīscītum* narodni ukrep.

4. Nekaj abstraktnih imen prve deklinacije na *-ia* ima v nom., ak. in (jako redko) v abl. oblike po peti deklinaciji: *lūxuria* razsipnost — *lūxuriēs*, *lūxuriam* — *lūxuriem*, (*lūxuriā*, — *lūxuriē*).

Substantiva defectiva.

52 Defectiva (nepopolni) so substantivi, ki se rabijo ali samo v poedinih sklonih (*dēfectīva cāsibus*) ali samo v enem številu (*dēfectīva numerō*).

I. Defectiva casibus.

53 1. Besede z enim sklonom (*monoptōta*): *iūssū* na povelje, *iniūssū* brez povelja, *hortātū* ali *monitū* na opomin, *nātū* po rojstvu, *sponte* z voljo, voljno (*suā sponte* iz lastnega nagiba, prostovoljno), *vēnum dare* na (v) prodajo staviti, na (v) prodaj dati.

Pripomnja. Sem spadajo *indēclīnābilia*, ki imajo le eno obliko (za vse sklone in števila): *fās* pravo, *nefās* greh, *īnstar* slika (*īnstar montis* liki —, kakor gora), *māne* jutro, *māne est* zgodaj je, *tōtum māne* celo jutro, *prīmō māne* s prvim svitom. — *Frūgī* (dat. k *frūx*) vrl, *nēquam* zanikaren.

2. Besede z dvema sklonoma (*diptōta*): *fors* slučaj, *forte* slučajno; *forās* ven, *forīs* (od)zunaj.

3. Besede s tremi skloni (*triptōta*): *vīs* sila, *vim, vī*, plural (gl. § 41, 5) je popoln; *nēmō, nēminī, nēminem* nihče; *opis* (gen.), *opem, ope* pomoč, pl. je popoln: *opēs, opum* itd. moč; *vicis* (gen.), *vicem, vice* premena, pl. brez gen. in dat. uloga, mesto, posel; *precī, precem, prece* prošnja, pl. je popoln.

4. Besede s štirimi skloni (*tetraptōta*): *frūg-is* (gen.), *-ī, -em, -e*, plur. je popoln, plod; *diciōn-is* (gen.), *-ī, -em, -e* oblast.

II. Defectiva numero.

1. Singularia tantum, le v ednini rabni substantivi so: 54

a) abstraktna imena: *scientia* znanje, *iūstitia* pravičnost;

b) lastna imena (*nōmina propria*): *Rōma, Caesar;*

c) snovna imena (*nōmina māteriālia*): *aurum* zlato, *aes alienum* (tuja med) dolg (dolgovi);

d) skupna imena (*nōmina collēctīva*): *plēbs* ljudstvo, *vulgus* množica, *supellex* hišno orodje (pohištvo).

2. Pluralia tantum, le v množini se rabijo:

a) mnoga mestna imena: *Athēnae* Atene, *Delphī* Delfi, *Sūsa -ōrum* Suza, *Sardēs -ium* Sarde; tako tudi *Alpēs -ium* Alpe, *Aborīginēs -um* Aborigini (Pradobniki);

b) imena glavnih mesečnih dni: *Kalendae* prvi, *Nōnae* peti ali sedmi, *Idūs* trinajsti ali petnajsti dan meseca;

c) več dni trajajoči prazniki: *Bacchānālia -ium (-iōrum)* Bakhanalije, *Sāturnālia -ium (iōrum)* Saturnalije;

d) mnoge druge besede, kakor:

angustiae soteska	*fēriae* prazniki
dēliciae naslada, radost	*minae* grožnje
dīvitiae bogastvo	*nūptiae* svatba
indūtiae premirje	*reliquiae* ostanki
īnsidiae zaseda	*tenebrae* tema
fastī koledar	*superī* gornji svet
īnferī spodnji svet	*arma* orožje
līberī otroci	*hīberna* zimovnik
posterī potomci	*spolia* plén

faucēs -ium žrelo
mānēs -ium duše rajnkih (duša pokojnikova)
māiōrēs -um predniki
optimātēs -ium boljari
penātēs -ium hišni bogovi
altāria -ium oltar
moenia -ium ozidje
mūnia -um (navadno le v nom. in ak.) službeni opravki.

Pripomnja: *paucī* malo jih, *plērīque* večina (jih), zelo mnogo jih.

Nekatere besede imajo v pluralu poleg navadnega pomena še drug, toda soroden pomen:

aqua voda, pl. vode, toplice
cōpia množica, pl. vojne čete
fortūna sreča, pl. imetek
lītter a črka, pl. pismo, znanosti
auxilium pomoč, pl. pomočna vojska
castrum gradič, pl. tabor
comitium zborišče, pl. (narodni) zbor
impedīmentum zapreka, pl. pratež, prtljaga
rōstrum kljun, pl. govornica
aedis in *aedēs* hram božji, pl. hiša
fidēs -is struna, pl. citre
fīnis -is konec, meja, pl. ozemlje
opis (gen.) pomoč, pl. moč, bogastvo
pars del, pl. stranka, uloga
sāl sol, pl. dovtip.

Substantiva abundantia

55 (obilujoči) se imenujejo tisti substantivi, ki imajo oblike, bodisi raznih deklinacij (heteróclita), bodisi različnega spola (heterogénea).

1. Heteróclita.

Requiēs -ētis mir, ak. *requiem (requiētem)*, abl. *requiē*;
cōnātus -ūs in *cōnātum -ī* poskus;
vesper in *vespera* večer, ak. *vesperum*, redko *vesperam* (klas. le v zvezi *ad vesperam*), abl. *vespere* (neklas. *vesperā*); *vesperī* in *vespere* zvečer.
famēs -is glad, abl. le *famē* (po *e*-dekl.);
lūxuria — lūxuriēs (gl. § 51, 4);
domus (gl. § 50, 1), *fīcus, pīnus* (gl. § 50, prip. 2);
senātus, tumultus (gl. § 50, prip. 3);
vās — vāsis posoda, pl. *vāsa -ōrum* itd.;
Bacchānālia, Sāturnālia (gl. § 54, 2, *c*).

Pripomnja: *exanimus (-a, -um)* in (češče) *exanimis, -e* mrtev; *hilarus (-a, -um)* in *hilaris, -e* vesel, i. dr.

2. Heterogénea.

Epulum javna (verska ali politična) pojedina, pl. *epulae* jedi, obed, gostí;

caelum nebo, pl. *caelī* (pesn.) nebesa;
frēnum uzda, pl. *frēnī* (pesn. tudi *frēna*);
tonitrus grom (gl. § 50, prip. 1);
iocus šala, pl. *iocī* in *ioca*;
locus kraj, pl. *locī* mesta v knjigah, *loca* kraji, mesta (na zemlji).

Deklinacija grških imen.

Grški substantivi se sklanjajo navadno kakor latinski. Vendar obdrže nekateri v poedinih sklonih grške oblike ali imajo grške poleg latinskih. 56

Prva deklinacija.

Grški samostalniki prve deklinacije se končujejo na *-ē*, ki so ženski, in na *-ās, -ēs*, ki so moški. 57

Singular.

Nom.	*epitomē* izvleček	*Aenēās* Enej	*comētēs* komet
Gen.	*epitomēs*	*Aenēae*	*comētae*
Dat.	*epitomae*	*Aenēae*	*comētae*
Ak.	*epitomēn*	*Aenēam* (*-ān*)	*comētēn*
Vok.	*epitomē*	*Aenēā*	*comētē*
Abl.	*epitomē*	*ab Aenēā*	*comētē* (*-ā*)

Enako se sklanjajo n. pr.: *Lēthē* Leta, *aloē* aloa, *boreās* sever, *dynastēs* oblastnik.

V pluralu se sklanjajo čisto po *rosa*, torej: *epitomae*, *comētae*, *epitomārum* itd.

Pripomnja 1. Večina grških imen na *-ē* preobraža že v nom. sing. *e* v *a*: *rhētorica, mūsica, Pēnelopa, Nioba.* Sklanjajo se po prvi dekl.

Pripomnja 2. Masculina na *-ēs* imajo često latinsko končnico *-a*: *sophistēs — sophista.*

Druga deklinacija.

1. Grški končnici *-os* (= *us*) in *on* (= *um*) najdemo le redko: *Dēlos — Dēlon, Īlion.* Drugi skloni so po latinski *o*-deklinaciji: *Dēlī, Dēlō.* 58

2. Grška imena na *-ĕus* se sklanjajo pravilno, le vok. se končuje na *-e͡u*: *Orphĕus, Orpheī, -eō, -ĕum, Orphe͡u, Orpheō.* — Če se sklanjajo po grški deklinaciji, je tudi v nom. sing. *eu* diftong.

3. *Panthūs* (*Panthous*) *-ī* itd., vok. *Panthū*; *Athōs*, dat., ak., abl. *Athō* (ak. tudi *Athōn*); oblika *Athō*(*n*) *-ōnis* pravilno.

4. Gen. pl. z grško končnico *-ōn* (nam. *ōrum*) se rabi v: *Būcolicōn* (*liber*), (*librī*) *Geōrgicōn, Philaenōn* (*ārae*).

5. Grški οι (reci: oj) se piše v latinščini *oe*: *hēmerodromoe* dnevoteki (brzoteki).

Tretja deklinacija.

59 1. Gen. sing. na *-os* se rabi pri pesnikih, sicer ima le *Pān* (Pan) navadno: *Pān-os*.

2. Ak. sing. na *-a*, *-in*, *yn* se najde takisto navadno pri pesnikih: *āera*, *aethera*, *poēsin*, *Cotyn*, nom. *āēr* (zrak), *aethēr* (eter), *poēsis* (pesništvo), *Cotys* (Kotij). V dobri prozi imajo le nekatera geografska imena *-a*: *Lacedaemona*, *Marathōna*, *Salamīna*.

3. Gen. plur. na *-eōn* se nahaja v knjižnih naslovih: *Metamorphōseōn* (*-is* preobrazba).

4. V ak. plur. je *-as* (mesto *-ēs*) pri imparisilabih, zlasti pri imenih narodov: *Thrācas* (*Thrāx* Tračan); celo v negrških: *Allobrogas* (*Allobrox* Alobrog).

5. V nom. (ak. vok.) plur. n. ima *ē*: *Tempē* (dolina Tempe).

6. Ženska imena na *-ō* imajo v gen. *-ūs* (poleg *-ōnis*), sicer *ō*: *Dīdūs* (*Dīdō* Dido); tako tudi: *Gorgō-ūs* (*-ōnis*).

7. V gen. *-i* poleg *-is*, v ak. *-ēn* poleg *-em*, v vok. *ē* ali *ēs* imajo enakozložna moška imena na *-ēs*: *Achillī*, *Achillēn*, *Achillē*.

Stopnjevanje adjektivov.

60 Tudi latinski adjektivi imajo tri stopnje (*gradūs*); te so: prva stopnja, *positīvus* (*gradus*), pozitiv; druga stopnja, *comparātīvus*, komparativ; tretja stopnja, *superlātīvus*, superlativ.

Komparativ se obrazi, če se genitivni (končni) *-ī* ali *-is* pretvori za moški in ženski spol v *-ior*, za srednji spol v *-ius*.

Pozitiv	Genitiv	Komparativ
clārus slaven	*clār-ī*	*clār-ior*, *-ius* slavnejši, -a, -e
līber svoboden	*līber-ī*	*līber-ior*, *-ius* svobodnejši, -a, -e
pulcher lep	*pulchr-ī*	*pulchr-ior*, *-ius* lepši, -a, -e
ācer oster	*ācr-is*	*ācr-ior*, *-ius* ostrejši, -a, -e
celer hiter	*celer-is*	*celer-ior*, *-ius* hitrejši, -a, -e
fortis hraber	*fort-is*	*fort-ior*, *-ius* hrabrejši, -a, -e
audāx smel	*audāc-is*	*audāc-ior*, *-ius* smelejši, -a, -e
prūdēns pameten	*prūdent-is*	*prūdent-ior*, *-ius* pametnejši, -a, -e

Pripomnja. *Dexter* (gl. § 25.) desni ima le: *dexterior, sinister* (gen. *sinistrī*) levi: *sinistĕrior, vetus* star: *vetustior.*
O deklinaciji komparativa gl. § 44.

Superlativ se tvori:

1. če se pridene mesto genitivnega *-ī, -is* obrazilo *-issimus, -a, -um.* 61

clārus clār-ī clār-issimus, -a, -um, najslavniši, -a, -e
fortis fort-is fort-issimus, -a, -um, najhrabrejši, -a, -e
audāx audāc-is audāc-issimus, -a, -um, najsmelejši, -a, -e
prūdens prūdent-is prūdent-issimus, -a, -um najpametnejši, -a, -e.

2. če se pridene pri **adjektivih na *-er*** nominativu sing. moškega spola *-rimus, -a, -um* (gl. § 7., 9.). 62

lĭber lĭber-rimus, -a, -um najsvobodnejši -a, -e
pulcher pulcher-rimus, -a, um najlepši, -a, -e
ācer ācer-rimus, -a, -um najostrejši, -a, -e
celer celer-rimus, -a, -um najhitrejši, -a, -e.

Pripomnja. *Vetus — veterrimus* najstarši, *mātūrus* (zrel) — *mātūrissimus* ali *mātūrrimus.*

3. pri adjektivih: 63

[1]*humilis,* [2]*facilis,* [3]*difficilis,* [1]nizek, [2]lahak, [3]težak,
[4]*gracilis,* [5]*similis,* [6]*dissimilis* [4]vitek, [5]sličen, [6]različen,

če se pridene mesto končnice *-is* obrazilo ***-limus, -a, -um*** (gl. § 7, 9.)

humillimus, facillimus, difficillimus itd.

Dostavek 1. Komparativ na ***-entior, -ius,*** superlativ na ***-entissimus,*** *-a, -um* tvorijo sestavljeni adjektivi na ***-dicus, -ficus, -volus*** in *prōvidus:* 64

maledicus obrekljiv, *maledic-entior, maledic-entissimus*
beneficus dobrotljiv, *benefic-entior, benefic-entissimus*
benevolus dobrohoten, *benevol-entior, benevol-entissimus*
prōvidus previden, *prōvid-entior, prōvid-entissimus.*
Slično: *egēnus* potreben, *egentior, egentissimus.*

Dostavek 2. Adjektivi na povokalni *-us* (= na *-eus, -ius, -uus*) označujejo komparativ s komparativnim adverbom ***magis*** (bolj), superlativ s superlativnim adverbom ***māximē*** (najbolj) pred svojim pozitivom: 65

idōneus sposoben, *magis idōneus, māximē idōneus*
necessārius potreben, *magis necessārius, māximē necessārius*
arduus strm, *magis arduus, māximē arduus;*
toda pravilno: *antīquus* star, ***antīquior, antīquissimus.***

Pripomnja. Stopnjujejo se seveda tudi participi (prez. in perf.), če so postali adjektivi: *prūdens* gl. §§ 60, 61; *sapiens* moder, *sapient-ior (-ius), sapient-issimus; doctus* učen, *doct-ior (-ius), doct-issimus.*

Nepravilno stopnjevanje.

66

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
1. *bonus* dober	*melior, melius*	*optimus*
malus zel, hud	*pēior, pēius*	*pessimus*
māgnus velik	*māior, māius*	*māximus*
parvus majhen	*minor, minus*	*minimus*
dexter desni	*dexterior, dexterius*	*dextumus*, (mlajše) *dextimus*
frūgī vrl	*frūgālior, frūgālius*	*frūgālissimus*
nēquam zanikaren	*nēquior, nēquius*	*nēquissimus*
multus mnog	— *plūs*	*plūrimus.*

Pripomnja. *Plūs* se rabi: *a*) samostalno v nom. in ak. sing.: *plūs aurī* več zlata, *plūs nāvium habeō* imam več ladij; *b*) adverbialno, poleg oblike *plūs* tudi gen. *plūris: plūs tē dīligō* bolj te ljubim, *plūris tē aestimō* više te cenim. — Plural: *plūres, plūra, plūrium, plūribus* je vselej komparativnega pomena: *Plūrēs hodiē fuimus* več nas je bilo danes (kakor drug dan). Kakor *plūrēs* se sklanja *complūrēs* več = nekoliko jih: *Complūrēs tē laudant* več (precej, jako mnogo, dosti) te jih hvali.

67 2. Adjektivnega pozitiva nimajo naslednji komparativi in superlativi:

citerior tostranski	*citimus* najbližji
ulterior onostranski	*ultimus* najdalji, zadnji
interior notranji	*intimus* najnotranji, iskren
propior bližji	*proximus* najbližji
dēterior slabejši	*dēterrimus* najslabši
ōcior hitrejši	*ōcissimus* najhitrejši (klas. le adverb: *ōcius, ōcissimē*)
potior boljši	*potissimus* najboljši
prior, prius (= *prīs* v sestavah) prvi (od dveh), prejšnji	*prīmus* prvi (izmed treh ali več) *(prō, prae)*
exterior vnanji	*extrēmus* najskrajni, poslednji
īnferior dolenji	*īnfimus* in *īmus* najnižji
superior gorenji	*suprēmus* in *summus* najvišji, poslednji
posterior poznejši	*postrēmus* najpoznejši, zadnji *postumus* posmrten.

Pripomnja 1. Pozitivi za prve štiri so predlogi: *citrā* tostran, *ultrā* onstran, *intrā* znotraj, v, *prope* blizu; za *potior* je pozitiv *potis.* Za zadnje

štiri so poleg predlogov: *extrā* zunaj, *īnfrā* pod, *suprā* nad, *post* po (za) adjektivi: *exterus* vnanji, *īnferus* dolenji, *superus* gorenji, *poster(us)* naslednji. V singularu se rabijo omenjeni pridevniki le v nekaterih zvezah: *mare īnferum* (Tuščansko morje), *mare superum* (Jadransko morje), *in diem posterum, posterō diē.* V pluralu so: (*dī*) *superī* (nebeški bogovi) nebeščani, (*dī*) *īnferī* (podzemeljski bogovi) podzemeljčani, mrtvi, *posterī* potemci. *Exterus* (in *exter*) se rabi v klasični prozi le v pl. (pridevno): *exterae nātiōnēs* vnanji narodi.

Komparativa nimajo: *falsus* kriv, *inclītus* slaven, *meritus* 68
zaslužen; *novus* nov — *recentior*, *sacer* svet — *sānctior.*

Pripomnja. Seveda se komparativ lahko opiše z *magis.*

Superlativa nimajo n. pr.: 69

alacer vesel, *longinquus* oddaljen, *adolēscēns* mlad, *iuvenis* mlad, *senex* star, večina adjektivov na *-ilis* (*crēdibilis* verjeten, *admīrābilis* čudovit).

Pripomnja. Vendar imajo tudi superlativ:
[1]*amābilis*, [2]*fertilis*, [3]*mōbilis*, [1]ljubek, [2]ploden, [3]premičen,
[4]*ūtilis*, [5]*nōbilis*, [6]*ignōbilis.* [4]koristen, [5]imeniten, [6]neimeniten.

Niti komparativa niti superlativa nimajo: 70

1. Adjektivi sestavljeni s *-fer* in *-ger: frūgifer* ploden, *armiger* orožen;

2. S *per* in *prae* sestavljeni adjektivi: *permāgnus* prav velik, *praedūrus* pretrd; izjeme: *pertinax* trdovraten, *praeclarus* odličen, *praestāns* izboren;

3. Mnogi drugi adjektivi. n. pr.: *canōrus* miloglasen, *ferus* divji, *gnārus* vešč, *mīrus* čuden, *memor* pomljiv, *rudis* surov, *vagus* nestalen, *sēdulus* marljiv, *hostīlis* sovražen. — Komparativ in superlativ se lahko opišeta.

Posebno visoka stopnja (*ēlātīvūs*) svojstva se zaznamuje 71
z *vel*, *longē* in superlativom: *vel māximus* kar največji, *longē altissimus* kar najvišji; visoka stopnja pa z *admodum*, *valdē*, *māximē* in pozitivom; isto znači tudi s *per* ali *prae* sestavljen pozitiv; slično v slovenščini: *valdē doctus:* zelo-, kaj-, močno-, jako-, silno-, prav učen (veleučen), *pertenuis* zelo majhen, *praepotēns* premogočen.

Številnik. Numerale.

Številniki so: 72

1. glavni, *numerālia cardinālia: decem* deset;
2. vrstilni, *numerālia ōrdinālia: decimus* deseti;
3. delilni, *numerālia distribūtīva: dēnī* po deset;
4. prislovni, *adverbia numerālia: deciēs* desetkrat.

Arabske in rimske številke	1. Cardinalia
1 I	*ūnus, -a, -um* eden
2 II	*duo, -ae, -o* dva
3 III	*trēs, tria* trije
4 IIII (IV)	*quattuor* štirje
5 V	*quīnque* pet
6 VI	*sex* šest
7 VII	*septem* sedem
8 VIII	*octō* osem
9 VIIII (IX)	*novem* devet
10 X	*decem* deset
11 XI	*undecim*
12 XII	*duodecim*
13 XIII	*tredecim*
14 XIIII (XIV)	*quattuordecim*
15 XV	*quindecim*
16 XVI	*sedecim*
17 XVII	*septendecim*
18 XVIII	*duodevigintī*
19 XVIIII (XIX)	*undevigintī*
20 XX	*vigintī*
21 XXI	*ūnus et vigintī* / *vigintī ūnus*
22 XXII	*duo et vigintī* / *vigintī duo*
28 XXVIII	*duodetrīgintā*
29 XXIX	*undetrīgintā*
30 XXX	*trīgintā*
40 XL	*quadrāgintā*
50 L	*quīnquāgintā*
60 LX	*sexāgintā*
70 LXX	*septuāgintā*
80 LXXX	*octōgintā*
90 XC	*nōnāgintā*
99 IC	*undecentum*
100 C	*centum*
101 CI	*centum (et) ūnus*
200 CC	*ducentī, -ae, -a*
300 CCC	*trecentī, -ae, -a*
400 CCCC (CD)	*quadringentī, -ae, -a*
500 D	*quīngentī, -ae, -a*
600 DC	*sēscentī, -ae, -a*
700 DCC	*septingentī, -ae, -a*
800 DCCC	*octingentī, -ae, -a*
900 DCCCC (CM)	*nōngentī, -ae, -a*
1.000 M (CIↃ)	*mīlle*
2.000 MM (IIM) = $\overline{\text{II}}$	*duo mīlia*
100.000 CCCIↃↃↃ = $\overline{\text{C}}$	*centum mīlia*
1.000.000 CCCCIↃↃↃↃ = $\overline{\text{IↃ}}$	*deciēs centēna mīlia*
10,000.000 CCCCCIↃↃↃↃↃ = $\overline{\text{CIↃ}}$	*centiēs centēna mīlia*

2. Ordinalia	3. Distributiva	4. Adverba numeralia
prīmus, -a, -um prvi	*singulī, -ae, -a* po eden	*semel* edenkrat
secundus (alter) drugi	*bīnī, -ae, -a* po dva	*bis* dvakrat
tertius tretji	*ternī* po trije	*ter* trikrat
quartus četrti	*quāternī* po štirje	*quater* štirikrat
quīntus peti	*quīnī* po pet	*quīnquiēs* petkrat
sextus šesti	*sēnī* po šest	*sexiēs* šestkrat
septimus sedmi	*septēnī* po sedem	*septiēs* sedemkrat
octāvus osmi	*octōnī* po osem	*octiēs* osemkrat
nōnus deveti	*novēnī* po devet	*noviēs* devetkrat
decimus deseti	*dēnī* po deset	*deciēs* desetkrat
ūndecimus	*ūndēnī*	*ūndeciēs*
duodecimus	*duodēnī*	*duodeciēs*
tertius decimus	*ternī dēnī*	*ter deciēs*
quartus decimus	*quaternī dēnī*	*quater deciēs*
quīntus decimus	*quīnī dēnī*	*quīndeciēs*
sextus decimus	*sēnī dēnī*	*sēdeciēs*
septimus decimus	*septēnī dēnī*	*septiēsdeciēs*
duodēvīcēsimus	*duodēvīcēnī*	*duodēvīciēs*
ūndēvīcēsimus	*ūndēvīcēnī*	*ūndēvīciēs*
vīcēsimus	*vīcēnī*	*vīciēs*
ūnus et vīcēsimus	*singulī et vīcēnī*	*semel et vīciēs*
vīcēsimus ūnus (prīmus)	*vīcēnī singulī*	*vīciēs et semel*
alter et vīcēsimus	*bīnī et vīcēnī*	*bis et vīciēs*
vīcēsimus alter	*vīcēnī bīnī*	*vīciēs et bis*
duodētrīcēsimus	*duodētrīcēnī*	*duodētrīciēs*
ūndētrīcēsimus	*ūndētrīcēnī*	*ūndētrīciēs*
trīcēsimus	*trīcēnī*	*trīciēs*
quadrāgēsimus	*quadrāgēnī*	*quadrāgiēs*
quinquāgēsimus	*quīnquāgēnī*	*quinquāgiēs*
sexāgēsimus	*sexāgēnī*	*sexāgiēs*
septuāgēsimus	*septuāgēnī*	*septuāgiēs*
octōgēsimus	*octōgēnī*	*octōgiēs*
nōnāgēsimus	*nōnāgēnī*	*nōnāgiēs*
ūndēcentēsimus	*ūndēcentēnī*	*ūndēcentiēs*
centēsimus	*centēnī*	*centiēs*
centēsimus (et) ūnus	*centēnī singulī*	*centiēs et semel*
ducentēsimus	*ducēnī*	*ducentiēs*
trecentēsimus	*trecēnī*	*trecentiēs*
quadringentēsimus	*quadringēnī*	*quadringentiēs*
quīngentēsimus	*quīngēnī*	*quīngentiēs*
sēscentēsimus	*sēscēnī*	*sēscentiēs*
septingentēsimus	*septingēnī*	*septingentiēs*
octingentēsimus	*octingēnī*	*octingentiēs*
nōngentēsimus	*nōngēnī*	*nōngentiēs*
mīllēsimus	*singula mīlia*	*mīlliēs (mīliēs)*
bis mīllēsimus	*bīna mīlia*	*bis mīlliēs*
centiēs mīllēsimus	*centēna mīlia*	*centies mīlliēs*
deciēs centiēs mīllēsimus	*deciēs centēna mīlia*	*deciēs centiēs mīlliēs*
deciēs mīlliēs mīllēsimus	*centiēs centēna mīlia*	*deciēs mīlliēs mīlliēs*

Opomnje.

1. Cardinalia

73 *ūnus, duo, trēs,* stotice od *ducentī* do *nōngentī* in *mīlia* se sklanjajo, drugi glavni števniki so nepregibni.

Nom.	*ūnus,*	*ūna,*	*ūnum*	*duo,*	*duae,*	*duo*
Gen.		*ūnīus*		*duōrum,*	*duārum,*	*duōrum*
Dat.		*ūnī*		*duōbus,*	*duābus,*	*duōbus*
Ak.	*ūnum,*	*ūnam,*	*ūnum*	*duōs (duo),*	*duās,*	*duo*
Abl.	*ūnō,*	*ūnā,*	*ūnō*	*duōbus,*	*duābus,*	*duōbus*

Nom.	*trēs* (m. f.),	*tria* (n.)
Gen.	*trium*	
Dat.	*tribus*	
Ak.	*trēs*	*tria*
Abl.	*tribus*	

Pripomnja 1. Plural *ūnī, ūnae, ūna* (sklanja se pravilno) se rabi:
a) pri *plūrālia tantum: ūna castra* eden tabor;
b) v pomenu edini: *Suēbī ūnī* edini (samo) Svebi;
c) v pomenu isti: *ūnīs* (= *īsdem*) *mōribus* po istih šegah;
d) v zvezi z *alterī: ūnī - alterī* eni - drugi.

Pripomnja 2. O gen. *duūm* gl. § 26, 4, d).

Pripomnja 3. Kakor *duo* se pregiblje *ambō, ae, ō* oba. *Duo, ambō, vīgintī* so edini ostanki bivšega duala.

V latinščini se rabijo vsi glavni števniki, pregibni in nepregibni, izvzemši *mīlia*, adjektivno, v slovenščini pa, začenši od pet, v imenovalniku in tožilniku substantivno: *quattuor puerī,* štirje dečki, *quīnque puerī* pet dečkov itd.

74 *Mīlle* je nepregiben adjektiv: *mīlle hominēs* 1000 ljudi, *mīlle hominum* itd.

Mīlia je substantiv srednjega spola (po: *maria*); druži se le z gen. štetega predmeta: *duo mīlia hominum,* gen. *duōrum mīlium hominum,* dat. *duōbus mīlibus hominum* itd. Če pa šteti predmet ne stoji poleg tisočic (*mīlia*), ampak poleg manjšega z *mīlia* združenega števila (stotic, desetic, ednic), se ujema s številom v sklonu, torej:

mīlitum tria mīlia sēscentī
tria mīlia mīlitum et sēscentī
tria mīlia sēscentī mīlitēs.

Pri osmerkah in deveterkah se navadno odšteva: *ūn-* 75
dēvīgintī itd. Vendar tudi: *decem et novem* itd.

Od 20 do 100 stoji manjše število pred večjim z *et*, ali brez *et* za njim: *septem et vīgintī* = *vīgintī septem*. Od 100 naprej pa stoji vsako višje število pred nižjim z ali brez *et*, če je samo eno nižje število: *centum (et) trīgintā*; sicer pa brez *et*; *centum sexāgintā novem*, *mīlle nōngentī septuāgintā mīlitēs*.

Pomni: V latinščini stoji šteta stvar pred ali za številom vselej v množini, če je število 2 ali večje: *hominēs centum ūnus* sto eden človek. — **Ne stavi *ūnus* k pluralu!** torej le: *nōngentī ūnus et vīgintī mīlitēs* ali *militēs nōngentī vīgintī ūnus*.

2. Ordinalia

se sklanjajo pravilno kakor adjektivi na *-us, -a, -um*. 76

Rabijo se za slovenske vrstilce: tretja hiša *domus tertia*; toda tudi letnice in dnevne ure se izražajo vselej z vrstilnimi števniki, n. pr.: leto 60 = 60. leto *annus sexāgēsimus*, ob petih *quīntā hōrā*, ob sedmih je *septima hōra* (*est*).

Pripomnja. 21. = *ūnus et vīcēsimus* = *vīcēsimus ūnus*; 52. = *alter et quīnquāgēsimus* = *quīnquāgēsimus alter*. Od 100. naprej sledi redno nižje število višjemu brez *et*: *mīllēsimus septingentēsimus quadrāgēsimus ūnus*.

3. Distributiva

so števni adjektivi v pluralu in se sklanjajo pravilno po prvi in 77
drugi deklinaciji; le v gen. pl. imajo često *-um*: *bīnūm*, *sēnūm* itd.

Rabijo se za slovenske delilce: po deset vojakov *dēnī mīlitēs*.

Vendar stoje tudi:

a) pri *plūrālia tantum* z edninskim pomenom: *bīna castra* dva tabora, *quīnae līterae* pet pisem (*quīnque līterae* pet črk). V tem slučaju se rabi *ūnī* mesto *singulī*, *trīnī* mesto *ternī*: *ūnae līterae* eno pismo, *trīna castra* trije tabori.

Pripomnja. Pri *plūrālia tantum* z množinskim pomenom stoje *cardinālia*: *trēs līberī* trije otroci (*ternī l.* po trije o.).

b) pri množitvi je multiplikand *distribūtīvum*: *ter terna* (trikrat tri) *sunt novem*.

4. Adverbia numeralia.

78 Pri prislovnih številnikih od 20 naprej se *et* ne izpušča, torej: 21 krat *semel et vīciēs* = *vīciēs et semel.*

V zneskih 1,000.000 in črez se često multiplikator sam stavi: *sēstertiūm vīciēs* = *sēstertiūm vīciēs centēna mīlia* = 2,000.000 sestercev.

79 Ulomki. *Dīmidium* ali *dīmidia pars* = 1/2; če je števec 1, se ne izraža: 1/3 = *tertia pars*, 1/4 = *quarta pars* itd; če je imenovalec za 1 večji od števca, se ne izraža: 2/3 = *duae partēs*, 8/9 = *octō partēs;* sicer se pa izraža števec in imenovalec: 2/5 = *duae quīntae (partēs);* 7/12 = *septem duodecimae* itd.

Dostavek. Poleg že imenovanih številnikov so še:

80 1. Množilni številniki (*multiplicātīva*): *simplex* enojen, *duplex* dvojen, *triplex* trojen, *multiplex* mnogoteren.

2. Še ena vrsta prislovnih številnikov: *primum* prvič, *iterum* drugič, *tertium* tretjič itd. Kadar se našteva, se rabi: *prīmum* (prvič), *iterum* (drugič) ... *postrēmum,* ali: *prīmum — deinde — tum — dēnique — postrēmō;* časovno: *prīmo* (najprej) — *posteā* (potem) — *postrēmō* (nazadnje, končno).

81 Na *-ānus* podaljšani vrstilci: *prīmānus*, ki pripada prvemu oddelku (razredu, legiji), primanec; *secundānus, tertiānus* itd. — Na *-ārius* podaljšani delilci: *dēnārius*, ki vsebuje deset, desetak; *senex sexāgenārius* šestdesetletni starček. — Zloženke z *annus: biennis, triennis*, dve-, trileten itd; z *diēs: bīduum, trīduum* dvodnevje, tridnevje itd ; z *mēnsis: sēmēstris* šestmesečen.

Zaimek. Pronomen.

1. Osebni zaimki, pronomina personalia.

82 Osebna zaimka za prvo in drugo osebo sta brezspolna: *ego* jaz, *tū* ti.

	Singular			
Nom.	*ego*	jaz	*tū*	ti
Gen.	*meī*	mene, me	*tuī*	tebe, te
Dat.	*mihĭ*	meni, mi	*tibĭ*	tebi, ti
Ak.	*mē*	mene, me	*tē*	tebe, te
Abl.	*ā mē*	od mene	*ā tē*	od tebe
	mēcum	z menoj	*tēcum*	s teboj

Plural

Nom.	*nōs*	mi	*vōs*	vi
Gen.	*nostrī*	nas	*vestrī*	vas
	nostrum	izmed nas	*vestrum*	izmed vas
Dat.	*nōbīs*	nam	*vōbīs*	vam
Ak.	*nōs*	nas	*vōs*	vas
Abl.	*ā nōbīs*	od nas	*ā vōbīs*	od vas
	nōbīscum	z nami	*vōbīscum*	z vami

Nominativ osebnih zaimkov se stavi pred glagolom tudi v latinščini le tedaj, kadar ga s poudarkom izrekamo: *ego lego, tū audīs* jaz berem, ti poslušaš; *nōs labōrāmus, vōs cāntātis* mi delamo, vi pojete. *Ego lībertātem peperī, vōs partam servāre nōn vultis.*

Obliki *nostrum, vestrum* (= gen. **pl.** svojilnih zaimkov) se rabita:

a) kot partitivna gen. (za plural; gl. § 214, *a* prip.): *multī nostrum* mnogi izmed (od) nas, *nēmō vestrum* nikdo izmed vas; *b*) v zvezi z *omnium: vīta nostrum omnium* življenje nas vseh.

Nostrī, vestrī (= gen. **sing.** svojilnih zaimkov) sta obj. gen. (gl. § 212 prip. 1): *amor vestrī* ljubezen do vas; ali partitivna gen. za singular (gl. § 214, *a* prip.): *melior pars vestrī* (vašega bitja).

Pripomnja 1. Kadar sta zaimka posebno poudarjena, se jima dodaja *-met* (razen genitivov): *egomet, mihimet, vōsmet* itd.; le *tū* se krepi s *-te*: *tūte.*

Pripomnja 2. Predlog *cum* se pritika osebnima zaimkoma: *mēcum* z menoj itd.

Pripomnja 3. Za on, ona, ono itd. se rabi *is, ea, id* itd. (gl. § 88).

2. Povratni zaimek, pronomen reflexivum

sebe, sebi itd., ki služi slovenščini za vse osebe, spole in vsa števila, ima v latinščini le za tretjo osebo posebne oblike, ki so za obe števili enake. Za povratni zaimek prve in druge osebe služijo zavisni sklони osebnih zaimkov. 83

Singular

	1. oseba		2. oseba		3. oseba	
Gen.	*meī*	sebe, se	*tuī*	sebe, se	*suī*	sebe, se
Dat.	*mihĭ*	sebi, si	*tibĭ*	sebi, si	*sibĭ*	sebi, si
Ak.	*mē*	sebe, se	*tē*	sebe, se	*sē*	sebe, se
Abl.	*mēcum*	s seboj	*tēcum*	s seboj	*sēcum*	s seboj

Plural

	1. oseba	2. oseba	3. oseba		
Gen.	*nostrī*	*vestrī*	*suī*	za vse tri osebe in spole	sebe, se
Dat.	*nōbīs*	*vōbīs*	*sibĭ*		sebi, si
Ak.	*nōs*	*vōs*	*sē*		sebe, se
Abl.	*nōbiscum*	*vōbīscum*	*sēcum*		s seboj

fortiter mē gero hrabro se vedem
„ *tē geris* „ se vedeš
„ *sē gerit* „ se vede
„ *nōs gerimus* „ se vedemo
„ *vōs geritis* „ se vedete
„ *sē gerunt* „ se vedejo

Pripomnja. Tudi *sibĭ* in *sē* se krepita z *-met: sibimet, sēmet; sē* tudi s *-sē: sēsē.*

3. Svojilni zaimki, pronomina possessiva

84 se sklanjajo kakor pridevniki prve in druge deklinacije na *-us* (*-er*), *-a*, *-um*. O vok. *mī* gl. § 26, 2.

meus, mea, meum moj, -a, e; *tuus, tua, tuum* tvoj, -a, -e; *noster, nostra, nostrum* naš (najin); *vester, vestra, vestrum* vaš itd.

Za tretjo osebo = njegov, -a, -o, njen, -a, -o, njihov, -a, -o, ni posebnega svojilnega zaimka, ampak ga zastopajo genitivi od *is, ea, id* v sing. in pl., n. pr.: njegov (njen) oče *ēius pater*, njihov oče (za moški spol) *eōrum pater*, (za ženski spol) *eārum pater.*

85 Posesivno povratni zaimek je *suus, sua, suum* svoj, svoja, svoje, toda le za tretjo osebo: *fīlius amīcum suum videt* sin vidi svojega prijatelja, *fīlī amicum suum vident* sinovi vidijo svojega prijatelja.

Posesivno povratni zaimek za prvo osebo sing. je *meus, -a, -um*, pl. *noster* (3); za drugo osebo sing. *tuus, -a, -um*, pl. *vester* (3);

amo amīcum meum (*amīcōs meōs*) ljubim **svojega** prijatelja (**svoje** prijatelje),

amās amīcum tuum (*amīcōs tuōs*) ljubiš **svojega** prijatelja (**svoje** prijatelje),

amāmus amīcum nostrum (*amīcōs nostrōs*) ljubimo **svojega** prijatelja (**svoje** prijatelje),

amātis amīcum vestrum (*amīcōs vestrōs*) ljubite **svojega** prijatelja (**svoje** prijatelje). . .

Pripomnja. Abl. *suō, suā* se krepita s priveskom *-pte: suōpte ingeniō* s svojim (lastnim) razumom, *suāpte manū* s svojo lastno roko.

4. Kazalni zaimki, pronomina demonstrativa.

86 1. *hīc, haec, hōc* ta (moj), ta, to (za prvo osebo);
2. *iste, ista, istud* ta (tvoj), ta, to (za drugo osebo);
3. *ille, illa, illud* oni (tisti), ona (tista), ono (tisto) (za tretjo osebo);
4. *is, ea, id* on, ona, ono;
5. *īdem, eadem, idem* (ta)isti, (ta)ista, (ta)isto;
6. *ipse, ipsa, ipsum* sam, sama, samo.

	Singular					
Nom.	*hīc,*	*haec,*	*hōc*	*iste,*	*ista,*	*istud*
Gen.	*hūius*	*hūius*	*hūius*		*istīus*	
Dat.	*huic*	*huic*	*huic*		*istī*	
Ak.	*hunc,*	*hanc,*	*hōc*	*istum,*	*istam,*	*istud*
Abl.	*hōc,*	*hāc,*	*hōc*	*istō,*	*istā,*	*istō*
	Plural					
Nom.	*hī,*	*hae,*	*haec*	*istī,*	*istae,*	*ista*
Gen.	*hōrum,*	*hārum,*	*hōrum*	*istōrum,*	*istārum,*	*istōrum*
Dat.	*hīs*	*hīs*	*hīs*		*istīs*	
Ak.	*hōs,*	*hās,*	*haec*	*istōs,*	*istās,*	*ista*
Abl.	*hīs*	*hīs*	*hīs*		*istīs*	

Pripomnja. Oblikam na *-s* zaimka *hīc* se pritika v poudarek *ce* (= le); *hūiusce* tega-le, *hīsce, hōsce.* Od tega *-ce* je v nom. sing. m. in n. ohranjen *-c.* Če je demonstrativ posebno naglašen, se rabijo tudi v nom. sing. polne oblike: *hīce, haece, hōce* = ta-le tukaj itd. Na te polne oblike, oslabivše *e* v *i*, se pritika vprašalna členica *ne*: *hīcine, haecine, hōcine* = ta-li? itd. — Tudi *iste* in *ille* dobivata *-c* v nom., ak. in abl.: *illic, istic* itd., *illaec, istaec*; *istuc* = *istud, illuc* = *illud.*

87 Kakor *iste, ista, istud* se sklanjata: *ille, illa, illud* in *ipse, ipsa, ipsum*; seveda je tudi ak. sing. n.: *ipsum.*

88 *is, ea, id* in *īdem, eadem, idem* sklanjamo tako-le:

	Singular					
Nom.	*is,*	*ea,*	*id*	*īdem,*	*eadem,*	*idem*
Gen.	*eius*	*eius*	*eius*		*eiusdem*	
Dat.	*eī*	*eī*	*eī*		*eīdem*	
Ak.	*eum,*	*eam,*	*id*	*eundem,*	*eandem,*	*idem*
Abl.	*eō,*	*eā,*	*eō*	*eōdem,*	*eādem,*	*eōdem*

		Plural		
Nom.	*iī (eī)*,	*eae*,	*ea*	*īdem [(e)īdem]*, *eaedem*, *eadem*
Gen.	*eōrum*,	*eārum*,	*eōrum*	*eōrundem*, *eārundem*, *eōrundem*
Dat.		*iīs, eīs*		*iīsdem (eīsdem, īsdem)*
Ak.	*eōs*,	*eās*,	*ea*	*eōsdem*, *eāsdem*, *eadem*
Abl.		*iīs, eīs*		*iīsdem (eīsdem, īsdem)*

Pripomnja: *is, ea, id* se prevaja:

a) z: oni, ona, ono, tak(šen), tak(šn)a, tak(šn)o, tisti, tista, tisto, ta, ta, to, če je v zvezi z oziralnim *quī, quae, quod;*

b) z: on, ona, ono, ta itd., če zaznamuje že omenjeno stvar;

c) z: osebnim zaimkom tretje osebe v zavisnih sklonih, če se rabi samostalno: *amāmus eōs* ljubimo jih;

d) z: njegov, njen, pl. njihov, gl. § 84.

5. Oziralni zaimki, pronomina relativa.

§ 89 1. *quī, quae, quod* ki; kateri (-a, -o); koji (-a, -e); kdor, kar.

	Singular			Plural		
Nom.	*quī,*	*quae,*	*quod*	*quī,*	*quae,*	*quae*
Gen.	*cūius*			*quōrum,*	*quārum,*	*quōrum*
Dat.	*cuicūi*			*quibus*		*quibus*
Ak.	*quem,*	*quam,*	*quod*	*quōs,*	*quās,*	*quae*
Abl.	*quō,*	*quā,*	*quō*	*quibus*		*quibus*

Pripomnja 1. Ablativu tega zaimka se navadno *cum* priveša: *quōcum, quācum, quibuscum.*

Pripomnja 2. Stari abl. (*īnstrum.*) se glasi *quī,* navadno = *quō* (n.), toda tudi = *quō* (m.), *quā*; starinska je oblika *quīs* = *quibus* (Ciceron in Cezar je ne rabita).

90 2. *uter, utra, utrum* kateri (-a, -o) od obeh ima v gen. *utrīus*, dat. *utrī* (za vse spole), sicer se sklanja pravilno po prvi in drugi deklinaciji.

3. Splošni oziralniki so:

91 *a*) *quisquis* kdorkoli; vsak (vsi), ki; *quidquid* (*quicquid*) karkoli; vse, kar; samostalno, izvzemši (nepravilni) gen. *cuicui* (*modī es* kakršen koli si) in abl. *quōquō*, ki je le prideven: *quōquō modō* na katerikoli način.

Pripomnja. V dobri prozi je samo nom. in abl. moškega in srednjega spola.

b) *quīcumque*, *quaecumque*, *quodcumque* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) koli; vsak (vsi), ki.

c) *ŭtercumque*, *utracumque*, *utrumcumque* kateri (-a, -o) koli od obeh.

Pripomnja: *-cumque* je nepregiben privesek, ki se pritika sklanjanemu prvemu delu sestavljenke v vseh sklonih: *cūiuscumque* itd.; *utrīuscumque* itd. — *cumque* se včasi tudi loči: *cūius modī cumque* = *cūiuscumque modī.*

6. Vprašalni zaimki, pronomina interrogativa.

1. *quis*, *quid* (samostalno) kdo, kaj? §92

2. *quī*, *quae*, *quod* (pridevno, redko samostalno) kateri (-a, -o), kakšen (-šna, -šno)? — Sklanja se kakor oziralnik *quī*, *quae*, *quod.*

3. *uter*, *utra*, *utrum* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) od obeh? — O sklanjatvi gl. § 90.

Quis se sklanja v zavisnih sklonih kakor *quī*, *quid* kakor *quod* razen ak., ki je seveda enak nom.

Pripomnja 1. Stari abl. *quī?* = kako?: *quī fit?* kako je to? Le redko se rabi kot abl. od *quis: quīcum fuistī?* s kom si bil?

Pripomnja 2. *Quis, quid* vpraša po subjektu: *Quid est amīcitia? Idem velle atque idem nōlle est amīcitia.*

Pripomnja 3. *Quis* se rabi pridevno (mesto *quī*), če se vpraša po imenu osebe ali stvari, in ne po njih lastnosti: *Quis auctor hōc srīpsit?* Odgovor: *Cicerō.* — *Quī auctor hoc srīpsit?* Odgovor: *clārus.*

Pripomnja 4. Vsem oblikam zaimka *quīs* (*quī* itd.)? se zaobeša često *nam: quisnam?* kdo pa (li)?

7. Nedoločni zaimki, pronomina indefinita

1. *a)* *aliquis* (*aliquī*), *aliquid* nekdo, nekaj; samostalno v trdilnih stavkih; §93

b) *aliquī* (*aliquis*), *aliqua*, *aliquod*, pl. n. *aliqua* nekateri (-a, -o); pridevno v trdilnih stavkih;

2. *a)* *quis*, *quid* kdo, kaj; samostalno v relativnih in glavnih stavkih: *quō quis māior, dīxerit quis;* za *sī*, *nisi*, *nē*, *num* tudi pridevno: kateri (-a, -o): *sī quis diēs praeterit; numquis* = *ecquis* da li kdo?

b) *quī*, *qua* (*quae*), *quod*, pl. n. *qua* (*quae*) za relativi pridevno: kateri (-a, -o), kak (-a, -o): *quantō quī*

mīles praestat; za *sī, nisi, nē, num* tudi samostalno kdo, kaj: *sī quī Rōmae esset dēmortuus, sī quī diēs praeterit.*

Pripomnja. *Quis, quī* itd. ni nikdar prva beseda v stavku.

3. *quisquam, quidquam* (*quicquam*) je kakor *aliquis* in *aliquid* brez pl., kdo kaj; (navadno) samostalno v nikalnih stavkih (tudi v stavkih z nikalnim pomenom): *nōn quisquam* nikdo, *nunquam noceō cuiquam* nikdar nikomur. *Num quisquam Croesō dītior fuit?* (pomen: nihče);

4. *a) ūllus, ūlla, ūllum* kateri (3), kak (3); pridevno v nikalnih stavkih: *sine ūllā spē pugnat* brez vsake nade; toda: *nōn sine aliquā spē;*

b) nadomestuje samostalno *quisquam* v abl. sing. (*ūllō*) in v vsem pluralu: *ūllī, ūllae, ūlla* itd.;

5. *a) quispiam, quidpiam* nekdo, nekaj; samostalno: *dixerit quispiam.* Rabi se redko;

b) quispiam, quaepiam, quodpiam nekateri (-a, -o); pridevno;

6. *a) quīdam, quiddam* nekdo (ki ga nočem imenovati), nekaj; samostalno;

b) quīdam, quaedam, quoddam neki, v pl. tudi: gotovi; pridevno;

7. *alius, alia, aliud* drug (izmed več kakor dveh; *alius — alius* eden — drug; *aliī — aliī* eni — drugi; *alius aliud probat* eden odobrava to, drug drugo; *alius aliō mōre vīvit.*

8. *alter* (gl. § 25), *-a, -um* drugi (izmed dveh); *alter — alter* eden — drugi; *alterī — alterī* eni — drugi (dve stranki);

9. *a) quisque, quidque* vsakdo, vse; samostalno;

b) quisque, quaeque, quodque vsak (3); pridevno;

10. *a) ūnusquisque, ūnumquidque* sleherni (3), vsak (3); samostalno;

b) ūnusquisque, ūnaquaeque, ūnumquodque sleherni (3); pridevno;

11. *quīvīs, quaevīs, quidvīs* (samostalno), *quodvīs* (pridevno) } kdor si bodi,

12. *quīlibet, quaelibet, quidlibet* (samost.), *quodlibet* (pridevno) } kateri si bodi, vsak;

13. *uterque, utraque, utrumque* vsak njiju, oba; *utrīque Rōmānī et Graecī; utraque castra* oba tabora; *in utrāque manū*

V digitōs habēmus (na obeh rokah = na vsaki roki), toda *in ambābus manibus X* (= na obeh skupaj);

14. *neŭter, neŭtra, neŭtrum* nobeden njiju;

15. *nūllus, -a, -um* nobeden (3); *nēmō* nihče; *nihil* nič; *nēmō* le pri adjektivih in osebnih imenih: *nēmō doctus, Thēbānus* nobeden učenjak, Tebanec; (redko) *nēmō cīvis = nūllus cīvis.*

16. *nōnnūllus* (3) marsikateri (3), nekateri (3); *nōnnēmō* marsikdo, pl. *nōnnūllī, nōnnihil* marsikaj; *nūllus nōn* vsak itd. gl. § 346, 3, prip. 2.

Opomnje.

1. Pritikline *-dam, -piam, -quam, que, -vīs, -libet* in predponka *ali-* ostanejo nepregibne, torej: *alicūius, alicui; cūiusdam, quendam, quandam, quōrundam, quārundam* (gl. § 7, 7); *cūiusque, ūnumquemque; cūiusvīs, quōsvīs* itd.

2. Kakor *ūnus* (gl. § 73) se pregibljejo naslednje besede prve in druge deklinacije v gen. in dat. sing. po pronominalni deklinaciji:

alius, [1]*sōlus,* [2]*tōtus, ūllus* | [1]sam, [2]ves, cel.
alter, uter, neŭter, nūllus.

gen. *utrīus, solīus, totīus* itd.;
dat. *utrī, sōlī, tōtī* itd.

Pripomnja. *Alius,* gen. navadno *alterīus,* dat. *alterī* (*alīt*); *neuter,* gen. *neutrīus,* dat. *neutrī,* toda vedno *neutrī* (gen.) *generis* (= srednjega spola).

3. *Nēmō* (*ne-homo* = nobeden človek), *nūllīus, nēminī, nēminem, nūllō* (gl. § 53, 3).

4. *Nihil* (*nīl*) [iz *ne-hīlum* niti betvice (mrvice) ne], *nullīus reī, nūllī reī, nihil, nūllā rē.*

Pripomnja. *Nihilum* = *nihil* se rabi le v nekaterih zvezah v gen., ak. in abl., gl. § 217 in p 1.

8. Soodnosni zaimki, pronomina correlativa

so taki kazalni in oziralni zaimki, ki se eden na drugega od- 94
našajo:

tālis, -e tak(šen) — *quālis, -e* kak(oršen)
tantus (3) tolik(šen) — *quantus* (3) kolik(oršen)
tot (indecl.) toliko jih — *quot* (indecl.) kolikor jih
īdem tak(šen) — *quī* kakoršen (kakov).

Glagol. Verbum.

95 Pri konjugaciji glagola je treba paziti kakor v slovenščini:

1. na osebe in število,
2. na čase,
3. na naklone,
4. na položaja.

V latinščini razlikujemo:

96 I. Tri osebe, *persōnae* in dvojno število, *numerus:*

1. ednino, *numerus singulāris*, singular;
2. množino, *numerus plūrālis*, plural, ki velja tudi za slovensko dvojino.

97 II. Šest časov, *tempora verbī*, in sicer:

1. sedanjik, *tempus praesēns* (= praes. ali prez.), prezent: *laudō* hvalim;
2. pretekli nedovršnik, *tempus imperfectum* (= ipf.), imperfekt: *laudābam* hvalil sem;
3. prihodnjik, *tempus futūrum* (= fut.), futur: *laudābō* hvalil bodem;
4. pretekli čas, *tempus perfectum* (= pf.), perfekt: *laudāvī* pohvalil sem;
5. predpretekli čas, *tempus plūsquamperfectum* (= plpf.). pluskvamperfekt: *laudāveram* pohvalil sem bil;
6. prihodnji dovršnik. *tempus futūrum exāctum* ali *secundum* (= fut. II), futur II.: *laudāverō* pohvalil bodem.

Pripomnja 1., 3., 4. se imenujejo glavni, ostali (2., 5., 6.) stranski časi.

98 III. Tri naklone ali načine, *modī*:

1. znanilnik, *modus indicātīvus*, indikativ: *laudō* hvalim;
2. vezni način (vezalnik), *modus coniūnctīvus*, konjunktiv; *laudet* da hvali;
3. velelnik, *modus imperātīvus*, imperativ: *laudā* hvali!

99 V širjem pomenu pripada naklonom tudi pet glagolnih imen, deležja, *participiālia* ali *nōmina verbālia:*

1. nedoločnik, *īnfīnītīvus*, infinitiv: *laudāre* hvaliti;

2. deležnik, *participium*, particip(ij): *laudāns* hvaleč;
3. glagolnik, *gerundium*, gerundij: *laudandī* hvaljenja;
4. glagolniški pridevnik, *gerundīvum*, gerundiv: *laudandus* (3) hvaliti se imajoč, ki se ima (mora) hvaliti;
5. namenilnik, *supīnum*, supin: *laudātum* hvalit.

IV. Dva položaja, *genera verbī:* 100

1. tvorni, *genus āctīvum*, aktiv: *laudō* hvalim;
2. trpni, *genus passīvum*, pasiv: *laudor* hvalim se, hvaljen sem.

Pripomnja. Srednji položaj, *g. medium*, se ujema v obliki skoz in skoz s pasivom: *dēlector* veselim se, *augeor* množim se, *fallor* motim se.

Dostavek: 1. Deponentniki (odložniki, *verba dēpōnentia*) 101. imajo pasivne oblike (razen štirih), pa aktiven (nekateri medialen) pomen (izvzemši gerundiv): *hortor* opominjam, *proficīscor* potujem, *laetor* radujem se, *potior* polastim se.

Dostavek: 2. Po osebi določena glagolna oblika se imenuje *verbum fīnītum*, določeni glagol ali določnik; sicer jo pa zovemo *verbum īnfīnītum*, nedoločnik (v širjem pomenu); *participiālia* so *verba īnfīnīta*.

Osebila.

		a) za indikativ in konjunktiv		*b)* za imperativ		102
		v aktivu	v pasivu	v aktivu	v pasivu (deponentnikov)	
oseba	sing.	1. *-m* (za pf. ind. *-ī*) 2. *-s* (za pf. ind. *-stī*) 3. *-t*	*-r* *-ris* *-tur*	— nič ali *-tō* *-tō*	— *-re* ali *-tor* *-tor*	
	plur.	1. *-mus* 2. *-tis* (za pf. ind. *-stis*) 3. *-nt* (za pf. ind. *-runt*)	*-mur* *-minī* *-ntur*	— *-te*, *-tōte* *-ntō*	— *-minī* *-ntor*	

Pripomnja. Imperativ s končnicami *tō*, *-tōte*, *-tor*, *-ntor* se imenuje II. ali futurov imperativ, ostale oblike pa tvorijo I. ali prezentov imperativ. — Prva oseba sing. *praes. indic. act.* se končuje, odpahnivši *-m*, na *ŏ* (izvzemši *sum*, *inquam*).

103 Med deblom in osebili je često kratek samoglasnik, ki tvori z deblom osnovo; imenuje se osnovni samoglasnik (tematski vokal). Ta vokal je različen po naklonih in osebah; čist se je ohranil v nekaterih oblikah, n. pr.: *leg-i-s* (prim. ber-e-š), *leg-u-nt*, *amāb-i-t*, v drugih se staplja z debelnim vokalom, n. pr. *ama-i-m* = *amem*, *lega-i-s* = *legēs*.

104 Z ozirom na končnik prezentovega debla so v latinščini

štiri konjugacije:

I. ali *a*-konjugacija, debla na *-a: laudā-re* hvaliti;

II. ali *e*-konjugacija, debla na *-e: monē-re* opominjati;

III. ali mešana konjugacija, debla na: *a*) **konsonant** *leg-e-re* brati; *b*) *-u: lu-e-re* prati;

IV. ali *i*-konjugacija, debla na *-i: audī-re* slišati.

105 Latinski glagol tvori kakor slovenski nezložene in zložene oblike.

Nezložene oblike (nezloženi časi) se tvorijo iz prezentovega in perfektovega debla; iz prvega: aktiv in pasiv prezenta, imperfekta, futura (izvzemši particip in infinitiva) ter gerundij in gerundiv; iz perfektovega debla le aktiv perfekta, pluskvamperfekta, futura eksakta.

Druge (zložene) oblike (pasiv pf., plpf. in fut. II.) se tvorijo z glagolom *sum* in participom pf. pas., ki se izvaja iz supinovega debla; iz tega debla se tvori tudi particip (inf.) fut. akt. Inf. fut. pas. je sestavljen iz supina na *-um* in pasivnega inf. *īrī*.

Konjugacija pomožnega glagola *esse* biti.

106 Prezentovo deblo: *es*, *s*.

Perfektovo deblo: *fu* (od *fuo*, *fore*).

	Indikativ		Konjunktiv	
Prezent	*s-u-m*	sem	*s-i-m*	(da sem) naj bodem
	es	si	*s-ī-s*	(da si) bodi!
	es-t	je	*s-i-t*	(da je) naj bode
	s-u-mus	smo (sva)	*s-ī-mus*	(da smo) bodímo!
	es-tis	ste (sta)	*s-ī-tis*	(da ste) bodite!
	s-u-nt	so (sta)	*s-i-nt*	(da so) naj bodo

	Indikativ		Konjunktiv	
Imperfekt	*er-á-m*	bi(va)l (3) sem	*es-sem*	bil (3) bi jaz
	er-ā-s	bi(va)l si	*es-sēs*	bil bi ti
	er-a-t	bi(va)l je	*es-set*	bil bi on
	er-ā-mus	bi(va)li (3) smo	*es-sēmus*	bili (3) bi mi
	er-ā-tis	bi(va)li ste	*es-sētis*	bili bi vi
	er-a-nt	bi(va)li so	*es-sent*	bili bi oni
Futur I.	*er-ō*	bodem		
	er-i-s	bodeš		
	er-i-t	bode		
	er-i-mus	bodemo		
	er-i-tis	bodete		
	er-u-nt	bodo		
Perfekt	*fu-ī*	bil (3) sem	*fu-erim*	da sem bil (3)
	fu-istī	bil si	*fu-eris*	da si bil
	fu-it	bil je	*fu-erit*	da je bil
	fu-imus	bili (3) smo	*fu-erimus*	da smo bili (3)
	fu-istis	bili ste	*fu-eritis*	da ste bili
	fu-ērunt	bili so	*fu-erint*	da so bili
Pluskvamperfekt	*fu-eram*	bil (3) sem bil	*fu-issem*	bil (3) bi bil (3) jaz
	fu-erās	(3), bil (3) sem	*fu-issēs*	bil bi bil ti
	fu-erat	prej itd.	*fu-isset*	bil bi bil on
	fu-erāmus	bili (3) smo bili	*fu-issēmus*	bili (3) bi bili (3) mi
	fu-erātis	(3), bili (3) smo	*fu-issētis*	bili bi bili vi
	fu-erant	prej itd.	*fu-issent*	bili bi bili oni
Futur II.	*fu-erō*	bodem bil (3),		
	fu-eris	bodem prej		
	fu-erit	itd.		
	fu-erimus	bodemo bili (3).		
	fu-eritis	bodemo prej		
	fu-erint	itd.		

Konjunktiva ni.

Imperativ

2. s.	*es* / *es-tō*	bodi
3. s.:	*es-tō*	naj bode
2. pl.	*es-te* / *es-tōte*	bodite
3. pl.	*s-u-ntō*	naj bodo

Infinitiv:
- prez.: *es-se* bi(va)ti;
- fut. s.: *fu-tūrum, -am, -um esse* (ali: *fore*) da bode (kdo);
- fut. pl.: *fu-tūrōs, -ās, -a esse* (ali: *fore*) da bode (kdo);
- pf.: *fu-isse* bivši biti, da je (kdo) bil.

Particip fut.: *fu-tūrus* (3) bodoč (3).

Pripomnja 1: *eram* stoji mesto *esam* (*erō* mesto *esō*), gl. § 7, 8.

Pripomnja 2. Mesto *essem, essēs, esset, essent* se lahko rabi, zlasti v namernih in pogojnih stavkih in s participi: *forem, forēs, foret, forent*. Inf. *fore* (iz *fu-re*) se mora rabiti v zvezi s participi (gerundivi): *laudātum fore, laudandum fore;* stoji navadno po *spērō* za opis inf. fut.: *spērō fore, ut veniās* itd.

107 Kakor *sum* se pregibljejo tudi sestave:

absum, abesse, āfuī, āfutūrus odsoten sem

adsum, adesse, affuī (*adfuī*), *affutūrus* (*adfutūrus*) prisoten sem, prisostvujem

dēsum, deesse, dēfuī, dēfutūrus manjkam; *pecūnia mihi deest* nedostaja mi (nimam) denarja, *virēs mihi dēsunt* (pešajo)

intersum, interesse, interfuī, interfutūrus vmes, zraven sem, udeležujem se

obsum, obesse, offuī, offutūrus škodujem

praesum, praeesse, praefuī, praefutūrus na čelu sem, načelujem, vodim

possum, (gl. § 108) morem

prōsum, prōdesse, prōfuī, prōfutūrus koristim, v prid sem

supersum, superesse, superfuī, superfutūrus preostajam

brez pf. in ptc. f.: *īnsum, inesse* sem v čem; *subsum, subesse* sem pod čim.

Opomnji.

1. Particip prez. imata le *absum, praesum: absēns* (*absentis*) odsoten, *praesēns* (*praesentis*) prisoten, pričujoč.

2. *prōsum* ima prvotno obliko predloga *prōd* le pred *e: prōd-es, prōd-est, prōd-essem, prōd-erō.*

Possum je zložen iz *pot(e)* [*potis, pote* mo(go)čen] in *sum*; 109
t se pred *s* asimiluje v *s*, sicer ostaja; pf. *potuī* in particip *potēns* (sedaj adjektiv = mogočen) pripadata nerabnemu *potēre*.

Prezent

Ind.: *pós-sum*	Konj.: *pos-sim*
pot-es	*pos-sīs*
pot-est	itd.
pós-sumus	
pot-estis	
pos-sunt	

Imperfekt

Ind.: *pot-eram, pot-erās* itd.
Konj.: *pos-sem, pos-sēs* itd.

Futur I.

Ind.: *pót-erō* itd. 3. pl. *pot-erunt*
Konjunktiva ni.

Perfekt

Ind.: *potu-ī, potu-istī* itd.
Konj.: *potu-erim, potu-eris* itd.

Pluskvamperfekt

Ind.: *potu-eram, potu-erās* itd.
Konj.: *potu-issem, potu-issēs* itd.

Futur II.

Ind.: *potu-erō, potu-eris*, itd.; 3. pl. *potu-erint*
Konjunktiva ni.

Infinitiv

Prez.: *pos-se* (iz *pot* + *s* + *se*); pf.: *potu-isse*.

Konjugacija pravilnih glagolov.

Prezentova debla: *laudā, dēlē, leg, audī*. 108
Perfektova debla: *laudāv, dēlēv, lēg, audīv*.
Particip pf. *passīvī* (= ppp.): *laudātus* (3), *dēlētus* (3), *lēctus* (3), *audītus* (3); debla: *laudāto* (*-ta*) itd.

110. A. Iz prezentov

1. Indikativ.

	I.	II.	III.	IV.
Prezent	*laudō* hvalim	*dēle-ō* rušim	*leg-o* berem	*audi-ō* sliši
	laudā-s hvališ	*dēlē-s*	*leg-i-s*	*audī-s*
	lauda-t hvali	*dele-t*	*leg-i-t*	*audi-t*
	laudā-mus hvalimo	*dēlē-mus* rušimo	*leg-i-mus* beremo	*audī-mus* sliši
	laudā-tis hvalite	*dēlē-tis*	*leg-i-tis*	*audī-tis*
	lauda-nt hvalijo	*dele-nt*	*leg-u-nt*	*audi-u-nt*
Imperfekt[1]	*laudā-bam* hvalil (3)	*dēlē-bām* rušil (3)	*leg-ēbam* bral (3)	*audi-ēbam* po
	laudā-bās [sem	*dēlē-bās* [sem	*leg-ēbas* [sem	*audi-ēbās* šal
	laudā-bat	*dēlē-bat*	*leg-ēbat*	*audi-ēbat* [s
	laudā-bāmus	*dēlē-bāmus*	*leg-ēbāmus*	*audi-ēbāmus*
	laudā-bātis	*dēlē-bātis*	*leg-ēbātis*	*audi-ēbātis*
	laudā-bant	*dēlē-bant*	*leg-ēbant*	*audi-ēbant*
Futur. I.	*laudā-bō* hvalil (3)	*dēlē-bō* rušil (3)	*leg-am* bral (3)	*audi-am* slišal
	laudā-bis bodem	*dēlē-bis* [bodem	*leg-ēs* [bodem	*audi-ēs* [bod
	lauda-bit [(pohvalim)	*dēlē-bit*	*leg-et*	*audi-et*
	laudā-bimus	*dēlē-bimus*	*leg-ēmus*	*audi-ēmus*
	laudā-bitis	*dēlē-bitis*	*leg-ētis*	*audi-ētis*
	lauda-bunt	*dēlē-bunt*	*leg-ent*	*audi-ent*

[1] Imperfekt, ki ga novoslovenščina nima, se sloveni s perfektom nedov
nikov.

3. Imperativ.

a) laudā	hvali!	*dēlē* ruši!	*leg-e* beri!	*audī* sliši!
lauda-te	hvalite!	*dēlē-te* rušite!	*leg-i-te* berite!	*audī-te* slišite!
b) laudā-tō	hvali!	*dēlē-tō* ruši!	*leg-i-tō* beri!	*audī-tō* sliši!
laudā-tō	naj hvali	*dēlē-tō* naj ruši	*leg-i-tō* naj bere	*audī-tō* naj sli
laudā-tōte	hvalite!	*dēlē-tōte* rušite!	*leg-i-tōtē* berite!	*audī-tōte* slišite!
lauda-ntō	naj hvalijo	*dēle-ntō* naj rušijo	*leg-u-ntō* naj bero	*audi-u-ntō* naj sliš

111. B. Iz perfektove

1. Indikativ.

Perfekt	*laudāv-ī* pohvalil (3)	*dēlēv-ī* razrušil	*lēg-ī* prebral sem	*audīv-ī* slišal se
	laudāv-istī [sem	*dēlēv-istī* [sem	*lēg-istī*	*audīv-istī*
	laudāv-it			
	laudāv-imus	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
	laudāv-istis			
	laudāv-ērunt			
Pluskvampf.	*laudāv-eram* pohvalil	*dēlēv-eram*	*lēg-eram*	*audīv-eram*
	laudāv-erās [(3) sem bil			
	laudāv-erat			
	laudāv-erāmus	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
	laudāv-erātis			
	laudāv-erant			

t i v

debla tvorjene oblike. **110.**

2. Konjunktiv.

I.	II.	III.	IV.
laúdem[2] naj hvalim *laúdes* hvali! *laudet* naj hvali *laudémus* hvalimo! *laudétis* hvalite! *laúdent* naj hvalijo	*dēle-am* naj rušim *dēle-ās* *dēle-at* *dēle-āmus* rušimo! *dēle-ātis* *dēle-ant*	*leg-am* naj berem *leg-ās* *leg-at* *leg-āmus* *leg-ātis* *leg-ant*	*audi-am* naj slišim *audi-ās* *audi-at* *audi-āmus* *audi-ātis* *audi-ant*
laudā-rem hvalil (3) bi *laudā-rēs* *laudā-ret* *laudā-rēmus* *laudā-rētis* *laudā-rent*	*dēlē-rem* rušil (3) bi *dēlē-rēs* *dēlē-ret* *dēlē-rēmus* *dēlē-rētis* *dēlē-rent*	*leg-erem* bral (3) bi *leg-erēs* *leg-eret* *leg-erēmus* *leg-erētis* *leg-erent*	*audī-rem* slišal (3) bi *audī-rēs* *audī-ret* *audī-rēmus* *audī-rētis* *audī-rent*
Gl. § 120 prip.	kakor I.	kakor I.	kakor I.

[2] Naš jezik konjunktiva ne pozna; slovenimo ga po okolnostih s pogojnikom, z želelnikom, velelnikom ali znanilnikom (indikativom).

4. Nomina verbalia.

a) prez. inf.	*laudā-re*	hvaliti	*dēlē-re* rušiti	*lēg-ere* brati	*audī-re* slišati
b) prez. ptcp.	*laudā-ns* (gen. *laudantis*)	hvaleč (3)	*dēlē-ns* rušeč (3) (gen. *dēlentis*)	*leg-ēns* beroč (3) (gen. *legentis*)	*audi-ēns* posluša- (gen. *audientis* [joč
c) gerundij: gen.	*lauda-ndī*	hvaljenja	*dēle-ndī* rušenja	*leg-endī* branja	*audi-endī* poslu- [šanja
dat.	*lauda-ndō*	hvaljenju	*dēle-ndō*		
ak.	*ad lauda-ndum*	v hvaljenje	*ad dēle-ndum*	itd.	itd.
abl.	*lauda-ndō*	s hvaljenjem	*dēle-ndō*		

debla tvorjeni časi. **111.**

2. Konjunktiv.

laudāv-erim da (naj) sem *laudāv-eris* [(po) hvalil (3) *laudāv-erit* *laudāv-erimus* *laudāv-eritis* *laudāv-erint*	*dēlēv-erim* itd. kakor pri I.	*leg-erim* itd. kakor pri I.	*audīv-erim* itd. kakor pri I.
laudāv-issem (po) hvalil (3) *laudāv-issēs* [bi bil jaz *laudāv-isset* *laudāv-issēmus* *laudāv-issētis* *laudāv-issent*	*dēlēv-issem* itd. kakor pri I.	*leg-issem* itd. kakor pri I.	*audīv-issem* itd. kakor pri I.

1. Indikativ.

	I.	II.	III.	IV.
Futur II.	*laudāv-erō* pohvalil (3) *laudāv-eris* [bodem *laudāv-erit* *laudāv-erimus* *laudāv-eritis* *laudāv-erint*	*dēlēv-erō* " -eris " -erit itd. kakor pri I. " -erimus " -eritis " -erint	*lēg-erō* itd. kakor pri I.	*audīv-erō* itd. kakor pri

3. Nom

	I.	II.
Inf. pf.	*laudāv-isse* pohvalivši biti (v slov. prestavljen navadno z d a in verbum finitum pf.	*dēlēv-isse* porušivši biti

C. Iz supinovega de

	I.	II.	III.	IV.
Supina	*laudā-tum* hvalit *laudā-tū* hvaliti	*dēlē-tum* rušit *dēlē-tū* rušiti	*lēc-tum* brat *lēc-tū* brati	*audī-tum* poslušá *audī-tū* slišati, [slu

112.

A. Iz prezentove

1. Indikativ.

Prezent	*laudo-r*[1] hvaljen (3) sem *laudā-ris* " si *laudā-tur* " je *laudā-mur* hvaljeni (3) smo *laudā-minī* " ste *lauda-ntur* " so	*dēle-or* rušen (3) *dēlē-ris* [sem *dēlē-tur* *dēlē-mur* rušeni (3) *dēlē-minī* [smo *dēle-ntur*	*leg-or* bran (3) *leg-ē-ris* [sem *leg-i-tur* *leg-i-mur* brani (3) *leg-i-minī* [smo *leg-u-ntur*	*audi-or* slišan *audī-ris* [s *audī-tur* *audī-mur* slišani *audī-minī* [s *audi-u-ntur*
Imperfekt	*laudā-bar* hvaljen (3) sem *laudā-bāris* [bil (3) *laudā-bātur* *laudā-bāmur* *laudā-bāminī* *laudā-bāntur*	*dēlē-bar* rušen (3) [sem bil itd. kakor pri I.	*leg-ēbar* bran (3) [sem bil itd. kakor pri I.	*audi-ēbar* slišan [sem itd. kakor pri
Futur I.	*laudā-bor* hvaljen (3) *laudā-beris* [bodem *laudā-bitur* *laudā-bimur* *laudā-biminī* *laudā-buntur*	*dēlē-bor* rušen (3) *dēlē-beris* [bodem itd. kakor pri I.	*leg-ar* bran (3) *leg-ēris* [bodem *leg-ētur* *leg-ēmur* *leg-ēminī* *leg-entur*	*audi-ar* slišan *audi-ēris* [bod itd. kakor pri I

[1] *laudor* se še sloveni: 1 hvalijo me; 2. hvalim se; 3. dam se hvaliti (le redk

2. Konjunktiv.

I.	II.	III.	IV.
Konjunktīva ni.			

verbale.

III.	IV.
lēg-isse prebravši biti	*audīv-isse* zaslišavši biti

tvorjene oblike.

	I.	II.	III.	IV.
Inf. fut.[1]	*laudā-tūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse*	*dēlē-tūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse*	*lēc-tūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse*	*audī-tūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse*
Ptcp. fut.	*laudā-tūrus* (3) hvaliti hoteč (3)	*dēlē-tūrus* (3 rušiti hoteč (3)	*lēc-tūrus* (3) brati hoteč (3)	*audī-tūrus* (3) slišati hoteč (3)

[1] Inf. fut. slov. ne pozna. Lat. inf. se sloveni z inf. prez. ali pa z verbum finitum prezenta ali futura: *spērō mē ventūrum esse* upam priti (da pridem).

Siv[1]

debla tvorjene oblike. **112.**

2. Konjunktiv.

lauder naj sem hva-	*dēle-ar* naj sem	*leg-ar* naj sem	*audi-ar* naj sem
laudēris [ljen (3)	*dēle-āris* [rušen (3)	*leg-āris* [bran	*audi-āris* [slišan (3)
laudētur	*dēle-ātur*		
laudēmur	*dēle-āmur*	itd. kakor pri II.	itd. kakor pri II.
laudēminī	*dēle-āminī*		
laudentur	*dēle-antur*		
laudā-rer hvaljen (3)	*dēlē-rer* rušen (3) bi	*lege-rer* bran (3) bi	*audī-rer* slišan (3)
laudā-rēris [bi bil	*dēlē-rēris* [bil (3)	*lege-rēris* [bil (3)	*audī-rēris* [bi bil (3)
laudā-rētur			
laudā-rēmur	itd. kakor pri I.	itd kakor pri I.	itd. kakor pri I.
laudā-rēminī			
laudā-rentur			

3

Konjunktiva ni.

[1] Osebni pasiv = pasiv v vseh osebah tvorijo le prehodni glagoli (gl. § 196). — Neprehodniki imajo le brezosebni pasiv = pasiv v 3. os. sing., pri sestavljenih časih le genus neutrum: *invidētur, invīsum est.*

3. Imperativ.[1]

	I.	II.	III.	IV.
a)	*laudāre* (po)hvaljen [bodi!	*dēlere* (po)rušen [bodi!	*legere* (pre)bran [bodi!	*audīre* (za)slišan [bodi!
	laudāminī (po)hvaljeni [bodite!	*dēlēminī* (po)rušeni [bodite!	*legiminī* (pre)brani [bodite!	*audīminī* (za)slišani [bodite!
b)	*laudātor* hvaljen bodi!		*legitor*	
	laudātor hvaljen naj [bode	itd.	*legitor* itd.	itd.
	laudantor hvaljeni naj [bodo		*leguntor*	

[1] Rabi se le redko.

C. Iz supinovega debla

1. Indikativ.

Perfekt	*laudātus* { *sum* pohvaljen *-a* { *es* (3) sem (hva- *-um* { *est* [ljen sem bil) *laudātī* { *sumus* *-ae* { *estis* *-a* { *sunt*	*dēlētus* (3) *sum* porušen (3) sem itd. kakor pri I.	*lēctus* (3) *sum* prebran (3) sem itd. kakor pri I.	*audītus* (3) *sum* zaslišan (3) sem itd. kakor pri I.
Pluskvampf.	*laudātus* { *eram* pohvaljen *-a* { *erās* [sem bil (3) *-um* { *erat* (bil sem *laudātī* { *erāmus* [hvaljen *-ae* { *erātis* [bil) *-a* { *erant*	*dēlētus* (3) *eram* porušen (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	*lēctus* (3) *eram* prebran (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	*audītus* (3) *eram* zaslišan (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.
Futur. II.	*laudātus* { *erō* pohvaljen *-a* { *eris* [(3) bodem *-um* { *erit* *laudātī* { *rimus* *-ae* { *eritis* *-a* { *erunt*	*dēlētus* (3) *erō* porušen (3) bodem itd. kakor pri I.	*lēctus* (3) *erō* prebran (3) bodem itd. kakor pri I.	*audītus* (3) *erō* zaslišan (3) bodem itd. kakor pri I.

3. Nomina

a)	inf. pf.	*laudātus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse* pohvaljen (3) biti	*dēlētus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse* porušen (3) biti
b)	ptcp. pf.	*laudā-tus* (3) (po)hvaljen (3)	*dēlē-tus* (3) (po)rušen (3)

4. Nomina verbalia.

	I.	II.	III.	IV.
a) inf. prez.	*laudā-rī* hvaljen (3) biti, hvaliti se	*dēlē-rī* rušen (3) biti, rušiti se	*leg-ī* bran (3) biti, brati se	*audī-rī* slišan (3) biti, slišati se
b) gerundiv	*lauda-**ndus*** (3) hvaliti se imajoč (3)	*dēle-**ndus*** (3) rušiti se imajoč (3)	*leg-**endus*** (3) brati se imajoč (3)	*audi-**endus*** (3) slišati se imajoč (3)

B. S supinom tvorjeni:

inf. fut.	*laudātum īrī*[1]	*dēlētum īrī*	*lēctum īrī*	*audītum īrī*

[1] Tudi infinitiv fut. pas. se sloveni z verbum finitum prez ali fut.: *spērō tē laudātum īrī* upam, da boš hvaljen.

(s participom pf. pas.) tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

laudātus / *-a* / *-um*	*sim* / *sīs* / *sit*	da sem pohvaljen (3) (da sem [hvaljen bil)	*dēlētus* (3) *sim* da sem porušen (3)	*lēctus* (3) *sim* da sem prebran (3)	*audītus* (3) *sim* da sem zaslišan (3)
laudātī / *-ae* / *-a*	*sīmus* / *sītis* / *sint*	da smo (po)- [hvaljeni (3)	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
laudātus / *-a* / *-um*	*essem* / *essēs* / *esset*	pohvaljen (3) [bi bil (3) jaz (bil bi hvaljen	*dēlētus* (3) *essem* porušen (3) bi bil (3)	*lēctus* (3) *essem* prebran (3) bi bil (3)	*audītus* (3) *essem* zaslišan (3) bi bil (3) jaz
laudātī / *-ae* / *-a*	*essēmus* / *essētis* / *essent*	[bil	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.

Konjunktiva ni.

Verbalia.

lēctus (3) (*-um, -am, -um*) *esse* prebran biti	*audītus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse* zaslišan (3) biti
*lēc-**tus*** (3) prebran (3)	*audī-**tus*** (3) (za)slišan (3)

Deponentniki (gl. § 101)

113 imajo:

1. te-le aktivne oblike:

a) particip na *-ns: hortāns;*

b) gerundij: *hortandī*, itd.;

c) particip na *-ūrus* (in z njim zložene oblike): *hortātūrus;*

d) supina: *hortātum, hortātū.*

2. pasiven pomen v gerundivu: *hortandus.*

Sicer se pa spregajo kakor *laudō, dēleō, lego* in *audiō* v pasivu. Le II. imperativ se ne rabi.

Indikativ.

Prez.	*hortor* izpodbujam	*vereor* bojim se	*queror* tožim (se)	*partior* delim
Ipf.	*hortābar* izpodbujal sem	*verēbar* bal sem se	*querēbar* tožil sem (se)	*partiēbar* delil sem
Fut. I.	*hortābor* izpodbujal bodem	*verēbor* bal se bodem	*querar* tožil (se) bodem	*partiar* delil bodem
Pf.	*hortātus sum* izpodbudil sem	*veritus sum* (z)bal sem se	*questus sum* (po)tožil sem (se)	*partītus sum* (raz)delil sem
Plpf.	*hortātus eram* izpodbudil sem bil	*veritus eram* zbal sem se bil	*questus eram* potožil sem (se) bil	*partītus eram* razdelil sem bil
Fut. II.	*hortātus erō* izpodbudil bodem	*veritus erō* zbal se bodem	*questus erō* potožil (se) bodem	*partītus erō* razdelil bodem

Konjunktiv.

Prez.	*horter* da izpodbudim	*verear* da se bojim	*querar* da (se) tožim	*partiar* da delim
Ipf.	*hortārer* izpodbujal bi	*verērer* bal bi se	*quererer* tožil bi (se)	*partīrer* delil bi
Pf.	*hortātus sim* da sem izpodbudil	*veritus sim* da sem se (z)bal	*questus sim* da sem (se) (po)tožil	*partītus sim* da sem (raz)delil
Plpf.	*hortātus essem* bil bi izpodbudil	*veritus essem* bil bi se zbal	*questus essem* bil bi (se) potožil	*partītus essem* bil bi razdelil

Imperativ.

	hortāre izpodbujaj	*verēre* boj se	*querere* toži (se)	*partīre* deli
	hortāminī izpodbujajte	*verēminī* bojte se	*queriminī* tožite (se)	*partīminī* delite

Infinitiv.

Prez.	*hortārī* izpodbujati	*verērī* bati se	*querī* tožiti (se)	*partīrī* deliti
Pf.	*hortātus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse* izpodbudivši biti	*veritus* itd. zbavši se biti	*questus* itd. potoživši (se) biti	*partītus* itd. razdelivši biti
Fut.	*hortātūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse*, gl. § 111, C[1].	*veritūrus* itd.	*questūrus* (3) itd.	*partītūrus* itd.

Particip.

Prez.	*hortāns* (*hortantis*) izpodbujajoč	*verēns* boječ se	*querēns* tožeč (se)	*partiēns* deleč
Pf.	*hortātus* (3) izpodbudivši	*veritus* (3) zbavši se	*questus* (3) potoživši (se)	*partītus* (3) razdelivši
Fut.	*hortātūrus* (3) izpodbujati hoteč (3)	*veritūrus* (3) bati se hoteč (3)	*questūrus* (3) tožiti (se) hoteč (3)	*partītūrus* (3) deliti hoteč (3)

Gerundij.

tandī izpodbujanja itd.	*verendī* spoštovanja (gl. § 140, 5) itd.	*querendī* toženja itd.	*partiendī* deljenja itd.

Gerundiv.

tandus (3) izpodbujati se imajoč (3)	*verendus* (3) spoštovati se imajoč (3)	*querendus* (3) tožiti se imajoč (3)	*partiendus* (3) deliti se imajoč (3)

Supin.

tātum izpodbujat	*veritum* spoštovat	*questum* tožit (se)	*partītum* delit
tātū izpodbujati	*veritū* spoštovati	*questū* tožiti se	*partītū* deliti

Opomnje.

1. Štirje glagoli so v participu pf. in od njega tvorjenih oblikah deponentni; imenujejo se poldeponentniki, *sēmidēpōentia*. Ti glagoli so: **114**

audeō, -ēre, ausus sum upati si; *ausus sum* upal sem si;
audeō, -ēre, gāvīsus sum veseliti se;
oleō, -ēre, solitus sum vajen biti, običavati (*solitus* 3 običajen);
fīdō, -ere, fīsus sum zaupati; *cōnfīdō* zaupati; *diffīdō* ne zaupati.

Pripomnja. Poldeponentnik (narobešnji) je tudi *revertor*, inf. prez. *revertī*, pf. *revertī* vračati se; perfekt, plpf. in fut. II. imajo v dobri prozi le aktivne oblike; *reversus* (pravilno): vrnivši se.

2. Participa pf. nekaterih deponentnikov ima poleg aktivnega pomena tudi pasiven pomen: **115**

dīmēnsus izmerivši, izmerjen	*partītus* razdelivši, razdeljen
mentītus izmislivši, izmišljen (zlagan)	*dēpopulātus* opustošivši, opustošen
meditātus premislivši, premišljen	*tēstātus* izpričavši, izpričan

Pripomnja. *Expertus* v prozi le: izkušen, *comitātus* (klas.) spremljen.

3. Nekateri neprehodni glagoli imajo ppp., ki se pa rabi **116** atributivno: *adultus* dorastel; *assuētus* navajen, znan; *cōnsuētus* navajen; *obsolētus* oguljen (*vestis*), navaden, zastarel; *praeteritus* prošel, pretekel; *nūpta* (omožena) se nahaja tudi predikativno.

4. V participu pf. pas. imajo aktiven pomen: *cēnō, prandeō, pōtō, iūrō; cēnātus* odobedovavši, *prānsus* odkosivši, *pōtus* napivši se, pijan [tudi: (iz)pit], *iūrātus* prisegši, *cōniūrātus* zarovši se (zarotnik). **117**

118 5. *Vēneō, vēnīre, vēnīi* na prodaj biti (pasiv k *vēndō*), *pereō, perīre* itd. propasti (pasiv k *perdō*), *fīō* tvoriti se (pasiv k *faciō*) so glagoli z aktivno obliko (*fīō* le deloma), a pasivnim pomenom; imenujejo se *neutrālia passīva.*

Glagoli III. konjugacije na *-iō.*

119 Petnajst glagolov III. konjugacije ima prezentovo deblo na vokal *ĭ*, za katerim izpadata tematska vokala *i* in *ĕ* (kratki!). Pred *r* in na koncu se debelni *ĭ* izpreminja v *ĕ.* Ti glagoli so:

[1]*capiō*, [2]*cupiō*, [3]*faciō*,
[4]*fodiō*, [5]*fugiō*, [6]*iaciō*,
[7](*laciō*), [8]*pariō*, [9]*quatiō*,
[10]*rapiō*, [11](*speciō*), [12]*sapiō*,
[13]*gradior*, [14]*morior*, [15]*patior.*

[1]lovim, [2]želim, [3]tvorim,
[4]kopljem, [5]bežim, [6]mečem,
[7]vabim, [8]rodim, [9]tresem,
[10]grabim, [11]gledam, [12]dišim,
[13]gredem, [14]mrjem, [15]trpim.

Pripomnja. Sem spada tudi *orior* (izvzemši infinitiv) nastanem.

Spregamo jih tako-le:

	Aktiv		Pasiv	
	Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
Prezent	*capi-ō* *capi-s* *capi-t* *capi-mus* *capi-tis* *capi-unt*	*capi-am* *capi-ās* *capi-at* *capi-āmus* *capi-ātis* *capi-ant*	*capi-or* *cape-ris* *capi-tur* *capi-mur* *capi-minī* *capi-untur*	*capi-ar* *capi-āris* *capi-ātur* *capi-āmur* *capi-āmini* *capi-antur*
Imperfekt	*capi-ēbam* *capi-ēbās* *capi-ēbat* itd.	*cape-rem* *cape-rēs* *cape-ret* itd.	*capi-ēbar* *capi-ēbāris* *capi-ēbātur* itd.	*cape-rer* *cape-rēris* *cape-rētur* itd.
Futur I.	*capi-am* *capi-ēs* *capi-et* itd.	Gl. § 120 prip.	*capi-ar* *capi-ēris* *capi-ētur* itd.	

Imperativ		Infinitiv	Particip
akt.	pas.	akt. *cape-re*	*capi-ēns* (*capientis*)
cape	*cape-re*	pas. *cap-ī*	Gerundiv
capi-te	*capi-minī*		*capi-endus* (3)
capi-tō	*capi-tor*		Gerundij
capi-tō	*capi-tor*		*capi-endī*
capi-tōte	*capi-untor*		itd.
capi-untō			

Opisna sprega, coniugatio periphrastica.

1. Aktivna opisna sprega, coniugatio periphrastica activa 120

se imenuje sprega participa na *-ūrus* v zvezi z oblikami glagola *esse*. Particip (fut. akt.) na *-ūrus* znači dejanje, katero h o č e, u t e g n e, m i s l i, n a m e r a v a kdo vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo čase in načine nameravanega dejanja; *laudātūrus sum* hvaliti hočem, — utegnem, — mislim, — nameravam.

Indikativ

Prez.	*laudātūrus* (3)	*sum*	hočem	hvaliti
Ipf.	*laudātūrus*	*eram*	hotel (3) sem	
Fut. I.	*laudātūrus*	*erō*	hotel (3) bodem	
Pf.	*laudātūrus*	*fuī*	hotel (3) sem	
Plpf.	*laudātūrus*	*fueram*	hotel (3) sem bil (3)	
Fut. II.	*laudātūrus*	*fuerō*	hotel (3) bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	*laudātūrus* (3)	*sim*	naj hočem	hvaliti
Ipf.	*laudātūrus*	*essem*	hotel (3) bi	
Pf.	*laudātūrus*	*fuerim*	naj sem hotel (3)	
Plpf.	*laudātūrus*	*fuissem*	hotel (3) bi bil (3)	

Infinitiv

Prez. *laudātūrus* (3) (*-um, -am, -um*) *esse* hvaliti hoteti
Pf. *laudātūrus* (*-um, -am, -um*) *fuisse* (gl. § 111 *laudāvisse*) da je (kdo) hotel (po)hvaliti.

Pripomnja. S konjunktivom prezenta in imperfekta se nadomestuje di konjunktiv aktivnega futura.

121 **2. Pasivna opisna sprega, coniugatio periphrastica passiva** nastane, če se združi gerundiv z oblikami glagola *esse;* gerundiv zaznamuje dejanje, katero se mora, ima (nikalno: ne sme) vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo časovno in načinovno razmerje dejanja; *laudandus* (3) *sum* hvaliti se moram (imam), treba je, da se hvalim, hvale sem vreden; *laudandus* (3) *nōn sum* ne smem se hvaliti.

Indikativ

Prez.	*laudandus* (3)	*sum*	moram se	hvaliti
Ipf.	*laudandus*	*eram*	moral (3) sem se	
Fut. I.	*laudandus*	*erō*	moral (3) se bodem	
Pf.	*laudandus*	*fuī*	moral (3) sem se	
Plpf.	*laudandus*	*fueram*	moral (3) sem se bil (3)	
Fut. II.	*laudandus*	*fuerō*	moral (3) se bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	*laudandus* (3)	*sim*	da se moram	hvaliti
Ipf.	*laudandus*	*essem*	moral (3) bi se	
Pf.	*laudandus*	*fuerim*	da sem se moral (3)	
Plpf.	*laudandus*	*fuissem*	moral (3) bi se bil (3)	

Infinitiv

Prez.	*laudandus* (3)	(*-um, -am, -um*) *esse*	hvaliti se imeti
Pf.	*laudandus*	(*-um, -am, -um*) *fuisse*	da se je (kdo) moral hvaliti.

Pripomnja. ***Mihi*** *scribendum est* pisati moram (jaz); *epistula scribenda est* pismo se ima pisati; ***mihi*** *epistula scribenda est* pismo mi je pisati, pismo moram (jaz) pisati.

Debla.

I. Prezentovo deblo.

122 Tisti glagolov del, ki se prikazuje v vseh časih in načinih isti, se imenuje glagolno ali verbalno deblo; temu je vobče enako prezentovo deblo v vokalnih konjugacijah, često tudi pri konsonantnih deblih: *amā, monē, tribu, audī, leg.* Prezentovo deblo dobimo pri glagolih I., II., IV. konjugacije, če odbijemo v III. os. sing. prez. ind. osebilo *t*; pri glagolih III. konj., če odpahnemo v III. os. sing. prez. ind. *-i-t*, pri glagolih na *-iō* le *-t*.

Vendar se končujejo nekateri glagoli I., II., IV. konj. v glagolnem deblu na konsonant, n. pr.:

iuvat — iuvā — iuv (*iuvāre* pomoči)
auget — augē — aug (*augēre* množiti)
saepit — saepī — saep (*saepīre* ograditi).

Pri konsonantni konjugaciji je prezentovo deblo često iz glagolnega debla mnogovrstno razširjeno, in sicer:

1 z *i*; glagolno deblo: *rap*; prez. deblo: *rap* + *i*; *mor* — *mor* + *i* itd.;

2 s *t*; glagolno deblo: *plec*; prez. deblo: *plec* + *t*; *nec* — *nec* + *t*;

3. z *n*; glagolno deblo: *cer*; prez. deblo: *cer* + *n*; *ster* — *ster* + *n*; v časih se *n* vriva v glagolno deblo: *vic* — prez. deblo: *vinc*; *frag* — *frang*; *rup* — *rump* (gl. § 7, 7); *cub* — *cumb*;

4. s *sc*; glagolno deblo: *crē*; prez. deblo: *crē* + *sc*; *quiē* — *quiē* + *sc*;

5. z reduplikacijo, t. j. predpostavljanjem začetnega konsonanta z *i*; glagolno deblo: *g(e)n*; prez. deblo: *gī-gn*; tako: *bi-b*, *si-st*, *se-r* (iz *si-s*).

II. Perfektovo deblo.

Perfektovo deblo se tvori iz glagolnega: **123**

1. brez nastavka (sufiksa), in sicer

a) z reduplikacijo; pred glagolno deblo se stavi začetni debelni konsonant z naslednjim *e*; glagolno deblo: *tend*; perfektovo deblo: *te-tend*; 1. os. sing. pf. ind. akt.: *te-tend-ī*; *cad* — *ce-cid-ī*; ako je vokal glagolnega debla *o*, *u*, *i*, se izenačuje z njim reduplikacijski *e*: *mord* — *memord* — *momord-ī*; *curr* — *cecurr* — *cucurr-ī*; *disc* — *dedic* — *didic-ī*.

Pripomnja 1. Zlog reduplikacije je vselej kratek. Zato ne sledita za njim dva konsonanta, ampak le drugi glagolno deblo začenjajočih konsonantov, dočim sta obadva v reduplikaciji: *spond* — *spo-pond-ī*; *st* — *ste-t-ī*, *sti-t-ī*.

Pripomnja 2. Zloženi glagoli vobče nimajo reduplikacije: *re-spondeō* — *respond-ī*, ali pa izpahujejo reduplikacijski *e*: *re-pello* — *repepuli* — *reppulī*, enako: *repperī*, *reccidī*, *rettulī*. Vendar obdrže reduplikacijo sestave z *dō*, *stō*, *sistō*, *discō*, *poscō*, nekatere s *currō*.

b) s podaljšanjem debelnega vokala: *ag* — *ēg-ī*; *em* — *ēm-ī*; *vid* — *vīd-ī*; *leg* — *lēg-ī*; *fac* — *fēc-ī*; *fod* — *fōd-ī*; *iuv* — *iūv-ī*; *lav* — *lāv-ī*; *sed* — *sēd-ī*.

Pripomnja. Pri teh in enako tvorjenih perfektih je reduplikacija z deblom stopljena; *pango* ima poleg *pēgī* še vidno reduplikacijo *pepigī*. Vendar je vokal kratek pri: *scidī, fidī, tulī, perculī.*

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom; *argu — argu-ī; minu — minu-ī; strīd — strīd-ī; vert — vert-ī; prehend — prehend-ī.*

2. z nastavkom (sufiksom), namreč:

a) z *v* pri vokalnih deblih I., II., IV. konjugacije: *laudā-v-ī, dēlē-v-ī, audī-v-ī;* konsonantna debla izpreminjajo *v* v *u: cub — cubv-ī — cubu-ī; dol — dolv-ī — dolu-ī; aper — aperv-ī — aperu-ī; al — alv-ī — alu-ī; gem — gemv-ī — gemu-ī;* toda: *pet — pet-ī-v-ī; quaes — quaes-ī-v-ī.*

b) s *s* (končnik bivšega aoristovega debla) pri (prirodno ali pozicijsko) dolgih konsonantnih deblih: *rēp — rēps-ī, scrīb — scrīps-ī, dūc — dūx-i, cēd — cess-ī, lūd — lūs-ī* (gl. § 7, 5), *dīc — dīx-ī, iung — iūnx-ī, carp — carps-ī.*

Pripomnja. Izvzeta so debla na *-nd,* ki ne dobe nastavka; *pand — pand-ī, prehend — prehend-ī.* — Vkljub kratkemu deblu dobivajo nastavek *s: ges* (*gero*) *— gess-ī, man — māns-ī, reg — rēx-ī, teg — tēx-ī, trah — trāx-ī* i. dr.

III. Deblo participa pf. pas.

124 se tvori iz glagolnega debla:

1. z nastavkom *-to, -ta* (nom. *-tus, -tum, -ta*): *laudāto — laudā-tus* (*-tum*), *laudā-ta; dēlētus* 3; *lēctūs* 3; *audītus* 3. — Nekatera konsonantna debla vrivajo med deblo in nastavek *i*: *mon-i-tus* 3, *dom-i-tus* 3.

2. z nastavkom *-so, -sa* (nom. *-sus, -sum, sa*) le pri konsonantnih, večinoma zobniških deblih: *fod — fossus* 3 (gl. § 7, 5), *laed — laesus* 3, *mit — missus; fīg — fīxus* 3; *lāb — lāpsus* 3; *prem — pressus* 3 (gl. § 7, 9).

IV. Supin

125 se tvori z nastavkoma: *tum* (*tū*), *sum* (*sū*): *amātum, dēlētum, audītum; fossum, laesum, missum, pressum.* Iz supina na *-ū* se tvori particip fut. akt., če se pridene — *rus: amātū* + *rus, fossū* + *rus.*

Nepravilni so naslednji participi fut. akt.: *ori-, mori-, sonātūrus, rui-, frui-, pari-tūrus.*

Opomnje k konjugacijam.

1. Perfekti na *-ā-vī*, *-ē-vī*, in iz njih izvedene oblike lahko 126
izpahujejo *vi* ali *ve* pred osebili, ki se začenjajo s *s* ali z *r*;

laudāvistī — laudāstī, laudāvistis — laudāstis, laudāvisse(m) — laudāsse(m),

dēlēvistī — dēlēstī, dēlēvistis — dēlēstis, dēlēvisse(m) — dēlēsse(m),

laudāvērunt — laudārunt, laudāverim (-ram) — laudārim (-ram), laudāverō — laudārō,

dēlēvērunt — dēlērunt, dēlēverim (-ram) — dēlērim (-ram), dēlēverō — dēlērō;

tako tudi *nōvī*:

nōstī, nōstis, nōsse, nōrunt, nōrim, nōram, nōrō.

Pripomnja: *lāv-ī* ima pravilno le: *lāvistī, lāvērunt* itd., ker *v* ni nastavek, ampak končnik glagolnega debla.

2. Perfekti na *-īv-ī* izpahujejo često *a) vi* pred *s*: *audīvistī(-is) — audīstī(-is), audīvisse(m) — audīsse(m)*; *b) v* pred *e*: *audīvērunt — audiērunt, audīverim (-ram, -rō) — audierim (-ram, -rō)*.

Pripomnja 1. *Peto* izpahuje *vi* le pred *ss*: *appetīsse(m)*.

Pripomnja 2. *Peto, dēsinō, eo* izpahujejo navadno *v* tudi pred *ī* (*ī, -it*), *eo* v sestavah vselej: *petīvī, dēsīvī, īvī — petiī, desiī, iī — petiit, dēsiit, iit*; vselej n. pr. *adiī, adiistī, adiit, adiimus, adiistis, adiērunt.*

3. Mesto *-ērunt* (3. os. pl. pf.) se rabi v polnih oblikah včasi *-ēre*: *laudāvērunt — laudāvēre*; *dēlēvēre, lēgēre, audīvēre*; le poleg *petīvēre* tudi *petiēre*.

4. Glagoli *dīcō, dūcō, faciō, fero* odpahujejo v 2. os. sing. imp. akt. *e*: *dīc* reci, *dūc* vodi, *fac* tvori, *fer* nesi. Tako tudi sestave z *dūcō, fero*; zloženke z *dīcō, faciō* imajo *e*: *indīce, ēdīce* (redko *ēdīc*), *effice, cōnfice, calefáce.*

Scio ima samo II. imper.: *scītō(te)* znaj(te), tako tudi *mementō(te)* pomni(te).

5. Namesto *-ris* 2. os. sing. pas. se rabi često *-re*: *abūteris, abūtāris, abūtēbāris, abūterēris, abūtēris — abūtere, abūtāre, abūtēbāre, abūterēre, abūtēre*. Pri 2. os. prez. ind. pas. je jako redko *-re*; torej: *laudāris*, deponentniki pa dobivajo lahko tudi tukaj *-ris*: *sequere.*

6. Gerundij III. in IV. konjugacije ima pri nekaterih glagolih tudi prvotno obliko na *-undus*: *oriundus, potiundus (poti-*

endus); vselej: *repetundārum* (*pecūniārum*), *dē repetundīs* [*pecūniīs* (o povračevanju)], *in iūre dīcundō* pri deljenju pravice.

7. Starejše in pesniške so oblike: *faxō* (= *fēcerō*), *iussō* (= *iusserō*); *dīxe*, *trāxe* (inf.) = *traxisse*; *faxim* (opt.) *-īs*, *-it*, *-īmus*, *-ītis*, *-int* da sem storil = *fēcerim* itd., *ausim*, *-īs* itd.; to so ostanki konjunktiva nekdanjega aorista.

8. Redek je inf. prez. pas. na *-ier*: *amārier*, *legier* = *amārī*, *legī*; takisto konj. prez. akt. I. in III. konjugacije na *-im* (optativ): *duim* (= *dem*), *perduim* (= *perdam*), *edim* (= *edam*), prim. *sim*, *sīs* itd.

Debelne oblike najvažnejših pravilnih glagolov.

127 **Prva (*a*-)konjugacija.**

Vsi tukaj ne navedeni glagoli prve konjugacije imajo: *-āvī*, *-ātum*.

Perfekti brez nastavka.

a) z reduplikacijo:

1. *dō*, *dare*, *dedī*, *datum** dati;

circumdō, *circúmdare*, *circúmdedī*, *circúmdatum* obdati; *pessumdō* upropastiti, ugonobiti; *satisdō* zadostiti, jamčiti; *vēnumdō* prodati.

Pripomnja. Oblike glagola *dare* imajo kratek *a*, izvzemši: ***dā, dās, dāns.***

Dvozložne sestave so po III. konjugaciji ter imajo *-didī*, *-ditum*;

abdō, *abdere*, *abdidī*, *abditum* skriti; enako:

addō dodati	*ēdō* izdati (na svetlo dati)
condō ustanoviti	*prōdō* izdati
crēdō verovati	*reddō* vrniti
dēdō pre-(od-)dati	*trādō* predati

perdō pogubiti; pas. *pereō*, *perīre*, *perii*, *perītūrus*, *perditum*, *perdendus* (3) *vēndō* prodati; pas. *vēneō*, *vēnīre*, *vēnii*, *vēnditum*, *vēndendus* (3);

2. *stō*, *stāre*, *stetī*, *stātūrus* stati.

Tudi sestave, od katerih imajo trizložne — *stetī*, dvozložne — *stitī*, nimajo participa pf. pas;

antistō, *antistāre*, *antistetī* prekositi, enako *circumstō* okoli stati;

---

* Particip pf. pas. je naveden povsod v srednjem spolu; tej obliki je enak supin.

praestō (*alicui*), *praestāre, praestitī, praestātūrus* prekositi; enako:

cōnstō sestajati, veljati	*obstō* stati (nasproti)
īnstō pritiskati	*perstō* obstati

brez ptcpa. fut.: *restō* preostati; tudi brez pf.: *distō* oddaljen biti, *exstō* ven moleti.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *iuvo, -āre, iūvi, iūtum, iuvātūrus (aliquem)* pomagati (komu); tako:
adiuvō podpirati, toda: *adiūtūrus*;

2. *lavo, -are, lāvī, lavātum, lautum* (*lōtum*) umiti, prati.

Perfekti z nastavkom *v*.

a) na *-v-ī:*

pōtō, -āre, -āvī, pōtum (pōtātum) piti; *pōtus* (gl. § 117) popivši, napivši se, (iz)pit. **128**

b) na *-u-ī:*

1. *crepo, -āre, -crepuī, crepitum* škripati; tako:
increpō psovati, karati; brez ptcpa.: *discrepō* razlikovati se;

2. *cubo, -āre, cubuī, cubitum* ležati;
accubō (*in convīviō*) ležati (pri mizi, za mizo), *incubō* ležati na čem;

3. *domo, -āre, domuī, domitum* krotiti;

4. *sono, -āre, sonuī, sonitūrus* (*sonātūrus*) zveneti; tako:
cōnsonō soglasiti, *dissonō* ne soglasiti, oba brez supina; *resonō* (tudi *resonāvī*) odmevati;

5. *tono, -āre, tonuī,* — grmeti;
attonō, -āre, -uī, attonitum osupniti (zagrmeti na koga);

6. *veto, -āre, vetuī, vetitum* prepovedati;

7. *implicō* pravilno, vendar tudi *implicuī, implicitum* zamotati;
explicō, pravilno, vendar tudi *explicuī, -citum* razvozlati, razjasniti;

8. *seco, -āre, secuī, sectum, secātūrus* sekati, rezati;
dēsecō odsekati, *īnsecō* vsekati, *dissecō* razsekati;

9. *mico, -āre, micuī,* — migljati, lesketati se; tako:
ēmicō odlikovati se; pravilno: *dīmicō, -āre, -āvī, -ātum* bojevati se.

Druga (*e*-) konjugacija.

129 **Perfekti brez nastavka.**

a) z reduplikacijo:

1. *mordeō*, *-ēre*, *momordī*, *morsum* gristi;
2. *spondeō*, *-ēre*, *spopondī*, *spōnsum* obetati;
respondeō, *-ēre*, *respondī*, *respōnsum* odgovoriti;
3. *tondeō*, *-ēre*, *totondī*, *tōnsum* striči;
4. *pendeō*, *-ēre*, *pependī* viseti; brez pf. in sup.:
impendeō viseti nad čim, pretiti.

b) z dolgim debelnim vokalom:

1. *sedeō*, *-ēre*, *sēdī*, *sessum* sedeti; tako:
~~*circumsedeō*~~ obsedati; zloženke z enozložnim prvim delom imajo *-sideō*; *obsideō*, *-ēre*, *obsēdī*, *obsessum* obsedati; enako: *possideō*, posedati;
2. *videō*, *-ēre*, *vīdī*, *vīsum* videti;
invideō zavidati (komu), *invīsūrus*; *invīsus* zoprn;
3. *caveō*, *-ēre*, *cāvī*, *cautum* varovati se;
4. *faveō*, *-ēre*, *fāvī*, *fautum* naklonjen biti;
5. ~~*foveō*~~, *-ēre*, *fōvī*, *fōtum* greti, negovati;
6. *moveō*, *-ēre*, *mōvī*, *mōtum* gibati, premikati;
commoveō, ~~*permoveō*~~ ganiti, *admoveō* primikati;
7. *voveō*, *-ēre*, *vōvī*, *vōtum* obljubiti;
dēvoveō žrtvovati, prokleti;
8. *paveō*, *-ēre*, *pāvī*, — plašiti se.

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *prandeō*, *-ēre*, *prandī*, *prānsum* kositi; *prānsus* gl. § 117.
2. *strīdeō*, *-ēre* (pesn. *strīdō*, *-ere*), *strīdī*, — škripati, žvižgati;
3. *ferveō*, *-ēre*, *ferbuī*, — žareti;
4. *cōnīveō*, *-ēre*, (*cōnīvī* ali *cōnīxī*), — zamižati.

130 **Perfekti z nastavkom.**

a) na *-v-ī* in *-u-ī*:

1. *deleō*, *-ēre*, *dēlēvī*, *dēlētum* rušiti;
2. *fleō*, *-ēre*, *flēvī*, *flētum* plakati;
dēfleō oplakovati, objokovati;
3. (*neō*, *nēre*, *nēvī*, *nētum* presti);
4. *com-pleō*, *-ēre*, *complēvī*, *complētum* napolniti;
expleō izpolniti, *suppleō* popolniti;
5. (*aboleō*, *-ēre*, *abolēvī*, *abolitum* iztrebiti, zatreti).

6. *habeō*, *-ēre*, *habuī*, *habitum* imeti;
adhibeō upotrebiti, *cohibeō* zadržati, *prohibeō* preprečiti;

7. *dēbeō* [*de-hibeō* imam od (koga)], *-ēre*, *dēbuī*, *dēbitum* dolgovati, morati;

8. *praebeō* (*prae-hibeō*), *-ēre*, *praebuī*, *praebitum* podati;

9. *mereō*, *-ēre*, *meruī*, *meritum* zaslužiti;

10. *noceō*, *-ēre*, *nocuī*, *nocitum* škodovati;

11. *moneō*, *-ēre*, *monuī*, *monitum* opominjati;
admoneō, *commoneō* spominjati;

12. *placeō*, *-ēre*, *placuī*, *placitum* dopadati, ugajati;
displiceō ne dopadati;

13. *terreō*, *-ēre*, *terruī*, *territum* strašiti;
dēterreō oplašiti.

Brez participa pf., toda s participom na *-ūrus*:

14. *caleō*, *-ēre*, *caluī*, *calitūrus* topel biti; tako;

15. *careō* biti brez česa;

16. *doleō* žalostiti se, boleti;

17. *pāreō* ubogati; *appāreō* pojaviti se; *appāret* jasno je;

18. *valeō* zdrav biti; *valē* (*te*) zdravstvuj (te).

19. *doceō*, *-ēre docuī*, *doctum* učiti; *ēdoceō* poučiti;

20. *misceō*, *-ēre*, *miscuī*, *mīxtum* (*mīstum*) mešati;

21. *torreō*, *-ēre*, *torruī*, *tōstum* sušiti, pražiti;

22. *cēnseō*, *-ēre*, *cēnsuī*, *cēnsum* ceniti, meniti;
recēnseō presoditi; brez participa pf. pas.: *suscēnseō* zameriti, jeziti se, *percēnseō* prešteti;

23. *teneō*, *-ēre*, *tenuī*, — držati; v participu pf. pas. imajo *tentum* sestave z: *dē-*, *dis-*, *ob-*, *re-*;
dētineō zadržati, *distineō* razstaviti, *obtineō* obdržati, *retineō* pridržati; brez participa pf. pas. so:
abstineō vzdržati se, *contineō* spajati (*contentus* 3 zadovoljen), *pertineō* raztezati se, *sustineō* podpirati, vzdrževati (*sustentātum*);

24. *arceō*, *-ēre*, *arcuī*, — odvračati, odbijati;
coërceō, *-ēre*, *coërcuī coërcitum* brzdati, omejiti;
exerceō, *-ēre*, *exercuī*, *exercitātum* izvežbati, *exercitus* 3 mučen;

25. *timeō*, *-ēre timuī*, — bati se; enako so brez participa pf. pas. sledeči:

26. *calleō*, *-ēre*, *callui* izkušen biti (*callidus* 3 prekanjen);

27. *egeō*, *-ēre*, *eguī* potrebovati (*aliquā rē*), *indigeō* pogrešati;

28. *ēmineō*, *-ēre*, *ēminuī* ven moleti, odlikovati se;
29. *flōreō*, *-ēre*, *flōruī* cvesti;
30. *horreō*, *-ēre*, *horruī* zgražati se;
31. *iaceō*, *-ēre*, *iacuī* ležati;
32. *lateō*, *-ēre*, *latuī* skrit biti;
33. *liqueō*, *-ēre*, *licuī* (*liquī*) tekoč biti, *liquet* jasno je;
34. *niteō*, *-ēre*, *nituī* bliščati se;
35. *pateō*, *-ēre*, *patuī* otvorjen biti;
36. *sileō*, *-ēre*, *siluī* molčati;
37. *studeō*, *-ēre*, *studuī* truditi se (*alicuī*);
38. *vigeō*, *-ēre*, *viguī* živeti, čil biti.

Pripomnja. Brezosebnike gl. v § 157.

131 *b)* na *-s-ī:*

1. *augeō*, *-ēre*, *auxī*, *auctum* množiti, večati;
2. *iubeō*, *-ēre*, *iussī*, *iussum* ukazati, zapovedati;
3. *mulceō*, *-ēre*, *mulsī*, *mulsum* božati, gladiti;
4. *mulgeō*, *-ēre*, *mulsī*, *mulctum* molsti;
5. *rīdeō*, *-ēre*, *rīsī*, *rīsum* smejati se; enako: *arrīdeō* nasmehljati se; *dērīdeō*, *irrīdeō* rogati se, zasmehovati;
6. *suādeō*, *-ēre*, *suāsī*, *suāsum* svetovati; tako: *persuādeō* pregovoriti, uveriti; *dissuādeō* odsvetovati;
7. *tergeō*, (*tergō*, *-ere*) *-ēre*, *tersī*, *tersum* brisati; *abstergeō* obrisati;
8. *torqueō*, *-ēre*, *torsī*, *tortum* zvijati, mučiti.

Brez participa pf. pas.:

9. *ārdeō*, *-ēre*, *ārsī*, *ārsūrus* goreti;
10. *haereō* (iz *haeseō*), *-ēre*, *haesī*, *haesūrus* viseti; *cohaereō* združen biti;
11. *maneō*, *-ēre*, *mānsī*, *mānsūrus* ostati; *permaneō* vztrajati, *remaneō* zaostati;
12. *lūceō*, *-ēre*, *lūxī* svetiti (se);
13. *lūgeō*, *-ēre*, *lūxī* žalovati;
14. *indulgeō*, *-ēre*, *indulsī* ugajati, ustrezati;
15. *algeō*, *-ēre*, *alsī* zebsti;
16. *frīgeō*, *-ēre*, (*frīxī*) mrzniti;
17. *fulgeō*, *-ēre*, *fulsī* blesketati se;
18. *urgeō*, *-ēre*, *ursī* tiščati.

Le v oblikah prezentovega debla se rabijo:

19. *aveō* želeti; 21. *maereō* žalovati;
20. *immineō* pretiti; 22. *polleō* močen biti;
23. *splendeō* svetiti se;
24. *squāleō* umazan biti.

Tretja konjugacija.

Perfekti brez nastavka. 132

a) z reduplikacijo:

1. *cado, -ere, cecidī, cāsūrus* pasti;

accidō, -ere, accidī, — pripasti; *accidit* pripeti se; enako: *incidō* (noter) pasti, *recidō* (*reccidī* gl. § 123, prip. 2) nazaj pasti; *occidō, -ere, occidī, occāsūrus* zapasti, poginiti;

2. *caedō, -ere, cecīdī, caesum* sekati, pobijati;

occīdō, -ere, occīdī, occīsum ubiti; enako: *abscīdō* odsekati; *concīdō* posekati, pobiti; *incīdō* vsekati;

3. *currō, -ere, cucurrī, cursum* teči;

concurrō, -ere, concurrī ali *concucurrī, concursum* stekati se; tako: *accurrō* priteči, *praecurrō* naprej teči, preteči; brez reduplikacije: *occurrō* srečati, *recurrō* nazaj teči, *succurrō* na pomoč priteči;

4. *fallō, -ere, fefellī, dēceptum* varati; *fallit mē* neznano mi je;

refellō, -ere, refellī, refūtātum ovreči, pobiti;

Pripomnja: *falsus* 3 izmišljen, zlagan, neresničen.

5. *pellō, -ere, pepulī, pulsum* gnati, tirati;

appellō, -ere, appulī, appulsum pritirati, tako: *expellō* izgnati, *compellō* prisiliti, *repellō* (*reppulī* gl. § 123, prip. 2) odgnati;

6. *parcō, -ere, pepercī, temperātum, parsūrus* (*alicui*) šteditи, prizanesti;

7. *pendō, -ere, pependī, pēnsum* obesiti, tehtati, plačati;

impendō, -ere, impendī, impēnsum potrositi; tako: *suspendō* obesiti;

8. *tundō, -ere, tutudī, tūnsum* in *tūsum* tolči, butati;

contundō, -ere, contudī, contūsum razbiti, stolči; *retundō, -ere, rettudī* (gl. § 123, prip. 2), *retūsum* stopiti, odbiti;

9. *canō, -ere, cecinī, cantātum* peti;

concinō, -ere, concinuī, — zlagati se, soglašati.

10. *pariō, -ere, peperī, partum* (*paritūrus* gl. § 125) roditi; pridobivati;

11. *pangō, -ere, pepigī* (*pēgī, pānxī*), *pāctum* pritrditi, zasaditi, skleniti;

compingō, -ere, compēgī, compāctum spojiti, sklopiti;

12. *tendō, -ere, tetendī, tentum* napeti;

attendō -ere, attendī, attentum paziti; enako: *extendō* raztegniti, *contendō* truditi se, teči, boriti se, trditi; *ostendō* kazati;

13. *tangō, -ere, tetigī, tāctum* dotakniti se;

attingō, -ere, attigī, attāctum dotakniti se, doseči; *contingō, -ere, contigī, contāctum* dotakniti se, prijeti; *contingit, contigit* doleti, posreči se;

14. *pungō, -ere, pupugī, pūnctum* pikati, bosti;

interpungō, -ere, interpūnxī, interpūnctum (s pikami) razdeliti, razločiti; tako: *compungō* spikati;

15. *abdō, -ere, abdidī, abditum* skriti; to in druge dvozložne sestave glagola *dō* gl. v § 127, *a*, 1.

16. *sistō, -ere, stitī* in *stetī, statum* staviti; postaviti se, (ob)stati; *status* 3 določen;

absistō, -ere, abstitī, — oddaljiti se, (od)nehati; enako:

cōnsistō stopiti, postaviti se
dēsistō odstopiti
exsistō postati
obsistō, resistō protiviti se
stetī ima:
circumsistō obkoliti;

17. *bibo, -ere, bibī, pōtum* piti; tako:

ēbibō izpiti, *combibō* popiti.

133 *b)* s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *agō, -ere, ēgī, āctum* gnati, delati; tako:

circúmagō okoli goniti, obračati; *péragō* dovršiti;

druge zloženke izpreminjajo *a* v *i*:

abigō, -ere, abēgī, abāctum odgnati;

adigō prignati; *exigō* izgnati, dovršiti; *redigō* nazaj gnati;

subigō podvreči, pokoriti; *cōgō* (iz *coagō*). *-ere, coēgī, coāctum* zganjati, siliti; *dēgō, -ere, transēgī* (*perēgī*) preživeti;

2. *emo, -ere, ēmī, ēmptum* kupovati; tako:

coëmō pokupiti; drugi izpreminjajo *e* v *i*:

adimō odvzeti, *dirimō* razstaviti, *perimō* uničiti, *redimō* odkupiti;

nastavek *s* dobe zloženke s: *con-, dē-, prō-, sub-*:

cōmō (iz *co-emō*), *-ere, cōmpsī, cōmptum* urejati, lišpati;

tako: *dēmō* (iz *de-emō*) odvzeti; *prōmō* (iz *pro-emō*) ven vzeti;

sūmō (iz *sub-emō*) vzeti, *cōnsūmō* porabiti;

3. *edo, -ere, ēdī, ēsum* jesti; tako:

comēdō pojesti;

4. *lego, -ere, lēgī, lēctum* brati, voliti; tako:

perlegō prebrati; druge sestave imajo *i* mesto *e*: *colligō, -ere, collēgī, collēctum* zbrati; *dēligō* odbrati; *ēligō* izbrati. — Nastavek *s* dobivajo: *dīligō, -ere, dīlēxī, dīlēctum* ljubiti, spoštovati; tako: *intellegō* izprevideti, spoznati; *neglegō* zanemariti;

5. *capiō, -ere, cēpī, captum* loviti, jemati;
accipiō, -ere, accēpī, acceptum prejeti; tako:
dēcipiō prevariti, *incipiō* začeti, *praecipiō* ukazati, *suscipiō* podvzeti, početi;

6. *coepī* (gl. § 151, 1), *coeptum* začeti;

7. *facio, -ere, fēcī, factum* tvoriti, storiti; razen *faciendus* zastopa vse pasivne oblike prezentovega debla *fīō* (gl. § 150).

Sestavljenke imajo:

a) z *re-* in s predlogi zložene: *-ficiō, -ere, fēcī, -fectum*, v pasivu: *-ficior, -ī, -fectus sum*, n. pr.:
cōnficiō, -ere, cōnfēcī, cōnfectum izvršiti; tako:

dēficiō odpasti	*praeficiō* postaviti na čelo
efficiō doseči, povzročiti	*prōficiō* uspevati, napredovati
interficiō ubiti	*reficiō* popraviti
perficiō izvršiti	*sufficiō* dati, izvoliti (namesto koga);

b) vse druge pa oblike kakor *faciō*, izvzemši 2. os. sing. imper., ki se končuje pri **vseh sestavah** na *-e*.

akt.: *assuēfaciō, assuēfácis* (naglas!), *-ere, assuēfēcī, assuēfactum* navaditi; pas: *assuēfīō, assuēfīs* (naglas!), *-fierī, assuēfactus sum* navadim se; tako:

calefaciō greti	*patefaciō* odpreti
labefaciō majati	*satisfaciō* zadostiti.

Pripomnja. Osamljene so oblike: *cōnfierī* zgoditi se; *dēfit* nedostaja, *īnfit* začne.

8. *fugiō, -ere, fūgī, fugitūrus* bežati; tako:

aufugiō pobegniti	*perfugiō* pribežati
cōnfugiō zateči se	*profugiō* ubežati
effugiō izbežati, uiti (*aliquem*);	

9. *iaciō, -ere, iēcī, iactum* metati; sestave: *icio*, (mesto *iiciō*), *-iēcī, -iectum:*

abiciō zavreči	*dēiciō* dol vreči, *rēiciō* nazaj vreči, odbiti
adiciō dodati	*subiciō* pokoriti, podvreči
cōniciō zmetati	*trāiciō* prepeljati;

10. *fodiō, -ere, fōdī, fossum* kopati; tako:
cōnfodiō prebosti, *effodiō* izkopati;

11. *frangō, -ere, frēgī, frāctum* lomiti;
effringō, -ere, effrēgī, effrāctum razlomiti; tako: *īnfringō* vlomiti, *perfringō* prelomiti, *refringō* razlomiti;

12. *relinquō, -ere, relīquī, relictum* zapustiti, *dēlinquō* grešiti;

13. *vincō, -ere, vīcī, victum* zmagati; enako: *convincō* dokazati, *dēvincō* popolnoma premagati;

14. *fundō, -ere, fūdī, fūsum* liti; sipati; tako: *cōnfundō* zmešati, zliti; *effundō* izliti; *perfundō* politi;

15. *rumpō, -ere, rūpī, ruptum* lomiti, razdreti; tako:

corrumpō pokvariti
ērumpō } intranz.
prōrumpō } prodreti
perrumpō predreti
irrumpō vdreti (intranz.);

16. [*īcō (iciō), ere*], *īcī, ictum* udariti *(foedus* skleniti).

Kratek debelni vokal imajo, izgubivši reduplikacijo:

17. *findō, -ere, fidī, fissum* cepiti, klati; tako: *diffindō* razcepiti;

18. *scindō, -ere, scidī, scissum* parati, trgati; tako: *abscindō* odtrgati, *exscindō* izdreti, *rescindō* uničiti;

19. *percellō, -ere, perculī, perculsum* pretresti, podreti; brez pf. in p. p. p.: *antecellō, excellō, praecellō* odlikovati se; za pf. služi; *flōruī, praestitī, ēluxī;*

20. *tollō, -ere, sustulī, sublātum* vzdigniti, odstraniti; *extollō (extulī)* vzdigniti; *ēlātus* adj. vzvišen, ošaben;

Pripomnja. Simplex: *tulī* (iz *tetulī*), *lātum* (iz *tlātum*) se rabi za pf. in part. pf. pas. glagola *fero* (gl. § 146).

134 *c)* z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *sīdō, -ere, (sīdī, sēdī, sessum)* usesti se; sestave: *sēdī, sessum:*

assīdō prisesti; *cōnsīdō* usesti (se), *īnsīdō* sesti (na kaj), *possīdō* posesti, osvojiti;

2. *vīsō, -ere, (vīsī)*, — obiskati;

3. *accendō, -ere, accendī, accēnsum* prižgati; tako: *incendō* zažgati, *succendō* podžgati;

4. *dēfendō, -ere, dēfendī, dēfēnsum* braniti; *offendō* žaliti;

5. *prehendō (prēndō), -ere, prehendī (prēndī), pr(eh)ēnsum* prijeti;

comprehendō prijeti, zgrabiti; *dēprehendō* zasačiti; *reprehendō* grajati;

6. *scandō, -ere, (scandī)*, — stopati;

cōnscendō, -ere, cōnscendī, cōnscēnsum stopiti (na kaj); tako: *dēscendō* stopiti (dol, s . . .);

7. *pandō, -ere, pandī, passum* razpeti, razplesti;

8. *vellō, -ere, vellī, vulsum* vleči, skubsti; tako:
āvellō odkrhniti, *convellō* zmleti, *ēvellō* izdreti;

9. *vertō, -ere, vertī, versum* vrteti, obračati; tako:
āvertō odvrniti *ēvertō* porušiti
convertō obrniti *revertor* vračati se (gl. § 114 prip.);

10. (*verrō, -ere, —, versum* grebsti, vleči, pomesti);

11. [*strīdō, -ere, strīdī* (gl. 129, *c*, 2) žvižgati, škripati];

12. *cūdō, -ere, cūdī, cūsum* (redko) kovati; tako:
procūdō kovati;

13. *solvō, -ere, solvī, solūtum* rešiti, plačati; tako:
absolvō osvoboditi, *dissolvō* razvezati, *persolvō* plačati;

14. *volvō, -ere, volvī, volūtum* valiti, viti; tako:
advolvō privaliti, *ēvolvō* razviti, *involvō* zaviti;

15. *ex-uō, -ere, exuī, exūtum* izuti, sleči;
ind-uō, -ere, induī, indūtum obuti, obleči;

16. *imbuō, -ere, imbuī, imbūtum* pomočiti, napojiti;

17. *minuō, -ere, minuī, minūtum* manjšati;

18. *statuō, -ere, statuī, statūtum* staviti, ustanoviti;
cōnstituō, -ere, cōnstituī cōnstitūtum postaviti, skleniti; tako:
dēstituō zapustiti, *īnstituō* napraviti, *restituō* popraviti;

19. *suō, -ere, suī, sūtum* šivati; tako:
cōnsuō sešiti;

20. *tribuō, -ere, tribuī, tribūtum* dati, podeliti; tako:
contribuō prideliti, združiti; *distribuō* razdeliti;

21. *acuō, -ere, acuī,* — ostriti; *acūtus* (3) oster;

22. *arguō, -ere, arguī, accūsātum* dolžiti, obtožiti; *argūtus* (3) bistroumen;
coarguō, -ere, coarguī, convictum dokazati;
redarguō, -ere, redarguī, refūtātum ovreči;

23. *luo, -ere, luī, —, luitūrus* oprati, plačati;
abluō, -ere, abluī, ablūtum očistiti; tako: *polluō* oskruniti;

24. *ruo, -ere, ruī, —, ruitūrus* dreti, rušiti se;
dīruō, -ere, dīruī, dīrutum razrušiti; tako: *obruō* zasuti;
brez ppp.: *corruō* zgruditi se, *irruō* prodreti (intranz.);

25. *congruō, -ere, congruī,* — skladati se;

26. *abnuō, -ere, abnuī, —, abnuitūrus* odmigniti, odreči;
annuō, -ere, annuī, — prikimati, obljubiti;

27. *metuō, -ere, metuī,* — bati se;

28. *respuō, -ere, respuī,* — zavreči.

135 Perfekti z nastavkom.

a) na *-v-ī* in *-u-ī:*

1. ~~*(lino*~~, *-ere, lēvī, litum* mazati); tako:
illinō namazati, *oblinō* pomazati;

2. *sino, -ere, sīvī, situm* (od)pustiti; *situs* 3 ležeč;
dēsinō, -ere, desiī (gl. § 126, 2 prip. 2), *dēsitum* nehati;

Pripomnja. V zvezi s pasivnim inf. se rabi v pf. in plpf. navadno namesto *dēsiī* itd. *dēsitus sum* itd.

3. *sero, -ere, sēvī, satum* sejati, saditi;
cōnserō, -ere, consēvi, consitum posejati; tako: *īnserō* vsaditi;

4. *tero, -ere, trīvī, trītum* treti, tratiti; tako:
conterō streti, stratiti; *obterō* zgaziti, pohoditi; *prōterō* poteptati;

5. *cernō, -ere,* (*crēvī, crētum*) ločiti, zreti; sestave: *-crēvī, -cretum;*
dēcernō določiti, ukreniti; *discernō* razločiti, *sēcernō* odločiti;

6. *spernō, -ere, sprēvī, sprētum* prezirati, zavreči;

7. *sternō, -ere, strāvī, strātum* razprostreti; tako:
cōnsternō pokriti, *prōsternō* poraziti;

8. *peto, -ere, petīvī* (*petiī*, gl. § 126, 2 prip. 2), *petītum* prositi, težiti (na kaj), zahtevati, napasti;
appetō, -ere, appetīvī (*appetiī*), *appetītum* želeti; tako tudi: *expetō* terjati, *repetō* nazaj zahtevati, ponoviti;

9. *cupiō, -ere, cupīvī, cupītum* želeti, hrepeneti;

10. *quaerō, -ere, quaesīvī, quaesītum* iskati, vprašati;
acquīrō, -ere, acquīsivī, acquīsītum pridobiti; tako: *conquīrō* poiskati, *inquīrō* izprašati, *requīrō* pozvedovati;

11. *sapiō, -ere, sapīvī* (*sapiī*), — dišati, moder biti;

12. *arcessō, -ere, arcessīvī, arcessītum* prizvati;

13. *facessō, -ere, facessīvī, facessītum* delovati, vršiti;

14. *capessō, -ere, capessīvī, capessītum* lotiti se;

15. *lacessō, -ere, lacessīvī, lacessītum* dražiti.

---

16. *alo, -ere, aluī, altum* hraniti, rediti; *altus* 3 visok;

17. *colo, -ere, coluī, cultum* obdelovati, gojiti, spoštovati; tako:
excolō izobraziti; *incolō* (*urbem*) prebivati (v mestu), *incultus* neobdelan, sirov;

18. *cōnsulō, -ere, cōnsuluī, cōnsultum* za svet vprašati, skrbeti;

19. *occulō, -ere, occuluī, occultātum* skrivati; *occultus* adj.; navadno je *occultō* (1);

20. *molo, -ere, moluī, molitum* mleti;

21. *gīgnō* (iz *gi-genō*), *-ere, genuī, genitum* roditi;

22. *pōnō* (iz *po-sinō* — *posnō*), *-ere, posuī* [iz *pos(ī)v-ī*], *positum* posaditi, postaviti, položiti; enako:

expōnō izpostaviti, *antepōnō* predpostaviti, *compōnō* sestaviti, *dēpōnō* odložiti;

23. *sero, -ere, (seruī), sertum* vezati, vrstiti; tako:

cōnserō stikati, sestaviti *disserō* pretresati, govoriti; pf. pas.: *dēserō* zapustiti *disputātum est*; *disertūs* adj. zgovoren;

24. *texō, -ere, texuī, textum* tkati; tako:

contexō splesti, nadaljevati;

25. *rapiō, -ere, rapuī, raptum* grabiti, ropati;

abripiō, -ere, abripui, abreptum strgati; tako:

arripiō pograbiti *dīripiō* opleniti
corripiō zgrabiti *ēripiō* iztrgati;

26. *ēliciō, -ere, ēlicuī, ēlicitum* izvabiti; toda:

illiciō, -ere, illēxī, illectum
pelliciō, -ere, pellēxī, pellectum } zapeljati
alliciō, -ere, allēxī — mamiti:

27. *fremo, -ere, fremuī*, — mrmrati, bučati;

28. *gemo, -ere, gemuī*, — ječati, zdihovati;

29. *strepo, -ere, strepuī*, —, *strepitūrus* šumeti, hrumeti;

30. *tremo, -ere, tremuī*, — drgetati, tresti se;

31. *vomo, -ere, vomuī*, — bljuvati;

32. *accumbō, -ere, accubuī*, —, *accubitūrus* leči; tako:

incumbō nasloniti se, *occumbō* zgruditi se (*-mortem* umreti), *succumbō* podleči; prim. § 128, *b* 2;

33. *volo, nōlō, mālō* gl. § 147;

34. *meto, -ere, messem fēcī, messum* žeti;

dēmetō, -ere, (demessuī), dēmessum požeti.

b) na *-s-ī:* **136**

1. *carpō, -ere, carpsī, carptum* puliti, trgati;

dēcerpō, -ere, dēcerpsī, dēcerptum utrgati; tako: *discerpō* raztrgati, *excerpō* izbrati, izvleči;

2. *nūbō, -ere, nūpsī, nūptum* možiti se (*virō*);

3. *scrībō, -ere, scrīpsī, scrīptum* pisati; tako:

ascrībō pripisati *praescrībō* predpisati
dēscrībō popisati *prōscrībō* prognati;
īnscrībō vpisati

4. *sculpō, -ere, sculpsī, sculptum* dolbsti; tako:

īnsculpō vdolbsti;

5. *rēpō, -ere, rēpsī,* — lesti, plaziti se; tako:
arrēpō priplaziti se, *irrēpō* vlesti, vkrasti se;

6. *serpō, -ere, serpsī,* — lesti, gomzeti;

7. *contemnō, -ere, contempsī, contemptum* zaničevati;

8. *premo, -ere, pressī, pressum* tiščati;
comprimō, -ere, compressī, compressum stiskati; tako: *dēprimō* potlačiti, pobiti; *imprimō* vtisniti, *opprimō* zatreti;

9. *cōmō, dēmō, prōmō, sūmō* gl. § 133, 2;

10. *ūrō* (iz *ūsō*), *-ere, ussī, ūstum* paliti, žgati; tako:
combūrō sežgati;

11. *gero* (iz *geso*), *-ere, gessī, gestum* nesti, peljati; tako:
congerō znositi, *dīgerō* razrediti;

12. *claudō, -ere, clausī, clausum* zakleniti, zapreti;
conclūdō, -ere, conclūsī, conclūsum skleniti; tako: *exclūdō* izključiti, *inclūdō* zapreti, *interclūdō* odvzeti;

13. *laedō, -ere, laesī, laesum* kvariti, vrediti;
collīdō, -ere, collīsī, collīsum vkup trčiti; tako: *ēlīdō* izbiti;

14. *lūdō, -ere, lūsī, lūsum* igrati (se), rogati se, varati;
tako: *dēlūdō, ēlūdō, illūdō* posmehovati se, rogati se;

15. *plaudō, -ere, plausī, plausum* ploskati; tako:
applaudō (s ploskanjem) odobravati; toda: *explōdō, -ere, explōsī, explōsum* izžvižgati;

16. *rādō, -ere, rāsī, rāsum* strugati;

17. *rōdō, -ere, rōsī, rōsum* glodati;

18. *trūdō, -ere, trūsī, trūsum* riniti, suniti; tako:
abstrūdō skriti;

19. *vādō, -ere,* —, — hoditi; sestave: *-vāsī, -vāsum:*
ēvādō iziti, postati; *invādō* navaliti, napasti;

20. *dīvidō, -ere, dīvīsī, dīvīsum* deliti;

21. *cēdō, -ere, cessī, cessum* ustopiti (se), iti; tako:

accēdō pristopiti	*excēdō* iziti
antecēdō prehiteti, prekositi	*incēdō* stopati (šetati)
concēdō dopustiti	*intercēdō* vmes stopiti, posredovati
recēdō umakniti se	*succēdō* nastopiti, slediti;

22. *mittō, -ere, mīsī, missum* poslati; tako:

admittō pripustiti	*omittō* opustiti
āmittō izgubiti	*permittō* do-, prepustiti
committō poveriti, doprinesti	*prōmittō* obljubiti
dīmittō razpustiti	*remittō* nazaj poslati;

23. *quatiō, -ere,* —, *quassum* tresti;
concutiō, -ere, concussī, concussum stresti; tako: *percutiō* prebosti;

24. *dīcō, -ere, dīxī, dictum* (imperativ gl. § 126, 4) govoriti, reči; tako:

ēdīcō objaviti, zapovedati — *interdīcō* zabraniti
indīcō napovedati — *praedīcō* prorokovati;

Pripomnja: *indicō* 1 naznaniti, *praedicō* 1 slaviti.

25. *dūcō, -ere, dūxī, ductum* (imperativ gl. § 126, 4) voditi, peljati; tako:

abdūcō odvesti — *prōdūcō* proizvesti
addūcō privesti — *trādūcō* prepeljati
condūcō zbrati, najeti — *ēdūcō* izvesti
dēdūcō odvesti — *!ēducō* 1 vzgojiti!

26. *cōnflīgō, -ere, cōnflīxī, conflīctum* biti se; tako: *afflīgō* pobiti, pritiskati; toda: *prōflīgō* 1 potolči;

27. *fīgō, -ere, fīxī, fīxum* pribiti, zabiti; tako: *trānsfīgō* prebosti;

28. *rego, -ere, rēxī, rēctum* ravnati, vladati; *rēctus* 3 raven;

corrigō, -ere, corrēxī, corrēctum popraviti; tako: *arrigō* vravnati, *porrigō* prožiti; *pergō* (iz *perrego*), *-ere, perrēxī, perrēctum* nadaljevati; enako: *surgō* (iz *subregō*) vstati, vzdigniti se;

29. *tego, -ere, tēxī, tēctum* kriti; tako:
contegō pokriti, *dētegō* odkriti, *prōtegō* ščititi, varovati;

30. *aspiciō, -ere, aspēxī, aspectum* pogledati; tako:

cōnspiciō zagledati — *prōspiciō* naprej gledati
dēspiciō prezirati — *respiciō* ozirati se;

31. *illiciō, pelliciō, alliciō* gl. § 135, 26;

32. *traho, -ere, trāxī, tractum* vleči; tako:

abstrahō odvleči — *„distrahō* razvleči, ločiti
contrahō zvleči, stisniti — *subtrahō* odbiti;

33. *veho, -ere, vēxī, vectum* voziti; tako:
advehō privažati, *āvehō* odvažati, *invehō* uvažati, napadati;

Pripomnja: *vehor, vehī, vectus sum equō* jahati; — *currū* voziti se; — *nāvī* pluti.

34. *vīvō, -ere, vīxī, —, vīctūrus* živeti;

35. *coquo, -ere, coxī, coctum* kuhati;

36. *struo* (iz *strugvō*), *-ere, strūxī, strūctum* snovati, graditi; tako:

cōnstruō zgraditi — *īnstruō* urediti, učiti
dēstruō porušiti — *exstruō* zgraditi;

37. *fluo* (iz *flugvo*), *-ere, flūxī*, — teči;

38. *flectō, -ere, flēxī, flexum* upogniti, kreniti;

39. *nectō, -ere, nexuī (nexī), nexum* vezati, vozlati;
adnecto, -ere, adnexuī, adnexum privezati; tako: *cōnectō* zvezati;

40. *dīligō, intellegō, neglegō* gl. § 133, 4;

41. *cingō, -ere, cīnxī, cīnctum* opasati, obstopiti;

42. *iungō, -ere, iūnxī, iūnctum* vezati; tako:
adiungō dodati *disiungō* ločiti
coniungō spojiti *subiungō* zvezati, pokoriti;

43. *exstinguō, -ere, exstīnxī, exstīnctum* ugasiti, uničiti; tako:
dīstinguō razložiti;

44. *plangō, -ere, plānxī, plānctum* bíti (na prsi), žalovati;

45. *tingō, -ere, tīnxī, tīnctum* omočiti, barvati;

46. *ung(u)ō, -ere, ūnxī, ūnctum* mazati;

47. *fingō, -ere, fīnxī, fictum* upodobiti, izmisliti;

48. *pingō, -ere, pīnxī, pictum* slikati;

49. *stringō, -ere, strīnxī, strictum* smukati, potegniti; tako:
dēstringō (*gladium*) potegniti, *obstringō* obvezati, *perstringō* ukoriti;

50. *mergō, -ere, mersī, mersum* potopiti; tako:
ēmergō (tr. in intr.) (ven) pomoliti (-leti), *summergō* potopiti, podurniti;

51. *spargō, -ere, sparsī, sparsum* sipati;
aspergō, -ere, aspersī, aspersum oškropiti.

Verba incohativa (začetni)

137 so glagoli III. konjugacije na *-scō* in značijo začetek (*incohāre* začeti), postajanje dejanja ali stanja. Dele se v:

1. *Incohātīvā prīmītīva*, ki so izpeljani od nerabnih osnovnih glagolov.

2. *Incohātīva verbālia*, ki so izvedeni od debel rabnih glagolov.

3. *Incohātīva nōminālia*, ki so tvorjeni od imenskih debel.

Incohativa primitiva.

1. *dīscō* (*di-dc-scō*), *-ere, didicī*, — učiti se; tako (gl. § 123, 1 *a* prip. 2):
dēdīscō pozabiti, *ēdīscō* učiti se na izust (pamet);

2. *pōscō, -ere, popōscī*, — zahtevati, terjati; tako (gl. kakor pri 1):
dēpōscō (takoj) zahtevati; brez pf.; *repōscō* (nazaj) terjati;

3. *crēscō, -ere, crēvī,* — rasti; (*crētus* 3 rojen); tako: *dēcrēscō* (u)padati, *concrēscō* zrasti se;

4. *nōscō, -ere, nōvī,* — poznati; *nōvī* znam, vem; *nōtus* 3 znan;

āgnōscō, -ere, āgnōvī, āgnītum pri(po)znati; tako: *cōgnōscō* spoznati, *recōgnōscō* pregledati, pozvedavati; toda: *īgnōscō, -ere, īgnōvī, īgnōtum* odpuščati; *īgnōtus* 3 neznan;

5. *quiēscō, -ere, quiēvī,* —, *quiētūrus* počivati; *quiētus* 3 pokojen;

6. *adolēscō, -ere, adolēvī,* —, vzrasti, dorasti; *adultus* 3 dorastel;

obsolēscō, -ere, obsolēvī, — ostareti; *obsolētus* 3 zastarel, vsakdanji, navaden;

7. *pāscō, -ere, pāvī, pāstum* pasti, hraniti; tako: *dēpāscō* popasti, požreti;

8. *suēscō, -ere, suēvī, suētum* navaditi se (redko); tako: *assuēscō, cōnsuēscō* navaditi se; *assuēvī, cōnsuēvī* navajen sem; *assuētus, cōnsuētus* navajen, navaden, običajen.

Incohativa verbalia.

1. *inveterāscō, -ere* (*inveterāre*) *inveterāvī,* — stareti, starati se; *inveterātus* (od *inveterō* 1) 3 zastarel, ukore(ni)njen;

2. *convalēscō, -ere* (*valēre*), *convaluī,* — ozdraveti;

3. *exārdēscō, -ere* (*ārdēre*), *exārsī,* — užigati se, bukniti;

4. *conticēscō, -ere* (*tacēre*), *conticuī,* — umolkniti;

5. *ērubēscō, -ere* (*rubēre*), *ērubuī,* — zardeti;

6. *cōnsenēscō, -ere* (*senēre*), *cōnsenuī,* — starati se;

7. *extimēscō, -ere* (*timēre*), *extimuī,* —
8. *pertimēscō, -ere* (*timēre*), *pertimuī,* — } zbati se;

9. *obstupēscō, -ere* (*stupēre*), *obstupuī,* — ostrmeti;

10. *perhorrēscō, -ere* (*horrēre*), *perhorruī,* — zgroziti se;

11. *tābēscō, -ere* (*tābēre*), *tābuī,* — hirati;

12. *coalēscō, -ere* (*alere*), *coaluī,* — zrasti se; *coalitus* 3 zrastel (neklas.);

13. *concupīscō, -ere* (*cupere*), *concupīvī, concupītum* zaželeti;

14. *revīvīscō, -ere* (*vīvere*), *revīxī,* — oživeti;

15. *contremīscō, -ere* (*tremere*), *contremuī,* — strepetati, stresniti se;

16. *ingemīscō, -ere* (*gemere*), *ingemuī,* — vzdihniti;

17. *scīscō, -ere* (*scīre*), *scīvī, scītum* odobriti: tako: *ascīscō* sprejeti, *cōnscīscō* skleniti, (*mortem*) zadati si, *dēscīscō* odpasti;
18. *obdormīscō, -ere* (*dormīre*), *obdormīvī*, — zaspati.

Incohativa nominalia.

1. *percrēb(r)ēscō, -ere* (*crēber*), *percrēb(r)uī*, — širiti se; rabi se le v 3. osebi;
2. *obdūrēscō, -ere* (*dūrus*), *obdūruī*, — otrpniti;
3. *ēvānēscō; -ere* (*vānus*), *ēvānuī*, — izginiti;
4. *mātūrēscō, -ere* (*mātūrus*), *mātūruī*, — zoreti;
5. *obmūtēscō, -ere* (*mūtus*), *obmūtuī*, — onemeti, omolkniti;
6. *ingravēscō, -ere* (*gravis*), —, — nadležen postati.

Četrta (*ī*-) konjugacija.

138 **Perfekti brez nastavka.**

a) z (odpadlo) reduplikacijo:

1. *comperiō, -īre, comperī, compertum* zvedeti, zaznati;
2. *reperiō, -īre, repperī*, (gl. § 123, 1, *a* prip. 2), *repertum* najti.

Pripomnja. Oba tvorita pf. in ptcp. pf. pas. po *pariō* gl. § 132, 10.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *veniō, -īre, vēnī, ventum* priti; tako:

adveniō priti, *anteveniō* prej priti	*ēvenit* pripeti se
conveniō sestati se, združiti se	*perveniō* priti, doiti
inveniō najti, odkriti	*subveniō* na pomoč priti.

Perfekti z nastavkom.

a) na *-v ī* in *-u-ī:*

1. *audiō, -īre, audīvī, audītum* slišati. Vsi tukaj ne navedeni glagoli četrte konjugacije se ravnajo po *audiō;*
2. *eo, īre, iī* (*īvī*), *itum* iti (gl. § 148);
3. *sepeliō, -īre, sepelīvī, sepultum* pokopati;
4. *aperiō, -īre, aperuī, apertum* odpreti; *apertus* adj.;
5. *operiō, -īre, operuī, opertum* pokriti;
6. *saliō, -īre, saluī*, — skočiti;

dēsiliō, -īre, dēsiluī, — skočiti s (česa).

b) na *-s-ī:*

1. *farciō, -īre, farsī, fartum* mašiti, trpati;
refercio, -īre, refersī, refertum napolniti; *refertus* (3) poln;
2. *sarciō, -īre, sarsī, sartum* krpati, popraviti;
3. *fulciō, -īre, fulsī, fultum* podpreti;
4. *hauriō, -īre, hausī, haustum* črpati, zajemati, srkati; tako:
exhauriō izčrpati, izpiti;
5. *saepiō, -īre, saepsī, saeptum* ograditi;
6. *sanciō, -īre, sānxī, sānctum* utrditi, odrediti;
7. *vinciō, -īre, vīnxī, vīnctum* vezati; tako:
dēvinciō zvezati;
8. *amiciō, -īre, —, amictum* ogrniti;
9. *sentiō, -īre, sēnsī, sēnsum* čutiti, misliti; tako:
cōnsentiō zlagati se, *dissentiō* ne zlagati se;
assentiō pritegniti, pritrditi, navadneje *assentior;* toda pf.: *assēnsī;*
10. *feriō, -īre, percussī, percussum* udariti, pobiti (*hostem*);
11. *feriō, -īre, īcī, pepigī, fēcī, ictum, factum* skleniti (*foedus*).

Verba deponentia.

Prva konjugacija.

Deponentniki prve konjugacije se pregibljejo vsi po *hortor,* **139**
n. pr. *adūlor, adūlārī, adūlātus sum* prilizovati se;
cōnor, cōnārī, cōnātus sum poskusiti;
mīror, mīrārī, mīrātus sum čuditi se.

Druga konjugacija.

1. [*liceor, -ērī, licitus sum* ponujati (pri prodaji)]; **140**
polliceor (iz *por-liceor*), *-ērī, pollicitus sum* obetati;
2. *mereor, -ērī, meritus sum* (*merui*) zaslužiti, zasluge si pridobiti = *mereō* služiti; *stīpendia merēre* (*-rī*) (vojaško plačo služiti) pri vojakih služiti; *ēmereor,* češče *ēmereō* dosluižiti; *ēmeritus* dosluživši;
3. *misereor, -ērī, miseritus sum* usmiliti se;
4. *tueor, -ērī, tūtātus sum* varovati, ščititi;
contueor, -ērī, contuitus sum ogledati;
intueor, -ērī, aspexī, aspectum pogledati;
5. *vereor, -ērī, veritus sum* bati se, spoštovati;

6. *fateor*, *-ērī*, *fassus sum* priznati, povedati;
cōnfiteor, *-ērī*, *cōnfessus sum* izpovedati, priznati; tako:
profiteor očitno priznati;

7. *reor* (pesn.), (*rērī*), *ratus sum* (rabi se le indik. prez., ipf. in pf.) meniti, misliti; *ratus* 3: 1. v veri, misleč; 2. istinit, veljaven;

8. *medeor* (*vulnerī*), *-ērī*, *sānāvī* (*vulnus*), *sānātum* zdraviti;

9. *videor*, *-ērī*, *vīsus sum* videti se, zdeti se.

Tretja konjugacija.

141 1. *fruor* (iz *frugvor*), *-ī*, *ūsus sum* (*fruitūrus*) naslajati se s čim, uživati (*aliquā rē*);

2. *fungor*, *-ī*, *fūnctus sum* opravljati (*mūnere*);

3. *vehor* gl. § 136, 33, prip.;

4. *loquor*, *-ī*, *locūtus sum* govoriti; tako:
alloquor nagovoriti, *colloquor* pogovoriti se;

5. *morior*, *-ī*, *mortuus sum* (*moritūrus*) umreti;

6. *queror*, *-ī*, *questus sum* tožiti (o čem); tako:
conqueror pritožiti se;

7. *sequor*, *-ī*, *secūtus sum* slediti, iti za kom (*nātūram*); tako:
assequor doseči
cōnsequor doiti
obsequor ugajati, slušati (*alicui*)
persequor zasledovati;

8. *lābor*, *-ī*, *lāpsus sum* omahniti, pasti; tako:
collābor zgruditi se, *ēlābor* izmuzniti se, uiti;

9. *amplector*, *-ī*, *amplexus sum* objeti = *complector;*

10. *gradior*, *-ī*, *gressus sum* iti, korakati; (pesniški);
aggredior, *-ī*, *aggressus sum* napasti; tako:
congredior sestati se, skupaj trčiti
ēgredior iziti
ingredior vstopiti
regredior vrniti se;

11. *nītor*, *-ī*, *nīxus* (v pravem pomenu, n. pr. *genū*) in (pozneje) *nīsus* (v prenesenem, n. pr. *sententiā*) *sum* (le *nīsūrus*) napeti se, opirati se; tako:
annītor napenjati se, truditi se;

12. *patior*, *-ī*, *passus sum* trpeti;
perpetior, *-ī*, *perpessus sum* pretrpeti;

13. *ūtor*, *-ī*, *ūsus sum* rabiti, koristiti si s čim (*aliquā rē*); tako: *abūtor* v zlo rabiti;

14. *adipīscor*, *-ī*, *adeptus sum* doseči, dobiti;

15. *expergīscor*, *-ī*, *experrectus sum* zdramiti se, zbuditi se;

16. *īrāscor, -ī, suscēnsuī* (*irātus fuī*) jeziti se; *īrātus* 3 jezen;

17. *comminīscor, -ī, commentus sum* izmisliti (si); *reminīscor, -ī, recordātus sum* spomniti se;

18. *nancīscor, -ī, nactus* in *nānctus sum* dobiti (slučajno);

19. *nāscor, -ī, nātus sum* roditi se;

20. *oblīvīscor, -ī, oblītus sum* pozabiti;

21. *pacīscor, -ī, pactus sum* (*pepigī*) pogoditi se;

22. *proficīscor, -ī, profectus sum* odriniti, (od)potovati;

23. *ulcīscor, -ī, ultus sum* osvetiti se, kazniti;

24. *vēscor, -ī, ēdī* jesti, hraniti se.

Četrta konjugacija.

1. *assentior* gl. § 138, *b*, 9. 142

2. *mētior, -īrī, mēnsus sum* meriti;

3. *experior, -īrī, expertus sum* izkusiti;
opperior, -īrī, oppertus sum pričakovati;

4. *ōrdiōr, -īrī, ōrsus sum* začeti;

5. *orior, -īrī, ortus sum* (*oritūrus*) izhajati, nastati, izvirati; tako:

adorior napasti, *coorior, exorior* nastati, vzdigniti se.

Pripomnja. *Orior* ima samo inf. *orīrī* (in včasi konj. impf.) po 4. konjug.; vse druge oblike so po 3. konjug, gl. § 119, prip.; tako tudi sestave, torej: *coorior, cooreris, cooritur, coorimur* itd.: *coorerer, coorerēris* itd.: *coorere, cooriminī*. Le *adorior* se sprega ves po *partior*, torej: *adorīris, adorītur* itd.; *adorīrer, adorīrēris; adorīre, adorīminī*.

Dostavek. Vsi tukaj ne navedeni deponentniki 4. konjugacije se spregajo skoz in skoz po *partior, -īrī, partītus sum*, n. pr.:

mentīor, -īrī, mentītus sum lagati,

potior, -īri, potītus sum polastiti se (*urbe*).

Poldeponentnike 143

gl. v § 114.

Nepravilni glagoli, verba anomala

144 so:

1. *sum* sem, gl. § 106
   possum morem, gl. § 108
2. *edo* jem
3. *fero* nesem
4. *volo* hočem, *nōlō* nočem, *mālō* raji hočem
5. *eo* grem
   queo morem, *nequeo* ne morem
6. *fīō* zgodim se, postanem.

145 *Edo, edere, ēdī, ēsum* jesti

ima poleg pravilnih oblik po tretji konjugaciji krajše oblike, ki so brez tematičnega vokala; ta namreč lahko izpade pred osebili, ki se začenjajo s *s* in *t*; pred *s* in *t* se debelni *d* izpreminja v *s*:

edo jem (iz *jedm*)	*ederem* ali *ēssem* (iz *ed-se-m*)
edis ali *ēs* (iz *eds* — *ess*)	*ederēs* ali *ēssēs*
edit ali *ēst* (iz *edt*)	*ederet* ali *ēsset*
edimus	*ederēmus* ali *ēssēmus*
editis ali *ēstis*	*ederētis* ali *ēssētis*
edunt	*ederent* ali *ēssent*

Imperativ { *ede, edite, editō, editō, editōte, eduntō*; *ēs, ēste, ēstō, ēstō, ēstōte.*

Inf. { *edere* *ēsse* jesti (iz jedti).

V pasivu se rabita samo obliki: *ēstur* = *editur* je se, *ēssētur* = *ederētur* jedlo bi se.

Tudi od zloženk *comedō* pojesti in *exedō* izjesti se najdejo krajše oblike: *comēst, comēsset, comēsse, exēst* itd.

Pripomnja 1. Razen glagolov s konsonantnimi debli: *sum, edo, fero, volo* tvori večino oblik brez osnovnega vokala tudi *dō*. V slovenščini takisto ni tematičnega vokala pri: ste, dam, jem itd.

Pripomnja 2. Pri konsonantnih deblih se pritika po izpadlem osnovnem vokalu v infinitivu prvotna končnica *se*: *es-se, ed-se* (= *ēsse*), *fer-se* (= *ferre*), *vel-se* (= *velle*).

146 *Fero, ferre, tulī* (iz *tetulī*), *lātum* (nam. *tlātum*) nesti (gl. § 133, *b*, 20).

Fero izpahuje v oblikah, ki se tvorijo od prezentovega debla, osnovni *e* (ne *ē*) in *i* razen pred *m*, sicer se sprega pravilno po *lego*.

Aktiv		Pasiv	
Prez. ind.	Ipf. konj.	Prez. ind.	Ipf. konj.
fer-o	*fer-rem*	*fer-o-r*	*fer-rer*
fer-s	*fer-rēs*	*fer-ris*	*fer-rēris*
fer-t	*fer-ret*	*fer-tur*	*fer-rētur*
fer-i-mus	*fer-rēmus*	*fer-i-mur*	*fer-rēmur*
fer-tis	*fer-rētis*	*fer-i-minī*	*fer-rēminī*
fer-u-nt	*fer-rent*	*fer-u-ntur*	*fer-rentur*
Inf.: *fer-re*		Inf.: *fer-rī*	
Imperativ			
I. *fer* *fer-te*	II. *fer-tō, fer-tō* *fer-tōte, fer-u-ntō*		

Vse druge oblike so pravilne, torej: *feram, ferar, ferēbam* (*-r*), *ferēns, ferendus, ferendī.*

Tako se spregajo tudi sestave:

afferō, afferre, attulī, allātum donesti,

anteferō, anteferre, antetulī, antelātum prednost dati, bolj čislati,

auferō, auferre, abstulī, ablātum odnesti,

— *cōnferō, cōnferre, contulī, collātum* znositi, primerjati,

differō, differre, distulī, dīlātum odložiti,

differō, differre, — — razlikovati se,

— *efferō, efferre, extulī, ēlātum* iznesti, povzdigniti; *ēlātus* tudi adj. vzvišen (ošaben),

— *īnferō, īnferre, intulī, illātum* nesti v kaj,

— *offerō, offerre, obtulī, oblātum* ponuditi,

— *perferō, perferre, pertulī, perlātum* prenesti, javiti,

— *praeferō, praeferre, praetulī, praelātum* bolj ceniti,

— *referō, referre, rettulī, relātum* nazaj prinesti, javiti, poročati,

sufferō, sufferre, sustinuī, sustentātum prenesti.

147

Volo, velle, voluī hoteti;

nōlō [iz *ne* (= *nōn*) *volo*], *nōlle, nōluī* ne hoteti;

mālō (iz *magis volo*), *mālle, māluī* raji hoteti.

Prezent

Indikativ			Konjunktiv		
volo	*nōlō*	*mālō*	*velim*	*nōlim*	*mālim*
vīs	*nōn vīs*	*māvīs*	*velīs*	*nōlīs*	*mālīs*
vult	*nōn vult*	*māvult*	*velit*	*nōlit*	*mālit*
volumus	*nōlumus*	*mālumus*	*velīmus*	*nōlīmus*	*mālīmus*
vultis	*nōn vultis*	*māvultis*	*velītis*	*nōlītis*	*mālītis*
volunt	*nōlunt*	*mālūnt*	*velint*	*nōlint*	*mālint*

Imperfekt

Indikativ			Konjunktiv		
volēbam	*nōlēbam*	*mālēbam*	*vellem*	*nōllem*	*māllem*
volēbās	*nōlēbās*	*mālēbās*	*vellēs*	*nōllēs*	*māllēs*
	itd.			itd.	

Futur (Indikativ)			Imperativ	
volam	*nōlam*	*mālam*	ima le *nōlō:*	
volēs	*nōlēs*	*mālēs*	I. *nōlī*	II. *nōlītō, nōlītō*
	itd.		*nōlīte*	*nōlītōte, nōluntō*

Inf. prez.: *velle, nōlle, mālle.*

Drugih oblik od prezentovega debla ni. Oblike od perfektovega debla so pravilne, torej: *voluī, voluerim, volueram, voluissem, voluerō* itd.

Pripomnja. *Sis* = *sī vīs* če izvoliš, ako ti je po volji. — *Vīn* (pesn.) = *vīsne* hočeš-li?

148 *Eo, īre, iī* (*īvī*), *itum* iti

se pregiblje v obče po 4. konjugaciji. Deblo *i* oslabeva pred *a, o, u* v *e,* (*io — eo, iunt — eunt, iam — eam*), impf. ind. je *ībam*, fut. I. *ībō*, ppp. *itum.*

	Ind.	Konj.		Ind.	Konj.		Ind.	Imperativ	
Prezent	*eo*	*eam*	Imperfekt	*ībam*	*īrem*	Futur I.	*ībō*		
	īs	*eās*		*ībās*	*īrēs*		*ībis*	I. *ī*	II. *ītō*
	it	*eat*		*ībat*	*īret*		*ībit*		*ītō*
	īmus	*eāmus*		*ībāmus*	*īrēmus*		*ībimus*		
	ītis	*eātis*		*ībātis*	*īrētis*		*ībitis*	*īte*	*ītōte*
	eunt	*eant*		*ībant*	*īrent*		*ībunt*		*euntō*

Inf.: prez.: *īrė*, fut.: *itūrum esse.*

Part. prez.: *iēns, euntis, euntī* itd. Part. fut.: *itūrus, a, um.*

Ger. *eundī, eundō, (ad) eundum.*

V pasivu se rabijo: *a)* 3. os. sing.: *ītur* gre se, *eātur*, *ībātur*, *īrētur*, *itum est* itd., *eundum est*; *b)* infinitiva: *īrī*, *itum esse*.

Prehodne sestave imajo seveda popoln pasiv, n. pr. *adeō* prositi:

adeor, *adīris*, *adītur*, *adīmur*, *adīminī*, *adeuntur*;
adībar, *adīrer*, *adībor*, *aditus sum* itd.

V pf. se *v* (*vi*) navadno izpahuje (gl. § 126, 2): *iī*, *īstī*, *iit* .. *iērunt*, *ierim*, *ieram*, *ierō*, *īsse*(*m*).

Poleg *adeō* so navadne še te sestave:
abeō, *-īre*, *abiī*, *abitum* oditi, tako:

exeō iziti		*circumeō* obiti, obkoliti	
intereō propasti		*ineō* začeti	
redeō vrniti se		*obeō* obiti, posetiti	
pereō poginiti	} gl. § 118.	*praetereō* mimo iti	
vēneō (brez sup.) prodati se		*trānseō* preiti, prekoračiti.	

Pripomnja. *Ambiō* (okoli hoditi, prositi) se sprega čisto po *audiō*, torej: *ambiunt*, *ambiēbam*, *ambiam*, (*-ās*, *-ēs*) itd.

Queo, *quīvī* morem, *nequeō* (pri Ciceronu *nōn queo*), *nequiī*, *ne-* **149**
quitum ne morem

se spregata kakor *eo*. Najnavadnejše oblike so:

nōn queo, *nequit*, *nequītis*, *nequeunt*
nōn queam, *queās*, (*nōn*)*queat*, (*ne*)*queāmus*, (*ne*)*queant*
nequībat; *nequīrem*, (*ne*)*quīret*, *nequīrent*; *nequīssent*.

Fīō, *fierī*, *factus sum* postati, zgoditi se **150**

nadomestuje tudi pasiv glagola *facio*, od katerega ima obliki *factus* in *faciendus*, in pomeni: tvoriti se. Glede *i*-jeve kvantitete prim. § 5, 2 *d*.

Prez. ind.: *fīō*, *fīs*, *fit*, —, —, *fīunt*.
Prez. konj.: *fīam*, *fīās*, *fīat*, *fīāmus*, *fīātis*, *fīant*.
Ipf. ind.: *fīēbam*, *fīēbās* itd.
Ipf. konj.: *fierem*, *fierēs* itd.
Fut.: (*fīam*), *fīēs*, *fīet*, (*fīēmus*, *fīētis*), *fīent*.
Imper.: *fī*, (*fīte*).
Infin.: *a)* prez.: *fierī*; *b)* pf.: *factum* (*-am*, *-um*) *esse*; *c*) fut.: *futūrum* (*-am*, *-um*) *esse* ali *fore*; inf. fut. pas. je le: *factum īrī*.

Particip: *a)* fut.: *futūrus* 3; *b)* pf.: *factus* 3.
Gerundiv: *faciendus* 3 (le: storiti se imajoč).

Oblike s *factus* se spregajo pravilno: *factus sum, - sim, - eram, - essem, - erō.*

Pripomnja. *Fierī* je edina pas. oblika glagola *fīō.*

Nepopolni glagoli, verba defectiva

151 se rabijo le v nekaterih oblikah. Sem spadajo:

1. Perfekti *coepī, meminī, ōdī.*

Meminī in *ōdi* imata prezentov pomen, plpf. torej pomen ipf., fut. II. pomen fut. I.

Ind. pf.:	*coepī* začel sem,	*meminī* pomnim,	*ōdī* sovražim
Konj. pf.:	*coeperim*	*meminerim*	*ōderim*
Ind. plpf.:	*coeperam*	*memineram* pomnil sem	*ōderam* sovražil sem
Konj. plpf.:	*coepissem*	*meminissem*	*ōdissem*
Fut. II.:	*coeperō*	*meminerō* pomnil bodem	*ōderō* sovražil bodem
Inf.:	*coepisse*	*meminisse*	*ōdisse*
Imper.:	—	*mementō* / *mementōte* (gl. § 126, 4.)	
Part. fut.:	*coeptūrus* 3	—	*ōsūrus* 3
„ pf. pas.:	*coeptus* 3 začet	—	—

Pripomnja. Oblike prezentovega debla nadomestuje pri *coepī* (iz *co-ēpī* od *coipiō*) *incipiō*. Rabi *coepī* v zvezi z infinitivom: *coepī scrībere*, sicer *incēpī*, n. pr. *proelium incēpī*. V zvezi s pasivnim infinitivom se nahaja vselej *coeptus sum* itd.: *urbs oppūgnārī coepta est.* (Prim. § 135, 2 prip.). Le pri *fierī* stoji navadno, pri medialnih pasivih vselej aktiv: *fīdūcia augērī coepit* (je jelo naraščati).

Za pasiv glagola *ōdī* služi *in odiō* (*odiō* dat.) *sum.*

152 2. *āiō* trdim, pravim.

Prez. ind.: *āiō, ais, ait,* —, —, *āiunt.*
Prez. konj.: —, —, *āiat,* —, —, —.
Ipf. ind.: *āiēbam, āiēbās, āiēbat,* —, —, *āiēbant.*
Perf. ind.: —, —, *ait,* —, —, —.

Pripomnja. *Ain* = *aisne* je-li? misliš? — *Aiō* stoji navadno v indirektnem govoru: *Nēminem Sōcratēs ait ante mortem esse beātum praedicandum.*

3. *inquam* rečem, dejem. **153**

Prez. ind.: *inquam, inquis, inquit,* —, —, *inquiunt.*
Ipf. ind.: —, —, *inquiēbat,* —, —, —.
Fut. I.: —, *inquiēs, inquiēt,* —, —, —.
Perf. ind.: —, (*inquīstī*), *inquit,* —, —, —.

Pripomnja. *Inquam* se stavi za prvo besedo (ali za prve besede) direktnega govora: *Sequiminī mē, inquit, mīlitēs!*

4. *fārī, fātus sum* govoriti **154**

ima v dobri prozi le *fandō* (*fandō audīre* pripovedovati čujem); pri pesnikih se rabijo še druge oblike, ki so tvorjene pravilno po *hortor*, n. pr.: *fātur, fāmur; fābor, fābitur; fāre; fātū; fāns* govoreč, (*īn*)*fandus* neizrečen.

V več oblikah se rabita sestavi: *affārī* ogovoriti, *praefārī* naprej govoriti, prorokovati.

5. Imperativi: **155**

a) I. *avē* (*havē*), *salvē* zdrav bodi! *valē* zdrav ostani, z Bogom, srečno!
avēte (*havēte*), *salvēte* dobro došli! *valēte*
II. *avētō* (*havētō*), *salvētō* *valētō*

Pripomnja. Poleg navedenih imperativnih oblik se še rabijo: *salvēbis* in *valēbis* v pismih: *Salvēbis ā Cicerōne* Ciceron te pozdravlja; *salvēre* (*avēre*), *valēre* stoji le v zvezi z *iubeō*: *iubeō tē salvēre* pozdravljam te, *valēre tē iubeō* zdravstvuj, srečno! — *Avē* (*havē*), *salvē* se rabi navadno le ob prihodu, redko pri slovesu.

b) *age,* pl. *agite* dej! nuj! dejte! hajdi!
c) *apage* (*tē*) poberi se!
d) *cedo* (*cette*) daj! sem! sem daj! povej! *Cedo aquam* vode sem! *Cedo, quid faciam* povej, kaj naj storim!

6. *quaesō* prosim, *quaesumus* prosimo **156**

stoji navadno pri zapovedih. *Tū, quaesō, scrībe* piši ti, prosim te! *Dīcās* (*dīc*), *quaesō* povej (torej)! — *Ubinam es, quaesō*

za Boga, kje si?! — Vendar se rabi tudi sicer. *Quaesō ā vōbīs, ut mihi dētis veniam accommodātam huic reō.*

7. *forem* itd. gl. § 106, prip. 2.

Brezosebni glagoli, verba impersonalia

157 se imenujejo glagoli, ki izražajo dejanje ali stanje neznanega subjekta. Rabijo se le v infinitivu in 3. os. sing. (v sestavljenih časih z neutrom nominalne oblike) brez subjekta, le pri nekaterih je lahko neutrum adjektiva ali pronomina subjekt. Delijo se v prave in neprave.

1. Pravi brezosebniki so glagoli:

a) ki značijo kak prirodni pojav:

pluit, -ere, pluit dež gre, dežuje
ninguit (*ningit*), *-ere, nīnxit* sneg gre, sneži
grandinat, -āre itd. toča gre
tonat, -āre, tonuit grmi
fulget, -ēre, fulsit } bliska se
fulgurat, -āre, itd. }
fulminat, -āre, itd., bliska se, treska
illūcēscit, -ere, illūxit svita se, dani se
advesperāscit, -ere, advesperāvit večeri se.

Pripomnja. V prenesenem pomenu so nekateri navedenih glagolov osebni, n. pr *fulgēre, tonāre.* — K *fulget, fulgurat, fulminat, tonat, pluit* se stavi včasi, zlasti pri pesnikih, kot osebek *Jūppiter.*

b) ki imajo logični subjekt v zavisnem sklonu:

piget, -ēre, piguit (*mē*) mrzi mi
pudet, -ēre, puduit (*mē*) sram me je
paenitet, -ēre, paenituit (*mē*) kesam se
taedet, ēre, pertaesum est (*mē*) gnusi se mi
miseret (redko *miserētur*), *-ēre*, (*miseritum est*) (*mē*) smili se mi
decet, -ēre, decuit mē spodobi se mi
dēdecet, -ēre, dēdecuit (*mē*) ne spodobi se mi
libet, -ēre, libuit (*libitum est*) ljubi se, rači se mi
licet, -ēre, licuit (*licitum est*) svobodno je.

Dostavek. *oportet, -ēre, oportuit* (treba je) ima za subjekt le inf. ali stavek.

Pripomnja 1. Izvzemši *taedet, miseret* se vsi pod *b*) navedeni brezosebniki lahko zvežejo z infinitivom ali z nom. sing. neutr. pronomina ali adjektiva: *Pudet mē hōc fatērī, illud mē paenitet.* — *Libet, licet, (dē)decet* pa stoje tudi v 3. osebi **pl.** v zvezi z nom. **pl.** neutr. pronomina ali adjektiva: *nōn omnia licent; parvum parva decent.*

Pripomnja 2. Rabijo se še naslednje oblike: *paenitēns* kesajoč se, *pudēns* sramežljiv; *paenitendus* 3 kesanja vreden, *pudendus* 3 sramovanja vreden; *paenitendī* itd., *pudendī* itd. — Imperativ se nadomešča s konjunktivom: *Pudeat tē* sram te bodi!

2. Nepravi brezosebniki imajo 3. os. sing. svojega glagola v drugačnem pomenu; taki so:

accēdit, -ere, accessit poleg tega, razen tega
accidit, -ere, accidit pripeti se,
appāret, -ēre, appāruit očitno je, jasno je
cōnstat, -āre, cōnstitit znano je
contingit, -ere, contigit posreči se
convenit, -īre, convēnit pristoji se
ēvenit, -īre, ēvēnit primeri se
expedit, -īre, expedīvit koristno je
interest, interesse, interfuit do tega je
iuvat mē veseli me
liquet, -ēre, licuit jasno je
patet, -ēre, patuit očividno je
placet, -ēre, placuit ali *placitum est* odločeno je, *mihi (senātuī)* sklenil sem
praestat, -āre, praestitit bolje je
fallit, -ere, fefellit mē } neznano mi je
fugit, -ere, fūgit mē } neznano mi je
praeterit, -īre, praeteriit mē } neznano mi je

Dostavek. Brezosebni so tudi vsi neprehodniki v pasivu: *ītur* gre se, *vīvitur* živi se, *parcitur* prizanaša se.

Členice. Particulae.

1. Prislov. Adverbium. 158

Po obliki so prislovi:

1. imenski, *adverbia nōminalia*, tvorjeni od imenskih debel: *altē* visoko, *sapienter* modro, *fortuītō* slučajno, *diū* dolgo;

2. glagolni, *adverbia verbālia*, od glagolnih debel izpeljani: *improvīsō* nenadoma, *nōminātim* po imenu, *statim* takoj (stoje);

3. zaimenski, *adverbia prōnōmināl ia*, tvorjeni od zaimenskih debel: *ubi* kje, *ibi* tam, *quō* kam, *eō* tje;

4. prvotni, *adverbia prīmitīva: haud, nōn* ne, *paene* skoro, *saepe* često i. dr.

159 Prislovi se tvorijo:

1. Od adjektivov in participov druge deklinacije, če se izpremeni genitivni *ī* v *ē* (ostanek starega instrumentala):

altus	gen.	*altī*	adv.	*altē* visoko
pulcher	„	*pulchrī*	„	*pulchrē* lepo
līber	„	*līberī*	„	*līberē* svobodno
doctus	„	*doctī*	„	*doctē* učeno.

Pomni: *benĕ* (od *bonus*) dobro, *malĕ* (od *malus*) slabo.

2. Od adjektivov tretje deklinacije, če se izpremeni genitivna končnica *-is* v *-iter*:

ācer — ācris — ācriter ostro
fortis — fortis — fortiter hrabro
celer — celĕris — celeriter hitro.

Adjektivni participi na *-ns* izpreminjajo genitivno končnico *-is* v *-er*:

cōnstāns — cōnstantis — cōnstanter stanovitno
prūdēns — prūdentis — prūdenter previdno
sapiēns — sapientis — sapienter modro.

Pripomnja 1. *Audāx* ima *audācter* smelo, *difficilis* le redko *difficulter* težko, navadno *nōn facile, vix, aegrē*.

Pripomnja 2. Nekateri adjektivi na *-us* tvorijo adverb na *-ē* ali *-iter*: *fīrmus*: *fīrmē, fīrmiter* čvrsto; *largus*: *largē, largiter* izdatno; na *-er*: *violentus*: *violenter* silovito, *opulentus*: *opulenter* premožno; *fīdus* ima *fidēliter* (od *fidēlis*) zvesto, *alius*: *aliter* drugače.

160 Adverbi se še tvorijo:

1. na *-tus*:

antīquitus iz davna
dīvīnitus po božji volji
funditus iz dna, iz temelja
paenitus od znotraj
rādīcitus s korenino vred

2. na *-im*:

certātim tekmovalno
furtim skrivaj
gradātim korakoma
nōmināt im imenoma
statim takoj
virītim posamez i. dr.

Za adverb služi tudi:

1. akuz. sing. ali pl., n. pr.:

cēterum sicer
facile lahko
impūne brez kazni
nimium preveč
nōndum še ne
paulum malo
prīmum najprej
rursum zopet
sōlum, *tantum* samo, le
aliās drugikrat
forās ven, i. dr.

2. ablativ (instrumental), in sicer:

a) substantivov:

forte po naključju, slučajno
diū podnevi, dolgo
noctū ponoči
forīs od zunaj
māgnopere (često *māgnō opere*) zelo
sponte voljno
hodiē danes
grātīs zastonj

b) adjektivov (part.) srednjega spola druge dekl.:

cito brzo
crēbrō ponovno
cōnsultō namenoma
continuō takoj
falsō po krivem
fortuītō slučajno
improvīsō nenadoma
inopīnātō nepričakovano
rārō redko
sērō pozno
subitō nagloma
tūtō varno.

Pripomnja. *Vērē* resnično, *vērō* pak (pa celo); *certē* res, gotovo, *certō* za gotovo.

c) adjektivov prve deklinacije:

dextrā desno
sinistrā levo
rēctā naravnost
ūnā skupaj.

Ablativi fem. so tudi:

citrā tostran
extrā zunaj
intrā znotraj
īnfrā zdolaj
suprā zgoraj
ultrā dalje.

3. lokativ: *domī* doma, *rūrī* na kmetih, *humī* na zemlji, *herī* včeraj, *vesperī* zvečer, *forīs* zunaj, *ubi* kje, *hīc* tukaj, *sīc* tako i. dr.

4. instrumental: *modo* samo, le.

Pripomnja. Nekateri prislovi so zloženi iz dveh ali več besed (celega stavka), n. pr.: *anteā* prej, *imprīmīs* osobito, *hodiē* danes, *forsitan* morda, mogoče; *dumtāxat* le, samo; *fortāsse* (*fortāssis*) morebiti; iz dveh stavkov: *ilicet* takoj; *scīlicet*, *vidēlicet* namreč.

Dodatek. Adverbia pronominalia correlativa so, in sicer:

demonstrativa	interrogativa in relativa	indefinita
a) loci:		
hīc tu *istīc*, *illīc* tamkaj *ibi* tam *ibīdem* ravno tam	*ubi* kje, kjer *ubicumque* kjerkoli	*alicubi* nekje, nekod *alibi* drugod *ūsquam* (v negativnih stavkih) nekje
hinc od tod *istinc*, *illinc* od tamkaj *inde* od ondod *indidem* prav od tam	*unde* od kod, odkoder	*alicunde* od nekod
hūc sem *istūc* (*istō*), *illūc* (*illō*) tja *eō* tja(kaj) *eōdem* ravno tja	*quō* kam, kamor *quōcumque* kamorkoli	*quō*, *aliquō* nekam
hāc tod *illāc* ondod *eā* tod *eādem* prav tod	*quā* kod, koder *quācumque* koderkoli	*quā*, *aliquā* koder si bodi, nekod
b) temporis:		
nunc sedaj *tum*, *tunc* tedaj	*quandō* kedaj, kadar *cum* kadar	*quandō*, *aliquandō* nekedaj, nekoč *unquam* (v nik. in kondic. stavkih) kedaj
totiēns tolikrat	*quotiēns* kolikrat, kolikorkrat, *quotiēnscumque* kolikorkratkoli	*aliquotiēns* nekolikokrat
c) modi:		
ita, *sīc* tako *item* ravno tako *tam* tako	*ut* (*utī*) kako, kakor *utcumque* kakorkoli *quam* kako, kakor	

Stopnjevanje prislovov.

Komparativ prislovov je vselej enak neutru (v akuz.) adjektivnega komparativa; superlativ se končuje na *-ē*, izvzemši *plūrimum, potissimum, prīmum, postrēmum.* 162

altē	*altius*	*altissimē*
pulchrē	*pulchrius*	*pulcherrimē*
lībenter	*lībentius*	*lībentissimē*
ācriter	*ācrius*	*ācerrimē*
cōnstanter	*cōnstantius*	*cōnstantissimē*
audācter	*audācius*	*audācissimē*
bene	*melius*	*optimē*
male	*pēius*	*pessimē*. Pomni tudi:
māgnopere	*magis*	*māximē*
multum	*plūs*	*plūrimum*
nōn multum malo	*minus* manj	*minimē* najmanj
diū	*diūtius*	*diūtissimē*
saepe	*saepius*	*saepissimē*
prope	*propius*	*proximē*

Brez pozitiva so:

potius rajši	*potissimum* najrajši, posebno, zlasti
prius prej	*prīmum* prvikrat, prvič
posterius pozneje	*postrēmum* nazadnje
	postrēmō „

Pripomnja. *Mātūre* rano, *mātūrius, mātūrissimē* in *māturrimē*. — *Tūtō* varno, *tūtius, tūtissimō*.

2. Predlog. Praepositio.

Predlogi z imeni izražajo razmerje stavkovih členov natančneje kakor goli skloni. Nastavši iz adverbov kraja (razen *trāns* in *tenus*), so zaznamovali v zvezi z imeni krajevne razmere, a sčasoma so se rabili tudi za določila časa, načina in vzroka prepozicionalni izrazi. Prvotni adverbialni pomen so še ohranili nekateri predlogi, n. pr. *circā, extrā, suprā*. Vežejo se z akuz., abl., akuz. in abl.

Predlogi z akuzativom: 163

ante, apud, ad, adversus, penes, pōne, post, per, circum, circā, citrā, cis, praeter, ergā, contrā, inter, extrā, prope, propter in *secundum, infrā, intrā, iūxtā, ob, suprā, (versus), ultrā, trans.*

1. ***ante*** pred; kraj: *ante portam;* čas: *ante mortem;*

2. ***apud*** pri; kraj: *apud* (češče *ad*) *oppidum;* navadno pri osebah: *apud* (na domu pri) *Caesarem, apud Platōnem legimus, apud exercitum (valēre);* pred: *apud iūdicēs, senātum (verba facere);*

3. ***ad:*** kraj: k: *ad tē veniō;* pri (ob), blizu, proti: *urbs ad Rhēnum flūmen sita, ad urbem, ad merīdiem* proti jugu; čas: do, za, na: *ad summam senectūtem; ad tempus (venīre)* za časa; *ad cōnstitūtam diem; ad merīdiem* proti poldnevu, okoli poldneva;

pri številnikih: do: *ad ūnum omnēs* vsi do enega (in tudi ta) = vsi vkup, *ad ducentōs* do (okoli) 200;

namen: za: *ad ūsum, ad labōrandum nātus;* vzrok: na: *ad clāmōrem (convenīre), ad nūtum;*

način: po, na: *ad voluntātem (loquī), ad verbum* doslovno;

Pripomnja. *Scrībō ad aliquem* (komu); *dēferō imperium ad aliquem* (predam komu); *ad senātum referō* sporočim senatu; *nāvēs ad ancorās dēligō* (zasidram ladje) usidram se.

4. ***adversus*** (ptcp. pf. pas.) *(adversum)* proti; kraj (redko): *adversus montem;* prenes.: proti, do: *adversus hostem pūgnō* (neprijateljski), *pietās adversus deōs* (prijateljski);

5. ***circum, circā*** okoli; kraj: *circum āxem, circā Rōmam; circā oppida* (okoli po = v) *lēgātōs mittere;* le *circā:* čas (ne pri Cic. in Cez.) in pri številnikih: *circā lūcis ortum, circā V mīlia;* pri Cic. in Cez.:

circiter: *c. Īdūs Septembrēs, c. merīdiem; c. X mīlia mīlitum;*

6. ***citrā, cis*** tostran; kraj: *c. Padum;*

7. ***ergā*** do, proti (prijateljski): *meus ergā tē amor; fīdes ergā amīcum;*

8. ***contrā*** nasproti; kraj: *contrā Galliam;* prenes. proti (sovražno), zoper: *contrā hostēs (proficīscī); c. nātūram* zoper naravo;

9. ***inter*** med; kraj: *inter urbem ac Tiberim, inter amīcōs;* čas: *inter annōs XIV, inter cēnam;* prenes.: *inter sē (colloquuntur)* med seboj, *inter deōs hominēsque interest;*

10. ***extrā*** zunaj; kraj: *extrā oppidum;* prenes.: *e. conīūrātiōnem* (nedeležen), *e. culpam* (brez), *e. cōnsuētūdinem, ōrdinem* nenavadno;

11. *īnfrā* pod; kraj: *īnfrā lūnam nihil est nisi mortāle;* čas: *Homērus nōn fuit īnfra* (pozneje od) *Lycūrgum;* prenes.: *māgnitūdine īnfrā aliquem esse* manjši biti;

12. ***intrā*** med, v; kraj: *intrā parietēs, moenia;* čas: *intrā fīnem annī* (pred koncem), *intrā* (v teku) *annōs V;*

13. ***iūxtā*** tik, kraj, poleg; kraj: *iūxtā viam;*

14. ***ob*** pred; kraj: le: *ob oculōs versārī* (pred očmi biti); vzrok: zaradi (zbog): *ob ēmolumentum, ob eam rem, quam ob rem* (*causam*) zategadelj, zato;

15. ***penes*** pri = v oblasti, v rokah: *penes rēgēs erat imperium nātiōnum;*

16. ***pōne*** (starinski), ***post*** za; kraj: *post* (*pōne*) *tergum* na hrbtu; čas: po: *post mortem;*

17. ***per*** prek (črez), skozi, po; kraj: *per forum, urbem;* čas: *per tōtam noctem* celo noč (skozi vso noč); *per hiemem* (črez), *per* (med) *cēnam;* način: *per vim* po sili; *per fidem* (pod pretvezo zvestobe) proti zvestobi, verolomno; *per fās et fidem* proti pravici in zvestobi; sredstvo: po: *per lēgātōs, per sē* po sebi (sam po sebi); vzrok: zaradi: *per aetātem arma ferre nōn posse; per mē licet* zaradi (zastran) mene (= kar se mene tiče) lahko; pri vzklikih, prisegah: pri: *per fidem tuam* pri tvoji poštenosti, *per deōs immortālēs, iūrō per deōs;*

18. ***praeter*** mimo; kraj: *praeter castra;* prenes.: razen: *omnēs praeter ūnum;* pred: *praeter cēterōs iūstus, flōrēre;* črez (nad), proti: *praeter modum, exspectātiōnem;*

19. ***prope*** blizu; kraj: *prope urbem;* čas: okoli, pod: *prope Kalendās Sextīlēs, prope noctem;*

20. ***propter*** blizu, poleg; kraj: *propter aedem, Carthāginem;* dejanski vzrok: zaradi, zbog: *propter frīgora, metum;*

21. ***secundum*** poleg, ob; kraj: *s. flūmen;* čas: (takoj) po: *s. comitia, s. ea* nato; prenes.: spored, za: *s. deōs hominēs hominibus ūtilēs sunt;* način: *s. nātūram* (po naravi, naravno) *vīvere, s. aliquem iūdicāre* komu na korist soditi;

22. ***suprā*** nad; kraj: *suprā lūnam sunt aeterna omnia;* čas: pred: *paulō suprā hanc memoriam* malo pred tem časom; prenes.: nad: *suprā vīrēs, vīgintī mīlia, suprā modum* črez mero;

23. ***versus*** (redno za svojim sklonom) proti; sam le pri mestnih imenih in *domum*, sicer z *ad*, *in*: *Rōmam, Arpīnum, domum versus, ad urbem v., in Galliam versus.*

Pripomnja. *Versus* (ptcp. pf. pas. k *vertō*) ni predlog, nego adverb, ki jasneje izraža smer.

24. ***ultrā*** onkraj, za: *ultrā Alpēs, montēs;* prenes.: črez, nad: *ultrā spem, modum;*

25. ***trāns*** (ptcp. prez.) onstran, črez: *trāns Rhēnum, trāns mare aliquid asportāre.*

164 Predlogi z ablativom:

ā, ab, (abs), cum, dē,
cōram, prō, ex, ē,
tenus, sine, prae.

1. ***ā*** (le pred konsonanti), ***ab*** (pred vokali in *h* in konsonanti), ***abs*** (le pred *tē*) od (na); kraj: *ab oppidō profectus est; ā tergō* od zadaj, *ā fronte* od spredaj, *ā dextrā* (*sinistrā*) na desni (levi), *ā dextrō cornū* na desnem krilu; *ab aliquō stāre* držati s kom (stranki koga pripadati), *incipere, ōrdīrī, orīrī, initium facere ab rē* **(s čim)**, ***ab aliquō*** **(pri kom)**; čas: *ā prīmā lūce, ā prīmā aetāte, ā cēna* takoj po kosilu; delujoče živo bitje pri pasivu: *sēdulī servī ab agricolīs laudantur;* prenes.: pri glagolih ločiti, braniti itd. gl. § 239 prip. 2 in 3; po: pri glagolih *appellāre, vocāre, nōminārī* imenovati (se) po čem (kom);

2. ***cum*** s, z; spremstvo, družbo: *cum amīcīs, cum māgnā pecūniā, cum imperiō esse, cum aliquō loquī*, gl. § 251; način: *cum voluptāte, glōriā*, gl. § 250; čas: *cum sōle* (s solncem) s solnčnim vzhodom, *cum nūntiō* takoj po poročilu;

3. ***dē*** s, z (z gen.); kraj: *dē mūrō, dē caelō, dē fīnibus dēmigrāre, dē vītā dēcēdere;* čas: še po (za): *dē diē* še po dnevi, *dē mediā nocte, diem dē diē* od dne do dne; celoto, od katere se kaj vzame: *paucī* (*ūnus*) *dē nostrīs* (od, izmed); predmet, o katerem se govori, glede katerega se kaj stori: o, glede: *scrībere dē officīīs, dē pāce nūntium mittere, bene merērī dē aliquō* uslužiti se komu; način: po: *dē cōnsiliō, sententiā* po nasvetu, mnenju; *dē integrō, dēnuō* iz nova; *dē industriā* nalašč, *dē* (*ex*) *improvīsō* iz nenada; vzrok: zaradi: *dē fīlī morte* (*flēre*), *eā* (*quā*) *dē causā, quā dē rē* (*causā*);

4. ***cōram*** vpričo; *cōram generō meō;*

5. ***prō*** pred; kraj: *prō castris stāre* (tako da je tabor zadaj, *ante castra* tabor je pred licem, *Hannibal ante portās!*), *prō rōstrīs dīcere* z govornice, *prō opere* spredaj na okopu; *prō* = za, na korist, namesto gl. § 231 prip.; prenes.: *prō vīribus* po svoji moči, *prō multitūdine* v primeri z množico;

6. ***ex, ē*** (nikdar pred vokali in *h*) iz, s, z; kraj: *ex urbe, ex equō pūgnāre* (s konja = na konju), *ē vītā dēcēdere*; prenes.: *triumphāre ex* (*dē*) *aliquō* nad kom slaviti slavje, *victōriam reportāre ex* (*ab*) *hostibus* sovražnika premagati, *ex sententiā* po volji, *ex inopīnātō* (*improvīsō*) iz nenada, *ex ūsū* na korist, *ē rē pūblicā* na državno korist, *ex parte* deloma; *ex tempore dīcere* z mesta besediti; *ē regiōne* (= *ex adversō*) *oppidī* ravno nasproti (iz nasprotne strani) mesta; čas: od: *ex eō tempore, ex quō* odkar, *diem ex diē* dan za dnevom; *ex cōnsulātū* takoj po konzulatu; o tvarini: iz, od: *nāvis ex rōbore, statua ex aere*; vzrok: *labōrō ex capite* itd. gl. § 245, *b* prip. 1; *ex doctrīnā nōbilis* (vsled) zaradi učenosti na glasu; *quā* (*eā*) *ex causā* (*rē*) zato (in tako); *ex cōnsuētūdine* iz navade, *ex compositō* po dogovoru; deljeno celoto: *paucī ex nostrīs* gl. § 214, *c* prip. 1;

7. ***tenus*** (postpozitiven) (tja)do; *Taurō tenus rēgnāre iūssus est*; *nōmine t.* le po imenu;

Pripomnja. Včasi je v zvezi z gen.: *lumbōrum tenus.*

8. ***sine*** brez; *sine mātre, spē; sine gladiō, sine dubiō;*

9. ***prae*** pred; kraj (le v zvezi s *sē*): *prae sē agere; fīdūciam prae sē ferre* ponašati se, kazati; prenes. v primeri: *prae sē omnēs contemnere* (v primeri s seboj, proti sebi); *prae nōbīs* (*alīīs*) *beātus* proti nam (drugim) blažen; o zapreki (le v nikalnih stavkih) vsled, od: *prae gaudiō, lacrimīs scrībere nōn possum.*

Pripomnja. ***Clam*** tajno, brez vednosti se rabi tudi kot predlog z abl.: *clam vōbīs* brez vaše vednosti.

Predlogi z akuzativom na vprašanje: kam?, z ablativom na vprašanje: kje?: **165**

in, sub, super, subter.

1. ***in***

a) z **akuz.**; kraj: v, na, proti: *in urbem, in Graeciam proficīscī, in umerōs tollere, in lātitūdinem* v širokost (v šir), *in septentriōnēs* (proti); čas: v, na, za: *in diem vīvere*

tje v en dan (brezskrbno), *in aliud tempus differre*, *in perpetuum* za zmeraj, *in diēs* dan na dan; prenes.: do, proti: *amor in patrem, populī Rōmānī in eum beneficia, ōrātiō in Catilīnam*; o delitvi: v: *dīvidō in partēs trēs*; namen: v, za: *in ūsum, pecūniam dare in rem mīlitārem*; način: *hostīlem in modum* sovražniški, *in sententiam Mārcellī* (v zmislu predloga), *loquī in hanc sententiam* = *hunc in modum*;

b) z **abl.**; kraj: v, na: *in urbe esse, in flūmine pontem facere* (črez reko); čas: v, za: *in vītā, in cōnsulātū*, gl. še § 254, *a* prip. 2, *b* prip.; prenes.: o stanju in okolnosti: *in honōre, spē, perīculō esse*; *in paupertāte decēdere*; *in multitūdine minus posse* (navzlic številnosti); *in tē hōc laudō, in hāc rē tē laudō, reprehendō*; *in tam dīversīs mentibus pāx esse nōn potest* (pri tako različnih nazorih); *in hīs* med temi, *in fidē alicūius manēre* zvest ostati;

2. ***sub***

a) z **akuz.**; kraj: pod: *īre sub tēctum, sub iugum*; čas: pod, o, ob: *sub vesperum, sub lūcem* ob svitu (zori), *sub eās līterās* (takoj po onem pismu) *recitātae sunt meae*; prenes.: *sub imperium* (*potestātem*) *redigere* pod oblast spraviti;

b) z **abl.**; kraj: pod: *sub tēctō esse*; *sub rādīcibus montis* (na vznožju); čas: ob, pri: *sub brūmā* ob najkrajšem dnevu, *sub ipsā profectiōne*; prenes.: *sub corōnā vēndere* kot robove prodati;

3. ***super***

a) z **akuz.** (neklasiški); nad, črez: *super corpora vādere, super nāvēs turrim efficere, super rēgem cubāre, super Numidiam* (onstran); čas (ne pri Cic. in Cez.) pri, med: *super vīnum et epulās*; redko

b) z **abl.**; kraj: nad: *ēnsis super cervīce pendet; super vīnō* (pri vinu), prenes.: o: *disputāre super* (= *dē*) *aliquā rē*;

4. ***subter*** (redko)

a) z **akuz.**: pod: *cupiditātem s. praecordia locāre* (pod prepono);

b) z **abl.**: pod: *virtūs omnia subter sē* (pod seboj) *habet.*

Dostavki.

1. Dva predloga ne smeta stati drug poleg drugega, torej *quidquid in terrā et sub terrā est, dē rēbus in Asiā gestīs;* vendar *caedem in ante diem V Kal. Novembrēs cōnferre* (gl. § 352, 4).

2. *Que, ne, ve* se ne obešajo na: *ā, ab, ad, dē, ob, sub, apud,* nego na njih imena: *ab illōque, ad rēgemque.*

3. Če spada predlog k več imenom, se ponavlja pri vsakem, zlasti če so imena zvezana z *et — et, aut — aut, cum — tum, nec — nec: et ex urbe et ex agrīs.* — Vendar se predlog ne ponavlja, če tvorijo pojmi celoto: *in labōre ac dolōre,* pri apoziciji: *cum duōbus ducibus, Pyrrhō et Hannibale;* če se predidoči glagol ponavlja ali v mislih dostavlja v naslednjem stavku, se stavi predlog lahko samo v prvem stavku: *in istā cum sententiā, quā fuit amīcus meus; — ā rēbus gerendīs senectūs abstrahit? quibus? an īīs, quae . . .*

Nerazstavni predlogi, praepositiones inseparabiles 166

se rabijo le kot predpone v sestavah.

amb- (*am-, an-*) ***ambiō*** obhodim, ***amplector*** objamem, ***anceps*** dvoglav;

dis- (*dī-, dif-*): ***disiciō*** razmečem, ***dīlābor*** razpadem, ***differō*** razlikujem se, ***dirimō*** (iz *disimō*) razločim;

por- (*pol-*): ***porrigō*** pomolim, ***polliceor*** obljubim;

red- (*re-*): ***redeō*** nazaj grem (vrnem se), ***relegō*** zopet berem;

sēd- (*sē-, sō-*) od, narazen, brez: ***seditiō*** vstaja, ***secūrus*** brezskrben, ***sōbrius*** trezen;

in- (*im-*): ***indoctus*** neučen, ***immātūrus*** nezrel;

ne-: ***nesciō*** ne vem.

Dostavek. Z gen. se vežejo zapostavni ablativi ***causā grātiā, ergō*** zaradi, zavoljo: *amīcī causā* (*grātiā*) zaradi prijatelja; *meā, tuā causā* itd., gl. § 210, prip. 1; *ergō* se nahaja le v listinah in slovesnih govorih: *hūius victōriae ergō.* Takisto ima gen. ***īnstar*** (gl. § 53, 1 prip.) nalik, kakor: *īnstar montis equum aedificant.*

3. Veznik. Coniunctio. 167

Vezniki vežejo besede in stavke. Dele se v priredne (*coōrdinantēs*), ki vežejo besede in stavke iste vrste, in v podredne (*subōrdinantēs*), ki vežejo odvisne stavke z glavnimi (nadrednimi) stavki.

Priredne gl. v §§ 341—345, podredni so omenjeni pri posameznih vrstah odvisnih stavkov.

168 **4. Medmet. Interiectio.**

Najnavadnejši medmeti so:

1. Vzkliki *ō* o! *(ē)heu*, *(h)ei* ah! oh! joj! jojmene!: *ō fortūnāte adulēscēns! heu mē miserum!* joj me siromaka! = *ei mihi miserō!*

2. Glasovi radosti in izpodbude: *iō!* a! juhe! hura! *ĕia (hēia)*! ej! ala! no! nuj! hajdi!

3. Izrazi opozarjanja in čudenja: *ēn! ēcce!* glej! lej! lejte no! viž! ni mogoče! kaj praviš!

4. Glasna klicanja: *eho! heus!* oj! čaj! čajte! čuj! čujte! he! pozor!

5. Izraz iznenadenja: *prō!* o!: *prō dī immortālēs!*

6. Izraz pretnje: *vae!* gorje!: *vae victīs!*

7. Izraza pohvale: *eu! euge!* dobro! vrlo! prav! izvrstno!

8. Izrazi uverjavanja: *nē* (le pred zaimki) da, res; *Hercule, Hercle!* Bog mi je priča! bogme! boga mi! za boga! = *mē Castor! mē Dius* (= *Deus*) *Fidius!*

Tretji del.

Besedotvorje.

169 Beseda je prosta (enostavna, *simplex*), če je postala iz enega debla: *laus* (deblo *laud*), *eo* (deblo *i*); sicer se imenuje zložena (*compōsitum*): *sīgnifer* (debli: *sīgno*, *fer*).

Kakor v slovenščini je tudi v latinščini pri izpeljavi besed treba paziti na koren, ki je vselej enozložen, deblo in obrazila: *rēctōris*: koren *reg*, deblo *rēctor*, obrazilo (sklonilo) *is; rēgis:* koren *reg*, deblo *rēg*, sklonilo *is*.

Deblo je: 1. enako korenu [z dolgim (krepkim) ali kratkim (šibkim) korenskim samoglasnikom]; 2. tvorjeno s priponami (sufiksi) od korena, in sicer: *a*) z neizpremenjenim korenskim vokalom: koren *reg* — deblo *rēctor* (= koren *reg* + pripona *tor*); *latr* — *latrōn*; *b*) z oslabljenim ali ojačenim korenskim vokalom: *fer* — *fors*, *da* — *dōs;* 3. redupliciran koren: *mur* — *murmur*, *car* — *carcer*.

Besede, ki postajajo neposredno od korena, so korenske (prvotne, *prīmitīva*): *amo, amor, amīcus* (koren *am*); druge,

ki so izpeljane od debel, imenujemo izvedene (drugotne, *dērīvāta*): *amātor, amābilis, amīcitia* (debli *ama, amīco*).

Besede, izvedene od glagolov, se zovejo izglagolske (*verbālia*): *pāscō* (deblo *pa*), a izpeljane od imenskih debel, izimenske (*dēnōminātīvā*): *laudāre* (deblo *laud*).

I. Izpeljava samostalnikov.

Najvažnejše pripone za tvorbo samostalnikov so 170

1. za nomina agentis:

a) *-o, -a*, (nom. *-us, -a*): *coquus* kuhar, *scrība* pisar;
b) *-tor, (-sor)*, fem. *trīc* (nom *trīx*): *lēctor* bralec, *viātor* potnik, *tōnsor* brivec, *victor* zmagovalec, *victrīx* zmagovalka;
c) *-ōn* (nom. *ō*): *praedō* gusar, *praecō* glasnik.

Pripomnja. *Poēta* pesnik je tujka.

2. za patronymica (izvzete iz grščine):

a) masc.: *-ida* (nom. *-idēs*): *Priamidēs* Priamovič;
-īda (nom. *-īdēs*): *Atrīdēs* Atrejevič;
-iada (nom. *iadēs*): *Lāertiadēs* Laertovič;
b) fem.: *-id* (nom. *-is*): *Tantalis* (*-idis*) Tantalida;
-ad (nom. *(-as)*: *Thestias* (*-adis*) Testiada.

3. za gentilia:

a) *-io: Thrācius* Tračan;
b) *-no: Trōiānus* Trojanec, *Rōmānus* Rimljan, *Tarentīnus* Tarentinec;
c) *-at, -it* (*-ās, -īs*): *Arpīnās* Arpinec, *Samnīs* Samničan;
d) *-ico, -ēnsi: Gallicus* iz Galije, *Uticēnsis* Utičan.

4. za nomina actionis:

a) *-a, -o, -io*: *fuga* beg, *lūdus* igra, *studium* težnja;
b) *-iōn, -tiōn* (nom. *-iō, -tiō*): *dīvīsiō* delitev, *āctiō* delo;
c) *-tu, -su*: *cantus* pevanje (petje), *cursus* tekanje (tek);
d) *-os, -or*: *honōs* čaščenje, *amor* ljubezen;
e) *-tūra* (*-sūra*): *pictūra* slikanje, *cēnsūra* ocena.

5. za nomina rei actae:

a) *-men*: *certāmen* borba, *flūmen* reka;
b) *-mento*: *frāgmentum* odlomek, *documentum* dokaz.

6. za nomina qualitatis:

a) *-ia, -tia*: *audācia* smelost, *sapientia* modrost, *amīcitia* prijateljstvo;
b) *-tāt, -tūt*: *aequitās* enakost, *pietās* pobožnost, *iuventūs* mladost;
c) *-don* (nom. *-dō*, gen. *-dīn*): *cupīdō* poželjivost, *formīdō* groza;
d) *-tūdon* (nom. *-tūdō*, gen. *-tūdīn*): *altitūdō* višina, *pulchritūdō* lepota;
e) *-mōnia*: *ācrimōnia* ostrost, *parsimōnia* štedljivost.

7. za nomina instrumenti:

a) *-tro: culter* nož, *arātrum* plug;
b) *-la, -lo: sella* (= *sedla*) stol, *fīlum* nit;
c) *-men, -mento: medicāmen* = *medicāmentum* zdravilo;
d) *-ulo, -culo, -bulo: vinculum* vez, *pōculum* čaša, *vēnābulum* lovno kopje.

8. za nomina loci:

a) *-īna: officīna* delavnica;
b) *-io, -ārio, -tōrio: praetōrium* vojvodov šotor, *aerārium* zakladnica, *audītōrium* slušalnica;
c) *-ēto, -bulo, -culo: vīnētum* vinograd, *stabulum* staja, *tabernāculum* šotor;
d) *-īli: ovīle* ovčarnica, *cubīle* ležišče.

9. za nomina deminutiva:

a) *-lo, -la: fīliolus* sinček, *fīliola* hčerka;
b) *-ulo: rēgulus* kraljič;
c) *-culo, -cula: denticulus* zobček, *nāvicula* brodič, ladjica.

II. Izpeljava pridevnikov.

171 *A.* Pripone za tvorbo verbalnih pridevnikov.

a) *-o, -mo, -no, -ero: fīdus* zvest, *almus* blag, *concinnus* krasen, *līber* svoboden;
b) *-uo, -ulo: vacuus* prazen, *crēdulus* lahkoveren;
c) *-do, -bundo, -cundo: calidus* vroč, *moribundus* umirajoč, *iūcundus* prijeten;
d) *-āc: loquāx* brbljav, *rapāx* grabežljiv;
e) *-ili, -bili: facilis* lahek, *nōbilis* poznaten, plemenit.

172 *B.* Pripone za denominativne pridevnike.

1. Svojilne pripone so:
a) *-io: rēgius* kraljevski, *cēnsōrius* cenzorski, *Thrācius* traški.

Pripomnja. Pridevniki na *-ēus* in lastna imena na *-ēus* (*-īus*) so vzeta iz grščine: *Epicūrēus* epikurski (Epikurjev), *Darēus* (*Darīus*) Darej.

b) *-co, -cio, -īvo: cīvicus* državljanski, *patricius* patricijski, *aestīvus* poleten;
c) *-āli, -āri, -īli, -ēli: mortālis* smrten, *mīlitāris* vojaški, *hostīlis* sovražniški, *patruēlis* stričev;
d) *-ārio: necessārius* potreben, *legiōnārius* legijski;
e) *-no, -āno, -īno: frāternus* bratski, *urbānus* mesten, *dīvīnus* božji;
f) *-ēnsi, -tri: Athēniēnsis* atenski, *equester* (*-tris*) konjeniški.

2. Obilico značijo:

-ōso, -lento, -ulento: animōsus srčen, *vīnolentus* vinjen, *opulentus* imovit, *turbulentus* buren.

3. Snov, iz katere je kaj, kažejo:

a) *-eo, -neo: argenteus* srebrn, *ferreus* železen, *eburneus* slonokosten;
b) *-no: quernus* hrastov, *salīgnus* vrbov.

4. Samostalnikov pomen v pridevniški obliki izraža:

-to: iūstus pravičen, *barbātus* bradat, *aurītus* uhat, *aegrōtus* bolan, *astūtus* lokav.

5. *Deminūtīva* se tvorijo z:

-lo, -culo: parvulus majčken, *māiusculus* precej velik.

6. Pridevniki časa nastajajo po:

a) *-tīno, -tino: vespertīnus* večeren, *crastinus* jutrišnji;
b) *-erno, -terno: hodiernus* današnji, *sempiternus* večen.

III. Izpeljava glagolov. 173

1. Verba verbalia.

a) Glagoli I., II., IV. konjugacije se tvorijo iz korena na *-ao* (= *o*), *-eo, -io: am-o, dēl-eō, aud-iō;* tako tudi *leg-o* i. dr. Nekateri glagoli III. konjugacije se pa tvorijo iz okrepljenega korena, n. pr. *plec* (koren) +*t* (okrepek) +*ō* = *plectō;* gl. § 122, 1—4.

b) Verba frequentātīva (ponavljalni) in *iterātīva* (opetovalni) ter *intēnsīva* (ojačevalni) se tvorijo iz supina; spregajo se po I. konjugaciji: *cant* — *cantāre* (po)pevati; *dict* — *dictāre* govoriti, *habit* — *habitāre* stanovati, *puls* — *pulsāre* biti, razbijati.

Pripomnja. Iz teh se tvorijo drugotni ponavljalni: *cantitāre, dictitāre* itd.

c) Verba dēsiderātīva (zahtevni) se tvorijo iz supina na *-urīre: part* — *parturīre* roditi hoteti, porajati; *ēs* — *ēsurīre* jesti hoteti, gladovati.

d) Verba causātīva ali *factitīva* (vzročni) so prehodni glagoli, ki postajajo iz neprehodnih:

fugere bežati — *fugāre* v beg zagnati
iacēre ležati — *iacere* položiti, vreči
pendēre viseti — *pendere* obesiti
sedēre sedeti — *sēdāre* posaditi.

e) Verba incohātīva se tvorijo iz debla na *-sco: time* — *extimēscō.*

2. Verba denominativa

na *-āre* in *-īre* so večinoma prehodni glagoli:

a) *corōnāre* venčati — *corōna* venec
nōmināre imenovati — *nōmen* ime
levāre olajšati — *levis* lahak
lēvāre gladiti — *lēvis* gladek.
b) *cūstōdīre* čuvati — *cūstōs* čuvaj
lēnīre blažiti — *lēnis* blag.

Drugi so iz večine neprehodni:

c) *flōrēre* cvesti — *flōs* cvet
albēre bel biti — *albus* bel.
d) *metuere* bati se — *metus* strah
mātūrēscere zoreti — *mātūrus* zrel.

Sestava. 174

Sestavljenka (zloženka, *compositum*) se imenuje beseda, ki je nastala po združenju vsaj dveh besed. Prvi del je členec,

glagolsko ali imensko deblo ter se imenuje določilnica, zadnji del (ime ali glagol) je osnovnica. Pri sestavi se izpreminja prvi del vselej, če ni predlog, ki ostaja često neizpremenjen. Tudi drugi del je večinoma izpremenjen. Zloženka ima le en glavni naglas.

Pripomnja. Sklop (*iūxtāpositiō*) imenujemo združenje dveh slovniško zvezanih besed. Vsak del sklopa ima obliko in naglas neskloplјenih sestavin ter se tudi lahko piše ločeno, n. pr. *rēs pūblica* = *rēspūblica*, *vērīsimilis*, *senātūscōnsultum*, *iūsiūrandum*.

175 **1. Sestava samostalnikov.**

Prvi del je imenski ali predlog, drugi glagolni ali samostalnik, n. pr.:

artifex (*ars, faciō*) umetnik
caelicola (*caelum, colo*) nebesnik, nebeščan
triennium (*trēs, annus*) triletje
latifundium (*latus, fundus*) veliko zemljišče
pronepōs pranečak.

Pripomnja. Besedi *prōpraetor* in *prōcōnsul* nastali sta iz *prō praetōre* in *prō cōnsule*.

176 **2. Sestava pridevnikov.**

Zlagajo se:

a) imenska in glagolna debla ali narobe:

particeps (*pars, capiō*) deležen
sīgnifer (*sīgnum, fero*) zastavonosen
versicolor (*vertō, color*) pisan
misericors (*miseror, cor*) milosrčen.

b) ločljivi in neločljivi predlogi z imenskimi debli:

infēlīx (*in, fēlīx*) nesrečen
perbrevis (*per, brevis*) zelo kratek
inermis (*in, arma*) neoborožen
dissimilis (*dis, similis*) različen
sēcūrus (*sē, cūra*) brezbrižen
vaesānus (*vae, sānus*) blazen (**slaboumen**).

c) imena z imeni, *bene* in *male* z glagoli:

triceps (*trēs, caput*) triglav
centimanus (*centum, manus*) storok
māgnanimus (*māgnus, animus*) velikodušen
maledicus (*male, dīcō*) obrekljiv
beneficus (*bene, faciō*) dobrodelen.

177 **3. Sestava glagolov.**

Osnovnica je vselej glagol; določilnica je:

a) glagolno deblo: *arefaciō* osušiti, *patefaciō* otvoriti;
b) samostalniško deblo: (po *aedifex*) *aedificō* graditi; *sīgnificō* značiti;
c) prislov (nikalnica), predlog: *maledīcō* obrekujem, *mālō* rajši hočem, *nesciō* ne vem, *nōlo* nočem; *ascrībō* pripišem, *concidō* zgrudim se, *corrigō* popravim, *incīdō* vsekam, *conclūdō* zaprem, zaključim.

Četrti del.

Skladnja (syntaxis, sintaksa).

O stavku sploh.

Stavek je izraz misli s pomočjo določnega glagola, ki se **178**
zove tudi *verbum fīnītum* ali določnik (gl. § 101, dost. 2).

N. pr.: *laudā! venī! legis; currunt.*

Vsak določnik je sam zase že stavek, ker druži v sebi oba glavna stavkova dela, glagolno vsebino ali predikat in glagolno osebo ali subjekt; subjekt kažejo osebila.

N. pr.: *laudā-s, laudā-mus, laudā-tis.*

Glagolna oseba, zlasti tretja, potrebuje večinoma še pojasnila, ki natanko določuje, koga ali kaj si moramo misliti pri poedinih osebah. To pojasnilo glagolnega osebka, ki se imenuje subjektova beseda, stoji v nominativu, če pa koga pokličemo ali ogovorimo, v vokativu.

Agricola arat. Nōs puerī lūdimus. Magistrī docent. Venī, amīce! Cūr nōn labōrātis, ancillae?

Pripomnja. 1. V slovesnem ali živahnem nagovoru zavzema vokativ prvo mesto v stavku, sicer se zapostavlja eni ali več besedam. *Quīntilī Vāre, legiōnēs redde! Sollicitat mē tua, mī Tiro, valētūdō.* — Interjekcija *ō* stoji pred vokativom le v posebno živahnem govoru. *Ō dī bonī, quid est in hominis vītā diū? Ō fortūnāte adulēscēns, quī tuae virtūtis praecōnem Homērum invēneris.*

Pripomnja. 2. Brez osebkove besede so večinoma brezosebniki (gl. § 157.) in vsi brezosebni pasivi (gl. § 112[1]), n. pr.: *ninguit; vīvitur, parcitur, invidētur.*

Stavek z enim subjektom in enim predikatom se imenuje **179**
prosti stavek, naj ima še kak drug stavkov del ali ne.

Po vsebini so prosti stavki: povedni, zahtevni (velelni, želelni), vprašalni. *Concordiā parvae rēs crēscunt. Ōrāte et labōrāte! Valeant cīvēs meī! Quid agis, dulcissime?*

Ako se združi dvoje ali več prostih stavkov v eno celoto, se imenuje ta zveza zloženi stavek. Če ostane v zloženem stavku vsak stavek samostojen, t. j. glavni stavek, imenujemo zvezo takih stavkov priredje (*coōrdinātiō*, παράταξις). *Diffūgēre nivēs, redeunt iam grāmina campīs.*

Če pa izgubi kakšen stavek v zvezi svojo samostojnost ter postane odvisen od glavnega stavka, potem se imenuje odvisni stavek ali odvisnik.

Zvezi glavnih in odvisnih stavkov pa pravimo podredje (*subōrdinātiō*, ὑπόταξις). Vsak stavek (tudi zavisni!), od katerega je drug zavisen, se imenuje nadredni z ozirom na (od njega) zavisnega, ki se zove tudi podredni. *Iam nox est, in vestra tēcta discēdite!* Podredje: *Quoniam nox est, in vestra tēcta discēdite!*

Prosti stavek.

A. Ime (nomen) v stavku.

O stavkovih delih.

I. Subjekt in predikat.

180 Glavna stavkova člena sta subjekt (subjektova beseda) in predikat. Gramatični subjekt stoji, če je predikat(ni glagol) *verbum fīnītum*, v nominativu na vprašanje: kdo ali kaj? *Luscinia cantat.*

Pripomnja. Psihologičen (navadno zvan logičen = po zmislu) se imenuje subjekt, ki ne stoji v nom., ampak v dat., akuz. ali z *ā* (*ab*) v abl.; n. pr.: *mihi dīcere* (gram. subj.) *licet* meni je dovoljeno reči (= jaz smem reči); *fugit mē* ne vem (jaz); *ā Caesare invītor* Cezar me vabi.

Za subjekt nam rabi navadno samostalnik ali zaimek, je pa lahko tudi vsako drugo besedno pleme, vsaka črka, zlog in stavek. *Servus labōrat. Hīc niger est, hunc tū, Rōmāne, cavētō. Ab breve est. Errāre hūmānum est. Lau- syllaba est. Nōn passī sunt, quī circā erant.*

Pripomnja. 1. O nominativu osebnih zaimkov gl. § 82.

Pripomnja. 2. V latinščini je včasi subjekt *rēs*, dočim je slovenski stavek brez vidnega subjekta: *rēs ita se habet* = *ita rēs est* tako je; *rēs mihi est cum aliquō* opraviti mi je s kom; *rēs ad manūs vēnit* prišlo je do pestenja. — O subjektu pri infinitivu gl. § 326 ss.; o inf. kot subjektu gl. § 323.

181 Predikat je:

1. *verbum fīnītum* samostojnega glagola. *Agricola arat.*

2. *verbum fīnītum* veznega glagola in predikatnik (predikativ, predikatno ime), ki je kako ime v nom., infinitiv ali (redko) adverb; za predikatnik služi tudi gen. ali abl. substantiva z atributom.

Za vezne (kopulativne) glagole (*cōpulae*) služijo:

a) pomožnik *esse* biti;

b) *fīō, ēvādō, existō* postanem;
(per)maneō ostanem, *videor* zdim se, *appāreō* kažem (vidim) se;

c) pasivi onih glagolov, ki imajo v aktivu poleg objekta predikatnik v akuzativu (gl. § 204), namreč: imenovati (zvati) se (*dīcī, appellārī, nōminārī, vocārī*); postaviti se, izbrati se, izvoliti se za kaj (*efficī, creārī, ēligī*); smatrati se za kaj, sloveti kot [*exīstimārī, iūdicārī, dūcī* (v oblikah prez. debla), *habērī, putārī*]; spoznati se (*cognōscī, reperīrī*); dati se za (kot) kaj (*darī*); jemati se za (kot) kaj (*sūmī*).

K *a) Darēus rēx Persārum fuit. Clāssis trecentārum nāvium est* (gl. § 216). *Miltiadēs summā hūmānitāte fuit* (gl. § 216). *Māne animus alacerrimus est. Hostēs prope sunt.* — K *b). Nēmō cāsū bonus fit* (*ēvādit, existit*). *Nēmō mortālis ūsque ad mortem beātus mānsit. Rōmānīs sinistra ōmina vidēbantur bona. Appārē fortis!* — K *c). Cicerō pater patriae appellātus est. Post Rōmulum Numa Pompilius rēx creātus est.* N. P. je bil za kralja, kraljem izbran. *Sōcratēs omnium sapientissimus Apollinis ōrāculō iūdicātus est. Multī nōbilēs indignī māiōrum locō cōgnōscuntur* (*reperiuntur*).

Pripomnja. 1. Obliki *est, sunt* se često izpuščata, zlasti v rekih: *Summum iūs summa saepe iniūria. Omnia praeclāra rāra.*

Pripomnja. 2. *Esse* služi sam za predikat v pomenu biti = živeti, nahajati se, obstati: *Deus est. Homērus fuit ante Rōmam conditam.* Kot samostojen glagol se veže *esse* tudi lahko z adverbi: *Bene est, male est.*

Često je v stavku v dopolnilo predikatnega glagola sub- 182
stantiv ali adjektiv, ki se imenuje dopolnilni predikatnik ali predikatova apozicija.

Kot dopolnilni predikatniki se rabijo:

1. Substantivi, ki značijo čast, službo, dobo (življenja): *cōnsul, cēnsor, praetor, dictātor, iūdex, magister, puer, adulēscēns, iuvenis, senex* i. dr. *Cicero cōnsul coniūrātiōnem Catilīnāriam patefēcit. Cato senex lītterās Graecās didicit.*

Pripomnja. 1. Samostalniški dop. predikatnik slovenimo s „kot“ in konkretnim ali z „za“, „v“ in abstraktnim substantivom: *cōnsul* kot konzul, za (svojega, njegovega) konzulovanja, v (svojem, njegovem) konzulatu; *senex* kot starec, v starosti.

Pripomnja. 2. „kot“ se latini: *a*) z *ut, velut, tamquam, quasi,* če se rabi primerjalno = kakor: *Tamquam scopulum fugiās inaudītum atque īnsolēns verbum; b*) z *ut* v omejevalnem ali utemeljevalnem zmislu: *Diogenēs ut Cynicus* (ker je bil Cinik) *prōicī sē iussit inhumātum.*

2. Adjektivi (adj. part., numer.), ki značijo telesno ali duševno stanje, red ali število. Tudi v slovenščini rabimo pri adjektivih navadno pridevnike, včasi tudi pri številnikih številnike, sicer pa adverbe (prepozicionalne izraze).

vīvus živ, v življenju
mortuus mrtev, po smrti
praesēns navzočen, v navzočnosti
absēns odsoten, v odsotnosti
invītus nerad, proti volji

prīmus, prīnceps (naj)prvi, najprej
prior prvi (izmed dveh), prej
posterior zadnji (pri dveh), pozneje
postrēmus nazadnje
superior kot zmagalec
īnferior kot zmaganec

trepidus drgetajoč, v strahu
occultus na skrivnem, skrivaj
tacitus molče
sciēns, prūdēns vedoma
īnsciēns (nescius) } nevedoma,
īgnārus, imprūdēns } nehote

medius srednji, sredi
summus najvišji
īnfimus (īmus) najnižji
ūnus, sōlus eden, sam, le
tōtus cel, ves, popolnoma
rārus redek, redko
dīversus različen, na različnih mestih.

Praesēns tēcum propediem loquar. Sciēns tē laedere nōluī. Themistoclēs absēns accūsātus et damnātus est. Hannibal prīnceps in proelium ībat. Priōrī Remō augurium vēnit. Sapiēns ūnus (sōlus) sine aegritūdine vīvere potest. Themistoclēs tōtum sē dedidit reīpūblicae. Hostēs ex silvīs rārī prōpūgnant. — Z ozirom na objekt: *Lacedaemoniī Themistoclem absentem accūsāvērunt.*

Pripomnja. 1. Če latinimo izraze prej, naposled, najprej, nazadnje, popolnoma itd., je paziti na to, kateri stavkov člen je poudarjen. Z naglašenim subjektom ali objektom se ima ujemati predikatnik, sicer se pa stavi adverb, n. pr.: *Pater epistulam prīmus lēgit.* (Najprej oče, potem kdo drugi). *Pater epistulam prīmam lēgit.* (Najprej pismo, potem kaj drugega). *Pater epistulam prīmum (prīmō) lēgit.* (Najprej bral, potem shranil).

Pripomnja. 2. *Summus, īnfimus, prīmus, medius, extrēmus* značijo, atributivno rabljeni, poleg navadnega pomena tudi: vrh, vznožje, sreda, za-

četek, konec; v tem slučaju stoje pred svojim substantivom, v adjektivnem pomenu navadno za njim: *in summō monte* na vrhu gore, *in monte summō* na najvišji gori; *in īnfimō monte* na vznožju gore, *prīmum vēr* začetek vigredi, *vēr prīmum* prva vigred; *media urbs* sreda (sredina) mesta, *urbs media* srednje mesto; *extrēma hiems* konec zime, *hiems extrēma* zadnja zima.

Pripomnja. 3. Pesniki in Tacit izražajo tudi kraj in čas z dop. pred.: *Domesticus ōtior. Vespertīnus pete tēctum.*

Pripomnja. 4. Dopolnilen predikatnik je tudi proleptični predikatnik. ki izraža učinek glagola že naprej: *Et scūta latentia condunt = condunt ita, ut lateant.*

II. Skladnost (congruentia, kongruenca) subjekta in predikata.

1. Predikat z enim subjektom. 183

S subjektom se sklada:

a) verbum finitum vselej v osebi, navadno tudi v številu: *Dīscipulus dīscit. Tempora mūtantur;*

b) substantivni predikatnik v sklonu (nom.); tudi v spolu, če je mobile, in v številu, če je osebno ime: *Alexander Māgnus rēx Macedonum fuit. Aquila est rēgīna* (kralj!) *avium. Ūsus est omnium rērum magister* (učiteljica). *Captīvī praeda mīlitum sunt. Rōmānī tōtius orbis terrārum victōrēs fuērunt;*

c) adjektivni (adj., pron., numer.) predikatnik v spolu, sklonu in številu. *Fortūna est vitrea. Verba haec fuērunt. Nōs virī fuimus trēs.*

Pripomnja. 1. Adjektivni predikatnik je v neutru sing. (kakor v slov.), če je infinitiv ali stavek subjekt. *Dulce est prō patriā morī. Proximus sum egomet mihi nōn rēctē dictum est. Mihi pergrātum est, quod vēnistī.*

Pripomnja. 2. Substantiviran adjektiv (pronomen) obdrži seveda tudi kot predikatnik svojo obliko: *Omnium rērum mors est extrēmum. Caesar erat omnia. Quod ego fuī ad Trasimēnum, id tū hodiē es.*

Pripomnja. 3. Vezni glagol se ravna včasi po predikatnem substantivu, če je temu bliže ko subjektu: *Athēnae clārissima urbs Graeciae fuit.* Vselej se sklada z njim, če je inf. subjekt: *Contentum esse māximae sunt dīvitiae.*

Pripomnja. 4. Latinec ne pozna psihologičnega subjekta v gen. Stavi torej subjekt v nom. tudi pri *nōn esse, nōn manēre*: *Māter nōn fuit domī* matere ni bilo doma. *Pānis bonus nōn est* ni dobrega kruha. *Nūlla domus integra manēbit* nobene hiše ne bo ostalo cele. — Takisto se latini slovenski rodilnik pri biti, nedostajati z nominativom, ker Latinec brez nadredne besede ne pozna delnega genitiva (gl. § 214). *Vīnum erat* bilo je vina. *Frūmentum dēerat* žita je nedostajalo (manjkalo).

Pripomnja. 5. V slovenščini stoji pri subjektih mnogo, malo, veliko, koliko, toliko, dvoje, troje itd., nekoliko in pri glavnih številnikih od pet naprej (gl. § 73) kot subjektih predmet, ki se šteje, v gen., predikat (akt. ptcp.) v srednjem spolu, substantivni in adjektivni (pas. ptcp.) predikatnik v gen.:

Mnogo vojakov je padlo. Koliko ljudi je ranjenih? — V latinščini je šteti predmet subj. v nom., z njim se sklada predikat, slovenski subjekt je pa atribut lat. subjekta: *Multī mīlitēs fuērunt fortēs* mnogo vojakov je bilo hrabrih. *Paucī hominēs sorte suā contentī sunt.* Malo . . . je zadovoljnih. *Quīnque hominēs mortuī sunt* pet(ero) ljudi je umrlo. *Quot vōs estis* koliko vas je? *Nōs trīgīnta sumus* nas je trideset.

Dostavek 1. Zaimkovni subjekt (in objekt) se sklada s predikatnim substantivom v spolu, sklonu in številu. *Haec* (to!) *est nōbilis ad Trasumēnum pūgna. Is* (to) *est vērus amīcus. Haec est altera victōria, quae cum Marathōniō possit comparārī tropaeō. Hī sunt rēgēs Persārum. Thēbae, quod Boeōtiae caput est. Omnēs Belgae, quae tertia erat Galliae pars, contrā populum Rōmānum coniūrāvērunt. Istam quidem vim dīcō. Nōs eam* (to) *patriam dīcimus, ubi nātī sumus. Quis est fōns virtūtis? Quae fuit causa bellī?* — Toda: *Quid est virtus* (= pójem čednost).

Pripomnja. Tak subjektni (objektni) kazalnik slovenimo vedno s srednjim spolom. Če je pa kazalnik predikatnik, se ujema tudi v slovenščini s svojim subj. (obj.) v sklonu, spolu in številu: *Is est vērus amīcus* takšen je pravi prijatelj.

Dostavek 2. Včasi se predikat ne ravna po slovnični obliki subjekta, nego po njega pomenu (= konstrukcija po zmislu, *ad sēnsum*, *κατὰ σύνεσιν*). Tako stoji n. pr. često predikat v pluralu, če je subjekt skupno ime (*collēctīvum*): *Māgna multitūdō lapidēs ac tēla coniēcērunt.* Slično: *Uterque eōrum exercitum ē castrīs ēdūcunt. Caesar praemittit equitātum, quī videant. Pars nāvium haustae sunt, plūrēs ēiectae.*

Pripomnja. 1. Če je *mīlia* subjekt, se ujema predikat glede spola često z gen., ki je od *mīlia* odvisen: *Caesī sunt hostium quīnque mīlia. Hominum mīlia VL castrīs ēgressī sunt.*

Pripomnja. 2. V plural stopi često predikat, če je s subjektom v sing. združen s *cum* samostalnik, ki bi se lahko kot subjekt z *et* vezal z njim: *Ipse dux cum aliquot prīncipibus capiuntur. Lentulus cum cēterīs cōnstituērunt.*

Pripomnja. 3. Predikat se ravna po apelativnih apozicijah *flūmen, mōns, urbs, oppidum* kakor v slov.: *Coriolī oppidum captum est. Urbs Athēnae ā Persīs dēlēta est* mesto Atene se je razdjalo. Slično: *Corinthus, tōtius Graeciae lūmen, extīnctum est. Urbs ut prōpūgnāculum hostibus oppositum est.* — Tudi relativ se lahko ravna po apelativni apoziciji: *Flūmen Scaldis, quī* ali ***quod*** *īnfluit in Mosam.*

184 **2. Predikat z več subjekti.**

a) Pri dveh ali več subjektih v sing. stoji zapostavljeni predikat (in kopula) v pluralu: *Pompēius, Lentulus, Scīpiō,*

Caesar foedē periērunt. Carthāgō et Numantia Rōmānīs māximam glōriam attulērunt. Beneficium et grātia hominēs inter sē coniungunt.

Če so subjekti različnih oseb, ima prva oseba prednost pred drugo, druga pred tretjo: *Sī tū et Tullia valētis, ego et Cicerō meus valēmus. Ego et tū et amīcus aegrōtī fuimus. Errāvistis, Rūlle, et tū et nōnnūllī collēgae tuī.*

b) Adjektivni (pronom., partic., numer.) predikatnik ima, če so 185
subjekti osebe (imena živih bitij) istega spola, isti spol, sicer pa moški: *Pater et fīlius mortuī sunt. Māter et soror mortuae sunt. Pater et māter mortuī sunt.*

Isto velja tudi o subjektih, ki so deloma osebna, deloma stvarna imena: *Rēx rēgiaque clāssis ūnā profectī sunt.*

c) Če so subjekti pojmovna ali stvarna imena istega 186
spola, stoji predikatnik v istem ali srednjem spolu, sicer le v srednjem: *Misericordia in Philippō et perfidia cōgnitae erant. Nox atque praeda hostēs remorāta sunt. Dīvitiae et honōrēs incerta et cadūca sunt. Ager et hortus vīcīnī ā patre ēmpta sunt. Mūrus et porta de caelō tācta erant.*

Pripomnja. Po pravilih b) in c) se ravna tudi relativ in demonstrativ, če se odnaša na več substantivov. *Pater et māter, quī mortuī sunt. Rēx rēgiaque clāssis, quī profectī sunt. Multī dīvitiās et honōrēs amant. Sed haec cadūca sunt.*

V singularu stoji predikat pri dveh ali več edninskih sub- 187
jektih: 1. če je pred ali med subjekti; 2. če so subjekti zvezani z *aut, aut — aut, sīve — sīve, vel — vel;* 3. če se smatrajo vsi osebki za eno celoto.

1. *Cecidit Craterus dux et Neoptolemus. Homērus fuit et Hēsiodus ante Rōmam conditam.* 2. *Haec verba bene sē habērent, sī Sōcratēs aut Antisthenēs dīceret. Crētum lēgēs sīve Iūppiter sīve Mīnōs sānxit.* 3. *Senātus populusque Rōmānus dēcrēvit.*

Često se ravna predikat po bližjem subjektu. 188

Ā Charōne et tempus et diēs datus est. In mē omnium ōra atque oculī sunt conversī. Nōs ipsī et senātus restitit. Orgetorīgis fīlia atque ūnus ē fīliīs captus est. Missae sunt eō cohortēs Ligurum quattuor et C. Annius praefectus.

Pripomnja. V stavkih: *Nātūrā inter sē inimīca sunt cīvitās lībera et rēx. Pāx et concordia cīvibus ūtilia sunt* sta *inimīca* in *ūtilia* subst. adj. (prim. § 183, prip. 2).

III. Atribut in apozicija.

189 Atribut, pojasnilo samostalnih imen, je prireden ali podreden.

1. Priredni atribut.

a) Adjektivni (adj., ptcp., pronom., num.) atribut je priredni ter se sklada s svojim samostalnikom v spolu, sklonu in številu. Če je naglašen, stoji navadno pred samostalnikom, tudi če je izveden od lastnega imena, izvzemši *Rōmānus* in *Latīnus*. *Fortis vir, fēcunda terra, pulchrum dōnum, illa mulier, duo oppida. Mala societās dēprāvat bonōs mōrēs.*

Pripomnja. Zapostavljajo se: 1. mnogozložni pridevniki enozložni odnosnici: *dī immortālēs;* 2. pridevniki (participi) z določilom: *mīlitēs labōribus fessī;* 3. izmed zaimkov svojilni, če niso naglašeni, in *quīdam*: *domus mea, poēta quīdam; ille* v zvezi z atributom: *Aristīdēs ille iūstissimus;* gl. spodaj.

190 Če spada atribut k več samostalnikom raznega spola ali števila, stavi se k važnejšemu samostalniku ter se z njim sklada ali se pa ponavlja pri vseh. *Fidēs tua et odium in Rōmānōs. Hominis ūtilitātī agrī omnēs et maria pārent. Omnēs vīcī et omnia aedificia incendēbantur.*

Pripomnja. Ako zaznamujeta dva atributa lastnosti istega imena, stoji subst v sing : *bellum Āfricānum et Hispāniēnse.* — Eden priimek pri dveh ali več imenih stoji v plur.: *Ti. et C. Gracchī.* — *Scīpiōnēs, Camillī* pomeni: možje, kakršen je bil Scipion, Kamil. — Singulari: *quisque, uterque, alius, alter, pars* pristopajo kot distributivni atributi k pluralom; včasi se ravna po njih predikat (glagol). *Poētae suum quisque cōnsīderārī vult.*

191 Lastna imena (izvzemši imena dežel) veže z adjektivnim atributom (navadno s superlativom, ki se sloveni z določnim pozitivom) apelativ ali *ille: Caesar vir clārissimus, sapiēns ille Sōcratēs, Aristīdēs ille iūstissimus, Dēlus īnsula celeberrima, Corinthus urbs opulentissima.* — Toda: *Alba Longa, Hippō Rēgius, Alexander Māgnus, Cato Māior* itd.; tako tudi pri zaimku in *tōtus: ipsa (tōta) Alexandrēa.*

Pripomnja. Včasi se sloveni lat. adj. atribut s prepozicionalnim izrazom: *pūgna Cannēnsis* bitka pri Kanah, *bellum Iugurthīnum* vojna z Jugurtom.

192 *b)* Za priredne atribute služijo tudi samostalniki v istem sklonu z določenko; takemu atributu pravimo **apozicija** (*appositiō*, pristavek). Razen *urbs, imperātor* (= cesar) se zapostavljajo: *Proavī rēgēs* kraljevski pradedje, *Pythia sacerdōs* svečenica Pitija, *Diviciācus frāter* brat Diviciak, *Dionȳsius tyrannus* tiran Dijonizij, *urbs Rōma* mesto Rim.

Pripomnja. Tudi *rēx, mōns, flūmen, prōvincia* stoje včasi pred lastnim imenom: *rēx Philippus, flūmen Tiberis.* — Vendar se zapostavlja vsaka apozicija z atributom. *Rōma, urbs clāra.*

Kadar je apozicija subst. mobile, se ujema z odnosnico 193
tudi v spolu in številu, če je commune, stoji (njen) priredni atribut (adjektiv, particip, pronomen, numerale) takisto v odnosničinem spolu: *Fugite voluptātēs, blandissimās dominās. Laudāmus Athēnās, multārum artium inventrīcēs. Dīligite prūdentiam, certam ducem tōtīus vītae.*

Pripomnja. Apozicija se stavi v relativni stavek v sklon ozir. zaimka: *Pater meus mortuus est, quā rē (= rēs, quā) ingentī afficior calamitāte.* Če se apozicija posebno poudarja, ostane neizpremenjena. *Dictātor dictus est Servīlius, vir, cūius prōvidentiam experta cīvitās erat.*

2. Podredni atribut.

Za podredne atribute nam rabijo: 194

1. Samostalniki v gen. in abl. (le z atributom), gl. §§ 208—214; genitivi samostalno rabljenih zaimkov.

2. Prepozicionalni izrazi:

a) cursus per urbem, adventus ad Āllīam;
b) in Graeciā hominēs, in Pannoniā legiōnēs;
c) homo dē plēbe, soror ex mātre, nāvēs ex rōbore, nōbilitās ex virtūte (po zaslugah);
d) homo sine spē, mūliōnēs cum cassidibus equitum.

Včasi se vrine tak izraz med priredni atribut in samostalnik: *Pūgna ad Cannās commissa, ēgregia in Caesarem fidēs, noster in vōs amor*, itd.

IV. Casus obliqui kot stavkova določila.

Akuzativ.

je sklon direktnega ali bližjega objekta ter imenuje na vpra- 195
šanje koga ali kaj? osebo ali reč, na katero dejanje prehaja. Rabi se pa tudi predikativno, pri vzkliku in kot prislovno določilo.

I. Akuzativ kot sklon direktnega objekta.

Objekt je ali vnanji, ki se ne nahaja v dejanju, katero se ga tiče: *laudō sēdulum discipulum, pigrum vituperō*, ali notranji, ki ga že vsebuje glagolovo dejanje: *vītam vīvō* življenje živim.

Vnanji objekt.

196 Glagoli, ki imajo vnanji objekt, se imenujejo prehodni (*verba trānsitīva*), vsi drugi so neprehodni (*verba intrānsitīva*). Prehodniki tvorijo osebni pasiv (= p. v vseh osebah sing. in plur.).

Aktivni stavek se premeni v pasiven tako: objekt postane subjekt, subjekt stopi v slov. z „od“ v gen., glagol dobi pasivno obliko v času in naklonu aktivne oblike; oseba in število se določuje po novem subjektu. „Od“ se latini pri pasivu z *ā (ab)* pred imeni živih bitij, z g'olim abl. se latinijo z „od“ zvezana stvarna in pojmovna imena in njih zastopniki (zaimki). Vse drugo ostane neizpremenjeno.

Urbem Rōmam Rōmulus condidit	*Urbs Rōma ā Rōmulō condita est.*
Fīdī servī, dominus vōs laudat	*Fīdī servī, ā dominō laudāminī.*
Ferrum et īgnis vāstat terrās	*Terrae ferrō et īgnī vāstantur.*

Pripomnja 1. Negativni prehodniki imajo v slov. objekt navadno v gen., v lat. vselej v ak.: *Largitia fundum nōn habet . . .* ne pozna dna.

Pripomnja 2. Delnega gen. (gl. § 214) pri glagolih lat. sploh ne pozna; zato imajo glagoli, ki pomenijo imeti, dati, (pri)nesti, jesti, piti, priliti, pripeljati itd. v lat. objekt vselej v ak.: Daj mi kruha *dā mihi pānem!* — O infinitivu kot akuz. objektu gl. § 324.

197 Vobče se latinski tranzitivni glagoli slovenijo s tranzitivnimi. Vendar je nekaj latinskih prehodnikov, ki jih slovenimo vselej ali često z neprehodniki. Najnavadnejši so:

[1](*ad*)*aequō*, [2]*vītō*, [3](*ad*)*iuvō* ter [4]*fugiō*, [5]*dēficiō* in [6]*sector*, [7]*sequor*, [8]*imitor*, ([9]*adūlor*), tudi [10]*aemulōr*.

[1]enačiti se (s kom), doseči; [2]ogniti se, varovati se; [3]pomagati, podpirati; [4]bežati (pred kom), ogibati se; [5]zapuščati, poiti; [6]iti (za kom), spremiti; [7]slediti; [8]ravnati se (po), posnemati; [9]prilizovati se; [10]tekmovati.

Fortēs fortūna adiuvat. Iuvat mē po godu **mi** je, ugaja **mi**. *Vīrēs mē dēficiunt. Glōria virtūtem tanquam umbra sequitur. — Quid est beneficium dare? Imitārī deum.*

Pripomnja 1. Tudi sestave s *fugiō* so tranzitivne: *subterfugiō* umaknem se (komu), *effugiō invidiam* uidem (utečem) zavisti, sicer pa kakor v slov.: (*ef*)*fugiō ē manibus* (z)bežim iz. — *Dēficere* dopušča le stvarni (pojmovni) subjekt: *Pecūnia mē dēfēcit* (mi je pošel), *animus mē dēficit* upade mi pogum; drugače se rabi intranzitivno: *animō* (abl) *dēficiō* duhom klonem,

srčnost (srce) mi upada, *dēficiō ab aliquō* izneverim se komu, *ad aliquem* prestopim h komu. — Od sestav s *sequor* je le *obsequor* (pokoren sem) intranzitiven. — *Aequāre urbem solō* (dat.) do tal porušiti; *aggerem adaequāre moenibus* (dat.) nasip izenačiti z zidovjem.

Pripomnja 2. *Fugior* beže (beži se) pred menoj, *fugeris* beže (beži se) pred teboj itd.; *vītor* ogibljejo se me, *vītāris* ogibljejo se te itd.

Pripomnja 3. *Ulcīscor prōditōrem* maščujem se nad izdajalcem, izdajalcu; *ulcīscor patrem, iniūriās* maščujem očeta, krivico.

198 Dostavek. Še mnoge druge prehodnike slovenimo z neprehodnimi glagoli, n. pr.: *metuō, timeō Danaōs* bojim se Danajcev; *caveō aliquem* (tudi *ab aliquō*) varujem se koga; *vereor deōs* bojim se bogov; *cōnsulō tē* posvetujem se s teboj; *tangō terram* dotikam se zemlje; *cōnsōlor dolōrem alicūius* tolažim koga v žalosti; *(dē)fleo fīlium* jokam za sinom; *cūrō negōtium* brigam se za posel; *dēsīdērō glōriam* hrepenim po slavi; *suscipiō negōtium* lotim se posla; *grātulor victōriam* (*dē victōriā*) čestitam na zmagi (zaradi zmage); *min(it)or mortem* (*ferrō*) pretim s smrtjo (z mečem); *paro bellum* napravljam se na vojno; *peto terram* (*nātiōnem*) potujem v deželo (k narodu); *sortior prōvinciam* žrebam za pokrajino; *respiciō urbem* oziram se na mesto; *spectō praedam* prežim na plen; *observō lēgēs* držim se zakonov; *(ir)rīdeō* (*lūdō*) *aliquem* smejem (rogam) se komu; *ēvādō īnsidiās* utečem zasedi; *spērō aliquid* nadejam se česa; *dēspērō victōriam* obupavam nad zmago; (*agitō hastam* maham s kopjem); *affectō rēgnum* težim za kraljestvom; *tractō aliquem* ravnam s kom; *concupīscō pecūniam* hlepim po denarju; (*con*)*queror iniūriās* tožim o krivicah (tudi *dē iniūriīs*); *horreō cōnscientiam* trepečem pred vestjo; *doleō, lūgeō, maereō* žalujem, *lamentor mortem patris* tarnam nad očetovo smrtjo; (*ad*)*mīror āmentiam* čudim se nespameti.

199 Z akuzativom osebe se vežejo brezosebniki:

fallit, fugit, praeterit,
latet, decet, dēdecet.

Fallit, fugit, praeterit, latet mē neznano mi je, *decet mē* spodobi se mi, pristoji se mi, *dēdecet mē* ne spodobi se mi. — *Rēs Eumenem nōn latuit*; *ōrātōrem īrascī minimē decet.*

Pripomnja. O (*dē*)*decet* gl. § 157, *b* prip. 1.

200 Mnogi neprehodniki postajajo kakor v slovenščini v sestavah s predlogi prehodni: *alloquī* ogovoriti, *expūgnāre* osvojiti, *invenīre* najti.

Zlasti velja to za glagole premikanja in stanja, zložene s

circum, per, praeter, trāns.

circumeō hostēs obkolim (obidem) sovražnike; *circumveniō hostēs* obkrožim; *circumsedeō urbem* obsedam mesto; *percurrō urbem* tečem (hitim) skozi mesto; *fluvius perfluit urbem* teče skozi; *pervagor silvam* potikam se po gozdu; *praetervehor montēs* peljem se mimo gora; *trānscendō mūrum* prekoračim zid.

Ducēs ante pūgnam circumīre (obhoditi) *solent suōs. Populus solet nōnnunquam dīgnōs praeterīre. Alpēs nēmō unquam cum exercitū ante Hannibalem trānsierat.*

Pripomnja. Glagoli *circumdūcō, trādūcō, trāiciō, trānsportō* imajo poleg akuz. objekta tudi akuz. kraja: *Caesar exercitum Rhēnum trānsportāvit. Agēsilāus Hellēspontum cōpiās trāiēcit. Caesar flūmen Axonam exercitum trā(ns)dūcere mātūrāvit.* — V pasivu ostaja akuz. kraja: *Plērīque Belgae Rhēnum antīquitus trādūctī sunt.*

Če se pove kraj, kamor se kaj prepelja, se *trāns* ponavlja: *Caesar exercitum trans Rhēnum in Germāniam trādūxit.* — *Trāiciō* se rabi tudi intranz.: *Caesar in Britanniam trāiēcit.*

201 Glagoli **premikanja** *īre, venīre, (gradī), cēdere* sestavljeni z *ad, ante, con (cum), in, ob, sub* so prehodni ponajveč le v prenesenem pomenu; pri pravem pomenu se predloga *ad, in* ponavljata.

adīre senātum obrniti se na senat (s prošnjo ali vprašanjem); — *urbem, oppidum, terrās* obiskati; — *ad urbem* bližati se, iti k mestu;

coīre societātem skleniti zavezo;

inīre societātem, magistrātum, proelium skleniti zavezo, nastopiti službo, začeti vojsko; — *(in) urbem* iti v mesto;

obīre terrās obiskati, — *negōtia* opravljati, — *diem suprēmum, mortem* življenje skleniti, umreti;

subīre labōrēs na se vzeti, lotiti se, — *invidiam* nokopati si, — *poenam* podvreči se;

aggredī hostem napasti, — *opus* začeti, — *ad* lotiti se; *ad rem pūblicam* nastopiti državno službo; *antecēdere, antegredī, anteīre sīgna* (hod)iti pred zastavami; *ingredī ōrātiōnem* začeti, — *(in) urbem* iti v mesto, — *iter* nastopiti;

incēdit timor patrēs, tudi *patribus;*

convenīre aliquem obiskati, sestati se s kom; toda *convenit aliquid alicui* prilega se komu kaj;

convenit mihi tēcum dē aliquā rē / *rēs convenit mihi tēcum* = *rēs convenit inter nōs* } zlagava se, složna sva } v čem

anteīre, antecēdere aliquem in *alicui* / *praecēdere aliquem* / *praestāre, antecellere alicui, excellere ceterīs* (dat.) } prekašati, odlikovati se (pred kom).

Za pasiv vseh rabi *superārī, vincī.*

Pripomnja. Pri drugih glagolih se predlog ponavlja: *appellō* (3), *advehor ad terram, congredior cum hoste;* ali se pa vežejo tudi z dat.: *invādō, incidō in hostēs* (*improbīs*), *subiciō sub tēctum* (*tēctō*) (gl. § 227).

Notranji objekt.

Kakor v slov. dobivajo lahko i v lat. tudi glagoli, ki sicer **202** nimajo akuzativa, akuzativ kot notranji objekt.

Notranji objekt je:

1. z glagolom soroden substantiv (*figūra etymologica*), navadno z atributom: *longam vītam vīvere, iūsiūrandum pulcherrimum iūrāre, tale facinus facere.*

Vīcimus, ō socīī, māgnam pūgnāvimus pūgnam. Pasiv: *pūgna pūgnātur.*

2. z glagolom soznačen substantiv z atributom: *atrōx proelium pūgnāre, memoriam recordārī ultimam, longam viam īre, aetātem miseram vīvere.*

Tertiam iam aetātem hominum Nestor vīvēbat.

3. atribut z glagolom sorodnega samostalnika, ki si ga imamo misliti h glagolu: *sitīre sanguinem* = *sitim sanguinis sitīre*; *scelus anhēlāre* = *sceleris anhēlitum anhēlāre* zlobo dehteti; *iūdicium vincō* = *victōriam in iūdiciō vincō*; *Olympia vincō* = *victōriam Olympiōrum vincō*; *olēre cēram* = *odōrem cērae olēre* po vosku dišati; *sapere crocum* = *sapōrem crōcī sapere* dišati po žefranu.

Catōnis ōrātiōnēs antīquitātem redolent. Vīnum picem sapit.

Najčešče služi kot tak akuzativ neutrum pronomina ali številnega adjektiva. *Id laetor* [= *eam* (= *ēius reī*) *laetitiam laetor*], sicer le abl. ali *dē*; *id ūnum studeō* (= *ēius ūnīus reī studium studeō*); slično: *multum, plūs, plūrimum valēre, posse*; *illud glōriārī*; *plūs tē dīligō*; *id tē cōgō*; *hōc tē rogo*; pesniški: *suāve* (= *suāvem rīsum*) *rīdēre, dulce loquī.*

Pripomnja. Iz tega akuz. je postal pozneje adverb: *plērumque, cēterum, māgnam (māximam) partem* itd. *Hodiē aut summum crās. Vir cētera ēgregius.*

4. učinek dejanja. *Foedus ferīre* zavezo skleniti.

Dva akuzativa.

203 1. Dvoji akuzativ vnanjega objekta, osebnega in stvarnega, stoji pri glagolih:

a) doceō, ēdoceō učim, naučim koga česa (kaj), *cēlō* tajim, skrivam komu kaj. Stvarni objekt je pri *doceō* lahko tudi inf.

Fortūna bellī artem victōs quoque docet. Catilīna iuventūtem mala facinora ēdocuit je naučil zločinov. *Sapienter nōs dīvīna prōvidentia futūra cēlāvit. Doceō tē scrībere.*

Pripomnja 1. Za pasiv glagolov *doceō, ēdoceō* rabi: *discō (aliquid), īnstituor, ērudior (aliquā rē). Gracchus ā Cornēliā mātre Graecās lītterās didicit (Graecīs lītterīs ērudītus est).* Vendar: *doctus lītterīs* (abl.): *Nōbilēs Rōmānī lītterīs Graecīs doctī erant.* — Pri *cēlāre* se stvarni objekt tudi lahko izraža z *dē*, pri *cēlārī* mora stati *dē: Bassus mē dē hōc librō cēlāvit. Māximīs dē rēbus ā frātre cēlātus sum.* Seveda *id, hōc cēlor*, gl. § 202, 3.

Pripomnja 2. *Doceō, ēdoceō* ima v pomenu naznaniti stvarni objekt tudi v abl. z *dē. Doceō aliquem dē adventū hostium.* V omenjenem pomenu se rabi tudi *(ē)doceor, (ē)docēris* itd. *Sulla dē hīs rēbus docētur.* — O abl. instr. pri *doceō* gl. § 246, dost.

b) pōscō, repōscō, flāgitō zahtevati od koga kaj, vendar imajo češče *aliquid* ***ab*** *aliquō.*

Verrēs parentēs pretium prō sepultūrā līberōrum pōscēbat. Caesar Aeduōs frūmentum flāgitāvit. Nōlī ab alterō vītae ratiōnem repōscere, quī nōn possīs reddere tuae.

Pripomnja. *Pōstulō* (zahtevam) se veže le z *ab. Amīcus ab amīcō nihil nisi honestum et rēctum pōstulābit.*

c) ōrō, rogo prositi koga česa (za kaj), toda kot stvarni objekt le neutrum pronomina kakor v slovenščini.

Hōc tē vehementer etiam atque etiam rogo, ut fāmae tuae serviās. Nihil aliud vōs ōrō, nisi ut memorēs sītis officiī.

Slično: *Quid mē vīs?* kaj hočeš od mene? — Sicer se rabi le kakor pri *peto* (prosim) vselej *aliquid* ***ab*** *aliquō.*

Athēniēnsēs auxilium nūsquam nisi ā Lacedaemoniīs petīvērunt (ōrāvērunt).

Pripomnja. *Precor deōs* (prosim bogove); sicer pa stoji le stvarni objekt v akuz : *Precor ā dīs longam vītam.*

d) rogo, interrogō vprašati koga za kaj; kot stvarni objekt je le neutrum pronomina ali adjektiva kakor v slov., sicer se rabi le *aliquem dē aliquā rē.*

Hōc, quod tē interrogō, rēspondē! Quid multa mē rogās dē rēbus īnsuāvibus āc molestīs? Ego illum dē suō rēgnō, ille mē dē nostrā rēpūblicā interrogāvit.

Pripomnja 1. *Quaerō* (vprašati) *aliquid* **ex** (**ab**, *dē*) *aliquō. Caesar quaerit* **ex** *Līscō sōlō ea, quae in conventū dīxerat; eadem sēcrētō* **ab** *alīīs quaerit.*

Pripomnja 2. Le v uradnem (parlamentarnem) jeziku se pravi: *sententiam rogāre senātōrem* za mnenje vprašati senatorja. *Cōnsul Cicerōnem prīmum sententiam rogāvit.* V pasivu ostane *sententiam. Cicero prīmus sententiam rogātus est.* Sicer stoji mesto stvarnega akuz. odvisno vprašanje: *rogo* (*interrogō*) *tē, quid sentiās, quid velīs* itd.

2. Akuzativ objekta in predikatnika stoji pri aktivnih **204** glagolih, ki značijo:

a) imenovati, zvati koga kaj, nasloviti *dīcere, vocāre, nōmināre, appellāre, īnscrībere.*

Hostis apud māiōrēs nostrōs is dīcēbātur, quem nunc peregrīnum dīcimus. Pȳthagorās prīmus sē appellāvit philosophum. Sophoclēs ūnam ex tragoedīīs Ēlectram īnscrīpsit.

b) narediti, postaviti, izvoliti, imenovati koga za kaj *facere, efficere, reddere, creāre, ēligere, dēligere, dēclārāre, dēsīgnāre.*

Nēminem pecūnia dīvitem fēcit. Populus Numam rēgem creāvit. Themistoclēs mare tūtum reddidit. Cicerōnem ūniversus populus adversus Catilīnam cōnsulem dēclārāvit. — *Aliquem certiōrem facere alicūius rei* (*dē aliquā rē*) obvestiti koga o čem, izporočiti komu kaj, *certior fīō dē rē* sporoči se mi kaj.

Pripomnja. Stalno se rabi: *dictātōrem dīcere* (*creāre*), *senātōrem legere.* — *Reddō* ima le adjektivni predikatnik; v pasivu ga nadomestuje *fīō; reddō aliquem dīvitem; dīves fīō.*

c) imeti = smatrati, čislati, proglasiti za kaj *dūcere, exīstimāre, putāre, arbitrārī, iūdicāre, numerāre.*

Semper beātam sē putat benīgnitās. Invidiam virtūte partam exīstimāmus glōriam.

Pripomnja. *Habeō* se ne rabi v pomenu smatrati z dvema akuz., marveč se predikatnik izraža s *prō*, (*in*) *locō*, (*in*) *numerō* n. pr. *aliquem prō hoste*, (*in*) *locō hostium*, (*in*) *numerō hostium habeō* (tudi *dūcō, putō*). — Toda *habeor* s predikatnikom v nom.; gl 181, c.

d) imeti, zahtevati, dati, vzeti za kaj *habēre, pōscere, dare, dūcere, sūmere, capere, ascīscere.*

Lēgātōs tēstēs suae quisque virtūtis habuit. Ariovistus obsidēs nōbilissimī cūiusque līberōs popōscit. Cimōn sorōrem suam Calliae uxōrem dedit. Pȳthia cōnsulentibus praecēpit, ut Athēniēnsēs Miltiadem imperātōrem sibi sūmerent. Helvētiī Boiōs sociōs sibi ascīscunt.

e) tolmačiti, spoznati kot (za) kaj *intellegere, interpretārī, sīgnificāre, cōgnōscere, reperīre, invenīre.*

Sapientiam Stōicī eam interpretantur, quam nēmo cōnsecūtus est. Cōgnōscēs mē tuae dīgnitātis fautōrem.

Omenjene vrste glagolov imajo v pasivu dvoje nominativov, subjektni in predikatni, gl. § 181, *c.*

Numa rēx creātur. Dux dē hostium adventū certior fit.

f) pokazati se, izkazati se *sē praestāre, sē praebēre.*

Bene dē mē meritīs grātum mē praebeō. Praestā tē virum.

Pripomnja. *Sē praestāre* se ne veže z grajalnimi predikatniki; *sē gerere* vesti se, pokazati se stoji z adverbom: *fortiter, strēnuē sē gerere.*

g) videti, slišati (čuti) *vidēre, cernere, aspicere, cōnspicere, animadvertere, audīre;* pri teh glagolih je predikatnik particip prez., značeč dejanje ali stanje, v katerem opažamo objekt neposredno.

Videō canem currentem. M. Catōnem vīdī in bibliothēcā sedentem. Aristīdēs animadvertit quendam scrībentem. Tīmoleontem, cum lūmina oculōrum āmisisset, nēmō quērentem audīvit.

Pripomnja. Posredno zaznavanje ali samo dejstvo se izraža z acc. c. inf. (gl. § 328, 1, prip. 1), takisto pasivni položaj. *Audiō tē mihi maledīcere* (slišim od drugih, da...). *Vīdī hunc ipsum Hortēnsium paene interficī servōrum manū, cum mihi adesset.*

h) slikati, upodobiti, opisati, navajati *fingere, pingere, facere, indūcere;* tukaj je predikatnik često ptcp. prez.

Apellēs pīnxit Alexandrum fulmen tenentem. Xenophōn facit Sōcratem disputantem. Tīresiam nunquam indūcunt poētae dēplōrantem caecitātem suam.

Pripomnja. V passivu nastopa acc. c. inf. *Plato aedificārī ā deō mundum facit.*

i) glagola *habeō, teneō* imata za predikatnik ptcp. pf. pas., kadar se izraža posledica dejanja kot trajna.

Rem cōgnitam (compertam, explōrātam) habeō stvar sem dobro spoznal, poznam. *Fidem tuam spectātam habeō* sem izkusil, mi je zanesljiva. *Trīgintā tyrannī servitūte opressās tenēbant Athēnās.* — *Persuāsum habeō* (objekt je inf. ali neutrum pronomina) uverjen sem.

j) dati, izročiti, prepustiti, postaviti, poslati, prevzeti, v najem dati, v najem vzeti *dare, cūrāre, trādere, mandāre, concēdere, prōpōnere, mittere, relinquere, permittere, accipere, suscipere, locāre, condūcere;* pri teh glagolih je predikatnik gerundiv, ki stopi pri pasivni konstrukciji v nom.

Dō plēbī agrōs colendōs ... v obdelovanje (da jih obdeluje). *Harpagus Cyrum pāstōrī expōnendum trādidit* (... da ga izpostavi). *Conōn mūrōs reficiendōs cūrāvit* (je dal popraviti). *Clōdius uberrimās prōvinciās vexandās dīripiendāsque cōnsulibus permīsit. Alexander Achillem sibi imitandum prōposuerat. Cēnsōrēs locant statuam faciendam. Condūcō porticum restituendum* (za plačilo prevzeti popravo ...). *Cyrus Harpagō occidendus datur.*

Pripomnja. Včasi, zlasti pri perf. pas., stoji *ad* z gerundijem. *Cicerō vōbīs ad imitandum prōpositus est.*

II. Akuzativ vzklika.

Brez glagola stoji akuzativ osebe ali reči z atributom pri vzklikih začudenja, radosti ali žalosti; često se rabi *ō! heu!* V slov. stoji rodilnik z raznimi medmeti. *Mē miserum! Ō stultitiam singulārem! Ō terram beātam! Heu mē perditum! Ō fortūnātum hominem!* 205

Pripomnja. Pri interjekcijah *(h)ei, vae* stoji dativ. *Hei miserō mihi! Vae victīs!* — Pri *ēn* (evo), *ecce* (glej) stoji redno nom. *En dextra fidēsque! Ecce homo!* — *Prō deūm fidem!* Sicer se veže *prō* le z vok.: *prō dī immortālēs* o nesmrtni bogovi!

III. Akuzativ kot prislovno določilo (adverbialni akuzativ).

Adverbialni akuzativ se rabi: 206

a) o meri prostora na vprašanje: kako? (pri pridevnikih *altus, longus, lātus*), kako daleč?

Fossa sex pedēs alta est. Mīlitēs aggerem lātum pedēs trecentōs, altum pedēs octōgintā exstrūxērunt. Fīnēs Helvētiōrum in longitūdinem ducenta quadrāgintā mīlia passuum patēbant. Sacer mōns tria ab urbe mīlia passuum est. Ā rēctā cōnscientiā trānsversum unguem (niti za nohet) *nōn oportet tē discēdere.*

Pripomnja 1. Razdalja, oddaljenost se izraža pri *abesse, distāre* in sličnih tudi lahko z abl. *mēnsūrae* na vprašanje; za koliko? *Ariovistī cōpiae ā Rōmānīs mīlibus pasuum sex et vīgintī absunt.* — Redno stoji tako *spatiō, intervallō. Castra Cleopatrae nōn longō spatiō ā Ptolemaeī castrīs distant. Legiōnem Caesar passibus ducentīs ab eō tumulō cōnstituit. Item equitēs Ariovistī parī intervallō cōnstitērunt.*

Pripomnja 2. Če izhodna točka ni imenovana, se izraža oddaljenost z *ab. Hostēs ab mīlibus passuum duōbus castra posuērunt* (2000 korakov oddaljeni).

Pripomnja 3. Velikost, debelost se izraža z abl. *quāl.* (gl. § 213) samostalnikov *māgnitūdō, crassitūdō* in gen. mere, n. pr. *clāvus ferreus digitī pollicis crassitūdine.*

b) o meri časa na vprašanje: koliko časa? kako dolgo? koliko?

Appius Claudius multōs annōs caecus fuit. Vēiōrum urbs decem aestātēs hiemēsque continuās obsessa est. Quaedam bēstiolae ūnum diem vīvunt. — Puer decem annōs nātus 10leten deček. *Vīgintī annōs nātus sum* 20 let sem star.

Pripomnja 1. *Per* izraža neprekinjeno trajanje časovnega določila: *per quīnque mēnsēs urbs oppūgnāta est* (celih 5 mesecev). *Ludī per decem diēs factī sunt.* — Pri *nātus* se rabi vselej sam akuz.

Pripomnja 2. Razen z *nātus* in akuz. se izraža „star" še z gen. *quāl.* (gl. § 213), *a*): *puer decem annōrum,* ali z *agere* in vrstilcem: *puer ūndecimum annum agēns* 10 let star. — Starejši, mlajši kakor 10 let: *nātus plūs (amplius), minus decem annōs; māior, minor decem annōs nātus, māior, minor decem annīs.* Gl. § 244, prip. 2.

c) kot navaden prislov (prim. § 202, 3, prip.):

nihil nikakor ne	*multum* zelo
quid zakaj	*plūs* bolj
aliquid, nōnnihil nekako	*plūrimum* najbolj i. dr.

tako: *id genus alia* drugo te vrste, *homo id aetātis* te starosti, *id temporis = eō tempore, aliquid id genus scrībō.*

207 Kot akuzativ omejitve ali ozira se rabi adverbialni akuzativ po grškem vzorcu (zato tudi *acc. graecus*) pri pesnikih. Odvisen je od glagolov stanja in adjektivov, kažoč subjektov del, na katerega se nanaša glagolova (adjektivova) vsebina. *Ōs humerōsque deō similis* [glede obraza, po (v) obrazu]; *cūrā animum incēnsus; equus tremit artūs, mīles frāctus membra labōre; nigrantēs terga iuvencī.* — V klasični prozi stoji abl. *imitātiōnis* (gl. § 243).

Tudi pri glagolih slačiti se, oblačiti se, opasati se stoji pri pesnikih akuz., spominjajoč na prvotni povratni značaj pasiva. *Induor vestem; virginēs longam indūtae vestem. Priamus inūtile ferrum cingitur. Cervus exuitur cornua.* V klasični prozi se rabi abl.: *indūtus veste longā, cingitur ferrō;* ali abl. absol.: *indūtā veste longā.* O akuz. kraja gl. § 255, smeri § 339.

Genitiv.

I. Genitiv kot atribut.

Kot atribut stoji genitiv pri substantivih na vprašanje koga ali česa? Če je brezatributen, se sloveni često adjektivno: *multitūdō hominum* množica ljudi, *ōrātiō Cicerōnis* Ciceronov govor, *umbra silvae* gozdna senca. Tudi v lat. se lahko nadomestuje z adjektivom: *facta hominum* = *facta hūmāna*, *domus patris* = *domus paterna.* 208

Genitiv pri substantivih se rabi kot:

1. Genitivus *subiectīvus*, subjektivni genitiv, zaznamujoč: 209

a) početnika, genitivus *auctōris*, izvirni genitiv: *ōdium Hannibalis* (= *Hannibal ōdit*) Hanibalovo sovraštvo; *amor patris* (= *pater amat*) očetova ljubezen; *cīvium timor* (= *cīvēs timent*) strah državljanov;

b) vzrok, genitivus *causae*, vzročni genitiv; *praemium victōriae, perīculum bellī.*

2. Genitivus *possessīvus*, svojilni genitiv, tudi genitivus *possessōris*, genitiv posestnika, lastnika: *domus frātris, mōrēs populōrum.* Sloveni se, zaznamujoč živeče in poosebljene stvari, s svojilnim adjektivom: bratova hiša. 210

Pripomnja 1. Mesto subjektivnega in posesivnega gen. osebnih zaimkov in povratnega zaimka se rabijo kakor v slov. vselej svojilni zaimki: *liber meus* moja knjiga [ne: *liber meī* knjiga (od) mene]; *amor noster; amīcum suum amat.* — Tako tudi ni od *causā* in *grātiā* (zaradi) odvisen gen. osebnih zaimkov in refleksiva, nego se strinja z njima dotični posesiv: *meā, tuā, suā, nostrā, vestrā causā* (*grātiā*) zaradi mene, tebe itd. *Faciam, neque tuā causā, sed meā. Quam multa, quae nostrā causā nōn facerēmus, facimus amīcōrum causā.*

Pripomnja 2. Apozicija (atribut) k posesivnemu zaimku stoji v genitivu: *meā ūnīus operā* (mesto *meī ūnīus operā*) s trudom mene edinega (= le edino z mojim trudom), *nostra ipsōrum salūs* nas samih rešitev (= naša lastna r.), *vestrā magistrōrum operā* po trudu vas učiteljev. — Le če je *omnium* apozicija, stoji *nostrum, vestrum: Omnium nostrum* (*vestrum*) *fortūna.*

Pripomnja 3. Pri lastnih imenih se nadrednica *fīlius, fīlia* (oboje le pri tujih imenih), *uxor, templum* (*aedis*) včasi izpušča: *Hāsdrubal Gisgōnis; Terentia Cicerōnis* (*uxor*). *Ventum erat ad Vestae. Habitābat rēx ad Iovis Statōris.*

3. Genitivus *appositīvus*, (*dēfīnītīvus, explicātīvus*), pojasnilni genitiv, pojasnjuje ali omejuje splošni pojem 211

nadrednice: *vōx voluptātis* beseda naslada, *arbor fīcī* drevo smokva, figovo drevo, *nōmen Caesaris* ime Cezar. Glagoli stoje v gen. gerundija: *trīste est nōmen carendī* žalostna je beseda pogrešati. — Osebna in geografska lastna imena se skladajo z apelativi: *flūmen Rhēnus, rēx Tullus, urbs Rōma.*

212 4. Genitivus *obiectīvus*, objektivni genitiv, zaznamujoč osebo ali reč, na katero prehaja dejanje glagolnega samostalnika: *odium Rōmānōrum* (*Rōmānōs ōdit, ōdērunt*) črtenje Rimljanov, *lēctiō librōrum* (*lego librōs*) čitanje knjig.

Sloveni se ta genitiv *a*) z gen : *accūsātiō scelerātōrum* obtožba zločincev; *b*) najčešče s predlogi: *odium Rōmānōrum* sovraštvo do Rimljanov, *amor populī* ljubezen do naroda, *timor hostium* strah pred sovražniki, *memoriā praeteritōrum malōrum* spomin na minule nezgode, *trānsitus flūminis* prehod črez reko, *laetitia victōriae* veselje nad zmago; *c*) s pridevnikom: *timor deī* strah božji; *d*) genitiv postane določnica sestavljenke: *cupiditās glōriae* slavohlepnost, *amor patriae* domoljubje, *timor deī* bogaboječnost, *dēsīderium patriae* domotožje. — Včasi se rabijo mesto gen. tudi v lat. predlogi *adversus, ergā, in, cum*, toda le za osebe: *pietās adversus deōs, tuus ergā mē amor, nostra ergā vōs benevolentia.*

Māgna fuit quondam reverentia capitis cānī. Mīrum mē tenet dēsīderium urbis. Hannibal ingentī Rōmānōrum odiō flagrābat. Amor ergā parentēs est in nōbīs.

Pripomnja 1. Za objektivni gen. se rabijo navadno tudi gen. *meī, tuī, suī, nostrī, vestrī* (*nostrum, vestrum* je le partitivni gen. gl. § 214, *a*, prip.). *Dēsīderium tuī* hrepenenje po tebi, *amor suī* samoljubje; redko stoji svojilnik: *amor noster* ljubezen do nas; *ipse suus fuit accūsātor.* — Toda: *amor nostrum* (*vestrum*) *omnium;* gl. 82, *b.*

Pripomnja 2. Če sta od ene besede odvisna subjektivni in objektivni gen., zavzame mesto pred nadrednico subj. gen.: *Hannibalis odium Rōmānōrum* Hanibalovo sovraštvo do Rimljanov. *Caesar prō veteribus Helvētiōrum iniūriīs populī Rōmānī ab eīs poenās bellō repetiit.*

Pripomnja 3. Mesto *eius, hūius, cūius reī īra, metus, dolor* se rabi često *ea, haec, quae īra, is, hīc, quī metus, dolor* jeza, strah, žalost zaradi tega (česa): *Eō dolōre impedītus lēgātōs ad Bocchum mittit.*

213 5. Genitivus *quālitātis*, genitivus lastnosti ali svojstva, toda le v zvezi s prirednim atributom (pridevnikom, številnikom, zaimkom): *hūius generis hostis, eius modī rēs, ager quattuor iūgerūm, rēs māgnī labōris. Hamilcar sēcum dūxit fīlium Hannibalem, puerum novem annōrum. Mare prōcreat animālia īnsolitae māgnitūdinis.*

Mesto gen. *quāl.* stoji lahko abl. *quāl.: Iuvenis mitis ingeniī* ali *mitī ingeniō.*

Le gen. *quāl.* stoji:

a) če je atribut številnik: *clāssis mīlle nāvium, fossa pedum vīgintī, iuvenis duodētrīgintā annōrum* (28 let star, 28 leten), *via biduī* (= *duōrum diērum*);

b) pri izrazih teže, vrednosti, vrste in bistvene (stalne) lastnosti: *corōna aurea parvī ponderis, rēs māgni pretiī, hūius generis hostis, ēiusmodī rēs, hominēs ferī māgnaeque virtūtis.*

Le abl. *quāl.* stoji:

a) pri lastnostih telesa in njegovih delov: *homo humilī statūrā, colōrē candidō, nigrīs oculīs, vultū hilarī.* — Tako tudi: *bonō* (*laetō, tristī*) *animō, eā mente* [*sum* (nestalne lastnosti!)].

b) pri samostalnikih z genitivnim atributom: *clāvus digitī crassitūdine, tumulus turris altitūdine.*

Pripomnja. Z lastnimi imeni se veže gen. ali abl. qual. navadno posredno z *vir, homo* itd. *T. Mānlius Torquātus vir prīscae sevēritātis.*

6. Genitivus *partītīvus*, partitivni (delni) gen., ki za- **214**
znamuje celoto, od katere se jemlje del. V slov. se rabi tudi delni gen., ali pa predlogi od, iz, med, izmed. *Multitūdō hominum* množica ljudi, *pars nāvium* oddelek ladij, *optimus discipulōrum* najboljši izmed učencev.

Partitivni genitiv stoji:

a) pri substantivih množine in mere: *pars equitum, māgna vīs* (množina) *aurī, modius frūmentī* merica žita. *Cicerō in summā cāritāte māgnam frūmenti vim ē Siciliā Rōmam mīsit.*

Pripomnja. *Pars nostrum, vestrum* (gl. § 212., prip. 1) del od nas, vas = del naših, vaših; *melior pars nostrī* (gen. sing. n) boljši del našega bitja (gl. § 82, *b*).

b) pri komparativih in superlativih. *Nōbiliōrēs Rōmānōrum, sapientissimus omnium Graecōrum. Gallōrum omnium fortissimī sunt Belgae.* — Tudi pri superlativnih adverbih: *māximē* (*minimē*) *omnium laudandus.*

c) pri številnikih, številnih adjektivih in pronominih: *trēs, tertius, ternī, multī, uter, aliquis discipulōrum. Quis mōrtālium sine vitiīs nātus est? Nēmō omnium ōrātōrum ēloquentior fuit quam Dēmosthenēs.*

Pripomnja 1. V omenjenih slučajih *b* in *c* stoje lahko tudi v lat. mesto part. gen. oblike s predlogi *ex*, *dē*, redko *inter*, *in: optimus ex* (*dē*) *omnibus*, (*inter omnēs*, *in omnibus*); vselej stoji *ex* ali *dē* pri *ūnus*, če mu ne sledi *alter*, *alius*, *tertius* ali če je celota številnik ali substantiv, ki mu je atribut določni številnik: *ūnus ex* (*dē*) *hīs; dē tribus hōc extrēmum, dē decem mīlitibus fortissimī;* navadno *paucī* (*complūrēs, tot, quot*) *ex hīs. Ibi Orgetorīgis fīlia et ūnus ē fīlīīs captus est.* — Predlog se ne stavi, če je celota in del samostalnik. — *Uterque* se veže s substantivom adjektivno: *uterque cōnsul cecidit* oba konzula sta padla; zaimek stopi v gen., če ni *neutrum: nostrum, hōrum, quōrum uterque,* toda *hōc, id utrumque,* tako tudi pl. *hī utrīque.*

Pripomnja 2. Partitivni gen. se seveda ne rabi, ako številnik ni del, nego atribut celote ali predikatnik. *Quot vōs estis?* koliko vas je? *Nōs sumus omnēs decem* nas vseh je deset (vseh skupaj nas je 10). *Amīcī, quōs multōs habeō. Paucī sumus* malo nas je (gl. § 183, prip. 5). *Multī mīlitēs captī sunt* mnogo vojakov se je ujelo. *Multī mīlitum captī sunt* mnogi izmed vojakov, mnogo vojakov.

d) pri nom. in akuz. (toda le, če nima predloga) substantiviranega neutra številnih adjektivov in pronominov, n. pr.:

multum, plūs in *plūrimum,*
paulum, minus, minimum,
tantum, quantum, nimium,
idem, illud, hōc in *id,*
aliquid, nihil, quidquam, quid, i. dr.

Iūstitia nihil expetit praemiī. Minus habeō vīrium quam vestrum uterīs. Dīmidium factī, quī bene coepit, habet. Quidquid trānsiit temporis, periit. Tantum cibī et pōtiōnis est adhibendum, ut reficiantur vīrēs. Quid causae erat, cūr Graecia interīret?

Pripomnja 1. Rabi le: *māgna, māior, tanta pecūnia* mnogo več, toliko denarja.

Pripomnja 2. *Aliquid novī* in *novum* nekaj novega (neka novost); *aliquid ūtile* nekaj koristnega. Če sta pa zvezana adjektiva različne deklinacije, se ravna drugi glede sklona po prvem: *aliquid novī et ūtilis* ali *aliquid ūtile et novum.*

Pripomnja 3. V part. gen. ne stoji adjektiv, če je odvisen od njega kak sklon; torej le: *nihil tē dignum, nihil fidē suā indignum;* vedno tudi: *nihil* (*quid*) *aliud.*

e) pri nekaterih v nom. in akuz. samostalno rabljenih adverbih kakor v slov.: *satis temporis* dosti časa, *parum vīrium* premalo sile, *nimis vitiōrum* preveč napak. *Cimōn habēbat satis ēloquentiae.*

Pripomnja. Rabi: *satis māgna pecūnia* dovolj denarja, *satis māgnae cōpiae* dosti vojakov = *satis multī mūlitēs.*

f) pri krajevnih adverbih *ubi, ubicumque, nūsquam, eō, longē* i. dr. v izrazih: *ubi gentium* = *ubi terrārum* kje na svetu? *nūsquam terrārum* nikjer na svetu; *eō locī* tam.

Sem spada tudi *eō impudentiae prōcessit* tako daleč je šel v svoji nesramnosti; vendar je bolje: *ad eam (tantam) impudentiam, tantum impudentiā prōcessit.*

II. Genitiv kot predikatnik ali predikativni genitiv.

Predikativni genitiv stoji: 215

1. kot genitivus *possessīvus* pri glagolih *esse, fierī, vidērī, facere, putāre, exīstimāre, dūcere, cōgnōscere.* Sloveni se s pristavki dolžnost, naloga, navada, znak, znamenje, dokaz, svojstvo, last(nina) koga (česa) ali s svojilnim adjektivom. *Est imperātōris* vojskovodje dolžnost je; *est* z gen. se tudi lahko sloveni: pristoji komu, kaže koga, mora (more) kdo: vojskovodji pristoji, vojskovodja mora. *Stultī est* znamenje bedaka je, *iūdicis est* sodnik mora. *Domus rēgis* (= *rēgia*) *est* (*putātur*) ... je kraljeva, smatra se za kraljevo last. *Asia Rōmānōrum facta est. Cūiusvīs hominis est errāre* vsak človek se lahko zmoti, se more zmotiti. *Discipulī est oboedīre magistrō. Adulescentis est māiōrēs nātū verērī. Parvī animī est dīvitiās amāre* nizko mišljenje kaže ... *Victōs tūtēlae nostrae dūximus* (za svoje varovance). *Aliquid lucrī facere* okoristiti se s čim. *Hannibal, quod inter Alpēs Apennīnumque agrī est, suae diciōnis* (*potestātis*) *fēcit* je spravil v (pod) svojo oblast.

Pripomnja 1. Mesto gen. osebnih zaimkov stoji neutrum sing. poses. zaimkov: *meum, tuum, suum, nostrum, vestrum est* moja, tvoja ... dolžnost je, jaz ... moram. *Tuum est, Cato, vidēre, quid agātur.*

Pripomnja 2. Kadar se izrazi naloga, dolžnost itd. poudarjajo, se latinijo tudi doslovno z *munus, negōtium* itd. *Illud inceptum est animī prūdentis sīgnum.*

Pripomnja 3. Pravi se: *stultī* (*stultitiae*) *est* = *stultum est.* Adjektivi enega končaja morajo biti genitivni predikatniki, torej vselej *sapientis est dīcere* (ne *sapiēns est!*).

2. kot genitivus *quālitātis* (gl. § 213) pri *esse*, redkeje pri drugih od zgoraj (§ 215) navedenih glagolov. *Rēs est* 216
ēiusmodī (= *tālis*). *Virtūs tantārum vīrium est, ut sē ipsa*

tueātur. Caesar Dumnorīgem māgnī animī, māgnae inter Gallōs auctōritātis cōgnōvit. — Enako se rabi abl. *quāl. Summā Sōcratēs sapientiā fuit* (= *sapientissimus fuit*).

217 3. Kot genitivus *pretiī*:

a) pri glagolih ceniti (*aestimāre, habēre, dūcere, facere, putāre*), vreden biti, veljati (*esse, fierī*) na vprašanje kako visoko? koliko? Rabi se le gen. sing. neutr. števnih adjektivov. Taki genitivi so: *māgnī, plūris, māximī* (*permāgnī*), *plūrimī aestimō* cenim visoko (zelo), bolj, najbolj, *parvī, minōris, minimī* nizko (malo), manj, najmanj, *quantī* koliko, *tantī* toliko, *tantīdem* ravno toliko (tako), *nihilī* (*nōn floccī*) nič. *Vestis māgnī* (= *pretiōsa*) *est. Mea mihi cōnscientia plūris est quam omnium sermō. Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Tantī est exercitus, quantī imperātor.*

Pripomnja 1. Genitiva *multī, māiōris* se ne rabita. — Navadno je *prō nihilō putāre, dūcere* nič ne ceniti, *prō nihilō esse* nič ne biti vreden. *Nē floccī quidem faciō!*

Pripomnja 2. Ceniti (čislati) = spoštovati = *aestimāre* s pristavkom *māgnī*. Le značajnika spoštujem *cōnstantem gravemque tantum virum māgnī aestimō.*

b) pri glagolih kupiti (*emo, redimō*), prodati (*vēndō*), veljati, stati (*stō, cōnstō, sum*), v najem dati (*loco*), najeti, v najem vzeti (*cōndūco*), toda le:

tantī (tako drago), *quantī* (po čem), *plūris* (dražje), *minōris* (ceneje).

Vsi drugi izrazi stoje v abl. (abl. *pretiī*);

emo māgnō (drago), *plūris, plūrimō* (*permāgnō*);

vēneō (na prodaj sem) *parvō* (ceno), *minōris, minimō.*

Bona nōn tantī, quantī ēmpta erant, vēniērunt. Multō sanguine cōnstat victōria. Mercēde conductus patriam prōdidit. Dumnorīx omnia Haeduōrum vectīgālia parvō redēmerat. Magis illa iuvant, quae plūris emuntur.

Pripomnja. Seveda ima *aestimō* (*puto*) v pravem pomenu: ceniti = ceno določiti razen *tantī, quantī, plūris, minōris* vedno abl. *Cupīdinem illum* (Amorjev kip) *Verrēs dēnāriīs quadringentīs putāvit. Līs parvō aestimāta est.*

III. Genitiv kot objekt.

V genitivu imajo objekt:

1. Adjektivi, ki pomenijo: 218

željen, vešč, deležen,
pomljiv, poln in zmožen

in kaj sličnega ali nasprotnega (adiectiva relativa).

avidus, cupidus, honōris časti željen (častihlepen), *studiōsus ēloquentiae* maren zgovornosti, *perītus bellī* vešč vojni, *gnārus locī* poznavalec kraja, *iūris cōnsultus* pravoznanec, *prūdēns reī mīlitāris* vešč vojaštvu, *cōnscius mihi sum errōris* v svesti sem si zmote, *particeps lībertātis* deležen svobode, *expers ratiōnis* brezumen, *compos mentis* deležen razuma (pri pameti), *memor, immemor beneficiī* dobrote pomljiv, nepomljiv, *plēnus timōris* poln strahu, *inops (egēnus) amīcōrum* (prijateljev potreben) brez prijateljev, *rēgnī potēns* kraljevanja (za kralja) zmožen, *potēns suī* svoj gospod, *impotēns īrae sum* ne obvladam (brzdam) jeze.

Avida est perīculī virtūs. Imperītus est mōrum agricola. Omnēs immemorem beneficiī ōdērunt. Bēstiae ratiōnis et ōrātiōnis sunt expertēs. Alexander īrae suae nōn potēns erat. Cōnscia mēns rēctī mendācia rīdet. Ventūrae memorēs iam nunc estōte senectae!

Pripomnja 1. *Refertus* stoji z gen. osebe, sicer z abl. instr.: *Gallia referta negōtiātōrum, domus referta dīvitiīs.* — *Perītus (cōnsultus) iūris, iūre,* pravoznanec.

Pripomnja 2. Pesniki in poznejši prozaiki rabijo često gen. tudi pri drugih pridevnikih: *integer vītae scelerisque pūrus, ingēns vīrium, animī ferōx, futūrī sēcūrus.*

2. Participi sedanjega časa **prehodnih** glagolov, kadar 219
se rabijo kot adjektivi in značijo **trajno** lastnost. *Homo vēritātem dīligēns* človek, ki enkrat resnico ljubi, sicer je pa lahko lažnivec; *homō vēritātis dīligēns* človek, ki ljubi vselej resnico, resnicoljuben človek; *vir amāns patriae* domoljub, *fugiēns labōris* delomrzen, *appetēns glōriae* slavohlepen, *metuēns deī* bogaboječ, *patiēns frīgoris* mrazotrpen, mraza vajen, *sitiēns honōrum* častihlepen, *sitiēns sanguinis* krvožejen.

Epamīnōndās adeō fuit vēritātis dīligēns, ut nē iocō quidem mentīrētur. Cicerō patriae amantissimus erat.

3. Glagoli, in sicer:

220 *a)* Glagoli memoriae (kot genitivus *memoriae*): spomniti koga česa (na kaj): *admoneō, commoneō, commonefaciō;* spomniti se česa: *meminī, reminīscor;* pozabiti kaj (na kaj): *oblīvīscor.*

Admonuit eum aeris aliēnī. Commonefēcit mē beneficiī suī. Ō rēx, mementō Athēniēnsium! Oblīvīscere omnium iniūriārum! Divico, Helvētiōrum lēgātus, monuit Caesarem, ut reminīscerētur et veteris incommodī populī Rōmānī et prīstinae virtūtis Helvētiōrum.

Stvarni objekt stoji pri glagolih spomniti se in pozabiti često v akuz., pri glagolih spomniti tudi (redko) z *dē* v abl. Neutrum pronomina ali adjektiva je vselej v akuz.

Plērīque mortālēs postrēma meminēre. Tū, C. Caesar, oblīvīscī nihil solēs nisi iniūriās. Stultitiae est aliōrum vitia cernere, oblīvīscī sua. Dē hōc proeliō paulō ante invītus vōs admonuī. Illud tē commoneō.

Pripomnja. *Recordor* (spominjam se) ima stvar navadno v akuz., osebo vselej z *dē* v abl.: *recordōr beneficia, dē amīcō. — Venit mihi in mentem amīcī, pūgnae, Platōnis,* na misel mi pride (spominjam se) prijatelj(-a); toda *venit mihi in mentem hōc, id, illud, aliquid; complūra mihi in mentem veniunt. — Memini aliquem* spominjam se (pomnim) še koga. *Cinnam meminī, Sullam vīdī.*

221 *b)* Glagoli sodbenega postopanja, pri katerih stoji krivda ali zločin v genitivu *crīminis;* dolžiti: *arguō, īnsimulō;* tožiti: *accūsō, reum faciō, arcessō;* dokazati: *coarguō, convincō;* obsoditi: *damnō, condemnō;* oprostiti: *absolvō.* — Pomni: *capitis accūsō* tožim na smrt, *capitis (capite) damnō* obsodim na smrt, *capitis absolvō* oprostim smrtne kazni.

Nedoločena kazen stoji v gen: *quantī, tantī, quadruplī damnāre.* — Določena kazen stoji v abl.: *aliquem morte, exsiliō, pecūniā* (na globo) *damnāre, multāre.*

Miltiadēs accūsātus est prōditiōnis. Cicerō Verrem īnsimulāvit avāritiae et audāciae. Themistoclēs prōditiōnis damnātus est. Causā cōgnitā Miltiadēs capitis absolūtus pecūniā multātus est. Quantī Camillus absēns damnātus est? Quīndecim mīlibus gravis aeris.

Pripomnja 1. Gen. *crīminis* je gen. *explicātīvus*, odvisen od izpuščenih ablativov *crīmine* (na obdolžbo), *nōmine*, *lēge*, koji substantivi se včasi stavijo: *accūsāre aliquem crīmine furtī.*

Pripomnja 2. Mesto gen. *crīminis* stoji često *dē* (zaradi) z abl. pri: *postulāre* (tožiti) n. pr.: *dē repetundīs* (*pecūniīs* zaradi izsiljevanja), *vī* (nasilja), *ambitū* (podkupovanja volilcev), *māiestāte* (veleizdaje); *accūsāre, damnāre dē venēficīs* (zavdajavstva), toda: *inter sicāriōs* (zaradi zavratnega umora).

c) Brezosebniki 222

piget, pudet, paenitet, taedet ino *miseret,* ki imajo osebo, koje čut se vzbuja, v akuz., osebo ali stvar, ki vzbuja čut, v gen.

piget mē neglegentiae tuae mrzi mi tvoja nemarnost

pudet nōs factī sram nas je čina

paenitet mē libīdinis kesam se strasti

taedeat vōs avāritiae ēius naj se vam gnusi njegova lakomnost!

miseret mē populī smili se mi narod.

Mē cīvitātis mōrum piget taedetque. Geminat peccātum, quem dēlictī nōn pudet. Nunquam mē paenituit fortūnae meae.

Pripomnja 1. Neutrum pronomina stoji pri *piget, pudet, paenitet* v nom: *id, hōc, illud, nihil mē piget.* — Subjekt se izraža tudi z inf. (gl. § 157, 1 *b* prip. 1.) ali vzročnim stavkom: *pudet mē peccāsse; frātrem paenitet, quod tē violāvit.*

Pripomnja 2. *Miseret mē populī*, češče *misereor populī*, tudi *miseror populum.*

d) Pri *interest* do tega je, na tem je, važno je stoji 223 v gen. oseba ali stvar, za katero je kaj važno. Mesto gen. osebnih zaimkov se rabi le akuz. plur. srednjega spola posesivnih zaimkov. *Patris interest* očetu je do tega; *salūtis commūnis interest* važno je za občo blaginjo; *mea, tua, ēius, nōstra, vestra, eōrum, eārum interest* meni ... je do tega.

Rēfert gre za kaj se veže le z *meā, tuā, nostrā, vestrā,* navadno je pa brez osebe. *Meā rēfert* meni gre za kaj.

Pripomnja. Apozicija osebe ali stvari se izraža s stavkom. *Cicerōnis, quī tum cōnsul erat, interfuit. Meā, quī lēgātus sum, rēfert* meni poslancu.

Do česa je, za kaj gre (= subjekt k *interest, rēfert*), se latini:

a) z infinitivom (pri različnosti oseb in pri pasivu se rabi acc. c. inf.).

Interest omnium rēctē facere. Mea interest tē rēctē facere. Hīc sua putat interesse sē defendī.

b) z indirektnim vprašanjem, redko z *ut* (*nē*).

Mea nōn interest, quid dē mē hominēs imperītī loquantur. Nōn rēfert, quam multōs librōs, sed quam bonōs legās. Caesar dīcere solēbat nōn tam sua quam reī pūblicae interesse, ut salvus esset. Vestra interest, nē imperātōrem faciant.

c) z neutrom zaimkov: *hōc, id, illud, quod, quid.*

Hōc et mea et reī pūblicae et tua interest.

Pripomnja. Slovenski samostalniki se morajo torej vselej latiniti z inf. ali stavkom. Na tvojem zdravju mi je: *mea interest tē valēre, utrum valeās necne* (*ut valeās*).

Stopnjo zanimanja (= koliko je do česa) izražajo:

a) adverbi: *māgnopere, magis, māximē, valdē, vehementer, quantopere, tantopere, minimē;*

b) neutrum števnih adjektivov: *tantum, quantum, aliquantum, aliquid, multum, plūs, plūrimum, minus, nihil;*

c) genitivi (pretii): *tantī, quantī, (per)māgnī, parvī.*

Māximē interest, quem ad modum quaeque rēs audiātur. Milo semper, quantum Clōdiī interesset sē perīre, cōgitābat. Quod tuā nihil rēfert, percontārī dēsinās. Quod permāgnī interest, prō necessāriō habētur. Māgnī rēfert, quālī in corpore locātus sit animus.

Dativ

je kakor v slovenščini sklon indirektnega ali oddaljenega objekta. Rabi se pa tudi predikativno, pri pesnikih zaznamuje včasi doseženi kraj in cilj.

I. Dativ kot indirektni objekt.

224 1. Na vprašanje komu?

Oseba ali reč, katera je smoter osebkovega dejanja, stoji v dativu; rabi se vobče pri istih adjektivih in glagolih kakor v slovenščini, torej:

a) pri adjektivih škode in koristi, enakosti ali podobnosti, pa tudi pri drugih kakor v slovenščini. *Senātōrī necessārium est nōsse rem pūblicam. Quod volēs tibi grātum esse, rārum effice! Quī sibi amīcus est, hunc scītō amīcum omnibus esse. Sibi quisque proximus est. Caesar locum dēligit castrīs idōneum. Nihil mortī est tam simile quam somnus.*

Pripomnja 1. Pri *similis, dissimilis* stoji stvar v dat. ali gen., oseba navadno (pri Cic. vselej) v gen.: *mortī* ali *mortis similis, patris simillimus fīlius. Dionȳsius tyrannus Nerōnis simillimus erat.* — Vselej se pravi: *meī, tuī, suī, nostrī, vestrī similis* (*dissimilis*); tako tudi *vērī similis* (*vērīsimilis*) verjeten.

Pripomnja 2. *Pār* in *dispār* imata zaimke v gen.: *Q. Metellus, cūius paucōs parēs cīvitās tulit.* Sicer pa stoji vselej dat, takisto v pomenu kos: *mihi, hostī pār* meni, sovražniku kos.

Pripomnja 3. *Amīcus, inimīcus, familiāris* (vsi trije tudi v superlativu), *aequālis, affīnis, propinqus, fīnitimus, vīcīnus, adversārius* se rabijo kot substantivi z gen.: *amīcissimus nostrōrum hominum* največji prijatelj; *affīnis mihi* meni v rodu, *affīnis* (*propinquus*) *meus* moj sorodnik.

Pripomnja 4. Pri adjektivih (ne)prijaznosti stoje tudi predlogi *adversus, in, ergā* (le v prijateljskem pomenu): *cōmis ergā parentēs, sevērus in fīlium, ingrātus adversus deōs.*

Pripomnja 5. *Proprius* (lasten), *commūnis* (skupen), *superstes* (preživevši), *contrārius* (nasproten) stoje z gen. ali dat. — *Proprium est ōrātōris ōrnāte dīcere. Amīcōrum omnia sunt commūnia. Līberī parentibus superstitēs, superstes suōrum.* — Pri oseb. zaimku imata *proprius, commūnis* dat. *Mihi proprium est = meum proprium est. Omnia mihi cum amīcīs sunt commūnia.*

Pripomnja 6. *Propior, proximus* imata včasi, adverba *propius, proximē*, redno akuz. *Ubī proximī Rhēnum fuērunt. Proximē Pompēium sedēbam.*

Pripomnja 7. *Sacer* (svet, posvečen) ima v klasični prozi gen.: *Illa īnsula eōrum deōrum sacra putātur.*

Pripomnja 8. Adjektivi: nepotreben, prikladen, potreben, lahek, težek [*(in)ūtilis, aptus, idōneus, necessārius, facilis, difficilis*] imajo osebo v dat.; **za** se izraža z *ad*: *liber ad multās rēs ūtilis; locus ad pūgnam idōneus; rēs ad vītam necessāriae.*

b) pri glagolih, in sicer:

α) pri prehodnikih, navadno poleg akuzativa. 225

Sēdulitās mea et mihi et reī pūblicae tulit frūctum. Quid est tam rēgium quam opem ferre supplicibus?

β) pri neprehodnikih, ki značijo koristiti, škoditi, prijati, dopasti; laskati se, ubogati, pomagati, služiti, ukazati, (ne)zaupati, vdati se, upirati se, in dr.

Hominēs hominibus plūrimum prōsunt et obsunt. Nātūrae omnēs pārēmus. Hōc petimus nostrae causae fidentes.

Pripomnja. *Iubeō* (ukažem), *veto* (prepovem) nimata nikdar dativnega objekta. — *Fīdō, cōnfīdō* imata v pomenu zanašam se abl. stvari: *virtūte mūlitum;* enako *frētus* (zaupajoč v). *Frētus Antōniī cōpiīs illa scelera suscēpit.*

γ) pri neprehodnikih 226

medeor, īrāscor, studeō,
maledīcō, parcō, nūbō in *persuādeō.*

V slovenščini stoji vobče drug sklad; *medeor vulneribus* (*sānō vulnera*) zdravim (lečim) rane; *īrāscor hostibus* jezim se na sovražnike (nad sovražniki); *studeō lītterīs* bavim (pečam) se z znanostjo, *studeō lībertātī* težim za svobodo; *maledīcō* (*male dīcō*) *accūsātōrī* psujem (zmerjam) tožnika; *parcō valētūdinī* varujem (štedim) zdravje, *parcō tibi* prizanašam ti; *nūbō virō* možim se; *persuādeō populō* pregovorim (prepričam) narod.

Philosophia medētur animīs. Propter perfidiam dī immortālēs hominibus īrāscī solent. Omnēs hominēs nātūrā lībertātī student. Frūstrā maledīcēs fortūnae. Alexander, cum Thēbās caperet, Pindarī familiae domuīque pepercit. Elpinīcē Calliae nūpsit. Themistoclēs persuāsit populō, ut clāssis centum nāvium aedificārētur.

Pripomnja. Pasiv je seveda le brezoseben *Pecūniae parcitur, temperātum est. Populō pērsuādētur. Nūpta virō* ali *cum virō*. — *Mihi persuāsum est, mihi persuāsī*, (redko) *persuāsum habeō* prepričan (uverjen) sem. — *Hōc* (gl. § 202, 3) *tibi persuādē* o tem bodi prepričan!

227 *δ*) pri mnogih prehodnih in neprehodnih glagolih, sestavljenih s predlogi

ad, ante, con, in,
inter, ob, prae in *sub.*

adesse alicui na strani stati komu, (*deesse alicui* zapustiti koga); *adhibēre calcāria equō* pri konju uporabljati ostroge; *addere suīs animum* hrabriti svojce; *accēdunt malīs nova* (se pridružijo); *antepōnere* (*anteferre, praeferre*) *honestātem ūtilitātī* poštenost bolj ceniti od koristi, postaviti nad korist; *committere sē alicūius fidēī* izročiti se komu v varstvo; *īnferre sibi mortem* zadati si smrt, *fīnitimīs bellum* udariti z vojsko na sesede, zavojščiti sosede; *inicere metum alicui* v strah spraviti koga; *interesse pūgnae* udeležiti se vojne; *praeficere aliquem exercitūī* postaviti koga vojski na čelo; *praeesse exercitūī* vojski zapovedovati, na čelu stati; *subicere īgnem tēctīs* hiše podžgati; *oboedīre* (*obtemperāre, obsequī*) *magistrō* slušati (ubogati) učitelja (tudi: ugajati, pokoren biti = *pārēre*); *offerre, oppōnere* izpostavljati; *succumbere* omagovati, podleči.

Pripomnja. Često se predlog (razen *ob* in *prae*) ponavlja: vselej *clāssem* (*nāvem*) *appellō ad* pristati (pripahniti) k, izkrcati se; *interest inter* (razlika) je med; *assuēfaciō* navadim, *assuēscō* navadim se, *assuētus, assuēfactus*

navajen: *ad hominēs, probitātī, nūllō officiō* (pri Cic. le ablativ instr.); *accēdō ad urbem* približam se mestu; *incidō in hostem* naletim na sovražnika, — *in morbum* obolim; *invādō (in) hostem* napadem, toda: *metus mē invādit* me izpreleti (obide); *applicāre sē ad aliquem* pridružiti (priklopiti) se komu; *commūnicāre aliquid cum aliquō* priobčiti komu kaj, razgovarjati se s kom o čem; *cōnferre, comparāre, compōnere* primerjati (*aliquem cum Democritō*); *coniungere* združiti; *congruere, consentīre* zlagati (skladati) se; *incumbere in gladium* (tudi dat. *gladiō, ferrō*) zabosti se z mečem, *in (ad) lītterās* poprijeti se; rabi le: *mortem occumbere* podleči smrti, zgruditi se; *inest in vītā* (pf. *fuit in vītā*). Gl. tudi § 201.

Vedno imajo dativ objekta sestave: **228**

supplicō, invideō,
obtrectō in *suscēnseō,*

ki se (razen *invideō*) ne slovenijo z dat.; *supplicō amīcīs* ponižno prosim prijatelje; *invideō inimīcō* zavidam neprijatelju, *commodō* dobiček; *invideō inimīcī commodō* zavidam neprijatelju dobiček (zavoljo dobička); *invideō tibi, laudī tuae* zavidam ti hvalo (te zavoljo hvale); *ā mē invidētur laudī tuae, commodō inimīcī; obtrectō laudī (glōriae)* manjšam, v nič devam; *suscēnseō (succēnseō) tibi* jezim se na te.

Caesarī Cicerō prō amīcissimō Mārcellō supplicāvit. Est haec saeculī macula virtūtī invidēre. Obtrectāre altērī nihil habet ūtilitātis. Quis mihi suscēnseat?

Glagoli *aspergō, circumdō, dōnō* imajo dvojen sklad: **229**
alicui aliquid ali *aliquem aliquā rē* (abl. instr. gl. § 246).

aspergō āram sanguine poškropim žrtvenik s krvjo, *aspergō dignitātī lābem* okaljam čast, *circumdō urbem mūrō, urbī mūrum* obdam mesto z zidom, *dōnō puerum librō, puerō librum* obdarim dečka s knjigo, podarim dečku knjigo.

Deus animum circumdedit corpore. Archiam poētam Tarentīnī cīvitāte dōnāvērunt.

Pripomnja 1. *Interclūdere hostibus commeātum* ali *hostēs commeatū* (abl. sep. gl. § 239) preprečiti sovražnikom dovažanje živeža. *Itinerum angustiae multitūdinī fugam interclūsērunt.*

Pripomnja 2. *Induō vestem* oblečem se (si obleko); toda: *veste indūtus, induō mē in laqueōs* zapletem se v zanke, — *hastīs* (abl. instr.) nabodem se.

2. Na vprašanje za koga? za kaj? = dativ interesa.

Dativ interesa zaznamuje: **230**

a) osebo ali stvar, v koje korist (kateri na ljubo) ali škodo se kaj godi (dativus *commodī*, d. *incommodī*). Sloveni se (redko) z dat., navadno s predlogom za.

Nōn scholae, sed vītae dīscimus. Nōn sōlum nōbīs dīvitēs esse volumus, sed līberīs, propinquīs, amīcīs māximēque reī pūblicae. Quidquid dīscis, tibi dīscis. Tibi seris, tibi metēs.

231 Dat. *commodī* stoji tudi pri naslednjih glagolih, ki menjajo po različnosti sklada svoj pomen:

caveō alicui brigam se za (varujem) koga; *caveō aliquem, ab aliquō, aliquid* varujem se koga, česa;

cōnsulō alicui skrbim za koga; *aliquem* vprašam koga za svet; *in aliquem graviter* postopam (ravnam) strogo s kom;

cupiō Helvētiīs naklonjen sem, *exercitum* želim;

metuō, timeō frātrī (mihi) bojim se za brata (za sè), *hostem* bojim se sovražnika; *dē* (zaradi) *rēgis salūte; perīculum ab (ex) hostibus* nevarnost od (strani) sovražnikov; *timeō ā domesticīs hostibus, ā metū* strah imam pred;

moderor īrae brzdam jezo; *equōs* vodim, krotim; *rem pūblicam* vodim (vladam);

prōspiciō, prōvideō patrī brigam se (skrbim) za očeta; *rem* vidim (naprej), pripravim, preskrbim;

temperō īrae obvladam jezo, *templīs* prizanesem; *vīnum* mešam, *victōriam* zmerno uporabim; *ā lacrimīs, ab iniūriā* vzdržim se;

vaco philosophiae imam časa za (bavim se z); *pecūniā* sem brez.

Titus sēcūritātī satis cāvit. Illum, ut mē cavēret, monēbant. Cavē ab homine impūrō! Diēs diēī cōnsulit. Nunquam prūdentia docuit: rēs ipsās cōnsule! Caesar Labiēnō vehementer timuit. Multī mīlitēs angustiās itineris timuērunt. Caesar nihil dē ēventū proelī timendum exīstimāvit. Deus nōn sōlum ūniversō mundō, vērum etiam singulīs prōspicit hominibus. Prōvideō animō futūrās tempestātēs. Labiēnus rem frūmentāriam prōvīdit.

Pripomnja. Za (z akuz.!) = *prō*: 1. *prō* (na korist, v obrambo) *aliquō dīcere, prō patriā pūgnāre;* 2. = namesto: *ūnus Cato est prō* (za = toliko kakor) *centum mīlibus; prō patre esse* za (= namesto) očeta biti; *prō cōnsule; prō frūmentō pecūniam dare* (zamena).

232 *b)* posestnika pri *esse* (dativus *possessīvus*). *Multī librī mihi sunt* mnoge knjige (mnogo knjig) so mi (mi je) = *habeō multōs librōs* imam mnoge knjige (mnogo knjig). Posestnik je v slov. subjekt, posest objekt.

Croesō erant duo fīliī. Hominī cum deō similitūdō est.

Pripomnja 1. Navadno se rabi *esse* pri izrazih s *cum. Sunt mihi inimīcitiae cum malīs. Est mihi cum aliquō amīcitia, societās, cōnsuētūdō, ūsus.* — Vendar tudi: *habeō contentiōnem cum aliquō; nunquam cum sorōre fuī in simultāte.*

Pripomnja 2. *Esse* z dat. se ne sme rabiti:

a) če imeti znači obsegati, vsebovati. *Haec ōrātiō habet trēs partēs. Rēs habet hōc vitiī.*

b) kadar se poudarja lastnik. *Librī patrīs sunt* so očetove.

c) kadar se imenuje posestnik duševnih ali telesnih lastnosti.

Miltiadēs erat mīrā cōmitāte; in Miltiade erat mīra cōmitās. Catilīna fuit māgnā vī et animī et corporis.

Pri *nōmen* (*cōgnōmen*) *mihi est* ime mi je (priimek imam) se ujema lastno ime z *nōmen* ali (češče) z *mihi*. *Clausus, cui posteā Claudiō fuit nōmen. Mihi nōmen est Antōniō* (*Antōnius*). *Duo istī sunt T. Roscī, quōrum alterī Capitōnī cōgnōmen est. Scīpiōnī cōgnōmen est Āfricānō.*

Slično: *dō, indō, impōnō alicui nōmen Gāiō* ali *Gāium; nōmen mihi Gāiō* (*Gāius*) *inditum est. Stirps virīlis, cui Ascanium parentēs dīxēre nōmen.*

c) pri gerundivu osebo, kateri je kaj storiti (dativus *auctōris*). 233

Omnibus moriendum est. Haec mihi praetereunda nōn sunt.

Pripomnja 1. Mesto dativa auctoris stoji *ā* z abl., če je še drug dativ v stavku. *Ā mē tibi imperandum est. Cīvibus ā vōbīs cōnsulendum est.*

Pripomnja 2. Delujoča oseba se izraža pri participu pf. pas. včasi z dat. (mesto *ā* z abl.). *Cui nōn sunt audītae Dēmosthenis vigiliae?*

d) dušno sočutno osebo (dativus *ethicus*) pri osebnih zaimkih, zlasti *mihi, tibi, nōbīs, vōbīs.* 234

Quid mihi Celsus agit? Ecce tibi nūntius venit. Haec vōbīs illōrum per biduum mīlitia fuit.

Pripomnja. Enako: *Quid tibi vīs* kaj si hočeš? *Quid sibi vult haec ōrātiō* kaj naj pomeni ta govor?

II. Predikativni dativ ali dativus finalis (dativ namena).

Ta dativ stoji na vprašanje čemu? v kaj?: 235

2. pri *esse* biti v kaj, služiti za kaj.

Est mihi aliquid curae, cordī skrbi me kaj, mi je na srcu (mi je ljubo); *odiō, ūsuī, admīrātiōnī sum alicui* (tudi pasivi za *ōdī, ūtor, admīror* — gl. § 272, prip. 4) sovraži, rabi, občuduje me kdo; *salūtī, laudī mihi est aliquid* v prid, pohvalo mi je kaj. *Mora omnis odiō est, sed facit sapientiam. Paucīs temeritās est bonō, multīs malō. Nimia fīdūcia calamitātī esse solet.*

2. pri *dare, dūcere, tribuere, vertere* šteti, pripisovati, jemati za kaj. *Dō* (*dūcō*) *tibi aliquid laudī* štejem ti kaj v slavo; *tribuō* (*vertō*) *tibi aliquid vitiō* štejem ti kaj za napako. 236

Epamīnōndās in iūdiciō nihil eōrum negāvit, quae adversārīī crīminī dabant (za hudodelstvo šteti). *Sequere id, quod honōrī dūcitur. Quae alīīs vitiō vertis, tibi laudī nē dūxeris!*

3. pri *dare, dōnāre, accipere, mittere, relinquere, dēligere, venīre* itd.; *dō* (*dōnō*), *accipiō aliquid* 237

dōnō dam, prejmem kaj v dar; *relinquō, mittō mīlitēs auxiliō* puščam, pošljem vojake v pomoč; *arcessō, veniō auxiliō* pokličem, pridem na pomoč: *receptuī cano* trobim za umik.

Mīlitēs locum castrīs dēligunt. Caesar cōpiās nāvibus praesidiō relīquit. Dux legiōnem subsidiō mīsit. Tyriī Alexandrō auream corōnam dōnō dedērunt. Diēs dictus est colloquiō ex eō diē quīntus.

Pripomnja. Mesto dativa stoji včasi akuzativni predikatnik. *Corōnam tibi dō (mittō) mūnus.* — Oseba mora stati v akuz.: *Amīcum tibi comitem* (za spremstvo, spremljevalca) *dō, mittō, relinquō.*

III. Prosti dativ (locativus finalis).

238 Pri pesnikih se rabi dativ često namesto akuz. s predlogoma *ad, in. Ruit Oceanō nox. It clāmor caelō.* — Prim.: *tendere manūs alicui* (pri Cic. in Cez.).

Ablativ.

Ablativ je sklon prislovnih določil. V njem so združeni: 1. pravi ablativ ali ločilnik (*ablātīvus sēparātīvus*); 2. orodnik (*īnstrūmentālis*); 3. mestnik (*locātīvus*).

I. Pravi ablativ (separativ).

Pravi ablativ, ki se ujema s prvotnim pomenom slovenskega rodilnika, zaznamuje vir ali mer na vprašanje odkod? Rabi se sam ali s predlogi *ā, dē, ex,* pri osebah stoji vobče *ā* (*ab*).

Pravi ablativ se rabi:

239 1. Kot ablativus *sēparātīōnis*, in sicer:

a) s predlogom ali brez njega pri glagolih ločenja: odgnati: *pellō, dēpellō, expellō, moveō, āmoveō, removeō;* umakniti (ločiti) se, zapustiti: *cēdō, dēcēdō excedō, abeō, exeō, ēgredior;* (*ex*)*cēdō* (*ē*) *vītā* = *dēcēdō dē vītā* umrem; zadržati, odbiti od česa: *arceō, prohibeō; prohibeō urbem* (*ā*) *peīculō, ab hoste* branim pred, proti, (*ā*) *trānsitū* oviram pri prehodu; *interclūdō* (*prohibeō*) *aliquem* (*ā*) *commeātū* (tudi *alicui commeātum*), *reditū* preprečim komu dovažanje živeža, vrnitev (gl. § 229, prip. 1.); vzdržati se česa: *abstineō* (*mē*) (*ā*) *praedā, dēsistō* (*dē*) *cōnātū* odstopim opustim.

Locō ille mōtus est, cum est urbe expulsus. Ūsū urbis prohibēre peregrīnōs inhūmānum est. Quī nōn dēfendit

iniūriam ā sē suīsque, iniūstē facit. Tempestātēs hostēs ā pūgnā prohibuērunt. Scīpiōnis virtūte Hannibal ex Italiā dēcēdere coāctus est.

Pripomnja 1. *Pellō regnō* s prestola pahnem, *patriā* proženem; *moveō senātū, tribū* pahnem, odstranim, izključim; *abeō dictātūrā* odpovem se.

Pripomnja 2. Z *dis-* in *sē-* sestavljeni glagoli imajo redno *ā* (*ab*): *dīvidō* delim, *distinguō, discernō, dīiūdicō* razločujem; *distō, differō, discrepō, dissentiō* razločujem se; *sēgregō, sēiungō, sēparō* ločim.

Pripomnja 3. Tudi glagoli (*ab*)*aliēnō* odtujim, *absum* oddaljen sem, *abhorreō* ne zlagam se, zgražam se, *absterreō* (*dēterreō*) odvrnem, *dēfendō* (*tueor*) branim pred stoje z *ā* (*ab*); enako *tūtus ā* varen pred, *aliēnus ā commodīs vestrīs* nenaklonjen, *ā lītterīs* nevešč.

Semper vēra ā falsīs dīiūdicanda sunt. Mōrēs tuī ā meīs nōn abhorrent. Voluntātem ā factō distinguimus.

b) brez predloga (tudi pri osebah!) pri glagolih: oprostiti **240**
levo, solvō; opleniti česa, odvzeti kaj *orbō, prīvō, spoliō, exuō, fraudō* (ukaniti za kaj), enako pri *vacuus* (prost, prazen, brez), *nūdus* (oropan, brez) in pri reklih: *abdicō mē magistrātū* (= *abdicō magistrātum*); *interdīcō alicui aquā et īgnī* prepovem komu vodo in ogenj = proženem (izobčim) koga.

Levāte mē oneris parte. Dēmocritus dīcitur oculīs sē prīvāsse.

Pripomnja. *Līberō* (*nūdō*), *līber, orbus* (oropan, brez) imajo pri osebah vselej *ā* (*ab*), *līberō* in *līber* včasi tudi pri rečeh. *Thrasybūlus patriam ā trīgintā tyrannīs līberāvit. Prōvincia ā praedōnibus lībera, mulier ā virō orba; animum ā corpore līberāre, līber ā spē* (*dēlictīs, Persārum dominātiōne*).

2. Kot abl. *inopiae* (vselej brez predloga) pri glagolih: **241**
biti brez česa, ne imeti *vaco, careō, egeō*; potrebovati *egeō, indigeō.*

Vacāre culpā māgnum sōlācium est. Careō lībertāte. Ille nōn eguit cōnsiliō, hortātōre.

Pripomnja. *Indigeō* (treba mi je) stoji tudi z gen. *Quid enim? Āfricānus indigēns meī? minimē hercle! at nē ego quidem illīus. Indigeō cibī* in *cibō.*

3. Kot abl. *orīginis* pri participih: *nātus, (genitus), ortus* **242**
(pri pesnikih tudi *satus, ēditus*) rojen. Roditelji, oče in stan (*familia, locus, genus*) stoje v abl. brez predloga, pred pronomini stoji vselej *nātus ex, ortus ab*); *nātus ex* tudi o materi: *nātus ex mātre.*

Iove et Māiā nātus sin Jupitra in Maje; *eōdem patre nātus; nōbilī genere, summō locō, amplissimā familiā nātus* (*ortus*).

Ex nōbīs nātōs līberōs appellāmus. Atque ex mē hīc nātus nōn est. Fīlium relīquit (ex) Thrēssā nātum. Ex fīliā nātus, (redko) *ex improbō patre (eīsdem parentibus).*

Pripomnja. *Ortus (oriundus) ab* se rabi o daljnem izviru. *Ortus ā clārīs māiōribus* (potomec slavnih prednikov). Enako: *oriundus ā Syrācūsīs, Athēnīs.*

243 4. Kot abl. *līmitātiōnis (respectūs)*, abl. omejitve ali ozira, izražajoč stališče, s katerega se kaj presoja ali velja.

Sloveni se: z ozirom na, kar se tiče, glede, po, na, s (z).

Epamīnōndae nēmō Thēbānus pār fuit ēloquentiā. Agēsilāus fuit claudus alterō pede. Uxor Ariovistī Suēba nātiōne fuit. Hostēs equitātū superiōrēs fuērunt. Doctrīnā et omnī lītterārum genere Graecia Rōmānōs superābat.

Pripomnja 1. Včasi se rabita predloga *in, ex. In hōc sumus sapientēs, quod nātūram sequimur. Vulgus ex vēritāte pauca, ex opīniōne multa aestimat.*

Pripomnja 2. Često se nahaja *nātū* z *grandis* (prileten), *māior, māximus, minor, minimus; meā sententiā, opīniōne, meō iūdiciō, testimōniō* po mojem mnenju, moji sodbi, svedočbi; *Sōcratēs omnium ērudītōrum testimōniō tōtusque iūdiciō Graeciae philosophōrum omnium fuit princeps.*

Pripomnja 3. Sem spadajo tudi supini (abl. glagolnih samostalnikov): *dictū, factū, audītū, inventū, intellectū, vīsū, cōgnitū* pri *facilis, difficilis, incrēdibilis, mīrābilis, ūtilis, optimus, fās est, nefās est. Hōc facile factū fuit = facile ad faciendum, facile facere fuit.*

Pripomnja 4. *Quid (dē) hōc tū homine* (ali *huic hominī*) *faciās?* kaj hočeš ti s tem človekom začeti? *Quid mē (dē mē, mihi) fīet?* kaj bode z menoj? *Sī quid illō fīet* če se mu pripeti kaka nesreča.

Pripomnja 5. Mesto abl. lim. rabijo pesniki navadno akuz. lim. (acc. graecus). *Ōs humerōsque deō similis.* Gl. § 207.

244 5. Kot abl. *comparātiōnis* pri komparativih adjektivov in adverbov; enak je nominativu in (v acc. c. inf. in negativnih stavkih) akuzativu s *quam.* Sloveni se s ko, nego in nom. (akuz.), z mimo, od in gen.

Ex Nestoris linguā melle (= quam mel) dulcior fluēbat ōrātiō. Līviuš nārrat Tullum ferōciōrem fuisse Rōmulō (= quam Rōmulum). Nēminem mē (= quam mē) miseriōrem terra tulit. Honesta mors turpī vītā potior. Lacrimā nihil citius ārēscit. Suēbī nōn longius annō remanēbant ūnō in locō.

Najvišja stopnja se izraža z abl. comp. relativnega zaimka, ki ne stoji nikdar s *quam* v primerjalnem zmislu.

Sequēmur Polybium, quō nēmō fuit dīligentiōr mimo (od) katerega ni bil nikdo natančnejši, ki je bil od vseh najnatanč-

nejši. *Cato, quō nēmō tum fuit doctior* ki je bil takrat najbolj učen. *Amīcitia, quā nihil melius habēmus* mimo katerega nimamo nič boljšega, največja dobrota, ki jo imamo.

Pripomnja 1. *Quam* mora stati, če je predmet primere v gen. ali dat. (abl.). Torej: *nēminī magis cōnfīdō quam tibi. Nūllīus libentius meminī quam Caesaris.*

Pripomnja 2. Za *plūs, amplius, minus, longius* se pred določili števila in mere navadno *quam* izpušča brez vpliva na sklon. *Cecidērunt plūs decem mīlia. Nōn amplius novem annōs nātus erat. Spatium nōn est amplius pedum quīngentōrum.* — Vendar stoji mesto nom. in akuz. tudi abl. *Mīlitēs amplius hōris quattuor fortissimē pūgnāvērunt.*

Pripomnja 3. „Starejši (mlajši)" gl. § 206, b prip. 2.

Pripomnja 4. *Optīmōne, exspectātiōne, spē celerius vēnit* prišel je hitreje nego se je mislilo, pričakovalo, upalo. — *Plūs aequō, iūstō* bolj kakor je pravično; *solitō magis* bolj kakor navadno; *dictō citius* hitreje kakor se da reči

6. Kot ablativus *causae* zaznamuje: **245**

a) na vprašanje od koga (česa)? stvar, od katere se vrši dejanje (abl. rei efficientis). Sloveni se z od in gen. Če pa vrši dejanje živo bitje ali poosebljena stvar, stoji *ā* (*ab*) z ablativom.

Voluptāte capiuntur multī hominēs. Corpora iuvenum fīrmantur labōre. Mundus ā Deō administrātur. Ā duce et ā fortūnā dēserēbantur. Animus ā nātūrā bene īnfōrmātus. Clipeī ā mūribus sunt dērōsī.

Pripomnja 1. Tudi pred kolektivi, ki značijo osebe, stoji predlog. *Ā plēbe* (*populō, senātū, cīvitāte, multitūdine cīvium*) *cōnsulibus mandātur.*

Pripomnja 2. Participi (apozitivni) pf. pas. (*ad*)*ductus,* (*com*)*mōtus, captus, incēnsus, īnflammātus, impulsus, coāctus, perterritus* itd. se navadno ne slovenijo, če od njih odvisni vzročni ablativi izražajo čute (ali druge abstraktne pojme); *amōre ductus* (od ljubezni gnan) iz ljubezni, *metū, timōre perterritus* od straha (strahu), *īrā incēnsus* iz jeze (razkačen), *odiō īnflammātus* iz sovraštva, *misericordiā mōtus* (*impulsus, captus*) iz usmiljenja, *nūntiō commōtus* vsled poročila.

b) na vprašanja zakaj? zavoljo, zaradi, vsled česa? notranji nagib dejanja ali vnanji povod dejanja ali stanja.

Officium pigritiā (iz lenobe) *dēserō. Hostēs frūmentī inopiā colloquium petiērunt.*

Pripomnja. Sem spadajo ablativi: *superbiā* (iz ošabnosti), *amōre, avāritiā, īrā, odiō, spē* (*faciō aliquid*); *adventū* (vsled prihoda), *iussū* (na povelje), *iniussū* (brez povelja), *rogātū* (na prošnjo), (*ad*)*monitū, impulsū, missū, hortātū, cōnsiliō* (po nasvetu).

Zlasti pri izrazih duševnega in telesnega počutja izraža abl. vzroka zunanji vzrok ali povod: *laetor* (*laetus sum*), *gaudeō*, *exsultō lūctū vestrō* veselim se vaše žalosti, radujem se nad vašo žalostjo; *doleō*, *maereō* (*maestus sum*) *clāde* žalostim se zaradi poraza; *glōrior victōriā* hvalim (ponašam) se z zmago; *labōrō* (*aeger sum*) *vulnere* bolan sem od rane; *contentus domō* zadovoljen s hišo, *superbus virtūte* ponosen na hrabrost; *dictō audiēns* na besedo poslušen.

Dēlictō dolēre, corrēctiōne gaudēre oportet. Omnēs bonī interitū suōrum maerent.

Pripomnja 1. Pri *labōrō* stoji bolni del telesa z *ex: labōrō ex capitē, pedibus, dentibus* glava itd. me boli; tako tudi *labōrō ex aere aliēnō* zadolžen sem. — Pravi se tudi *pēs, caput dolet, dōlent mihi oculī, latera, pulmōnēs.*

Pripomnja 2. *Doleō, laetor, glōrior* stoje tudi s predlogom *dē*, posebno pri osebah. *Dē Hortēnsiō tē certē scio dolēre.*

Pripomnja 3. Stvarni vzrok izraža *ob*, *propter*; *ob eam rem, propter frīgora*; namero *causā*; *prae* vzrok zapreke v zanikanih stavkih; *prae lacrimīs loquī nōn possum.*

II. Ablativ kot orodnik (instrumental).

246 1. Instrumentalis zaznamuje kakor slovenski orodnik na vprašanje s čim? po čem? sredstvo ali orodje (ablativus *īnstrūmentī*).

Hāmō piscēs capimus. Cornibus taurī, aprī dentibus, morsū leōnēs sē tūtantur. Benevolentiam cīvium blanditiīs colligere turpe est. Rēs familiāris quaerī debet rēbus honestīs, cōnservārī autem dīligentiā et parsimōniā. Concordiā rēs parvae crēscunt, discordiā māximae dīlābuntur.

Oseba kot sredstvo (posrednik) stoji s *per* (po) v akuzativu.

Senonēs Caesarem adeunt per Haeduōs. Per lēgātōs rem comperit. — Tako tudi *per līterās* (*epistolās*) po pismu (s pismom, pismeno); gl. § 250, prip. 3.

Pripomnja. Vojaške čete se smatrajo za stvarno sredstvo in stoje v abl. instr. *Exercitū, cōpiīs, manū, multitūdine, legiōne, mīlitibus pūgnāre, vincere, pellere, opprimere, aggredī* itd. *Caesar mīlitibus mūrum fossamque perdūcit.* — Tako tudi pri *comitātus* spremljan: *mulier aliēnīs virīs comitāta.*

Dostavek. Abl. instr. se rabi zlasti pri glagolih, ki pomenijo:

hraniti se, živeti od, o: *Britannī lacte et carne vīvunt*;

učiti kaj, uriti v: *doceō fīdibus* (goslati), *equō* (jahati), *ērudiō imbuō, īnstituō, exerceō* (tudi *in* z abl.);

govoriti: *Latīna linguā loquor;*

napolniti s (z): *compleō, expleō, impleō, referciō, onerō* (obtežim), *onūstus* (obložen); = abl *cōpiāe;* enak abl. je pri sledečem:

obilovati s (z): *abundō, redundō, circumfluō, affluō;*

igrati: *cano fidibus* na gosli (goslati), *citharā* na citre (citrati), *tubā* trobiti, *tībīīs* piskati; *lūdō pilā* žogati;

dražiti k, izzivati (klicati) na: *lacessō bellō, proeliō;*

premagati v: *vincō, interficior bellō, proeliō;*

sprejeti: *recipiō tēctō* pod streho (v hišo); *urbe* in *in urbem, castrīs* in *in castra* itd.;

držati: *teneō palliō* za plašč, *manū* za roko, *memoriā* (*animō*) v spominu (= pomniti), *mē domō, oppidō* doma, v mestu;

zapreti v: *inclūdō carcere, moenibus;*

zaplesti se v: *implicor bellō; morbō* zboleti;

iti, voziti se, jahati: *proficīscor pedibus* (peš), *nāvī* potovati na vodi; *vehor currū, nāvī* pluti, *equō* jahati;

skriti se: *occultō mē silvā* (v gozd), *in hortīs;*

deževati: *pluit lapidibus, lacte, sanguine* (pri pesnikih tudi akuz.);

kupiti, prodati itd. (abl. pretii) gl. § 217, *b*; navaditi (se) gl. § 227, prip.

Epamīnōndās multīs disciplīnīs ērudītus erat. Caesar tōtum collem hominibus complēvit. Multīs virtūtibus abundat, quī aliēnās amat.

Kakor glagoli *īnstruō, ōrnō, exōrnō, afficiō* (*aliquem aliquā rē*) oskrbim, opremim, okrasim, se veže tudi *praeditus* (obdarjen) z abl. instr.

Mūneribus deōrūm sumus īnstrūctī et ōrnātī. Virtūte nōn tam multī praeditī esse quam vidērī volunt.

Pripomnja. *Afficiō, afficior aliquā rē* se sloveni navadno brez orodnika z glagolom, ki ima pomen od ablativa. *Afficiō aliquem honōre* častim, *poenā* kaznim, *admīrātiōnē* občudujem, *praemiō* nagradim, *iniūriā* žalim, *laetitiā* razveselim; *afficior admīrātiōne* občudujejo me, *morbō* zbolim, *laude* hvalijo me.

247 Instrumental stoji pri medialnih deponentnikih *ūtor, fruor, fungor, potior, vāscor, nītor* in njih sestavah; *ūtor ratiōne* (okoristim se) imam, rabim; *abūtor patientiā* zlorabim; *fruor vītā, pāce* uživam; *fungor mūnere servī* opravljam službo sužnja, robujem; *perfungor, dēfungor bellō* prebijem; *dēfungor vītā* umrem; *potior oppidō* polastim se; *vēscor carne* hranim se z mesom, jem meso; *nītor duābus Hispānīīs* opiram se, naslanjam se na.

Thrasybūlus ūsus est prūdentiā. Miltiadēs tōtā regiōne potītus est. Hannibal victōriā fruī quam ūti māluit. Quoūsque tandem abūtēre patientiā nostrā?

Pripomnja 1. *Ūtor* ima včasi tudi ablativni predikatnik: *ūtor tē doctōre, amīcō* imam te za učitelja, prijatelja. *Athēniēnsēs Phalēricō portū neque māgnō neque bonō ūtebantur; ūtor tē familiāriter, multum* občujem s teboj prijateljski, mnogo. — Kakor *nītor* stoji *stō* (zanašam, držim se) z abl.: *dēcrētō, opīniōne, iūdiciō, prōmissīs, cōnsiliō.* Toda: *nītor ad glōriam* težim za slavo.

Pripomnja 2. *Rērum potīrī* oblast si osvojiti.

248 *Opus est* potrebno (treba) je. Oseba, ki ji je treba, je v dat.; kar je potrebno stoji:

a) v ablativu. *Auctōritāte tuā nōbīs opus est et auxiliō. Quid opust est verbīs? Nihil est opus longā ōrātiōne. Magistrātibus cīvitātī opus est.*

b) (redko) v nom. kot subjekt. *Mihi frūmentum nōn opus est.* — Neutrum pronomina ali adjektiva stoji vselej v nom. *Quae opus sunt, comparant. Multum (multa) opus est (sunt). Themistoclēs celeriter, quae opus erant, reperiēbat. — Causam cōgnōscī opus est. Quid opus est multa dīcere?*

Pripomnja. Mesto subjektivnega inf. stoji v trdilnih stavkih češče abl. participa pf. pas.: *properātō, factō opus est;* redko: *dictū opus est.*

Pri *dīgnus* vreden, *indīgnus* nevreden, *dīgnor* (*dignō*) vrednega smatrati, stoji to, česar je kdo (ne)vreden, v abl.

Rēs multās memoriā dignās gessit. Quam multī sunt indīgnī lūce! Tālī mē dīgnor honōre.

249 2. Instrumental zaznamuje kot abl. *mēnsūrae* na vprašanje za koliko? mero, za katero kaka stvar nadkriljuje drugo, in stoji pri komparativih in drugih besedah primerjalnega pomena, n. pr.: *ante, post, īnfrā, suprā, mālō, praestō* itd. *Dīmidiō, pede, multō, tantō, quantō, aliquantō, nihilō māior* za polovico, črevelj, mnogo večji; *quō* (*quantō*) *plūra habēmus, eō* (*tantō*) *ampliōra cupimus* čim več — tem več; *alterō tantō plūs* še enkrat (toliko) več; *nihilō minus* (*sētius*) (nič manje) vendar; *paulō* (*multō*) *ante* (*post, īnfrā*).

Hibernia dīmidiō minor est quam Britannia. Themistoclēs fēcit idem, quod vīgintī annīs ante fēcerat Coriolānus. Neque ita multō post ad exercitum rediit. Urī sunt māgnitūdine paulō īnfrā elephantōs. Multō praestat virtūs dīvitiīs.

Pripomnja. *Tribus annīs ante (post)*
tribus ante (post) annīs
tertiō annō ante (post)
tertiō ante (post) annō
trienniō ante (post)
} tri leta prej (pozneje)

Ante (post) tertium annum . . . quam
tertium ante (post) annum . . . quam
} tri leta prej (pozneje) ko.

250 3. Ablativus *modī* zaznamuje na vprašanje kako? način dejanja. Če abl. nima adjektivnega atributa pri sebi, se mora rabiti s predlogom *cum.*

Epamīnōndās ā iūdiciō capitis māximā discessit glōriā. Flūmen Arar in Rhodanum īnfluit incrēdibilī lēnitāte. —

Fictās fābulās cum voluptāte legimus. Mālō cum dīgnitāte cadere quam cum īgnōminiā servīre.

Pripomnja 1. Vendar stoji *cum* tudi pred abl. v zvezi z adjektivnim atributom, če je treba izraziti spremljno okolnost ali posledico dejanja. *Hamilcar cum tantō flāgitiō domum redīre nōluit. Proficīscere cum summā reī pūblicae salūte et cum tuā perniciē.*

Pripomnja 2. S *cum* ne stoje nikdar: *a)* samostalniki, značeči način: (*hōc*) *modō*, (*hāc*) *ratiōne* na (ta) način; *cōnsuētūdine; antīquō mōre* po starem običaju; *b)* besede, ki pomenijo mišljenje, namen, pogoj: *aequō animō* ravnodušno: *hāc mente, hōc cōnsiliō* s tem namenom; *hāc lēge, condiciōne* s tem pogojem; *c)* pri izrazih: *ōrdine* po vrsti, *iūre, meritō* po pravici, *iniūriā* po krivici, *silentiō* molče, *cāsū* slučajno, *spēciē* (*simulātiōne*) z izgovorom (na videz), *vitiō* napačno, (*meā*) *sponte* radovoljno, *vī* s silo (siloma) itd.

Pripomnja 3. Včasi se izraža (na videz) način s *per* in akuz.: *per vim* po sili, *per dolum* po zvijači (zvijačno), *per īnsidiās* iz zasede, *per fraudem* po goljufiji, *per iocum* v šali. — *Hostīlem in modum* (ne *hostīlī modō*!) sovražno = *hostīliter.*

4. Orodnik zaznamuje kot abl. *sociātīvus* spremstvo, **251**
toda le pri *exercitus, cōpiae* in njih sinonimih, če imajo adjektivni atribut. Stoji tudi lahko *cum.* Sicer se izraža združitev (spremstvo) vedno s *cum* in abl.

Dictātor (*cum*) *ingentī exercitū ab urbe profectus est. Hostēs ad Caesaris castra* (*cum*) *omnibus cōpiīs contendēbant. — Diomedōn māgnō cum pondere aurī Thēbas vēnit. Ēgredere cum importūnā scelerātōrum manū!*

Cum mora stati tudi pri vojaškem spremstvu brez atributa, ali če je atribut določno število in pri *mittō* in njega sestavah. *Caesar dē tertia vigiliā cum exercitū, cum legiōnibus tribus ē castrīs profectus est. Lēgātus cum expedītīs cohortibus praemissus est.*

5. Abl. *quālitātis* kot atribut in predikatnik glej v §§ 213, 216.

III. Ablativ kot lokal (lokativ).

Locativus zaznamuje:

1. kraj na vprašanje kje?, toda le pri *locus* (navadno z **252**
atributom) in vsakem krajevnem določilu s *tōtus* (abl. *locī*): *hōc locō* na tem mestu, *suō locō* na pravem mestu, *locō* (*sē tenēre*) na svojem mestu (ostati), *multīs locīs*; *tōtā urbe* po (v) vsem mestu, *tōtā Rōmā.*

Hamilcar tōtā Āfricā ōtium reddidit.

Pripomnja. Vendar stoji tudi pri *locus* in *tōtus in*: *Caesar Helvētiōs in eō locō, quō essent, adventum suum exspectāre iussit. Mithridātēs ūnō diē tōtā in Asiā cīves Rōmānōs necandōs trucīdandōsque cūrāvit.*

2. pot na vprašanje kod? pri glagolih premikanja: *portā Collīnā ēgredī* skozi kolinska vrata; *rēctā (sc. viā), eādem viā* po ravni, isti poti, (ravnim, istim potem); *utrāque portā ēruptiōnem facere; hōc, eōdem itinere.*

Viā Appiā proficīscor. Eumenēs dēvīīs itineribus mīlitēs dūxit.

Dostavek. Enako: *terrā marīque* na kopnem in mokrem = *et marī et terrā; marī vehī, terrā iter facere; hāc (aliā) parte; dextrā, sinistrā, hāc, illā, quā* na desni, na levi (strani), na tej, onej, kateri strani.

Pripomnja. V vseh drugih slučajih (izjeme gl. v §§ 255, 256) se izraža krajevno določilo na vprašanje kje? z *in* in abl.: *in urbe, in Asiā*; le *liber, scrīptum, ōrātiō, sermō, caput* stoje v abl. instr, kadar obravnava cela knjiga, spis itd. kak predmet; v slovenščini se pa rabi tudi tukaj mestnik. *Dē amīcitiā aliō librō* (v drugi knjigi) *dictum est.*

253 Glagoli

pōnō[1], *locō*[1], *collocō*[1],	[1]položiti,
statuō[2], *cōnstituō*[2],	[2]postaviti, [3]postavîti se,
cōnsistō[3] in *cōnsīdō*[4],	[4]sesti (usesti se), [5]zabosti,
dēfīgō[5], *imprimō*[6], *incīdō*[7],	[6]pritisniti, [7]vrezati (vsekati),
īnsculpō[8] in *īnscrībō*[9]	[8]vdolbsti, [9]napisati

imajo krajevno določilo (na vprašanje kje?) z *in* v ablativu, njih slovenske prestave (na vprašanje kam?) z **na** (v) v akuzativu.

Pōnāmus omnem spem in virtūte! Dux captīvōs in mediō statuit. Ille in ārā cōnsēdit. Aciēs in sinistrā collis parte cōnsistit. In omnium animīs deōrum nōtiōnem impressit ipsa nātūra. Īnscrībō, incīdō, īnsculpō nōmen in statuā. Sīcam in corpore cōnsulis dēfīxit.

Pripomnja. Slično: *aliquem in bonīs numerāre* šteti med dobre (k dobrim), *aliquid in turpissimīs rēbus habēre* (*dūcere*) med najgrše reči šteti.

Nasprotno se vežejo

concurrō[1] in *conveniō*[1],	[1]sniti (skupaj vreti),
abdō[2], *cōgō*[3], *congregō*[3]	[2]skriti, [3]zbrati

na vprašanje kam?, njih prestave na vprašanje kje?

Tōta Italia Rōmam convēnit. Multitūdō in forum concurrit. Alcibiadēs in Thrāciam (v Traciji, v Tracijo) *sē abdidit*; toda: *abditus in tabernāculīs! Caesar cōpiās ūnum in locum coēgit* (*congregāvit*).

Pripomnja. *Ibi* tja, *ubi* kam, *hīc* sem (*pōnō* položim); *eō* tam, *quō* kje, *hūc* tukaj (*convēnistis* ste se sešli).

3. kot ablativus *temporis* (časovni lokativ) čas, **254** in sicer:

a) na vprašanje kedaj? Sloveni se z gen., akuz. in s skloni v zvezi s predlogi o, s, v, na, po, pri, za.

Quā nocte (v noči) *Alexander nātus est, eādem Diānae Ephesiae templum dēflagrāvit. Plato ūnō et octōgēsimō annō scrībēns est mortuus. Sōcratēs suprēmō vītae diē multa dē immortālitāte animōrum disseruit. Lycūrgī temporibus Homērus fuisse dīcitur.*

Pripomnja 1. Tako stoje: *hōc tempore, diē nātālī, diē* (po dnevi), *vēre* (na pomlad, pomladi), *prīmā lūce* (v prvem svitu), *bellō* (zlasti z atributom), *pāce, suō tempore* (*ad tempus* za časa, o pravem času), *patrum memoriā* (ob času naših očetov), *temporibus, aetāte* (za), *comitiīs* (za volitev, ob volitvah).

Pripomnja 2. *In* z abl. se rabi: *in pāce* v mirovnem stanju; *in bellō* v vojnem stanju, na vojnem polju; *hōc in tempore* v tem stanju, *in illō* (*eō, tālī*) *tempore;* pri brezatributnih izrazih dobe življenja: *in pueritiā* v deški dobi, *in iuventūte, in senectūte;* tako tudi: *in praesentiā* = *in praesentī* za sedaj (v trenutku); toda z atributom: *prīmā iuventūte* v nežni mladosti, *extrēmā senectūte.*

b) na vprašanje v kolikem času?

Agamemnōn vix decem annīs ūnam urbem cēpit. Sāturnī stella trīgintā ferē annīs cursum cōnficit.

Pripomnja. V istem pomenu stoji: *intrā: intrā decem annōs* (v 10 letih); *in* (z abl.), zlasti v zvezi s prislovnimi števniki: *bis in diē* (dvakrat na dan), *ter in mēnse* (trikrat mesečno).

Posebnosti v skladu krajevnih določil.

I. Imena mest in manjših otokov stoje **brez** predloga: **255**

1. na vprašanje kam? v akuzativu: *Rōmam* v Rim, *Carthāginem;*

2. na vprašanje odkod? v ablativu: *Rōmā* iz Rima, *Carthāgine;*

3. na vprašanje kje? singularia I. in II. deklinacije v genitivu (lokativu), vsa ostala imena v ablativu: *Rōmae* (iz *Rōmai*), *Dēlī* (iz *Dēloi*); *Athēnīs* v Atenah, *Argīs, Carthāgine* v Kartagini, *Lacedaemone.*

Dēlectī Delphōs missī sunt. Ut Rōmae cōnsulēs, sīc Carthāgine bīnī rēgēs creābantur. Dionȳsius tyrannus Syrācūsīs expulsus est.

Pripomnja. Tudi imena večjih otokov *Sicilia, Sardinia, Crēta* itd., nadalje *Chersonēsus, Aegyptus* imajo včasi ta sklad *Miltiadēs dīxit sē domum Chersonēsī habēre.*

256 Krajevna imena I. in II. deklinacije s *tōtus*, *ipse* ali stalnim atributom stoje na vprašanje kje? v ablativu (včasi z *in*): *tōtā Alexandrēā*, (*in*) *ipsā Samō*, *Albā Longā*.

257 Apozitivni atributi *urbs*, *oppidum*, *mūnicipium*, *colōnia* stoje s predlogom:

1. brez atributa **pred** lastnim imenom, ki ima sklon apozitivnega atributa (= apelativa) tudi na vprašanje kje?: *in urbem Rōmam*, *ex urbe Rōmā*, *in urbe Rōmā;*

2. z atributom **za** mestnim imenom: *Rōmam*, *in urbem Ītaliae; Rōmā*, *ex clārā urbe; Rōmae*, *in urbe Ītaliae*. Vendar na vprašanje kje? tudi: *Romae*, *clārā urbe*.

258 *Ad* pri mestnih imenih pomeni: proti (k), pri, (v zvezi z *ūsque*) tja do: *iter dīrigō ad Rōmam* napotim se proti Rimu; *ad Rōmam* (*pāgnō*) pri (blizu), *ūsque ad Numantiam; ab* znači: od, izpred: *Caesar ā Gergoviā discessit*. Vselej: *longē* (*prope*) *ā Cannīs abesse, distāre*.

259 II. Kakor mestna imena se skladajo *domus*, *rūs*, *humus; domum* domov, *rūs* na deželo (kmete); *domō* z doma, *rūre* z dežele (s kmetov), [*humō* (pesniški) od tal]; *domī* doma, *rūrī* na deželi (kmetih), *humī* na tleh (na tla *sternere*).

Pripomnja 1. *Domōs* (domov) se rabi pri množinskem subjektu (posestniku). *Gallī abeunt domōs*.

Pripomnja 2. *Domō*, *domum* (*domōs*), *domī* dobivajo lahko posesivne atribute: *domum meam, Caesaris; domōs suās discēdunt* vsak na svoj dom, *domī meae* (pri meni doma, v moji hiši), *Caesaris*.

Pripomnja 3. Lokativi so: *vesperī* (na večer), *domī bellīque* = *domī mīlitiaeque* = *et domī et mīlitiae* o miru in vojni (doma in na vojni).

Skladne posebnosti pridevnikov in zaimkov.

I. Pridevnik.

260 Pridevniki (participi) se rabijo substantivno v moškem spolu:

1. plurala, da se zaznamuje cela vrsta ljudi; v slov. rabimo samostalnike ali (redko) pridevnike (participe): *bonī* rodoljubi, *malī* zlobneži (zlobni), *dīvitēs* bogataši, *nōbilēs* plemiči, *doctī* učenjaki;

2. singulara navadno le v odvisnih sklonih, zlasti v gen. pri *esse* (gl. § 215).

Māximum est in amīcitiā superiōrem parem esse īnferiōri. Quī distinguēs artificem ab īnsciō? Sapientis est.

V nom. sing. je adjektiv redno atribut k *vīr, homo: homo doctus* učenjak, *homo vērē doctus* = *homo doctissimus* velik,

pravi učenjak, *vir fortis* junak; *Rōmānus* Rimljan (le kolektivno), *homo (vir) Rōmānus; nēmō Thēbānus* noben Tebanec.

Neutrum sing. izraža kot samostalnik abstrakten pojem: *vērum* resnica, *bonum* dobro, *malum* zlo, *aliquid novī* neka novost, *sine dubiō* brez dvojbe, *in pūblicō* v javnosti (javno); neutrum plur. zaznamuje (v nom. in akuz.) več stvari (ene vrste): *ūtilia* koristne stvari (koristno), *futūra* bodočnost, *praeterita* preteklost.

Omnia praeclāra rāra. Audī multa, loquere pauca! Omnia mea mēcum portō.

Pripomnja 1. Včasi se rabi mesto plurala srednjega spola *rēs* z atributom, kar je potrebno v odvisnih sklonih (razen akuz.), pri *duo* tudi v nom., da se odstrani nejasnost glede spola: *rēs secundae* sreča, *rēs adversae* nesreča, *rērum futūrārum scientia, duae rēs* dvoje. — Vendar: *parva māgnīs* (ker ni dvoma o spolu) *cōnferre.*

Pripomnja 2. Substantivirani adjektivi in participi moškega spola dobivajo kot atribute le zaimke in števnike, participi srednjega spola se pa določujejo z adverbi ali (redkejše) z adjektivi: *omnēs (illī) sapientēs, multa (haec) memorābilia, bene (bonum) factum, praeclārē (praeclāra) facta, male (malum) dictum, sapienter respōnsa.*

Komparativ se rabi včasi brez izrečne primere (comparativus absolutus); sloveni se s: pre-, precej, nekoliko, nekaj, dosti in pozitivom. **261**

Themistoclēs līberius vīvebat (presvobodno je živel). *Senectūs est nātūrā loquācior* (precej blebatava = bolj kakor druge dobe življenja).

Pripomnja. Nekatere pozitive slovenimo včasi s pre in pozitivom: *prō multitūdine hominum angustōs* (preozke) *fīnēs habēre; sērō* (prepozno) *proficīscī*, zlasti *longum est, difficile est* bilo bi predolgo, pretežko (gl. § 281, 1).

Ako se primerjata dve lastnosti istega predmeta, stojita oba adjektiva (adverba) v komparativu, ali se pa stavi pred pozitiv prvega *magis* (bolj), drugi je v pozitivu kakor v slov. *Asia dītiōrēs quam fortiōrēs* (bolj bogate, bogatejše kakor hrabre) *faciēbat exercitūs. Ācrius quam fortius dīmicat = Magis ācriter quam fortiter dīmicat. Magis doctus quam sapiēns. Dēmosthenēs magis parātē quam audācter ad dīcendum veniēbat.*

Kadar se primerjata dva predmeta, stoji v lat. komparativ, tudi če je v slov. pozitiv ali superlativ: *Phrygia māior, minor* velika, mala Frigija; *Asia minor* mala Azija, *Gallia citerior* tostranska Galija.

Priōrī (prvemu, najprej) *Remō augurium vēnit.*

262 Superlativ včasi ne naznanja lastnosti v najvišji meri, nego le jako visoko stopinjo (superlativus elativus ali absolutus); sloveni se z: jako, prav, vrlo, zelo, kaj, pre-, vele-, silno in pozitivom.

Plūrimae (premnoga) *urbēs. Grātissimae mihi tuae lītterae fuērunt.*

Pripomnja. Superlativ se krepi z: *longē* (kar), *ūnus* (*omnium*), *vel*, *quam* (*quam possum*). *Eloquentia rēs est longē difficillima* (kar najtežja). *Quam* (*vel*) *māximē* čim (kar) najbolj. *Caesar quam māximās* (*potuit*) *cōpiās coēgit* (čim največjo vojsko). *Miltiadēs et glōriā māiōrum et suā modestiā omnium māximē flōrēbat* (izmed vseh kar najbolj).

II. Zaimek.

263 Osebni in svojilni zaimki (gl. §§ 82, 84).

Često rabi Latinec iz skromnosti v prvi osebi plural mesto singulara (pluralis modestiae, navadno maiestaticus): *Librum ad tē dē senectūte mīsimus. Catōnis sermō explicābit nostram* (moje) *sententiam.*

264 Refleksivni, posesivno povratni zaimek (gl. §§ 83, 85).

Suī, sibi, sē in *suus* (3) se odnašajo:

1. na osebo ali stvar istega stavka (**direktni** refleksiv), in sicer:

a) na osebek. *Sapiēns omnia sua sēcum portat.*

Pripomnja. Če je direktni refleksiv odvisen od particípa, gerundija, glagolnika ali infinitiva, se sloveni z osebnim, oziroma svojilnim zaimkom tretje osebe, izvzemši na infinitivov subjekt nanašajoči se refleksiv, ki se prevaja z refleksivom. *Homo plācābilis iniūriās sibī* (njemu) *illātās īgnoscit. Senātuī populus ipse regendī suī* (vladati ga) *potestātem trādidit. Amīcus tuā suī* (na njega) *recordātiōne dēlectātur. Caesar cīvitātem līberam servīre sibi* (njemu) *coēgit. Homērum Colophōniī cīvem esse dīcunt suum* (njihov). — Toda: *Animus sentit sē suā* (od svoje), *nōn aliēna vī movērī.*

b) na dativ ali akuzativ (= psihologični subjekt, gl. § 180, prip.).

Spēs omnis cōnstitit Datamī in sē locīque nātūrā. Cui explōrātum est (*quis scit*) *sē ad vesperum vīctūrum esse? Iūstitiam propter sēsē* (zaradi nje same) *colimus.*

Pripomnja. *Suus* = (njegov) lasten se stavi brez ozira na odnos. *Hannibalem suī cīves ē cīvitāte ēiēcērunt. Iūstitia suum cuique* svoje = kar mu gre = njegovo lastnino) *tribuit.*

2. na subjekt glavnega (nadrednega) stavka v zavisnih stavkih, ki izrekajo v konjunktivu namero (željo, zahtevo),

misel ali vprašanje subjekta nadrednega stavka (**indirektni** refleksiv). Slovenščina ne pozna tega refleksiva. Iz indirektnega refleksiva nastane v neodvisnosti (direktnem govoru) osebni, oz. posesivni zaimek prve osebe. *Ubiī orābant, ut sibi* (njim!) *Caesar auxilium ferret* (nez.: *nōbīs ferās*). *Themistoclēs quiētem capere nōn poterat, quod* (češ da) *sē* (ga) *Miltiadis tropaea suscitārent* (... *nōn possum, quod mē ... suscitant*). *Ōrātor pervestīgat, quid suī* (njegovi) *cīvēs cōgitent* (*quid cōgitant meī cīvēs*?).

Pripomnja 1. Indirektni refleksiv stoji torej v finalnih stavkih, zavisnih vprašanjih, sploh v vseh stavkih notranje zavisnosti, gl. 299 (indirekt. govora).

Pripomnja 2. V istem stavku utegneta stati dva refleksiva, od katerih se odnaša eden na stavkov, drugi na infinitivov subjekt. *Ariovistus ait nēminem sēcum* (= *cum Ariovistō*) *sine suā perniciē* (nikdo z njim brez svoje pogube) *contendisse.* — V notranje zavisnih stavkih stoji lahko poleg indirektnega refleksiva tudi še direktni. *Rōmānī per legātōs ā Prūsiā rēge petīvērunt, nē inimīcissimum suum* (indir. r.) *sēcum* (dir. r.) *habēret sibique* (indir. r.) *trāderet*

Pripomnja 3. Kadar se je bati nejasnosti, se jemlje bolje mesto indir. refleksiva *ipse. Caesar Pompēium admonuit, nē ipsī dīffīderet.* — Potrebno je to, če se hoče izraziti nom. indir. refleksiva. *Ariovistus respondit: sī ipse populō Rōmānō nōn praescrīberet, nōn oportēre sē ab eō impedīrī*

Dostavek. Vzajemnost (recipročnost), t. j. dejanje, ki izhaja od več osebkov in prehaja od vsakega na vse druge, se izraža:

1. z *inter nōs, inter vōs, inter sē, inter ipsōs*, v slov. za vse osebe: med seboj; slov. refleksivni dat. in akuz. se ne latinita. *Cohortāmur inter nōs* opominjamo **se** med seboj. *Puerī inter sē obtrectant* **si** med seboj nasprotujejo. — Toda: *ferās inter sē nātūra conciliat* (različnost subjekta in objekta!)

2. s ponavljanjem subjekta v zavisnem sklonu. *Manus manum lavat. Cīvēs cīvibus prōdesse oportet. Alter alterum complēxī sumus* objela sva se. *Mīlitēs alius alium hortantur. Alterī alterōs accūsant* (ena stranka drugo).

Kazalni zaimki (gl. § 86). **265**

1. *hīc* kaže na to, kar je govorniku najbližje; često je enak posesivu I. os. *meus, noster*; *haec urbs* naše mesto, *hae manūs* moje roke; *haec locūtus sum* to = naslednje. — *Hīc* tukaj (pri meni). — Včasi je *hīc* z *meus* (*noster*) združen. *Noster hīc Māgnus cum virtūte fortūnam aequāvit.*

2. *iste* kaže na to, kar se odnaša na drugo osebo; često = *tuus, vester*; *ista urbs* vaše mesto, *iste tuus liber.* — *Istīc* tam (pri tebi).

3. *ille* je kazalni zaimek tretje osebe; *ille ēius liber* ona njegova knjiga, *tempora illa* oni (tedanji) časi. — *Illīc* tam (pri njem).

Pripomnja 1. *Ille* zaznamuje često kakor oni v slov. kaj slavnega ali zloglasnega, znanega; v tem pomenu stoji redno za substantivom. *Sōcratēs ille* oni znani (slavni) Sokrat; *Mēdēa illa; praeclārum illud Solōnis* oni krasni izrek Solonov.

Kakor *hīc, istīc, illīc* se rabijo tudi *hinc, istinc, illinc*; *hūc, istūc, illūc.*

Glede drugih je pomniti:

266 1. *is* pomeni (gl. § 88, prip.):

a) ta, oni. tak(šen), tisti pridevno in v zvezi s *quī* (korelativni *is*) ali *ut.*

Ad eās rēs cōnficiendās Orgetorīx dēligitur. Praestā tē eum, quī mihi ā tenerīs ūnguiculīs es cōgnitus. Nōn is sum, ut mea mē māximē dēlectent.

b) samostalno rabljen ta, on, zaznamujoč malo prej omenjeno stvar; *ēius, eōrum, eārum* se sloveni kot podreden atribut navadno s posesivnim zaimkom tretje osebe: njegov (njen), njihov, včasi tudi z osebnim njega (nje), njih.

Helvētiī ferē cotīdiānīs proeliīs cum Germānīs contendunt, cum aut suīs fīnibus eōs (jih) *prohibent aut ipsī in eōrum fīnibus* (v njihovem, njih ozemlju) *bellum gerunt.*

Pripomnja 1. Korelativni *is* se često izpušča, zlasti če je v sklonu oziralnega zaimka. *Māximum ōrnāmentum amīcitiae tollit, quī ex eā tollit verēcundiam.* — Enako se lahko izpusti v priredno zloženem in skrčenem stavku pronominalni objekt (kakor v slov.), če je z odnosnico v istem sklonu. *Ignāvia corpus hebetat, labor fīrmat (id). Virtūs conciliat amīcitiās et cōnservat (eāsque cōnservat).*

Pripomnja 2. *Et is, isque, atque is, et hīc quidem, sed is,* negativno *neque is, nec is* se sloveni: in to (ne), in sicer (ne), in pa (ne), če se pridevlje dodatno substantivu atribut ali pojasnilo. *Ūnam rem explicābō eamque māximam. Erant in Torquātō plūrimae lītterae nec eae vulgārēs.* Če se in to (ne) nanaša na infinitiv ali vsebino stavka, se stavi neutrum. *Negōtium māgnum est nāvigāre atque id mēnse Quīntīlī.*

2. *īdem* (ta)isti, ravnotisti; često pridevlje eni osebi ali stvari še drugo lastnost; prevaja se s tudi, obenem, (v nasprotju) vendar; za zavisne sklone se ima še pridejati osebni zaimek.

Cicerō fuit ōrātor īdemque philosophus. Multī, quī vulnera fortiter tulērunt, eīdem (vendar) *dolōrem morbī ferre nōn possunt. Senectūtem ut adipīscantur omnēs optant, eandem* (vendar je, vendar o njej) *accūsant adeptam, — Īdemque* (*et īdem*) in to, in sicer: *rēs obscūrae eaedemque nōn necessāriae.*

Pripomnja. Če se prideva različnim osebam ali stvarem ista ali slična lastnost, se latini tudi z *item* (*ipse, quoque*). *Darēus, cum suōs caedī vidēret, item morī voluit.*

3. *ipse* sam (in ne drug) naznanja nasprotje; sloveni se tudi: sam od sebe (na sebi), že, celo, ravno (prav). *Mē ipse cōnsōlor. Valvae sē ipsae aperuērunt. Senectūs ipsa* (sama na sebi) *morbus est. Ipsa* (že) *spēs inopiam sustentat. Trīgintā ipsī diēs* ravno 30 dni, *nunc ipsum* ravno (prav) zdaj), *tum ipsum.* — Kadar *ipse* določuje pronomen, se mu zapostavlja. *Nōsce tē ipsum; dē tē ipsō, nōs ipsōs, hōc ipsō diē = hodiē ipsum* (ravno danes). *Per mē* (*tē, sē, nōs, vōs*) *ipse* (*ipsī*) sam(i) zase, sam(i) po sebi. *Virtūs per sē ipsa placet. Per nōs ipsī bellum gerimus.*

Pripomnja. *Ipse* stoji pri posesivnem zaimku v gen., če nista lastnik in subjekt taista oseba, sicer pa v nom. *Nostrā ipsōrum operā vīcistis;* toda: *vestrā ipsī virtūte vīcistis.*

Oziralni zaimek *quī, quae, quod* stoji često v začetku 267
glavnih stavkov mesto demonstrativa *is* s prirednim veznikom: **relativna zveza**; *quī = et is, is vērō* (*autem, enim, igitur*); k takemu relativu smeta pristopiti le veznika *tamen* in *quidem.*

Rēs loquitur ipsa, iūdicēs; quae (in ta) *semper valet plūrimum. Nihil est amābilius virtūte; quam sequere, quaesō. Patria omnium nostrum māter est; prō quā quis dubitet mortem oppetere? Cimōn decem annōrum exsiliō multātus est. Cūius* (= *et ēius*) *factī celerius Athēniēnsēs quam ipsum paenituit.*

Tako zlasti: *quārē, quamobrem, quā dē cāusā, quō factō* (potem), *quō* (*quibus rēbus*) *factum est, ut* ... vsled tega (in tako).

Redko se nahaja relativna zveza v stranskih stavkih, najčešče jo imajo stavki s *cum* in kondicionalni stavki. *Quae cum ita sint* ker je to tako (pri teh okoliščinah, po tem takem). *Quae si facerēmus, rēctē a vōbīs vituperārēmur. Quod sī* če (torej, že, pa).

Pripomnja. Slično: *quālis = et tālis; ubi = et ibi, ibi autem; unde = et inde.*

268 Odnosnica se stavi često v relativni stavek in se zlaga z relativom, in sicer:

1. če stoji relativni stavek pred nadrednim (glavnim), kakor včasi v slovenščini. *Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat (= in hāc arte, quam). Ad quās artēs aptissimī erimus, in īīs ēlabōrābimus.*

2. če je odnosnica apozicija. *Ā Campānīs Cūmae, quam Graecī tum urbem tenēbant* (mesto: *urbs, quam Graeci tum tenēbant*), *capiuntur* Kume, mesto, ki...; ali: mesto Kume, ki so... *Fīrmī et cōnstantēs amīcī dēligendī sunt, cūius generis* (mesto: *genus, cūius*) *est māgna pēnūria. Aetna, quī mōns* gora Etna, ki.

Pripomnja. Tudi superlativ kot odnosnica ali atribut odnosnice se premešča v relativni stavek. *Themistoclēs dē servīs suīs, quem habuit fidēlissimum, ad rēgem mīsit* (najzvestejšega, ki ga je imel). *Volscī cīvitātem, quam habēbant optimam, perdidērunt.*

3. če se *prō* z ablativom opiše z relativnim stavkom. *Prō tuā prūdentiā omnia perspiciēs* pri (po) svoji razumnosti = *quae tua est prūdentia* (kakršna je tvoja raz.) ali *quā es prūdentiā* (kakor si razborit človek), *omnia perspiciēs. Quā mollitiā sum animī ac lēnitāte, nunquam illīus lacrimīs restitī.*

269 Če je od relativnega stavka zavisen stavek, ki vsebuje demonstrativ, odnašajoč se na relativ nadrednega (relativnega) stavka, stopi relativ (ev. izgubivši prepozicijo) v sklon demonstrativa, ki izpade (atrakcija ali asimilacija relativa). *Admīrāmur Alexandrum, cui sī* (*quī, sī eī*) *vīta longior contigisset, tōtum ōrbem terrārum subēgisset* (ki bi bil podjarmil, ko bi mu...). *Nihil est amābilius vīrtūte, quam sī* (*quae, sī eam*) *sequēris, tē beātum reddet. Assentior Platōnī, quem tū quantī* (*dē quō, quantī eum*) *facīās scio* (o katerem vem, kako ga...). *Orpheus, quem Aristotelēs nunquam fuisse docet* (= *dē quō A. docet eum n. f.*, ki ga ni nikdar bilo, kakor svedoči A., ki ga po svedočbi A. ni nikdar bilo). *Sōcratēs, quō sapientiōrem terrā tulit nēminem* (*dē quō s. t. t. n. quam eum = dē quō nēminem terra tulit eō sapientiōrem* največji modrijan, ki...) *Id bonum est, quō quī potītur beātus est* (*quō, quī, eō*... česar posestnik...). *Ea tulistī, quae nēmō est quīn effugere cupiat* (*dē quibus... quīn ea* čemur želi vsak uteči). *Raptim quibus quisque poterat ēlātīs* (= *īīs, quae quisque poterat, ē...*).

V prirednih relativnih stavkih se drugi relativ lahko nadomešča z *is*, ki pa v nom. in akuz. ni potreben. *Cavētō eum, quī absentēs rōdit amīcōs eīque* (= *et cui*) *omnēs bonī odiōsī sunt.*

Nedoločni zaimki. 270

1. *quis, quid, aliquis, quispiam, quisquam, ūllus* gl. § 93, 1—5.

2. *quīdam* (gl. § 93, 6) zaznamuje v zvezi z adjektivi visoko stopnjo lastnosti ter se sloveni: res(nično), zelo, čisto: *novum quoddam genus dīcendī. Mithridātēs mīrā quādam memoriā fuit.* V zvezi s *tamquam, quasi, velut* blaži uporabljene izraze ter se prevaja: tako rekoč, nekak. *Eloquentia est cōnstitūtae cīvitātis quasi alumna quaedam.*

3. *quisque* vsak (posebe) se naslanja na naglašene besede ter stoji zlasti:

a) za refleksivi *suī, sibi, sē* in *suus* (3). *Sibi quisque proximus est. Suae quisque fortūnae faber. Suum cuique.*

b) za relativi, vprašalnimi adverbi in zaimki, za *ūnus ut, ubi. Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat* vsak naj se uri... *Ut quisque mē vīderat, nārrābat. Māgnī interest, quōs quisque audiat cotīdiē domī. Unde et quando quisque vēnerit?*

c) za superlativi, pri moškem spolu le v sing., pri srednjem in pluralibus tantum tudi v plur. *Optimus quisque* vsak dobri, vsi (sami) dobri, najboljši. *Altissima quaeque flūmina* vse globoke (najgloblje) reke. *Tuae lītterae longissimae quaeque grātissimae sunt* (čim daljše... tem prijetnejše).

Pripomnja. Čim učenejši je kdo, tem skromnejši je = *quō quis est doctior, eō est modestior* = *ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus* ali *doctissimus quisque est modestissimus.* — *Optimum quidque rārissimum est* najboljše je vselej najredkejše (vse dobro je redko).

d) za vrstilnimi števniki. *Prīmus quisque* vsi prvi; *quīntō quōque annō* vsako peto leto; *prīmō quōque tempore* čim prej, tem bolje.

B. Glagol (verbum) v stavku.

Glagolni položaj.

I. Tvorni položaj, aktiv. 271

Aktiv zaznamuje često dejanje, ki je vrši subjekt po drugem (vzročni aktiv, *āctīvum causātīvum*). *Darēus pontem fēcit in*

Istrō flūmine (je dal napraviti). *Cimōn complūrēs pauperēs mortuōs suō sūmptū extulit.*

Nekateri glagoli imajo v aktivu poleg tranzitivnega tudi intranzitiven pomen (prim.: udariti, pihati, riniti, briti itd.), n. pr.:

abstinēre zadržati, vzdržati se
differre odlagati, razlikovati se
tenēre držati, trajati (*imber*)
remittere odpustiti, popuščati (*frīgus*).

Pripomnja. Pri drugih se navadni objekt često opusti: *appellō* (*nāvem*), *solvō* (*ancoram*), *moveō* (*castra*).

II. Trpni položaj, pasiv.

272 Latinski pasiv se sloveni (prim. § 112 [1]) najbolje z aktivom, n. pr.: *sēdulī discipulī ā magistrō laudantur* pridne učence učitelj hvali. Vendar tudi: Pridni učenci se hvalijo (so hvaljeni) od učitelja. Če je pasiv brez delujoče osebe ali stvari, se sloveni najčešče refleksivno: *tempora mūtantur;* zelo redko (le pri osebnih subjektih) z glagolom dati in refleksivnim inf.: *dētereor* dam se odvrniti, *exōror* dam se preprositi.

Pripomnja 1. O *fīō, pereō, vēneō* gl. § 118.

Pripomnja 2. Zastran pasivnega pomena participov pf. nekaterih depon. gl. § 115

Pripomnja 3. O *dēsitus sum* gl. § 135, 2 prip., o *coeptus sum* § 151, prip.

Pripomnja 4. Pri deponentnikih se pasiv ali opisuje (izvzemši seveda gerundiv) ali pa nadomešča s pasivom aktivnih glagolov enakega pomena: *ūtor — adhibeor, ūsus sum; admīror — admīrātiōnī sum, admīrātiōne afficior, admīrātiōnem habeō; fruor — percipior; aggredior — petor* itd.; slično: *ōdī — ōdiō sum, in odiō sum.*

273 Dostavek: Srednji položaj, *medium*, izražajo v slovenščini glagoli s povratnim zaimkom. Latinijo se povratni glagoli s pasivom, če dejanja ne povzročuje subjekt, nego kdo drug. *Dīligō mē* ljubim se (sam), *dīligitis vōs* ljubite se (sami); *dīligor* ljubim se (= ljubijo me drugi), *dīligiminī* ljubite se (= od drugih ste ljubljeni).

Pripomnja. Nekateri povratni glagoli se latinijo z aktivom, drugi z deponentniki: *gaudeō* veselim se, *rīdeō* smejem se, *timeō, metuō* bojim se, *pūgnō* borim se; *admīror* čudim se, *adversor* protivim se, *laetor* veselim se, *moror* mudim se, *glōrior* baham se, *misereor* usmilim se, *collābor* zgrudim se, *potior* polastim se itd.

O časih.

Dejanje ali stanje je glede **časa** sedanje, preteklo ali prihodnje, po svojem **trajanju** trajajoče ali dovršeno. 274

Trajajoče (nedovršeno) dejanje zaznamujejo oblike sedanjikovega debla: prezent, imperfekt, futur I. Dovršeno dejanje izražajo oblike perfektovega debla: perfekt, plusquamperfekt, futur II.

I. **Prezent** znači kakor v slovenščini: 275

1. dejanje ali stanje, ki se godi v hipu, ko govorimo, ali takšno, ki je vse čase v veljavi.

Scrībō epistulam. Quālis artifex pereō! Virtūs sōla hominēs beātōs reddit. Verba mōvent, exempla trahunt.

2. v živahnem pripovedovanju že preteklo dejanje ali stanje (pripovedni sedanjik, *praesēns historicum*).

Conōn Lacedaemoniōs apud Cnidum adortus māgnō proeliō fugat, multās nāvēs capit, complūrēs dēprimit. Hostēs posterō diē castra movent. Idem facit Caesar equitātumque omnem praemittit.

II. **Imperfekt** (trajnominuli čas) zaznamuje v preteklosti trajajoče ali ponavljajoče se dejanje; sloveni se s perfektom nedovršnikov. 276

Rabi se zlasti v izraz: 1. preteklih dejanj (običajev, navad), ki so se ponavljala; 2. stranskega dejanja, ki preteklo glavno spremlja; 3. trajnega stanja v preteklosti, posebno popisov in opisov krajev, značajev, bojev itd.

k 1. *Ut Rōmae cōnsulēs, sīc Carthāgine quotannīs bīnī rēgēs creābantur. Atticus mendācium neque dīcēbat neque patī poterat.* — Če so besedice kakor *diū, semper, saepe, plērumque* v stavku, se rabi tudi lahko perfekt. *Semper Cimōnem pedisequī cum nummīs secūtī sunt.*

k 2. *Cimōn celeriter ad prīncipātum pervēnit. Habēbat enim satis ēloquentiae. Haec scrībēbam, cum amīcus venit.*

k 3. *Pausaniās nōn mōrēs patriōs sōlum, sed etiam cultum mūtāvit. Apparātū rēgiō ūtēbātur, satellitēs subsequēbantur, epulābātur more Persārum, aditum petentibus nōn dabat, superbē respondēbat, crūdeliter imperābat, Spartam redīre nōlēbat.*

Pripomnja 1. Imperfekt izraža včasi začeto ali poskušeno dejanje (*imperfectum dē cōnātū*). *Cōnsul animōs mīlitum lēniēbat* (je skušal, hotel p.). — Tako se rabi tudi prezent (*praesēns dē cōnātū*). *Stultī dum vītant vitia, in contrāria currunt.*

Pripomnja 2. Kadar se posebno živahno pripoveduje, stoji mesto indikativa impf. v glavnih stavkih često inf. prez. (*īnfīnītīvus historicus*). *Interim cotīdiē Caesar Haeduōs frūmentum, quod essent pūblicē pollicitī, flāgitāre. Diem ex diē dūcere Haeduī; cōnferrī, comportārī, adesse dīcere.* — Zelo redek je tak inf. v odvisnih stavkih. *Iam diēs cōnsūmptus erat, cum tamen barbarī nihil remittere atque noctem prō sē ratī ācrius īnstāre.*

277 III. **Perfekt** zaznamuje:

1. v sedanjiku dovršeno dejanje ali stanje (*perfectum praesēns, logicum* ali *absolūtum*). Sloveni se s perfektom dovršnikov; kadar naj se poudarja nastalo stanje, se rabijo primerni sedanjiki. *Vēnī ad tē* prišel sem k tebi, pri tebi sem; *cōnstitī* postavil sem se, stojim; *cōnsēdī* usedel sem se, sedim; *mihi persuāsī* prepričal sem se, prepričan sem; naslednje štiri slovenimo navadno s sedanjikom: *meminī* spominjam se (pomnim), *nōvī* poznam, *ōdī* sovražim, *cōnsuēvī* (*assuēvī*) navado imam (navajen sem).

Fuimus Trōēs, fuit Īlion! Rēctē fēcistī prav si storil, prav je. — *Nāvis armāta est* ladja je opremljena. K takim pasivom se tvorijo potem časi z: *eram, fuī, fueram*, če je treba izraziti preteklo stanje. *Bis post Numae rēgnum Iānus clausus fuit.*

Pripomnja. O *habeō, teneō* s ptcp. pf. pas. gl. § 204, *i.*

2. dejanje ali stanje, ki se je v preteklosti godilo, izvršilo ali nastopilo, brez ozira na drugo dejanje ali stanje (*perfectum historicum*); slov. rabi prez. dovršnikov ali pf.

Vēnī, vīdī, vīcī. Rēgulus in senātum vēnit, mandāta exposuit. Miltiadēs Cherronēsum relīquit ac rursus Athēnās dēmigrāvit. Graecī Trōiam decem annōs obsessam tenuērunt. Duodēquadrāgintā annōs Dionȳsius Syrācūsīs rēgnāvit.

Pripomnja. Historijski perfekt se rabi tudi v izrekih in prislovicah, ki veljajo, v preteklosti izgovorjene, za vse čase (gnomski perfekt). *Libīdō ulcīscendī plērumque māgnās cīvitātēs pessumdedit* (uniči). *Avāritia pecūniae studium habet, quam nēmō sapiēns concupīvit.*

278 IV. 1. **Pluskvamperfekt** prezentovskih perfektov ima pomen imperfekta ter zaznamuje za preteklost dovršeno dejanje in iz njega izvirajoče stanje (*plpf. logicum*). *Vēneram ad tē* bil sem pri tebi; *nōveram* = *sciēbam, cōnstiteram* stal sem, *cōnsēderam* sedél sem, *memineram* spominjal sem se itd.

Apud Ubiōs levis armātūrae peditēs inter equitēs proeliārī cōnsuērant (= *solēbant*).

2. Navadno — zlasti v zavisnih stavkih — zaznamuje plpf. preddobnost, t. j. preteklo dejanje, ki se je pred drugim preteklim dovršilo *(plpf. historicum)*.

Pausaniās eōdem locō sepultus est, ubi vītam posuerat (je umrl, je bil umrl). *Mānlius Torquātus fīlium suum, quod is contrā imperium pūgnāverat, necārī iussit.*

Pripomnja. Historijski plpf. se sloveni redno z dovršniki pf. ali plpf.

V. **Futur I.** naznanja bodoče dejanje. Sloveni se z do- 279
vršniki v sedanjikovi ali nedovršniki v prihodnjikovi obliki.

Omnēs moriēmur. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus.

Pripomnja 1. Kakor v slovenščini izraža druga oseba futura včasi povelje ali prepoved. *Tū nōn cessābis et ea, quae habēs īnstitūta, perficiēs.*

Pripomnja 2. V pismih rabi pisec često tiste čase, v kojih bi naslovljenec (adresat) pripovedoval razodete mu dogodke ali namene, namreč: (im)perfekt za slov. prezent, plpf za pf., impf. opisne konjugacije za futur; včeraj = *prīdiē*, danes = *eō diē*, jutri = *postrīdiē; nunc* in *adhūc* ostaja. *Nihil habēbam, quod scrīberem* (nimam pisati); *neque enim novī quidquam audieram* (nisem slišal) *et ad tuās omnēs epistulās rescrīpseram prīdiē. Eō diē, quō haec scrībēbam, apud Pompōnium cēnātūrus eram* (bodem obedoval.) — Vendar vselej: *Si valēs, bene est, ego valeō; māximī tē semper et fēcī et faciō.*

VI. **Futur II.** *(futūrum exāctum)* znači dovršeno dejanje 280
v prihodnosti. Prevaja se s futurom. *Nōverō* vedel bodem; *cōnstiterō* stal bodem, *cōnsēderō* sedel bom, *scrīpserō* napisal bom.

Navadno stoji futur II. relativno, t. j. z ozirom na čas nadrednega stavka, izražajoč (stransko) prihodnje dejanje, ki bo že končano, ko se prične drugo (glavno). V nadrednem stavku je futur I. ali kak izraz futurnega pomena (imper., *volo, oportet* itd.).

Relativni futur II. se sloveni s prez. ali fut. dovršnikov *Ubi ad tē vēnerō, rem tibi expōnam. Difficile est amīcitiam manēre* (= *vix manēbit*), *si ā virtūte dēfēceris. Quī timēre dēsierint, ōdisse incipient. Quidquid acciderit, fortiter nōbīs ferendum est* (*ferāmus*). *Nōlī imperāre, antequam didiceris oboedīre.*

Pripomnja 1. Tudi v nadrednem stavku stoji fut. II., če je njegovo dejanje v istem hipu dovršeno kakor stransko. *Quī Antōnium oppresserit, is bellum perīculōsissimum cōnfēcerit.*

Pripomnja 2. Fut. II. zaznamuje včasi, da bo dejanje gotovo nastopilo. *Ego certē meum rei pūblicae atque imperātōrī officium praestiterō. Hīsce dē rēbus aliās vīderō* (*vīderimus*).

O naklonih.

Indikativ.

281 Kakor v slovenščini se rabi indikativ, kadar se — trdilno ali nikalno — določno in brezpogojno pripoveduje ali direktno nedvomno vprašuje.

Virtūs manet, dīvitiae pereunt. Nōn omnēs possumus omnia. Quis Rōmam condidit?

Vendar se sloveni navadno s pogojnikom indikativ:

1. pri izrazih možnosti in potrebnosti: *possum, dēbeō, necesse est, oportet, est* z gerundivom.

Indikativ prez. se sloveni s pogojnikom sedanjega, indikativ preteritov (plpf. je jako redek) s pogojnikom preteklega časa.

Quōs tuērī dēbēs (bi moral), *dēseris. Aliam viam tē ingredī oportet, necesse est* (moraš, imel bi, moral bi). *Animadvertendum est dīligentius, quae nātūra rērum sit. Necesse erat bellum aut nōn suscipī aut fortiter gerī = aut nōn suscipiendum fuit* (bi se ne bila smela začeti) *bellum aut fortiter gerendum.*

Enako se prevajajo često: *convenit, decet* spodobilo bi se; *aequum, pār, iūstum, fās est* bilo bi prav; *melius, ūtilius est* bolje bi bilo; *difficile est* (pre)težko bi bilo; *longum est* preobširno (predolgo) bi bilo itd.

Longum est omnia ēnumerāre. Certē optābilius fuit Milōnī dare iugulum P. Clōdiō. Optimum quidem fuerat (bilo bi najbolje bilo) *paucīs contentum esse.*

2. pri glagolih misliti, verjeti z nikalnico: *quis nēscit* kdo bi ne vedel; *nunquam putāvī* (*putāram*) nikdar bi ne bil mislil, verjel; *nōn arbitrābar.*

3. pri *paene, prope* (neklas.) (skoraj, kmalu, malo da ne), toda le indikativ pf.: *paene dīxī, paene oblītus sum* skoraj bi bil pozabil, malo da nisem pozabil.

Pōns sublicius iter paene hostibus dedit.

Dostavek. Dopustni (želelni) ali velelni naklon nam rabi za indikativ (v stranskih stavkih):

1. pri podvojenih ali s — *cumque* sestavljenih relativnih zaimkih in veznikih: *quisquis, quidquid, quotquot, utut, quamquam, quīcumque, ubi-* (*ut-, quotiēs-*) *cumque. Utut est, utcumque est, quōquō modō sē rēs habet* bodisi (naj si bode) kakorkoli.

Haec quāliacumque erant (naj si je bilo to kakršnokoli), *reticenda nōn fuērunt. Quidquid agis* (delaj, naj delaš karkoli, karkoli delaš), *prūdenter agās. Quidquid id est, timeō Danaōs et dōna ferentēs.*

2. pri *sīve — sīve* (*seu — seu*) bodisi da (naj si) — bodi si da (naj si, ali, ali da).

Sīve cāsū haec incidērunt sīve necessitāte, bonō animō estōte! Hominēs nōbilēs, seu rēctē seu perperam faciunt (naj delajo prav ali ne), *in utrōque excellunt.*

Pripomnja. Bodisi da (= bodisi ker) *sīve quod* (*quia*).

Konjunktiv.

Konjunktiv izraža namero (željo, zahtevo), tujo, nedoločno ali pogojno trditev (misel) ter dvomno vprašanje. **282**

Rabi se v samostalnih in zavisnih stavkih. Po pomenu dejanja ali stanja je konjunktiv:

I. **coniunctivus hortativus** v prvi osebi plur. prez., izražajoč poziv; nikalnica je: *nē;* in ne *nēve. Amēmus patriam* ljubimo domovino! *Nē difficilia optēmus! Nē timeāmus mortem nēve fugiāmus!*

Pripomnja. Con. hort. krepi često: *age. Age nunc cōnsīderēmus!*

V drugi in tretji osebi nadomešča kot coniunctivus iussivus imperativ, in sicer:

1. v 2. osebi sing. prez., kadar je zapoved ali prepoved mirna, subjekt nedoločen.

Quidquid agis, prūdenter agās et respice fīnem! (karkoli kdo...). *Nūllīus per assentātiōnem amīcitiam mereāris!*

2. v 2. osebi (sing. in plur.) pf., kadar se izraža prepoved, določenemu subjektu namenjena, strastno in ostro (con. prohibitivus).

Tū nē quaesieris, scīre nefās, quem tibi fīnem dī dederint. Dē mē nihil timueris! Crēde nēve dubitāveris, puer! Nē sīs admīrātus, amīce!

3. v 3. osebi (sing. in pl.) prez.

Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat. Audiātur et altera pars! Dōnīs impiī nē plācāre audeant deōs!

II. **coniunctivus optativus** (nikalnica *nē*), ki izraža: **283**

1. v prezentu v sedanjosti izpolnivo željo, v perfektu željo, ki se je lahko izpolnila v preteklosti;

2. v imperfektu v sedanjosti neizpolnivo željo, v pluskvamperfektu ono, ki se v preteklosti ni izpolnila.

Če izraža konj. izpolnivo željo, se rabi često: *utinam* (da, o da) ali *velim*, *nōlim* (brez ne!), *mālim*; pri neizpolnivi želji stoji vselej: *utinam (nē)*, *vellem*, *nōllem*, *māllem*.

Valeant cīvēs mēī, sint incolumēs, beātī! Utinam hīc annus laetus sit! Valētūdinem tuam velim cūrēs! Nōlim errārim o da bi se ne bil zmotil (mogoče, da se nisem). *Victōriam dī nōbīs dent, nōn hostibus (nōn* spada le k *hostibus*).

Utinam Cȳrus vīveret! Vellem adesset amīcus! Illud utinam nē vērē scrīpsissem! Nollem illud dīxissēs! Māllem tacuissēs o da bi bil rajši molčal (pa nisi)!

Pripomnja. Con. opt. stoji tudi pri zaklinjanju. *Nē sim salvus! Moriar, inteream, peream* naj umrem, poginem! *Ita vīvam* kakor resnično živim!

284 III. **coniunctivus potentialis** (nikalnica *nōn*), zaznamujoč možno stanje ali dejanje ali skromno, obzirno trditev; časi so:

1. za sedanjost **prezent** in **perfekt** brez razlike pomena. *Hīc quaerat* (bi vprašal, utegnil bi, mogel bi vprašati, lahko vpraša) *quispiam; dīxerit quis; quis dubitet* kdo bi dvojil; *nōn facile dīxerim* ne rekel bi lahko.

Forsitan quaerātis, quī iste error sit. Nūllam virtūtem Alexandrī quam celeritātem magis laudāverim.

2. za preteklost **imperfekt,** zlasti druga in tretja oseba sing. glagolov: *dīcere, crēdere, putāre, cernere, vidēre. Dīcerēs, crēderēs, putārēs* rekel, menil, mislil bi bil (kdo), mogel (utegnil) bi bil reči itd.

Cōnfectō proeliō tum vērō cernerēs, quanta audācia fuisset in exercitū Catilīnae. Haud facile discernerēs, utrum Hannibal iuvenis imperātōrī an exercituī cārior esset. Quis crēderet? Quī mīlitēs vidēret, victōs dīceret.

285 IV. **coniunctivus deliberativus** ali **dubitativus,** (nikalnica *nōn*), ki stoji v dvomnih vprašanjih; za sedanjost služi prezent, za preteklost imperfekt. V glavnih stavkih je ponajveč le 1. oseba *Quid faciam* kaj naj počnem, hočem početi? *Quid facerem* kaj naj bi bil počel (sem hotel početi)? *Quid hōc homine faciātis? Haec cum vidērem, quid facerem, iūdicēs? Contenderem contrā tribūnum plēbis prīvātus armīs?*

Pripomnja. Konj. v nevoljnih vprašanjih ima tudi *ut* pri sebi. *Tū ut unquam tē corrigās* ti da bi se kedaj popravil?

Dostavek. Con. irrealis gl. v § 312, 3 in p 4.

Imperativ.

Z imperativom se izraža zapoved, povelje, opomin ali prepoved; nikalnica: *nē*, *nēve*; stoji tudi: *nēmō*, *nūllus, neuter, nihil, nunquam* itd. 286

I. Imperativ prez. veleva določeni osebi, kar se ima takoj zgoditi ali vselej vršiti.

Ēgredere ex urbe, Catilīna, līberā rem pūblicam metū! Iūstitiam cole et pietātem! Sperne voluptātēs! Nōsce tē ipsum! Dīvide et imperā! — Slov. rabi dovršnike, v pravilih za življenje trajne glagole.

II. Imperativ fut. (II. imper.) veleva, kar se ima zgoditi v posredni prihodnosti in ima trajno veljati; rabi se zlasti v pogodbah, postavah, oporokah.

Īgnōscitō saepe alterī, nunquam tibi! Cum valētūdinī cōnsulueris, tum cōnsulitō nāvigātiōnī! Crās petitō; nunc abī! Cōnsulēs mīlitiae summum iūs habentō; illīs salūs reī pūblicae suprēma lēx estō! Servus meus Stichus līber estō! — Sloveni se ta imperativ ponajveč z nedovršniki.

Pripomnja 1. *Scīre* nima I. imperativa; torej: vedi(te) *scītō(te)*. — *Estō* (naj bo), ne *sit*; pa *ita sit*. — Le, samo pri imper.: *modo. Tacē modo!*

Pripomnja 2. Blaži se zapoved z: *velim* in konj.; *quaesō* (*quaesumus*), *sīs* (= *sī vīs* če ti je drago), *sōdēs* (= *sī audēs* izvoli) in imper.: *dīscās velim; omitte ista, quaesō; refer animum sīs ad vēritātem; dīc sōdēs.*

Pripomnja 3. Zapoved poostruje: *fac* z (*ut*) ali s samim konj, *age* pred imper. sing. in plur. *Fac* (*ut*) *dīcās* reci (vsaj)! *Age* (tudi okrepljeno *agedum*) *dīc, age comparāte!* Tudi *Agite dīscite!*

Prepoved se izraža: 287

1. z *nē* (*nēve*), *nēmō*, *nihil*, *nūllus* itd. in II. imper., toda le v pogodbah, postavah in predpisih. *Hominem mortuum in urbe nē sepelītō nēve ūritō! Nocturna sacrificia nē suntō!*

2. z *nē* itd. in konj. prez. (gl. § 282, 1, 3) in z *nē* in konj. pf. (gl. § 282, 2).

3. 2. oseba z *nōlī*, *nōlīte* in inf. (najmilejši izraz prepovedi). *Nōlī turbāre circulōs meōs! Nolīte oblīvīscī!*

4. 2. oseba sing. s *fac nē* ali *cavē* in konj. *Fac nē hōc dīcās* ne dej tega reči (ne reci tega)! *Cavē crēdās* (nikar) ne verjemi!

Nezavisni vprašalni stavki.

288 Vprašanja so:

I. **enostavna**, v katerih se vpraša po enem predmetu ali pojmu. Povedkov način je indikativ ali (potencialni, deliberativni, irealni) konjunktiv. Uvajajo se:

1. z vprašalnimi zaimki in prislovi: *quis, quid, quisnam, quidnam, uter, quālis, quantus, quot, ubi, unde, quō, quā, quandō, quōmodo, quī, cūr, quārē* itd.

Quis fēcit? Quandō scrībēs? Ubī cōnsīdāmus? Quid facerem?

Pripomnja. S posebnim poudarkom se stavi mesto vprašalnega pronomina ali adverba včasi stavek z naslednjim relativom. *Quis est, quī = quis? Quid est, quod = quid? Quid est causae (quae causa est), cūr (quārē) = cūr (quārē)? Quis est, quī crēdat* kdo bi verjel?

2. z vprašalnicama *-ne, num*:

-ne (li, ali) se zaobeša vselej najvažnejši na čelu vprašanja stoječi besedi, vendar pa nikoli prislovom in enozložnim predlogom. Odgovor je lahko trdilen ali nikalen. *Vīdistīne elephantum? — Elephantumne vīdistī? Omnisne pecūnia solūta est? — In nostrāne potestāte est? Nōnne post mortem poētae nōbilitārī volunt* (ali ne želijo . . .)?

Pripomnja. Pri *nōnne, nēmōne, nihilne, nunquamne, nūsquamne* stoji v anafori *ne* le pri prvem *nōn, nēmō* itd. *Nōnne hunc in vincula dūcī, nōn ad mortem rapī, nōn summō suppliciō mactārī imperābis?*

Num (mari, ali mari) pričakuje nikalen odgovor. *Num quis Thēbānōrum Epamīnōndae pār fuit ēloquentiā? Num negāre audēs?*

Včasi se vprašanja zaznamujejo s samim naglasom, zlasti če se obenem izraža začudenje ali nevolja. *Īnfēlīx est Fabricius, quod rūs suum fodit? Sī tē rogāverō, nōn respondēbis?*

289 II. **razstavna** (disjunktivna), če se vpraša po veljavnosti enega izmed dveh ali več navedenih členov, ki so med seboj nasprotni in z ali zvezani. Načini so lahko isti kakor v enostavnih vprašanjih. Vprašalnice so:

utrum — an	*Utrum vērum an falsum est?*	Je li resnica
-ne — an	*Vērumne an falsum est?*	ali
— an	*Vērum an falsum est?*	laž?

Utrum animus immortālis est an simul cum corpore interībit? Quidquid terra prōfert, ferārumne an hominum causā gignit? Rīdēs an plōrās?

Pripomnja. Kadar z ali zvezani člen predidočega nadaljuje ali dopolnjuje, se latini ali z *aut, vel. Voluptās meliōrem efficit aut laudābiliōrem virum?*

Seveda stoji tudi med drugim in tretjim, tretjim in četrtim (itd.) členom *an* kakor v slov. ali.

Utrum hōc tū parum meministī an ego nōn satis intellēxī an mūtāstī sententiam? Rōmamne veniam an hīc maneam an Arpīnum fugiam?

Ali ne se latini z *annōn. Isne est, quem quaerō, annōn?*

Pripomnja. Včasi stoji *an* le navidezno v enostavnem vprašanju, prvi člen vprašanja se mora namreč v mislih dostaviti. V takih slučajih se *an* sloveni:

1. z ali. *Nōn tē dictīs offendere voluī. An putās mē parvī facere benevolentiam tuam? = utrum hōc vērum esse putās an . . .*

2. z mar, kali. *Quid ad mē vēnistī? An speculandī causā? = utrum aliā mente an . . .*

3. z ne-li, mar ne. *Quidnam beneficiō prōvocātī facere dēbēmus? An imitārī agrōs fertilēs, quī multō plūs offerunt quam accēpērunt?*

Da (trdilni odgovor) se latini: **290**

1. s ponavljanjem naglašene besede vprašanja; včasi se še pridene: *vērō, sānē. Vīdistīne eum? Vīdī. — Mēne vīdistī? Tē sānē.*

2. z *ita, ita est, ita vērō est, etiam, vērō, sānē* (*quidem*). *Haecine domus tua est? Ita. — Nōnne hūius librī lēctiō tē dēlectāvit? Mē vērō dēlectāvit.*

Ne (nikalni odgovor) se izraža:

1. z *nōn* in naglašeno besedo vprašanja. *Estne frāter intus? Nōn est. — Sōlusne vēnistī? Nōn sōlus.*

2. z *nōn ita, minimē, nōn vērō, minimē vērō* (nikakor ne). *An tū haec nōn crēdis? Minimē vērō.*

Nasprotno, celo slove: *immō, immō vērō. Num ille tibi familiāris est? Immō* (*vērō*) *aliēnissimus.*

Zloženi stavek. (Gl. § 179.)

Podredje.

I. O časih v indikativnih zavisnikih.

V zavisnikih se rabijo časi: **291**

1. absolutno (redko), če zaznamujejo le čas in trajanje kakega dejanja; čas je tisti, ki bi stal, ko bi bil stavek nezavisen;

2. relativno, če zaznamujejo čas enega dejanja (stanja) z **ozirom** na drugo, s katerim je prvo isto-, pred- ali zadobno.

292 I. Istodobnost izraža isti čas v vseh stavkih. *Cum tacēs, cōnsentīs. Cum tacēbis, cōnsentiēs. Cum tacuistī, cōnsēnsistī; cum tacēbās, cōnsentiēbās.*

Pripomnja. Imperfekt in perfekt se tudi lahko menjavata. *Cum Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Themistoclēs quod sē nōn satis tūtum Argīs vidēbat, Corcȳram dēmigrāvit.*

II. Preddobno dejanje zavisnega stavka izražajo časi dovršenega dejanja: perfekt, plusquamperfekt, futur II., in sicer:

1. perfekt, če je v glavnem stavku prezent;

2. plusquamperfekt, če je v glavnem stavku imperfekt ali perfekt;

3. futur II., če je v glavnem stavku futur I.

Prōpōnō tibi, quidquid cōgnōvī. Verrēs cum rosam vīderat, tum vēr incipere arbitrābātur. Legiōnēs sex, quae prīmae vēnerant, castra mūnīre coepērunt. Imperium summum Rōmae habēbit, quī prīmus osculum mātrī tulerit.

Pripomnja. Če se zaznamuje dejanje samo zase, stoje seveda absolutni časi, prez. ali pf. *Sī ignis est animus, exstinguētur. Quot passerēs draco dēvorāvit, tot annōs Trōiam obsidēbimus.*

III. Zadobnost izraža fut. I. *Opus facis, quod nōn perficiēs.*

II. O časih v konjunktivnih zavisnikih.

293 V konjunktivnih zavisnikih se ravna verbum finitum glede časa po času glavnega (nadrednega) stavka **(sosledica časov, *cōnsecūtiō temporum*)**.

294 Za sosledico časov veljajo ta-le pravila:

1. če je v glavnem (nadrednem) stavku glavni čas, stoji v zavisnem konjunktivnem stavku:

a) prezent za istodobnost,

b) perfekt za preddobnost,

c) prezent aktivne opisne konjugacije za zadobnost zavisnega stavka;

2. če je v glavnem (nadrednem) stavku stranski čas, stoji v konjunktivnem zavisniku:

a) imperfekt za istodobnost,

b) plusquamperfekt za preddobnost,
c) imperfekt aktivne opisne konjugacije za zadobnost zavisnega stavka.

Dostavek. Za glavne čase veljajo tukaj: prezent, prezentovski perfekt (gl. § 277, 1), potentialis (gl. § 284, 1) in hortativus perfekta (gl. § 282, 2), futur I. in II.; za stranske (historijske) čase ali preterite: imperfekt, (historijski) perfekt, pluskvamperfekt, inf. hist.

1. *audiō, nōvī*	*quid*	*loquāris*	govoriš
audiam		*locūtus sīs*	si govoril
(sī) audierō		*locūtūrus sīs*	bodeš govoril
2. *audiēbam*	*quid*	*loquerēris*	si govoril
audīvī		*locūtus essēs*	si bil govoril
audieram		*locūtūrus essēs*	bodeš govoril

Quid est, Catilīna, quod tē iam in hāc urbe dēlectāre possit, in quā nēmō est, quī tē nōn metuat. Membrīs ūtimur, priusquam didicimus (= scīmus), cūius ea ūtilitātis causā habeāmus. Nē dubitāveris, quīn hōc vērum sit! Quis dubitāverit, quīn in virtūte dīvitiae sint? Nēmō erit, quī cēnseat ā virtūte esse recēdendum. — Nōn dēbet dubitārī, quīn fuerint ante Homērum poētae. Oblītus es (= nescīs), quid initiō dīxerim. Mox cōgnōverō, quantum in mē tuum odium fuerit. — Incertum est, quam longa nostrum cūiusque vīta futūra sit.

Canēs alēbantur in Capitōliō, ut sīgnificārent, sī fūrēs vēnissent. Amīcī lītterae nōn sōlum, quid fieret, sed etiam quid futūrum esset, indicābant. Mīrātus erās, quod tibi hunc hominem commendāssem. Quae vīta fuisset Priamō, sī ab adulēscentiā scīvisset, quōs ēventūs senectūtis esset habitūrus. Memmius populum hortārī, monēre, nē lībertātem suam dēsererent.

Pripomnja 1. Pri hist. prez. se zavisni glagol ravna po obliki (glavni čas) ali po pomenu (stranski čas). *Caesar Volusēnō imperat, ut cīvitātēs, quās possit, adeat, hortēturque, ut populī Rōmānī fidem sequantur. Athēniēnsēs decem praetōrēs creant, quī exercituī praeessent.* — Redno je smatrati hist. prez za stranski čas, če stoji zavisni glagol pred njim, vselej pri *cum inversum* (gl. § 319, 3). *Agēsilāus Pausaniae, quid comperisset, aperit. Volusēnus revertitur quaeque in regiōnibus perspēxisset, renūntiat.*

Pripomnja 2. Irealni, dubitativni in potencialni konj. impf, optativni konj impf. in plpf. ostane vselej neizpremenjen. *Vereor, nē turpiter facerem (fēcissem), sī improbum dēfenderem (dēfendissem). Quaerō ex tē, quid facerem* (kaj naj bi bil storil), *quis crēderet* (kdo bi bil verjel)

Pripomnja 3. V vrinjenih (vgozdenih) in uvodnih stavkih, ki niso zavisni od glavnega stavka nego od izpuščenega glagola: *dīcō, scītō(te)* itd. stoji vselej prez. *Hīs ego diēbus, nē forte tibi videar līber fuisse, dtrūpī mē paene in iūdicīs amīcōrum. Nē diūtius tē teneam, nūllus cōnsilī exitum invēnimus.*

295 Zadobnost izraža konjunktiv prez. ali (za historijskimi časi) impf. pri glagolih, ki nimajo supina (part. f. a.), in kot namestnik konj. fut. pas.; futurni pomen naznanjajo pridejane besedice: *iam, mox, brevī, posteā, statim* i. dr.

Nōn dubitō, quīn tē brevī hūius factī pudeat.
Nōn dubitābam, quīn tē brevī hūius factī pudēret.
Nōn dubitō, quīn haec rēs mox cōnficiātur.
Nōn dubitābam, quīn haec rēs mox cōnficerētur.

296 Ako zavisi konjunktivni stavek od nedoločnega (infinitnega) glagola (inf., part., gerundija, sup.) ali adjektiva, se ravna čas po nadrednem (finitnem) glagolu; le če sta part. in inf. perf. v zvezi z glavnim časom, je merodajna za čas zavisnika njiju oblika in pomen.

Erat inīquum postulāre, ut Caesar exercitum dīmitteret. Aristīdēs cum animadvertisset quendam scrībentem, ut patriā pellerētur, quaesīsse ab eō dīcitur, quārē id faceret. Athēniēnsēs mīsērunt Delphōs cōnsultum, quid facerent. Incessit libīdō scīscitandī, ad quem rēgnum Rōmānum ventūrum esset. Cōnstitit rēx incertus, quantus esset numerus hostium. — Toda: *cōnstitī* (stojim) *incertus, quid faciam.*

297 Zavisni stavki druge stopnje se ravnajo po času nadrednega konjunktivnega zavisnika.

Nēsciō, quidnam causae sit, cūr nūllās ad mē lītterās dēs, dederis, datūrus sīs. Nēsciō, quidnam causae fuerit, cūr . . . darēs, dedissēs, datūrus essēs. Nesciēbam, quidnam causae esset (fuisset), cūr . . . darēs, dedissēs, datūrus essēs.

V konjunktivnem zavisniku **druge** stopnje, čigar konjunktivni nadrednik je futurnega pomena, stoji mesto konjunktiva futura I. (= za istodobnost) po glavnih časih konj. prezenta, po stranskih časih konj. imperfekta; mesto konj. futura II. (= za preddobnost) po glavnih časih konj. perfekta, po stranskih konj. pluskvamperfekta.

Nōn dubitārī dēbet, quīn, quae possīmus, factūrī sīmus.
Nōn dubitārī dēbēbat, quīn, quae possēmus, factūrī essēmus.

Nōn dubitārī dēbet, quīn, quī sint in proeliō interfectī, eōs sīmus laudātūrī.
Nōn dubitārī dēbēbat, quīn, quī essent in proeliō interfectī, eōs essēmus laudātūrī.

Nezavisno: *quae poterimus, faciēmus; quī in proeliō interfectī erunt, eōs laudābimus.*

Pripomnja. Vselej futurnega pomena so tudi namerni stavki. *Servum mīsī, ut nūntiāret, cum advēnisset. Timeō, ut nostrī aggrediantur hostes, sī possint.* Nezavisno: *nūntiā, cum advēneris; utinam aggrediantur, sī poterunt.*

Isto velja tudi, če stoji nadredni glagol v inf.

Pollicētur Caesar, sī obsidēs dent Helvētiī, sēsē cum iīs pacem factūrum esse.
Pollicitus est Caesar, sī obsidēs darent Helvētiī, sēsē cum iīs pācem factūrum esse.
Pollicētur Caesar, sī obsidēs dederint Helvētiī, sēsē cum iīs pācem factūrum esse.
Pollicitus est Caesar, sī obsidēs dedissent Helvētiī, sēsē cum iīs pācem factūrum esse.

Nezavisno:

Sī obsidēs dabunt Helvētiī, Caesar cum iīs pācem faciet.
Sī obsidēs dederint Helvētiī, Caesar cum iīs pācem faciet.

Absolutno (gl. § 291, 1) se rabijo časi v zavisnikih, ki 298
imajo pomen glavnih stavkov, toda le za stranskimi časi nadrednega stavka, in sicer:

1. Često v (negativnih) posledičnih stavkih [izvzemši subjektivne (gl. § 306, 3)] z *ut nōn* (*vix*), *quī nōn, quīn.*

Ita vīxī, ut nōn frūstrā mē nātum esse exīstimem (nezav. *nōn exīstimō*). *Perfidiā tuā perfēcistī, ut nēmō tibi in posterum sit habitūrus fidem (propter perfidiam nēmō tibi in posterum habēbit fidem). Alexander cum nūllō unquam hoste congressus est, quem nōn vīcerit (omnēs hostēs vīcit). Nēmō Olympiam vēnit, quīn sīgnum Iovis vīderit.* — Toda le: *Factum est, ut Epamīnōndās nihil praeter glōriam caperet. Accidit cāsū, ut lēgātī Prūsiae Rōmae apud L. Quīnctium cēnārent.*

2. Včasi v zavisnih vprašanjih.

Quam mātrem Eurīpidēs aut quem patrem Dēmosthenēs habuerit, ipsōrum quoque saeculō īgnōtum fuit (quam mātrem habuit)? Hīc, quantum in bellō fortūna possit, cōgnōscī potuit.

Pripomnja. Redko se rabijo časi absolutno tudi v vzročnih in dopustnih stavkih. *Cūius (Miltiadis) ratiō etsī nōn valuit, tamen māgnopere erat laudanda, cum amīcior omnium lībertātī quam suae fuerit dōminātiōnī. Cum ab hōrā VII ad vesperum pūgnātum sit, āversum hostem vidēre nēmō potuit.*

O naklonih v zavisnih stavkih.

299 Podredje je nastalo iz priredja. Priredje: *Nē quid rēs pūblica dētrīmentī capiat! Videant cōnsulēs!* — Podredje: *Videant cōnsulēs, nē quid rēs pūblicā dētrīmentī capiat!*

Nakloni so torej v zavisnih stavkih vobče istega pomena kakor v glavnih (gl. §§ 281 — 286). Pomniti je le, da imperativa v zavisniku ni in da služi konjunktiv tudi za izraz zavisnosti. Priredje: *Quid facis? Rogo tē.* — Podredje: *Rogo tē, quid faciās. — Laudātur. Dīgnus est. Dīgnus est, quī laudētur.*

Zavisnost znači konjunktiv v posledičnih stavkih, zavisnih vprašanjih in vseh drugih notranje zavisnih stavkih, t. j. v takih zavisnikih, ki izrekajo misel ali namero (zahtevo, željo) subjekta glavnega stavka (konjunktiv notranje zavisnosti). V vseh notranje zavisnih stavkih stoji indirektni refleksiv (gl. § 264, 2): *suī, sibi, sē* in *suus* (3).

Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod cum iīs pācem fēcērunt (sodba pisateljeva, objektivni vzrok, vnanja zavisnost). *Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod sēcum (cum ipsīs;* gl. § 264, 2, prip. 3) *pācem fēcissent* (misel Kartažanov, subjektivni vzrok).

Caesar ab Helvētiīs pācem petentibus obsidēs, quī ad eōs perfūgerant (dejstvo, poročilo avtorjevo), *popōscit; . . . quī ad eōs perfūgissent* (subjektivno Cezarjevo mnenje).

Gallī Caesarī grātiās ēgērunt, quod sē māgnō perīculō līberāsset. Aristīdēs nōnne ob eam causam expulsus est patriā, quod praeter modum iūstus esset (mnenje onih, ki so ga izgnali)? *Damoclēs exōrāvit tyrannum, ut abīre sibi licēret, quod iam beātus nōllet esse. Sōcratēs dīcere solēbat omnēs in eō, quod scīrent, satis esse ēloquentēs.*

Pripomnja 1. Relativni stavki prve in druge stopnje in vsi drugi stranski stavki druge stopnje imajo često konj., če so zavisni od konjunktivnega stavka, najsi tudi izrekajo resničen dogodek ali dejstvo (*assimilātiō modī*, izenačenje načina).

Quis eum dīligat, quem metuat? Sī sōlōs eōs dīcerēs miserōs, quibus moriendum esset, nēminem tū quidem eōrum, quī vīverent, exciperēs: moriendum enim est omnibus.

Isto velja o stavkih, ki so zavisni od infinitiva. *Est bonī cōnsulis, cum patriam labefactārī videat, ferre opem patriae.*

Pripomnja 2. Včasi zavisi subjekt stranskega stavka od glagola predidočega glavnega kot objekt (*anticipātiō* ali *prolēpsis*). *Aristōnem nōn prius amīcī quam inimīcī Hannibalis, quā dē causā vēnisset, cōgnōvērunt* (= *nōn ... Hannibalis, quā dē causā Aristōn vēnisset, cōgnōvērunt*). Slično: *Angustiās itineris et māgnitudinem silvārum aut rem frūmentāriam, ut satis commodē supportārī posset, timēre sē dīcēbant.*

Zavisni vprašalni stavki.

Zavisna vprašanja se uvajajo kakor nezavisna (gl. §§ 288, 289). **300**

Pomniti je le:

1. *num*, *-ne* (li, ali) se rabita brez razlike; toda le: *nōnne* (ne: *num nōn*).

2. ali ne (v razstavnih vprašanjih) slove brez drugega člena vselej *necne*; pred drugim členom pa le tedaj *an nōn*, kadar tvori *nōn* z drugim členom eden pojem, sicer tudi *necne*.

3. v zavisnih vprašanjih stoji vselej konjunktiv notranje zavisnosti. Deliberativnega konj. impf. se sosledica časov ne tiče (gl. § 294, prip. 2). — O indir. refleksivu gl. § 264, 2.

Omnis diēs, omnis hōra, quid sīmus, ostendit. Dīc mihi, ubi fueris, quid ēgeris, quid cōnsilī cēperis. Dubitō, num idem tibi suādēre, quod mihi, dēbeam. Hannibal imperāvit puerō, ut sibi nūntiāret, num undique obsidērētur. Nesciō, quid facerem (kaj naj bi bil storil). *Dē sē ter sortibus cōnsultum dīcēbat, utrum īgnī statim necārētur an in aliud tempus servārētur. Quaeritur, virtūs suamne propter dignitātem an propter aliquōs frūctūs expetātur. Fīat necne* (*fīat*), *quaeritur.* Toda: *Requīram, dīxerit Clōdiae an nōn dīxerit* (*nōn dīcere* = zamolčati).

Dostavek: V zavisnih disjunktivnih vprašanjih se najde tudi oblika: *verum falsumne sit*, ki se rabi kakor *vērum an falsum sit* le v kratkih vprašanjih. *Datamēs experīrī voluit, verum falsumne esset sibi relātum.*

Pripomnja 1. Kakor v direktnih se združi tudi v indirektnih vprašanjih lahko več pronominalnih vprašanj v eno. *Uter utrī īnsidiās fēcit* (kateri in kateremu). *Cōnsīderā, quis quem fraudāsse dīcātur* (kateri in katerega).

Pripomnja 2. Za izrazi dvojbe in negotovosti *dubitō, dubium est, haud scio, nesciō, incertum est* se sloveni *an* (v enostavnih vprašanjih) z: ali ne, če ne.

Dubitō, an hōc vērum sit dvojim, ali ni to res = *nesciō an hōc vērum sit* = morda (menda) je to res.

Nesciō an nōn (*nēmō, nūllus, nunquam*) = morda ne, menda nihče itd. *Hōc dūūdicārī nesciō an nunquam possit* (morebiti se to nikdar ne da razsoditi). *Ēloquentiā quidem C. Gracchus, sī diūtius vīxisset, nesciō an habuisset parem nēminem* (nemara nikogar).

Pripomnja 3. *Nesciō quīs* (*quid, quōmodo, ubi* itd.) *in nesciō* (*haud scio*) *an* stojita često brez odvisnega glagola. *Nesciō quid mihi animus praesāgit malī. Nesciō quis ex mē quaesīvit* (= *ex mē quaesīvit, nesciō quis quaesierit*). *Bonī nesciō quō modō tardiōrēs sunt.* — *Nesciō quis* se lahko sloveni v tem slučaju: nekdo = *aliquis; nesciō quid:* nekaj = *aliquid; nesciō unde*: od nekod; *nesciō quō modō* (*pāctō*) nekako. — *Contigit tibi, quod haud scio an nēminī* (kar morda nikomur = *contigit tibi, quod haud scio, an contigerit nēminī*).

Pripomnja 4. ***Fōrsitan*** (iz *fors sit, an*) morda, se veže vselej s poten. konj. prez. ali pf. *Fōrsitan quaerātis; fōrsitan quispiam dīxerit.* — Kot adverb stoji seveda lahko tudi pri konj. stranskih časov in pri indikativu. — ***Fortāsse*** (*fortāssis*) velja vselej za adverb in stoji poleg indikativa in konj. *Fortāsse dīcēs. Fortāsse māter lūgēre sē simulāsset.*

Namerni (finalni) stavki.

301 Namerni stavki, izražajoči namero, zahtevo ali željo, se uvajajo z ***ut*** da, ***nē*** (***ut nē***) da ne, nadaljujejo se z ***nēve*** (***neu***) in da ne ter stoje **le** v konj. **prez.** ali **impf.**, ker veljajo vselej za istodobne. Namerni stavek postane vsak, ki ima neodvisen coni. hortativus (iussivus), optativus ali imperativ.

Pomni:

da nikdo — *nē quis*	da nikdar — *nē unquam*
da nič — *nē quid*	da nikamor *nē quō*
da nikjer — *nē ūsquam*	da niti — niti — *nē aut* — *aut* itd.

Latinec druži nikalnico z veznikom, v slovenščini je združena z zaimkom (adverbom); seveda se mora še tudi pred glagolom ponavljati, česar latinec ne pozna. *Cavē, nē quid stultē, nē quid temere dīcas aut faciās* (da nič . . **ne** govoriš . .).

Pripomnja. Če nikalnica ne velja stavku, ampak eni besedi, stoji *ut nōn. Cōnfer tē ad Mānlium, Catilīna, ut ā mē nōn ēiectus ad aliēnōs, sed invītātus ad tuōs esse videāris.* — Enako, če tvori *nōn* z glagolom en pojem: *ut nōn dīcam* = *ut omittam* da ne omenim.

Namerni stavki so:

302 I. **Pravi namerni stavki** ali **adverbialni namerniki,** ki izražajo namero in slede navadno za izraženimi ali v mislih dostavnimi izrazi: *ideō, idcircō, propterea, eō cōnsiliō, eā mente, eā condiciōne.*

Lēgibus idcircō omnēs servīmus, ut līberī esse possīmus. Esse oportet, ut vīvās, nōn vīvere, ut edās. Excitanda est dīligentia, ut nē quid neglegenter agāmus.

Mesto *ut eō* (da tem) pred komparativom se rabi redno *quō* (prim. § 320, III, 2); če ni komparativa, se sloveni *quō* = *ut eō:* da s tem.

Lēgem brevem esse oportet, quō facilius ab imperītīs teneātur. Caesar ante proelium removērī iusserat equōs, quō spēs fugiendī tollerētur.

II. **Zahtevni (želelni) stavki** ali **objektivni namerniki;** 303
ti so zavisni od glagolov:

1. ***pōstulandī,*** ki izražajo zahtevo, prošnjo, nasvet, željo, zapoved, ukrep, kakor: *pōstulō, flāgitō, volo* zahtevam; *(ad)hortor, cohortor, moneō, admoneō* opominjam; *cōgō, impellō, incitō, permoveō, addūcō* priganjam (silim); *ōrō, rogo, peto, obsecrō* prosim; *suādeō, persuādeō, auctor sum* svetujem; *optō, cupiō* želim; *mandō, ēdīcō, imperō, praecipiō* zapovedujem, *interdīcō* prepovedujem; *statuō, cōnstituō, dēcernō* ukrenem (sklenem);

2. ***cūrandī:*** *cūrō, cōnsulō, prōspiciō, (prō)videō* brigam se (skrbim); *labōrō, operam dō, contendō* trudim se; *id ago, id spectō* na to delam (težim): *videō* gledam = pazim, skrbim;

3. ***efficiendī:*** *faciō, efficiō, perficiō* storim (učinim); *impetrō, adipīscor, assequor, consequor* dosežem.

*Lēgātī pōstulant, ut Ariovistus locum colloquiō dēligeret. Volo, ut mihi respondeās. Caesar mīlitēs cohortātus est, ut suae prīstinae virtūtis memoriam retinērent nēve perturbārentur animō. Nātūra impellit nōs, ut iūcunda appetāmus. Ubiī petunt atque ōrant, ut Caesar **sibi** parcat. Phaēthōn optāvit, ut in currum patris tollerētur. — Cūrā, ut valeās. Omne animal id agit, ut sē cōnservet. Themistoclēs operam dedit, ut tempus dūceret. Dēcrēvit senātus, ut cōnsul vidēret, nē quid rēs pūblica dētrīmentī caperet. — Perfice, ut nē minus rēs pūblica tibi, quam tū reī pūblicae dēbeās. Impetrābis ā Caesare, ut tibi abesse liceat et esse otiōsō.*

Dostavek. Tudi *concēdō* in *permittō* dopuščam imata *ut. Caesar Haeduīs concessit, ut Boiōs in fīnibus suīs collocārent.* — Vendar imata pri sebi tudi lahko inf., če sta v zvezi z osebnim objektom. *Concēdō tibi abīre. — Sino in patior* gl. v § 328, 4.

Pripomnja 1. *Cūrō* z gerundiv. gl. § 204, *j*; *faciō* s ptcp. prez. gl. § 204, *h*.

Pripomnja 2. Seveda nastopa tudi za glagoli dicendi *ut* (*nē*), če se rabijo v pomenu zapovedati (velevati), želeti. *Frāter mihi scrīpsit, ut domum redīrem. Athēniēnsibus Pȳthia respondit, ut moenibus līgneīs sē dēfenderent* (nez.: *moenibus l. vōs dēfendite*). *Cēnseō* (*statuō, cōnstituō, dēcernō*), *ut urbs dēleātur* (nez.: *urbs dēleātur*); ali: *cēnseō* itd. *urbem dēlendam esse* (nez.: *urbs dēlenda est*).

Pripomnja 3. Često stoji v zavisnih velelnih stavkih konjunktiv brez veznika *ut*. *Caesar scrībit Labiēnō, cum legiōne veniat. Caesar ad Sugambrōs nūntiōs mīsit, quī pōstulārent, eōs, quī sibi bellum intulissent, sibi dēderent. Orō tē, virum praebeās. Moneō tē, dēsinās furere.*

Pripomnja 4. Navadno se vežejo brez veznika s konj. *fac, sine, cavē* (gl. § 287, 4), *oportet, necesse est, volo, mālō*, vselej *nōlō*. *Fac, mē amēs! Cavē, hōc faciās! Sine, tē exōrem! Tū hōc scrībās oportet. Nōlō, mihi īrāscāre.*

304 Za glagoli ***impediendī*** (ovire) in ***recūsandī*** (ustavljanja) sledi le ***nē,*** ker vsebuje zavisni stavek zahtevo ali željo, da se kaj ne zgodi. Taki glagoli so: *impediō, dēterreō* oviram; *obstō, obsistō, resistō* protivim se, *recūsō* ustavljam (branim) se; tudi za *caveō* varujem se. V slovenščini se rabi stavek z da ne ali češče inf.

Multitūdinem dēterrent, nē frūmentum cōnferant. Rēgulus, nē sententiam dīceret, recūsāvit. Plūra nē scrībam, dolōre impedior. Cavendum est, nē extrā modum prōdeās.

Za glagoli ***impediendī*** in ***nōn recūsō*** stoji tudi ***quōminus*** (= *ut eō minus*, milejši izraz kakor *nē*); sloveni se kakor *nē*. *Aetās nōn impedit, quōminus lītterārum studia teneāmus ūsque ad ultimum tempus senectūtis. Quid* (= *nihil*) *obstat, quōminus deus sit beātus? — Epamīnōndās nōn recūsāvit, quōminus lēgis poenam subīret.*

O *nōn recūsō, quīn* gl. § 308.

Pripomnja 1. Za *prohibeō* (oviram) stoji navadno, zlasti v pomenu prepovedati acc. c. inf., za *prohibeor* in *nōn recūsō* pri enakem subjektu včasi inf. *Pudōre prohibeor rem exquīrere. Caesar īgnēs in castrīs fierī prohibuit. Morī nōn recūsō.*

Pripomnja 2. Za *stat, fit per mē* zgodi se po meni = kriv sem, da ne sledi tudi *quōminus* ali *nē*. *Per Afrānium stetit, quōminus proeliō dīmicārētur.*

305 Za glagoli ***timendī*** (bojazni) stoji ***nē*** = da ne (s kondicionalom sed. časa), da (s prez. ali fut.), če se izraža želja, da se kaj ne zgodi; ***ut*** (***nē nōn***) = da ne (s futurom), ako želimo, da se kaj zgodi. Tudi ti stavki so vselej istodobni.

Timeō (*in timōre sum*), *nē amīcus scrībat* bojim se, da prijatelj ne bi pisal, da piše (bo pisal); nez.: *nē amīcus scrībat!*

= naj ne piše! *Timeō, ut (nē nōn) amīcus scrībat* bojim se, da prijatelj ne bo pisal; nez.: *utinam amīcus scrībat!*

Metuō, nē frūstrā labōrem suscipiās. Labiēnus veritus est, nē hostium impetum sustinēre nōn posset.

Tudi izrazi *metus, timor, perīculum est* itd. imajo isti sklad.

Timor Rōmae grandis fuit, nē iterum Gallī Rōmam redīrent. Num est perīculum, nē quis putet in māgnā arte et glōriōsā turpe esse docēre aliōs? Extimēscēbam, ne frūstrā labōrem susciperētis.

Pripomnja 1. *Vereor* (redko *timeō*) = ne upam si stoji z inf. *Vereor tē laudāre praesentem. Vōs Allobrogum testimōnia nōn crēdere timētis.*

Pripomnja 2. *Nēdum* s konj.: kam li da, nikar da, ne (pa) da. *Optimīs temporibus clārissimī virī vim tribūniciam sustinēre nōn potuērunt: nēdum hīs temporibus sine iūdiciōrum remediīs salvī esse possīmus.*

Dostavek. V zvezi z optativnim konj. dobiva *dum, modo* ali (češče) *dummodo* pomen: samo da, da le; nikalnica je *nē*. Čas se ravna seveda po sosledici časov.

Oderint, dum metuant. Sit summa in iūre dīcundō sevēritās, dummodo ea nē variētur grātiā. Omnia postposuī, dummodo praeceptīs patris parērem. Opt. konj. ipf. in plpf. ostane neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2): *Summās laudēs merentur Athēniēnsēs, dummodo nē tam levēs fuissent.*

Posledični (konsekutivni) stavki.

Posledični stavki, ki se uvajajo z *ut* da, tako da, *ut nōn* (tako) da ne s (potencialnim) konj. po sosledici časov (o absol. č. v posl. st. gl. § 298, 1), zaznamujejo posledico in stoje: 306

1. za vsakim izrazom, ki pomeni tako (**načinovni** posl. st.). *Tanta vīs probitātis est, ut eam etiam in hoste dīligāmus. Ariovistus tantam sibi arrogantiam sūmpserat, ut ferendus nōn vidērētur.*

Često se tako v mislih dodaja. *Arboribus cōnsita Ītalia est, ut tōta pōmārium videātur. Epamīnōndās fuit etiam disertus, ut nēmō eī Thēbānus pār esset ēloquentiā.*

Dostavek: Tudi za *quam* po komparativu stoji *ut cōnsecūtīvum. Chabriās vīvēbat lautius* (sijajneje, presijajno), *quam ut invidiam vulgī posset effugere* (kakor da **bi bil mogel** ...)

Pripomnja 1. Za *potius, prius, citius* se nahaja često konj. brez *ut. Peritūrum sē potius dīxit, quam cum tantō flāgitiō domum rēdīret.*

Pripomnja 2. *Ita ut* znači često zato da, v toliko da, s pogojem da. *Nōn ita generātī sumus ā nātūrā, ut ad lūdum et iocum factī esse videāmur.*

2. za glagoli narediti, doseči *facere, efficere, perficere* (verba efficiendi), izražajoč dejansko posledico (**objektivni** posl. st.). *Sōl efficit, ut omnia flōreant. Cūrīs meīs perfēcī, ut nōn obstārem reī pūblicae.* Toda: *Grātia nē quid tibi prōdesset* (namera, prim. § 303, 3), *perfēcī.*

3. za brezosebnimi izrazi (**subjektivni** posl. st.), ki pomenijo:

a) godi se, dogaja se *fit* (*nōn potest fierī*), *accidit, contingit, ēvenit; ūsū venit* prigodi se; *accēdit* pristopi še, *est* (tako) je, *in eō est* na tem je;

b) (pre)ostaja *restat, reliquum est, relinquitur, superest*; (iz tega) sledi *sequitur*, (od tod) izhaja *efficitur* (*inde, hinc, ex quō*); blizu je, daleč je *prope est, proximum est, longē* (*tantum*) *abest, suprēmum est.* — Enako za:

c) običaj (navada) je *mōs, cōnsuētūdō, iūs est* itd.

Potest fierī, ut fallar. Accidit, ut ūnā nocte omnēs Hermae Athēnīs dēicerentur. Ad Appiī Claudiī senectūtem accēdēbat etiam, ut caecus esset. Quandō fuit, ut, quod licet, nōn licēret? In eō est, ut proficīscāmur. — Restat, ut doceam omnia hominum causā facta esse. Sī parēs virtūtēs sunt, sequitur, ut etiam vitia sint paria. — Est mōs hominum, ut nōlint eundem plūribus rēbus excellere. Iūs est bellī, ut, quī vīcērunt, īīs, quōs vīcērunt, imperent.

Pripomnja 1. Za *tantum abest* sledita često dva stavka z *ut; tantum abest, ut — ut* se sloveni: ne samo da ne — ampak (nego) še (celo). *Tantum abest, ut probem sententiam tuam, ut eam māximē impūgnandam cēnseam* ne samo da ne odobravam tvojega mnenja, ampak še (celo) mislim, da ga je treba najhujše pobijati. *Tantum abest, ut tē laudem, ut tē vituperem.*

Pripomnja 2. Mesto *tantum abest, ut — ut* se rabi tudi: *adeō* (*ita*) *nōn — ut* = tako malo — da. *Adeō* (*ita*) *nōn tenuit īram, ut in senātum gladiō cīnctum sē ventūrum esse dīceret.*

Pripomnja 3. *Accēdit, ut* = *praeterea fit, ut*; *accēdit, quod* k temu še pride (pristopi) to (dejstvo), da. *Accessit etiam, quod pars equitātūs sē trāns Rhēnum recēperat.*

Pripomnja 4. Včasi se rabi *ut*-stavek v popolnjenje ali razjasnitev nadrednega stavka (*ut explicātīvum* ali *epexēgēticum*). *Habet hōc virtūs, ut* (da namreč) *etiam in hoste dēlectet. Est hōc commūne vitium in māgnīs lībertsque cīvitātibus, ut invidia glōriae comes sit.*

Mesto *ut nōn* in relativa (le v **nom.!**) *quī, (quae), quod* **307**
z *nōn* [= *ut is, (ea), id nōn*] se rabi v konsekutivnem zmislu (adverbialno) ***quīn*** [iz *quī* (abl. gl. § 89, prip. 2) kako in *ne* ne = kako ne, zakaj ne] da ne(bi), ki ne(bi), ne da(bi), če je nadredni stavek **negativen** (zanikan ali nikalnega pomena).

Nēmō est tam fortis, quīn [= *quī nōn = ut (is) nōn*] *reī novitāte perturbētur. Quis est* (= *nēmō est*), *quīn sciat* (da ne bi vedel), *quanta vīs sit in sēnsibus. Nunquam accēdō ad tē, quīn* (= *ut nōn*) *abs tē abeam doctior. Nihil est, quīn* (= *quod nōn*) *intereat.* — Toda: *Nūlla gēns tam fera est, cūius mentem nōn imbuerit deōrum opīniō.*

Pripomnja 1. Le redko nadomestuje *quīn* fem. *quae* z *nōn. Nūlla fuit cīvitās, quīn lēgātōs mitteret.*

Pripomnja 2. V slov. se rabi v posledičnih stavkih indikativ; le po negativnem nadredniku stoji tudi lahko pogojnik.

Quīn še stoji za negativnimi izrazi, ki pomenijo dvojiti, **308**
da; ustavljati (braniti) se, **da** (ne); manjkati, opustiti, vzdržati se, **da ne** (zavisna vprašanja); *nōn dubitō, dubium nōn est, quīn; nōn recūsō, quīn; nōn multum (paulum) abest, quīn* ne manjka mnogo, da ne = malo da ne (bi); *nihil abest, quīn* gotovo (bi); *nihil praetermittō (intermittō), quīn; retinērī, temperāre mihi nōn possum, quīn; facere nōn possum, quīn* ne morem storiti (ne morem si kaj), da ne (bi) = moram; *fierī nōn potest, quīn laudem* moram hvaliti; *aegrē (vix) abstineō, vix mē contineō, quīn.*

Nōn dēbet dubitārī (= *dubitandum nōn est*), *quīn fuerint ante Homērum poētae. Quis dubitat* (= *nēmō dubitat*), *quīn in virtūte dīvitiae sint? Nōn possumus, quīn alīī ā nōbīs dissentiant, recūsāre. Nōn multum āfuit, quīn interficerer. Nihil Cicerō praetermīsit, quīn Pompēium ā Caesaris coniūnctiōne āvocāret. Aegrē sunt retentī mīlitēs, quīn oppidum irrumperent.*

Pripomnja 1. *Dubitō* v pomenu pomišljati se ima inf. *Dubitābit, crēdō, gentīs barbarās sēcum addūcere. Quis bonus dubitet prō patriā mortem oppetere?* — Vendar stoji za *nōn dubitandum est, nōlī(te) dubitāre* tudi v tem pomenu navadno *quīn. Nōlīte dubitāre, quīn Pompēiō crēdātis omnia.*

Pripomnja 2. *Dubitō* dvojim = ne vem se veže z zavisnim vprašanjem. *Nōs quālis fuerit Pompēius, dubitābimus?* — *Dubitō, an* gl. § 300, prip. 2.

Pripomnja 3. Od *facere nōn possum (fierī nōn potest), quīn* (= moram na vsak način) je razlikovati *facere nōn possum (fierī nōn potest), ut* (= ne morem, ni mogoče).

309 Vzročni (kavzalni) stavki.

1. *Quia* ker, *quod* ker, da, *quoniam* (iz *quom iam*) ker že, *quandoquidem* ker(le) se skladajo z indikativom, če navajajo dejanske razloge. Če se pa zaznamuje vzrok kot tuja, ne pisateljeva misel (v notranje zavisnih stavkih), stojita *quod* (redko *quia*) češ da, (češ ker) in *quoniam* češ ker že s konjunktivom.

Nēmō prūdēns pūnīt, quia peccātum est, sed nē peccētur. Quoniam rēs in discrīmen addūcta est, aliquando patrium animum capiāmus! Quandoquidem ā vōbīs māxima beneficia accēpimus, semper grātōs nōs praebēbimus vōbīs. T. Mānlius Torquātus bellō Gallicō fīlium suum, quod is contrā imperium in hostem pūgnāverat, necārī iussit. — Toda: *Sōcratēs accūsātus est, quod iuventūtem corrumperet* (subjektivno mnenje tožiteljev). *Noctū ambulābat Themistoclēs, quod somnum capere nōn posset* (kakor je T. sam zatrjeval). *Caesar loquitur in cōnsiliō palam, quoniam Germānī appropinquāre dīcantur, sēsē posterō diē castra mōtūrum.*

2. *Quod* = da, zaznamujoč vzrok, stoji z indik. zlasti:

a) za glagoli čuvstvovanja (*verba affectuum*): hvaliti se, veseliti se (*glōrior, gaudeō, laetor, iuvat mē*), čuditi se (*mīror, admīror*), žalovati, žalostiti se (*lūgeō, doleō, angor*), jeziti se (*suscēnseō, indīgnor*), tožiti (*queror*), udati se, prenašati (*aegrē, facile, laetē, graviter, indīgnē, molestē fero*);

b) za glagoli, ki izrekajo čute: tožiti (*accūsō, arguō*), obsoditi (*damnō*), hvaliti (*laudō, vituperō, reprehendō*), zahvaliti se, čestitati (*grātiās ago, grātiās habeō, grātulor*).

Pripomnja. Vsebino za glagoli čuvstvovanja izraža acc. c. inf. gl. § 328, 2.

c) za izrazi: *bene, male, commodē, opportūnē fit, accidit, ēvenit, faciō; accēdit* (prim. § 306, 3. prip. 3). Često se sloveni *quod* za temi izrazi, zlasti za *accēdit:* dejstvo, da.

Sānē gaudēs, quod tē interpellāvī. Laetor, quod absēns omnia es cōnsecūtus. Dolēbam, quod socium āmīseram. Magis mīrandum est, quod is condemnātus est, an quod omnīnō respondēre ausus est? — Mīlitēs Caesarī grātiās ēgērunt, quod īīs pepercerat. Quod abes, grātulor. — Bene mihi ēvenit, quod mittor ad mortem. Fēcistī mihi pergrātum, quod librum mīsistī. Facis frāternē, quod mē hortāris. Accēdit, quod patrem plūs etiam quam ipse scit, amo.

V notranji zavisnosti se rabi seveda tudi tukaj konj. *Glōriābātur Hortēnsius, quod nūnquam bellō cīvīlī interfuisset. Gravius queritur, quod sit dēstitūtus. Laudat Āfricānum Panaetius, quod fuerit abstinēns. Caesar Haeduōs graviter accūsat, quod tam propinquīs hostibus sē nōn sublevent.*

3. *Quod* z indik. opisuje ali razlaga često kak pojem ali demonstrativ nadrednega stavka: (dejstvo) da.

Hōc ūnō praestāmus ferīs, quod (da) *exprimere dīcendō sēnsa possumus. Rēgulum patriae amantissimum fuisse vel ex eō intellegitur, quod captīvōs retinendōs cēnsuit. Māgnum beneficium nātūrae est* (*hōc*), *quod necesse est morī. In hōc sumus sapientēs, quod nātūram sequimur.*

4. *Quod* z indik. uvaja tudi stavke, ki omenjajo kako izjavo, na katero se v vselej zapostavljenem nadredniku odgovarja: kar se tega tiče, da; če.

Quod mē Agamemnonem aemulārī putās, falleris.

Vselej se vežejo s konjunktivom: **310**

1. ***nōn quod; nōn eō (ideō, idcircō), quod*** ne zato ker (bi), ne da (bi) = *nōn quō; nōn quod* (*quō*) *nōn* = *nōn quīn* ne (kakor) da ne (bi).

Lītterās ad tē dedī, nōn quod (*quō*) *habērem, quod scrīberem, sed ut loquerer tēcum absēns.*

2. ***est (nōn est), quod*** (*cūr, quārē*) = *habeō* (*nōn habeō*), *quod* (*cūr, quārē*) imam vzrok (nimam vzroka), da (bi).

Est, quod grātuler tibi. Nōn est, quod tē pudeat sapientī assentīrī. Nihil habeō, quod inīcūsem senectūtem. Nihil fuit, quod timērem. Quid est, cūr virtūs ipsa per sē nōn efficiat beātōs?

3. ***cum (causāle)*** ko, ker; često je zvezan s *praesertim* (osobito, zlasti).

Cum vīta sine amīcīs īnsidiārum et metūs plēna sit, ratiō ipsa monet amīcitiās comparāre. Caesar Haeduōs graviter accūsat, quod ab īīs nōn sublevētur, praesertim cum eōrum precibus adductus bellum suscēperit.

Pogojni (kondicionalni) stavki.

Pogojni stavek tvori s svojim nadrednikom (glavnim stav- **311**
kom) pogojno (kondicionalno, hipotetično) periodo. Stranski stavek,

prorek (*hypothesis*, *protasis*), izreka pogoj, s katerim se vrši dejanje ali stanje glavnega stavka, ki se imenuje porek (*thesis*, *apodosis*).

Pogojni stavek se začenja s: *sī* če, ako, ko, (da); nikalno: *nisi* če (ko, ako, da) ne (= razen če), *sī (sīn) minus* če ne (če se ima subjekt in predikat v mislih dodati).

Sī id crēdis, errās. Nisi id crēdis, errās. Sī valēs, bene est: sīn minus, doleō.

Sīn, sīn autem slove: če (ako, ko) pa; *sī modo* če le = če sploh; *sī quidem* če namreč; *nisi quod* (= *praeterquam quod*) razven da, samo da; *nisi sī* razen če; *sī forte* če morda; *nisi forte* če morda ne, *nisi vērō* (vselej ironično) če pa ne.

Pripomnja 1. *Sī nōn* če (ako, ko) ne [= v slučaju (recimo), da ne] se rabi, kadar se ne zanika stavek, ampak poedina beseda, zatorej zlasti pri nasprotju. *Aequitās tollitur omnis, sī habēre suum cuique nōn licet. Cum spē sī nōn bonā, at aliquā tamen vīvimus.*

Pripomnja 2. *Nisi* z nedoločnim zaimkom se lahko sloveni z: razen, izvzemši ter demostrativom in relativom: *Plērōsque Numidās senectūs dissolvit, nisi quī* (če niso kateri = razen onih, ki) *ferrō aut bestiīs interiēre.* — *Nisi — nōn = nōn* (*nēmō, nihil*) — *nisi:* samo, le. *Nisi inter bonōs virōs amīcitia esse nōn potest* (le med . . .). *Nēmō nisi improbissimus* le največji lopov.

312 Po kakovosti pogoja razločuje latinščina tri vrste ali oblike hipotetične periode, in sicer:

1. Realno (indikativni pogojni stavek); če se uresniči pogoj, se izvrši tudi posledica.

Prorek ima indikativ (slov. če, ako z indik.), porek indikativ, včasi tudi imperativ (kakor v slov.). Pri ponavljanju v preteklosti (*sī* = vselej če) stoji v nadrednem stavku vselej impf. (gl. § 276).

Sī id crēdis, errās. Sī diēs est, lūcet. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus. Sī tibi hōc accidere potuit, quid nōbīs fīet? Sī dē mē ipsō plūra vidēbor dīcere, īgnōscitōte! Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Nēmō ferē saltat sōbrius nisi forte insānit. — Sī ā persequendo hostes dēterrēre nequīverant, disiectōs ā tergō circumveniēbant.

2. Potencialno (potencialni domnevek), če je pogoj le mogoč, dozdeven; tudi posledica je le možna, dozdevna.

V obeh stavkih je potencialni konjunktiv prezenta ali perfekta. Slov. rabi ko, ako s pogojnikom, v glavnem stavku je tudi pogojnik. *Sī id crēdās* (*crēdideris*), *errēs* (*errāveris*) ko bi to verjel, bi se varal (utegnil bi se varati).

Diēs mē dēficiat, sī velim paupertātis causam dēfendere. Sī quis id fēcerit, impudentem eum dīxerim.

3. Irealno (izvestna neresničnost), če sta pogoj in posledica neveljavna, neresnična. V obeh stavkih stoji coniunctivus irrealis, in sicer: konj. ipf. za sedanjost (irrealis sedanjosti), konj. plpf. za preteklost (irrealis preteklosti). V slov. stoji ko (ako) s kondicionalom sedanjega časa za konj. ipf., preteklega časa za konj. plpf.: rabi se tudi da z ind. prez. za konj. impf., z ind. pf. za konj. plpf. V glavnem stavku je vselej kondicional prez. za konj. ipf., kondic. pf. za konj. plpf.

Sī id crēderēs, errārēs ko bi to verjel (da to verjameš), bi se varal, (resnica: *sed id nōn crēdis, ergō nōn errās*). *Sī id crēdidissēs, errāssēs* ko bi bil to verjel (da si to verjel), bil bi se varal.

Sī tacuissēs, philosophus mānsissēs. Nisi in lītterīs vīverem, nōn possem vīvere. Nisi Alexander essem, ego vērō vellem esse Diogenēs. Hectora quis nōsset, fēlīx sī Trōia fuisset?

Seveda se veže lahko tudi konj. ipf. s konj. plpf. in narobe. *Cōnsilium nisi esset in senibus, nōn summum cōnsilium māiōrēs nostrī appellāssent senātum. Inimīcitiās sī S. Roscius cavēre potuisset, vīveret.*

Pripomnja 1. Mesto konj. plpf. stoji včasi konj. ipf., da se zaznamuje dejanje ali stanje kot trajno.

Laelius, sī nihil ad percipiendam colendamque virtūtem lītterīs adiuvārētur, nunquam sē ad eārum studium contulisset.

Pripomnja 2. Včasi se veže pogojnik potencialne ali irealne periode z glavnim stavkom realne. *Amīcitia esse nōn potest, nisi per sē expetātur. Praeclārē vīcerāmus* (= gotovo bi bili zmagali), *nisi Lepidus recēpisset Antōnium.*

Pripomnja 3. Indikativ (impf. ali pf.) mesto konj. plpf. stoji v poreku irealne periode:

a) vselej pri *paene. Pōns sublicius iter paene hostibus dedit, nisi ūnus vir fuisset, Horātius Cocles.*

b) pri glagolih *possum, dēbeō* itd. (gl. § 281, 1), če ni naglašena neresničnost možnosti in potrebnosti, ampak če se poudarja od teh izrazov zavisni inf. *Dēlērī potuit* (nasprotje: *nōn dēlētus est*) *exercitus, sī quis aggredī ausus esset.* — Toda: *Dēlērī potuisset exercitus, sī quis aggredī ausus esset;* nasprotje: *dēlerī nōn potuit, quia nēmō aggredī ausus est.*

c) vselej pri aktivni ali pasivni opisni konjugaciji. *Cyrus grave bellum passūrus fuit* (bi se bil zapletel = imel se je nadejati), *sī quid in Croesum crūdēlius cōnsuluisset. Sī ūnum diem morātī essētis, omnibus moriendum fuit.*

Pripomnja 4. Včasi se mora pogojni stavek v mislih dodati ali pa ga zastopa prepozicionalni izraz. *Quae Caesar nunquam neque fēcisset neque passus esset* (dodeni: *sī diūtius vīxisset*), *ea nunc ex falsīs commentāriīs prōferuntur. Sine spē* (= *nisi spēs esset*) *vīta nōn esset vītālis.*

Zavisne hipotetične periode.

313 V zavisnosti stoji **prorek** realne in potencialne periode v konjunktivu po sosledici časov, prorek irealne periode ostane vselej neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2).

Porek stoji:

1. v konjunkcionalnih stavkih (z *ut*, *nē*, *quīn*) in zavisnih vprašanjih: *a)* pri realni in potencialni periodi v konj. po sosledici časov; *b)* pri irealni periodi v neizpremenjenem konjunktivu pri glagolih, ki nimajo participa fut. akt. Če ga pa imajo, se rabi mesto konj. plpf. akt. v konjunkcionalnih stavkih opisna aktivna sprega **vselej** (tudi za preteriti) s *fuerim;* tako tudi v odvisnih vprašanjih za glavnimi časi, za stranskimi pa s *fuissem.* Mesto indik. pf. (pri *paene* itd.; gl. § 312, prip. 3) stoji konj. pf. za glavnimi, impf. (redkejše pf.) za stranskimi časi.

Ad 1. *a*) Nezav.: *Sī id crēdis* (*crēdās*), *errās* (*errēs*).

Zav.: *Nēmō dubitat* (*dibitāvit*), *quīn sī id crēdās* (*crēderēs*), *errēs* (*errārēs*).

Ad 1. *b*) Nezav.: *Sī hōc facerēs* (*fēcissēs*), *factī tē paenitēret* (*paenituisset*).

Zav.: *Nōn dubitō* (*dubitāvī*), *quīn si hōc facerēs* (*fēcissēs*), *factī tē paenitēret* (*paenituisset*). — *Nesciō* (*nescīī*), *num, sī vidērēris* (*vīsus essēs*), *laudārēris* (*laudātus essēs*).

Toda: nezav.: *Sī id crēdidissēs, errāvissēs.*

Zav.: *Nōn dubitō* (*dubitāvī*), *quīn sī id crēdidissēs,* ***errātūrus fueris*** *Quaerō* ***(quaerēbam)****, num, sī id crēdidissēs, errātūrus fueris* ***(fuissēs)****.*

Nezav.: *Dēlērī potuit exercitus, sī quis eum aggredī ausus esset.*

Zav.: *Dubium nōn est* (*fuit*), *quīn potuerit* (*posset*, tudi: *potuerit*) *dēlērī exercitus, sī . . .*

Nesciō, quid facerem, nisi tū amīcus essēs. Hōc sī ille repudiāsset, dubitātis, quīn eī vīs esset allāta? Dīc, quidnam factūrus fueris, sī eō tempore cēnsor fuissēs. Tanta dēspērātiō illāta est Poenīs, ut, nisi Agathoclis orta esset seditiō, trānsi-

tūrus ad eum Bomilcar fuerit. Subībat cōgitātiōnem animus, quōnam modō tolerābilis futūra Etrūria fuisset, sī quid in Samniō adversī ēvenisset. Adeō aequīs vīribus gesta rēs est, ut, sī affuissent Etruscī, accipienda clādēs fuerit.

2. kot povedni stavek (za glagoli *dīcendī* itd. gl. § 327 in 328) v acc. c. inf. Con. irrealis ipf. akt. zastopa aktivna opisna sprega z infinitivom prez., con. irrealis plpf. akt. z inf. pf.

Nezav.: *Sī id crēdis* (*crēdās*), *errās* (*errēs*), *sī id crēdidistī* (*crēdideris*), *errāvistī* (*errāveris*).

Zav.: *Dīco, sī id crēdās, tē errāre; sī id crēdideris, tē errāvisse.*

Nezav.: *Sī id crēderēs, errārēs; sī id crēdidissēs, errāssēs.*

Zav.: *Dīcō, sī id crēderēs, tē errātūrum esse; sī id crēdidissēs, tē crrātūrum fuisse.*

Indikativ pf. (pri *paene* itd.) postane seveda infinitiv pf. *Dīcō dēlērī potuisse exercitum, sī quis eum aggredī ausus esset. Appāret nōn recipiendum fuisse, Tarentum nisi āmissum foret.*

Če je porek v pasivu ali pa njegov glagol nima participa fut. akt., se opisuje con. irrealis ipf. s *futūrum esse, ut*, con. irrealis plpf. s *futūrum fuisse, ut* in konj. imp f. dotičnega glagola.

Nezav.: *Sī hōc dīcerēs, vituperārēris; sī hīc liber lēctus esset, multa didicissēmus.*

Zav.: *Appāret* (*appāruit*), *sī hōc dīcerēs, futūrum esse, ut vituperārēris*; —, *sī hīc liber lēctus esset, futūrum fuisse, ut multa dīscerēmus.*

Nisi eō ipsō tempore nūntiī dē Caesaris victōriā essent allātī, exīstimābant plērīque futūrum fuisse, ut oppidum āmitterētur.

Pripomnja. Izrazi: moči, morati, hoteti (*posse, potuisse, dēbēre. dēbuisse, velle, voluisse* itd.) in pasivna opisna sprega se nikdar ne opisujejo. *Equidem et Platōnem exīstimō, sī genus forēnse dīcendī tractāre voluisset, gravissimē et copiōsissimē potuisse dīcere. Dīcō vōs, sī mentītī essētis, vituperārī dēbuisse. Scio tē, sī vellēs, gravissimē dīcere posse. Appāret, Tarentum nisi āmissum foret, nōn recipiendum fuisse.*

Dopustni (koncesivni) stavki.

I. ***quamquam*** (gl. § 281, dost., 1) dasi (tudi) se veže 314
z indikativom.

Quamquam excellēbat Aristīdēs abstinentiā, tamen exsiliō decem annōrum multātus est.

Pripomnja. *Quamquam* stoji tudi v glavnih stavkih in se sloveni: toda, vendar. *Quamquam quid tē hortor? Quamquam quis īgnōrat?*

II. ***etsī, tametsī, sī*** (redko) če tudi, ako tudi, ***etiamsī*** tudi ako se vežejo s časi in načini pogojnih stavkov (indik., potenc. in ireal. konj.).

Caesar etsī nōndum hostium cōnsilia cōgnōverat, tamen fore id, quod accidit, sūspicābātur. Tametsī statim vīcisse dēbeō, tamen dē meō iūre dēcēdam. Quod quis crēbrō videt, nōn mīrātur, etiamsī, cūr fīat, nescit. Multa sunt, quae adulēscentēs, etiamsī ingeniī facultātēs bonae sint, nōndum intellegant. Iniūriās etiamsī ulcīscī possem, tamen oblīvīscī māllem. Sunt, quī, quod sentiant, etsī (tametsī) optimum sit, tamen invidiae metū nōn audeant dīcere. Sī velim Verrem accūsāre, tamen nōn possum.

III. S konj. po sosledici časov se vežejo:

1. ***quamvīs*** če prav, če ravno, akoravno, če še tako; ***ut*** bodisi (recimo) da, naj (si), nikalno: *ut nōn*, če je ena beseda zanikana, sicer *nē*.

Quod turpe est, id quamvīs occultētur, tamen honestum nūllō modō fierī potest. Illa quamvīs rīdīcula essent, mihi tamen rīsum nōn mōvērunt. Ut dēsint vīrēs, tamen est laudanda voluntās. Ut nōn referat pedem, sistet certē. Nē sit sānē summum malum dolor, malum certē est.

Pripomnja. *Quamvīs* stopnjuje včasi pozitiv adjektivov (adverbov). *Cupiēbam quamvīs inīquā* (če še tako = zelo neugod.) *condiciōne pācem. Stultitiām quamvīs copiōsē* (prideni: *accūsēs*) *accūsare licet.*

2. ***cum*** (***concessīvum***) dasi, če prav. *Phōciōn fuit perpetuō pauper, cum dīvitissimus esse posset.*

Koncesivnemu *cum* je soroden *cum* ***adversātīvum*** pri (med) tem ko, dočim, ko. *Sōlus homo ex animantibus particeps est ratiōnis, cum cētera sint omnia expertia.*

3. ***licet*** (kot glagol) stoji le s konj. prez. ali pf.: da (bi), naj le, če tudi.

Licet vitium sit ambitiō, frequenter tamen causa virtūtum est.

Pripomnja. Veznik *ut* in *licet* se često opuščata, tako da stoji *con. concessīvus* prez. ali pf. sam. *Haec sint falsa sānē, invidiōsa certē nōn sunt. Nātūram expellās furcā, tamen ūsque recurret. Fueris doctus, fueris prūdēns, pius nōn fuistī.*

Primerjalni (komparativni) stavki.

315 1. Primerjalni stavki, izražajoči istinito enakost ali različnost lastnosti, stoje v indikativu kakor v slov.

Začenjajo jih:

Relativni adjektivi in adverbi *modī: quantus, quālis, quot, quī* (= *quālis*); *ut* (*utī*), *sīcut* (*sīcutī*), *quemadmodum, quam, quantopere, quotiēns.* V glavnem stavku stoje njih *correlātīva dēmōnstrātīva: tantus, tālis, tot, īdem, is* = *tālis*); *ita, sīc, item, tam, tantopere, totiēns.*

Quālis dominus, tālis servus. Quot capita, tot sententiae. Ut sēmentem fēceris, ita metēs. Quotiēns pūgnāvit, totiēns victus est.

Pripomnja. *Quam* stoji tudi po komparativih in izrazih komparativnega pomena (*mālō, praestat* itd.) *Māior es quam frāter tuus. Nōnnūllī Haeduōrum dīxērunt praestāre Gallōrum quam Rōmānōrum imperia ferre.*

Dostavek: Za adjektivi in adverbi enakosti in sličnosti, neenakosti in nesličnosti se rabita veznika ***ac, atque*** = **kakor,** (redkejše) **in.** Taki izrazi so: *īdem, alius, pār, contrārius, similis, dissimilis; pariter, aliter, similiter, aequē, perinde, proinde, secus.*

Virtūs eadem est in homine atque in deō. Aliud dīcis ac sentīs. Alia sunt lēgātī officia atque imperātōris.

Pripomnja. Pomni: *nēmō alius nisi* (*praeter*) nikdo drug nego; *nihil aliud nisi.* Za *nōn aliter* stoji *ac* ali *quam,* za *īdem ac* ali *quī. Servī īsdem mōribus solent esse, quibus (ac) dominus.*

2. Primerjalniki, ki kažejo, da je primerjana lastnost (dejanje) neistinita ali le mogoča, stoje v konjunktivu po sosledici časov. Začenjajo se s: *quasi, tamquam* (*sī*), *ut sī* (redko), *velut sī, perinde* (*aequē, proinde*) *ac sī, nōn secus ac sī* (tako) kakor da s pogojnikom.

Quid ego tēstibus ūtor, quasi rēs dubia sit? Cīvēs quasi vīcerint, inter sē grātulantur. Sēquanī absentis Ariovistī crūdēlitātem, velut sī cōram adesset, horrēbant. Tanta fuit omnium expectātiō videndī Alcibiadis, ut ad ēius trirēmem vulgus cōnflueret, proinde ac sī sōlus advēnisset.

Pripomnja 1. Redko nastopi za prez. ali fut. pri *quasi, ac sī* irrealis. *Amo tē nōn secus, ac sī meus essēs* (= *ac tē amārem, sī meus essēs*). *Quoniam nihil novī ad mē scrībis, proinde habēbō, āc sī scrīpsissēs nihil esse* (= *ac habērem, sī . . .*).

Pripomnja 2. *Quasi, quasi vērō, proinde quasi* (s prez. ali pf.) prav kakor (s pogojnikom) stoje često v stavkih, ki izrekajo kaj ironičnega *Nequeunt intellegere, quālis sit animus vacāns corpore; quasi vērō intellegant, quālis sit in ipsō corpore. Quasi vērō ad cōgnōscendum ego ad illōs, nōn illī ad mē venīre dēbuerint.*

Pripomnja 3. Okrajšani potencialni primerjalniki se uvajajo z: *ut, sīcut, tamquam, quasi* (prim. § 182, prip. 2), ki se vežejo tudi s participom. *Glōria virtūtem tamquam umbra sequitur. Graecās lītteras sīc avidē arripuit Cato quasi diuturnam sitim explēre cupiēns.*

Pripomnja 4. Na primer, kakor (tako) na primer se latini z *ut, velut. Multī glōriōsē mortuī sunt ut Leōnidas, ut Epamīnōndās, aliī. Pelopidās omnibus perīculīs affuit, velut cum Spartam oppūgnāvit.*

Časovni (temporalni) stavki.

316 Časovni vezniki so:

I. ***dum*** z indik. histor. **prez.** med tem ko; dejanje obeh stavkov je istodobno. V glavnem stavku stoji pf. hist.

Alexander dum inter prīmōrēs pūgnat, sagittā ictus est. Chabriās dum prīmus studet portum intrāre, ipse sibi perniciēī fuit.

II. ***dum, quoad, quamdiū, dōnec*** (redko pri klas.) z indik., izvzemši plpf. in fut. II., dokler; istodobno dejanje obeh stavkov traja enako dolgo.

Dum cīvitās erit, iūdicia fīent. Neque dum eram vōbīscum, animum meum vidēbātis. Cato quoad vīxit, virtūtum laude crēvit. Dum exīstimātiō est integra, facile cōnsōlātur honestās egestātem. Dōnec eris fēlīx, multōs numerābis amīcōs.

III. ***dum, quoad,*** (redko) ***dōnec*** dokler ne (z dovršniki):

1. z indik. **prez.**, (navadno) **pf.**, **fut. II.** Dejanje glavnega stavka traja, dokler dejanje odnosnika ne nastopi.

Dēlīberā hōc, dum ego redeō! Quoad arx dēdita est, caedēs tōtā urbe passim factae sunt. Nōn faciam fīnem rogandī, quoad renūntiātum erit tē id fēcisse.

2. s konj. **prez.** ali **ipf.** (seveda po sosledici časov), če je odvisnik časovno namernega pomena; dokler ne = da (bi) med tem, da prej.

Nunc Scaevola paulum requiēscet, dum sē calor frangat. Horātius Cocles impetum hostium sustinuit, quoad cēteri pontem interrumperent. Thrācēs nihil sē mōvērunt, dum Rōmānī armātī trānsīrent.

317 IV. ***antequam, priusquam*** (tudi ločeno: *ante — quam, prius — quam*) preden, prej ko, prej nego:

1. z indik. **prez., pf., fut. II.**, če se zaznamuje zgolj časovno določilo (dejstvo); s pf. in fut. II. stojita redno za negativnim nadrednikom in se slovenita: prej — dokler **ne.**

Nunc, antequam ad causam redeō, pauca dē mē dīcam. Epamīnōndās nōn prius bellāre dēstitit, quam urbem Lacedaemoniōrum obsidiōne clausit. Dē Carthāgine verērī nōn ante dēsinam, quam illam excīsam esse cōgnōverō.

2. s konj. **prez.** ali **ipf.**, če ima stavek potencialen ali finalen pomen, konj. **plpf.**, če se izraža misel subjekta glavnega stavka.

Priusquam incipiās, cōnsultō opus est. Collem celeriter, priusquam ab adversāriīs sentiātur (= da ne prej), *commūnīte! Numidae, priusquam ex castrīs subvenīrētur* (= *nē prius . . .*), *in proximōs collēs discēdunt. Caesar, priusquam sē hostēs ex fugā reciperent, in fīnēs Suessiōnum exercitum dūxit. Achaeī nōn ante sunt ausī capessere bellum, quam ab Rōmā revertissent lēgātī* (nego bi se vrnili).

Pripomnja. Indik. in konj. prez. stojita često, zlasti v pregovorih in splošnih rekih, brez razlike. *Priusquam incipiās* (= *incipis*), *cōnsultō opus est.*

V. ***posteāquam*** *(postquam)* ko, potem ko, odkar, 318
odkler; ***ubi, ut, simul, simulac, simulatque*** (vselej pred vokali in *h*), ***ut prīmum, ubi prīmum, cum prīmum*** kakor, kakor hitro, brž ko z indik. hist. **pf.** V slovenščini stoji dovršnik v prez. ali pf.

Pompēius, ut equitātum suum pulsum vīdit, aciē excessit. Helvētiī, ubi dē Caesaris adventū certiōrēs factī sunt, lēgātōs ad eum mittunt. Pelopidās nōn dubitāvit, simulac cōnspēxit hostem, cōnflīgere. Caesar cum prīmum per annī tempus potuit, ad exercitum contendit. Postquam Xerxēs in Graeciam dēscendit, Aristīdēs in patriam restitūtus est.

Pripomnja. Včasi stoji hist. prez. *Quae ubi Rōmam nūntiantur, senātus dictātōrem dīcī iussit.*

Pripomnja 2. *Postquam* se veže z ind. plpf. po natančno določeni časovni razliki. *Hannibal tertiō annō, postquam domō prōfūgerat, in Āfricam vēnit. Alexander post tertium diem, quam in hōc statū* (na smrt bolan) *fuerat, in cōnspectum mīlitum vēnit.*

Pripomnja 3. *Postquam, ubi, ut* itd. se veže z ind. impf. (log. plpf.), če se poudarja v preteklosti trajajoče stanje. *Mettellus plēbī postquam invidia dēcesserat, iūxtā cārus erat. Labiēnus postquam neque aggerēs neque fossae vim hostium sustinēre poterant, Caesarem facit certiōrem.*

Dostavek. Če se zaznamuje ponavljanje preddobnega dejanja ali stanja (prim. § 292), stoji pri *ut, ubi, simul, simulac* pf. (v slovenščini prez. dovršnikov) za sedanjost, plpf. (v slovenščini pf.) za preteklost, fut. II (v slovenščini prez. ali fut. dovršnikov) za bodočnost.

Ubi per sōcordiam vīrēs, tempus, ingenium difflūxērē, nātūrae īnfīrmitās accūsātur. Ubi advespērāverat, Euclīdēs Megarā Athēnās commeābat (gl. § 276). *Ubi cōnsulueris, mātūrē factō opus est. Simul aliquid audierō, scrībam ad tē.*

319 VI. ***cum*** z **indikativom**, in sicer:

1. ***cum temporāle*** kadar, ko, sedaj ko, takrat ko; v glavnem stavku stoji često: *nunc, tum, eō tempore* (*diē*).

Animus, nec cum adest nec cum discēdit, appāret. Nēmō mē vestrum, cum hinc excēsserō, cōnsequētur. Operam dabō, ut tē videam, cum id satis commodē facere poterō. Cum (= *tum, cum = eō tempore, quō*) *Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Tum, cum in Asiā permultī rēs māgnās āmīserant, Rōmae solūtiōne impedītā fidēs concidit. Fuit tempus, cum* (= *quō*) *in agrīs hominēs passim bēstiārum mōre vagābantur.*

Pripomnja 1. Če se rabi *cum* v zaznamovanje večkratnega dejanja ali stanja, se zove *cum iterātīvum = quotiēns* kadarkoli. *Oppidum Britannī vocābant, cum silvās impedītās vallō atque fossā mūnierant. Verrēs cum rosam vīderat, tum vēr incipere arbitrābātur. Cum ambō cōnsulēs mortuī erant, interrēx creābātur. Poētārum librōs, cum est ōtium, legere soleō. Ōrācula Graeci cōnsulēbant, cum bella erant initūrī.*

Pripomnja 2. Včasi se rabi (redko od Cez. in Cic.) *cum, ubi, ut, simulatque* v iterativnem pomenu s konj. *Cum cohortēs ex aciē prōcucurrissent, Numidae effugiēbant.*

2. ***cum explicātīvum*** (*identitātis, coincidēns*) ko, če, s tem da. V obeh stavkih je navadno isti naklon in čas. Zavisnik razlaga ali pojasnjuje vsebino glavnega stavka. — Za impf. in plpf. stoji navadno konj. *Amīcē facis, cum mē laudās* ko = s tem da me hvališ.

Cum quiēscunt, probant, cum patiuntur, dēcernunt, cum tacent, clāmant. Bene facitis, cum venītis. Improbus fuistī, cum accēpistī, quod nōn licēbat. — Amīcē fēcistī, cum mē laudārēs.

3. ***cum inversum*** (*additīvum*) ko. Zavisnik, stoječ v hist. **prez.** ali **pf.**, vsebuje nagla in nepričakovana glavna dejanja (*cum* je često ojačen z: *repente, subitō*). Glavni stavek, izražajoč stransko dejanje, stoji v **ipf.** ali **plpf.**, navadno z: *vix, aegrē* jedva, *iam* že, *nōndum* še ne, *commodum* ravno (baš).

Hannibal iam scālīs subībat mūrōs, cum repente portā patefactā Rōmānī ērumpunt. Commodum discesserās herī, cum Trebātius vēnit (= *cum discēssissēs, Trebātius vēnit*).

Pripomnja. Če se izraža v zavisniku kak istodobni dogodek, stoji *cum intereā (interim, tamen, nōndum)* s časom glavnega stavka *(cum = et). Caedēbātur virgīs in mediō forō Messānae cīvis Rōmānus, cum intereā* (a pri tem) *nūllus gemitus, nulla vōx alia illīus miserī audiēbātur nisi haec: cīvis Rōmānus sum.*

VII. ***cum historicum*** (*nārrātīvum*) ko; stoji s **konj. impf.** za istodobnost (vzporedno se vršeča dejanja), **plpf.** za predobnost, če se pripovedujejo pretekli dogodki, ki so v nekaki vzročni zvezi z dejanjem nadrednega stavka.

Audīvī tē, cum dīcerēs. Vīdī tē, cum rīdērēs. Zēnōnem, cum Athēnīs essem, audiēbam frequenter. Epamīnōndās, cum vīcisset Lacedaemoniōs apud Mantinēam atque ipse gravī vulnere exanimārī sē vidēret, quaesīvit, salvusne esset clipeus.

Pripomnja. *Cum hist.* z impf. se sloveni s ko in pf. nedovršnikov.

Oziralni (relativni) stavki.

Oziralni stavki, uvajani z oziralnimi zaimki in prislovi, so: **320**

I. Povedni, ki razlagajo ali določujejo svojo odnosnico v naklonih neodvisnih povednikov, t. j. v indikativu, potencialnem in irealnem konjunktivu.

Est profectō deus, quī omnia videt et audit. Hōc est, quod iam prīdem facere dēbēbās. Haec est rēs, quam optimam putem (putāverim). Quī hostēs in urbem redeuntēs vidēret, victōs esse eōs dīceret. Bellum est, quod vītāvissent, sī potuissent. Quidquid agis (gl. § 281, dost. 1), *prūdenter agās!*

Pripomnja 1. Notranje zavisni oziralniki stoje seveda v konj., takisto oziralni stavki, zavisni od inf. ali konjunktivnega zavisnika (gl. § 299, prip. 1). *Athēniēnsēs, quod sibi honestum nōn esset vīsum, nē ūtile quidem esse putārunt. Mōs erat Athēnīs laudārī in cōntiōne eōs, quī sint in proeliīs interfectī. Nēmō avārus adhuc inventus est, cui, quod habēret, satis esset.*

Vendar se rabi indikativ, če je oziralni stavek dodatek pisateljev ali opisuje kak pojem. *Irātī rogandī sunt, ut, sī quam habent ulcīscendī vim, differant in tempus aliud. Tanta vīs probitātis est, ut eam vel in hīs, quōs nunquam vīdimus, dīligāmus. Epistulae proprium est, ut is, ad quem scrībitur, dē iīs rēbus, quās īgnōrat, certior fīat.*

Pripomnja 2. V relativnih stavkih, ki omejujejo splošno sodbo nadrednega stavka, stoji potencialni konj., n. pr.: *quod sciam, sentiam, intellegam* itd. (kolikor vem). Navadno se veže relativ s *quidem. Omnium ōrātōrum, quod quidem ego cōgnōverim, acūtissimum iūdicō A. Sertōrium. Aristīdēs ūnus post hominum memoriam, quem quidem nōs audierimus, iūstus est appellātus.* — Toda vselej: *quantum scio (perspiciō, in mē est), quoad fierī potest.*

II. Posledični (*quī = ut is, ego, tū* itd.) v potencialnem konj. (v slov. pogojnik), in sicer:

1. za *tam, is, tālis, ēiusmodī, tantus* in za komparativi s *quam.*

Nēmō est tam senex, quī sē annum nōn putet (ne misli = bi ne mislil) *posse vīvere. Māior sum, quam cui* (= *ut mihi* kar je v dobri prozi običneje) *possit fortūna nocēre. Multae rēs sunt ēiusmodī, quārum exitum nēmō prōvidēre possit. Nōn is sum, quī mortis perīculō terrear. Difficillimum est reperīre (id, tāle), quod sit ex omni parte perfectum.*

Pripomnja. Če se ne poudarja lastnost (posledica), nego resničen dogodek, stoji indik. *Tū es is, quī mē saepissimē ōrnāstī.*

2. za splošnimi izrazi: *sunt, nōn dēsunt, exsistunt, quī* so, ki; *inveniuntur, reperiuntur, quī* najdejo se (ljudje), ki; posebno za nikalnimi: *quis (quid) est, nēmō (nihil) est, quotus quisque est* (kako redek je), *nōn est, nōn habeō.*

Sunt, quī cēnseant ūnā cum corpore animum occidere. Fuērunt, quī optimum cēnsērent nōn nāscī. Inventī sunt multī, quī nōn modo pecūniam, sed vītam etiam prōfundere prō patriā parātī essent. Nihil habēbam, quod scrīberem.

3. za *dīgnus, indīgnus, aptus, idōneus.*

Dīgnus es, quī laudēris vreden si hvale = zaslužiš, da se hvališ. *Quī modestē pāret, vidētur dīgnus esse, quī aliquando imperet. Cicerōnī Laelī persōna idōnea visa est, quae dē amīcitiā dissereret.*

III. Adverbialni stavki vzroka, in to:

1. pogojni z nakloni pogojnih stavkov.

Quī nātūram ducem secūtus erit, nunquam aberrābit. Quī (= *sī quis*) *id crēderet, errāret.*

2. namerni (*quī = ut is, ego, tū* itd.).

Helvētiī lēgātōs mittunt, quī dīcerent sībi esse in animō iter per prōvinciam facere. Hominī nātūra ratiōnem dedit, quā regerentur animī impetūs. Artaxerxēs Themistoclī Lampsacum dōnāvit, unde (= *ut inde*) *vīnum sūmeret. Bonīs homnibus in caelō locus est dēfīnītus, ubi* (= *ut ibi*) *beātī vītā sempiternā fruantur.*

3. vzročni (v ožjem pomenu) s konj. (*quī = cum is, egō, tū* itd.), zlasti po vzkliku.

Ō fortūnāte adulēscēns, quī tuae virtūtis Homērum praecōnem invēneris! Cūr tibi invideam, quī (ki vendar) *omnibus rēbus abundem? Ō māgna vīs vēritātis, quae facile sē ipsa dēfendat!*

Pripomnja. Vzročni pomen oziralnega stavka poudarjajo: *quippe, ut,* (redkeje) *utpote. Callidus adūlātor nōn facile cōgnōscitur, quippe quī etiam adversandō assentētur. Athēniēnsēs bellō Peloponnēsiacō occupāvērunt Cythēra īnsulam, ut quae ita sita esset, ut māgnum damnum Lacedaemoniīs īnferrī inde posset.*

4. dopustni s konj. (*quī* = *cum is, ego* itd.).

Quis est, quī Fabriciī nōn cum cāritāte aliquā memoriam ūsurpet, quem (dasi ga) *nunquam vīderit?*

Pripomnja. O atrakciji (asimilaciji relativa) in načinih, kako v slučaju atrakcije lahko slovenimo z oziralnim stavkom zvezane oziralne, vprašalne in konjukcionalne stavke, nadalje acc. c. inf. v oziralnem stavku gl. § 269.

Imenske oblike glagolove (verbum infinitum)

so ali substantiva: infinitiv, gerundij in supin, ali adjektiva: **321**
particip in gerundiv. Vendar pa obdrže glagolna svojstva v toliko, da imajo isti sklon kakor njih verbum finitum, da se določujejo z adverbi; infinitiv in particip izražata tudi časovno razmerje.

Infinitiv

prez. zaznamuje istodobno, pf. preddobno, fut. zadobno dejanje **322**
z ozirom na dejanje nadrednega (finitnega) glagola.

possum, potuī, poterō dīcere;
scio, sciēbam, sciam tē vēnisse;
dīcō, dīxī, dīcam mē ventūrum esse.

Pripomnja. Pri *meminī* stoji v inf. prez. tudi preteklo dejanje, če je bil pri njem subjekt glagola *meminisse* prisoten. *Meminī Catōnem annō, antequam mortuus est, mēcum et Scīpiōne disserere* (kako se je razgovarjal). Če pa subjekt ni navzoč ali če se poudarja dovršenost dejanja, stoji inf. pf. *Meminerat Philippus Aetōlōs sōlōs obtrectāsse glōriae suae.*

Infinitiv fut. se tudi opisuje s *fore (futūrum esse), ut* in konj. prez. (za glavnimi časi) ali impf. (za stranskimi časi), in sicer pasivni često, aktivni navadno le za *spērō* (gl. § 106, prip.). *Spērō fore, ut veniās; spērābam fore, ut venīrēs. Catilīna spērat (spērāvit) fore, ut cōnsul creētur (creārētur). Rōmānī putābant fore, ut Gallī vincerentur.* — Opisovati se mora inf. fut. akt.

in pas. onih glagolov, ki nimajo supina. *Spērō (spērābam) fore, ut tē paeniteat (paenitēret), ut carmina ēdīscantur (ēdīscerentur) ā puerīs.*

Pripomnja 1. Infinitivi *posse, velle* (*nōlle, mālle*), *oportēre* in *dēbēre* služijo tudi za inf. fut. *Spērō urbem capī posse.*

Pripomnja 2. Inf. fut. II. se opisuje s *fore, ut* in konj. pf. ali (za stranskimi č.) plpf. *Spērō* (*sperābam*) *fore, ut is bellum periculōsissimum cōnfēcerit* (*cōnfēcisset*), *quī Antōnium oppresserit* (*oppressisset*). — Pri pasivu in pri deponentnikih se pa rabi redno particip pf. s *fore. Spērō bellum periculōsissimum cōnfectum fore ab eō, quī Antōnium oppresserit.*

323 Infinitiv je lahko subjekt ali akuzativni objekt. *Dulce et decōrum est prō patriā morī. Possum scrībere.*

Pripomnja. Določa se inf. poleg adverbov (gl. § 321) tudi z neutri pronominov: *hōc, illud, ipsum, tuum, tōtum* itd.

Mē hōc ipsum nihil agere dēlectat. Tōtum beāte vīvere positum est in ūnā virtūte.

I. Infinitiv stoji kot **subjekt:**

1. pri *est* (*erat, fuit* itd.), *putātur, habētur, dūcitur* s predikatnim adjektivom srednjega spola, substantivom (infin.) ali z gen. poss.

Errāre hūmānum est. Difficile est satiram nōn scrībere. Māius dēdecus est parta āmittere quam omnīnō nōn parāvisse. Apud Persās summa laus erat lūxuriōsē vīvere. Adulēscentis est māiōrēs nātū verērī. Nōn intemperanter concupīscere continentis dūcitur. Doctō hominī vīvere est cōgitāre.

2. pri mnogih brezosebnikih: *piget, pudet, paenitet, decet, dēdecet, libet, licet, placet, displicet, iuvat, dēlectat, condūcit, expedit, interest, rēfert, nihil (quid) attinet, fugit, fallit, opus (necesse) est, oportet, praestat* itd.

Nōn mē paenitet vīxisse. Licet nēminī contrā patriam dūcere exercitum. Haec scīre iuvit. Accipere praestat quam īnferre iniūriam. Interest omnium rēctē facere. Necesse est morī.

Pripomnja 1. Predikatni adjektiv ali substantiv stoji poleg infinitivnega **subjekta** v akuz. *Contentum* (masc.!) *suīs rēbus esse māximae sunt dīvitiae. Senem ante tempus fierī miserum est. Licet esse ōtiōsum.*

Pripomnja 2. Če stoji pri *licet* še dativ, stopi tudi infinitivov predikatnik navadno v dativ. *Cūr hīs esse līberīs nōn licet? Liceat mihi innocentī vītam in egestāte dēgere.*

324 II. Infinitiv je **objekt** (kakor v slov.) pri mnogih glagolih nepopolnega pomena; takšni glagoli so:

1. hoteti, želeti, moči, morati, izkusiti: *velle* (*nōlle, mālle*); *cupere, concupīscere; posse, (ne)quīre; dēbēre; studēre, contendere, labōrāre;*

2. hiteti, pomišljati si, skleniti, upati se: *properāre, mātūrāre, festīnāre; cūnctārī, dubitāre, verērī; statuere, cōnstituere, dēcernere; audēre, cōnārī;*

3. običavati, navaditi se, učiti se, znati: *solēre, cōnsuēvisse, assuēfierī; dīscere, scīre, nescīre;*

4. začeti, nadaljevati (v slov. glagolnik), nehati, opustiti: *incipere, īnstituere; pergere, persevērāre; dēsinere, dēsistere; omittere.*

Nolī mē tangere. Multī servīre quam pūgnāre mālunt. Praeterita mūtāre nōn possumus. Caesar mātūrat ab urbe proficīscī. Vereor laudāre tē praesentem. Lȳsander ōrāculum Delphicum corrumpere est cōnātus. Īdem solent fīrmissimī amīcī esse, quī cōnstantēs fuērunt inimīcī. Vincere scīs, Hannibal, victōriā ūtī nescīs. Hostēs urbēm nostram vehementissimē oppūgnāre coepērunt. Invidēre nōbīs dēsinite! Caesar prīmā lūce castra movēre īnstituit.

Pripomnja 1. Pri **objektivnem** infinitivu je predikatnik v nom. (ker je osebni subjekt finitivnega glagola in infinitiva **skupen,** *nōminātīvus cum īnfīnītīvō). Grātus esse et habērī volo. Beātus esse sine virtūte nēmō potest. Dum brevis esse labōrō, obscūrus fīō. Cato esse quam vidēri bonus mālebat.*

Pripomnja 2. Izmed adjektivov (participov) se vežeta z inf. v dobri prozi le *parātus* in *assuētus. Omnia ferre parātus sum.*

Pripomnja 3. Glagoli *cōgere, docēre, prohibēre* in *assuēfacere* se vežejo poleg osebnega objekta često z objektivnim inf. *Cōgō tē dīcere = dīcere debēs; doceō tē saltāre = saltāre dīscis; prohibeō tē exīre = nōn licet tibi exīre; assuēfaciō tē pārēre = assuēfīs pārēre.*

Nominativus cum infinitivo stoji nadalje: **325**

1. pri *iubeor, vetor, sinor* v vseh osebah, časih in naklonih. *Iubeor, iubēris, iubētur, iubērer* itd. meni, tebi, njemu se ukaže, bi se ukazalo, da. Glagol da-stavka stopi v inf., subjekt se ne izraža; če je kak predikatnik, pa stoji v nom. Ukazalo se ti je pridnemu biti = ukazalo se ti je, da si priden: *iussus es dīligēns esse.* Enako: *vetor, vetāris, vetiti sumus* prepove se mi, ti, prepovedalo se nam je; *sinor, sineris, sinimur, situs est* dovoli (pusti) se mi, ti, nam, dovolilo se mu je.

Cōnsulēs iubentur exercitum scrībere. Nōlānī mūrōs portāsque adīre vetitī sunt. Hās lītterās legere vōs nōn sinēminī.

2. pri *videor* zdi se (videti je), da jaz v vseh osebah in časih. — *Videor, vidēris, vidētur rēctē facere* zdi (vidi) se, da prav delam, delaš, dela; *vīsī sumus, estis, sunt rēctē facere* zdelo (videlo) se je, da prav delamo, delate, delajo itd.

Hostēs videntur victōrēs esse. Omnibus vidēmur (vsem se zdi, da smo . . .) *rēctē fēcisse, quod amīcī causam dēfenderimus.*

3. pri *dīcor, putor, exīstimor, iūdicor, audior, perhibeor, nūntior* v vseh osebah nesestavljenih časov (prez., impf., fut.): pravi, misli, sodi, sliši, poroča se o meni, da (jaz).

Homērus caecus fuisse dīcitur se lahko sloveni: O Homerju se pravi, o H. pravijo, da je bil slep; pravijo, da je bil H. slep; H. je bil baje (neki, prê) slep; kakor pravijo (se pravi), je bil H. slep. *Ducēs īī dēliguntur, quī summam scientiam reī mīlitāris habēre exīstimantur. Lūna sōlis lūmine collūstrārī putātur. Caesar ā Gergoviā discessisse audītur.*

4. pri tretjih osebah prez. ind.: *fertur, feruntur* pravi se, da; *trāditur, trāduntur* poroča se, da.

Rōmulus Amūlium rēgem interēmisse fertur (*trāditur*). *Gorgiās et Thrasymachus prīmī trāduntur arte quādam verba vīnxisse.*

Pripomnja 1. Tudi drugi glagoli, kakor: *scrībor, reperior, negor, intellegor, crēdor* itd. imajo včasi isti sklad. *Rēgnante L. Tarquiniō Superbō Pythagorās Crotōnem vēnisse repertur.*

Pripomnja 2. *Mihi videor* (tudi samo *videor*) mislim, *tibi vidēris* misliš itd. *Cicerō vidēbātur sibi perspicere Caesaris animum. — Vidētur alicui* (brez osebno) = *placet alicui* nekdo sklene. *Vīsum est Caesarī mittere lēgātōs* (*ut lēgātī mitterentur, mittī lēgātōs*). — *Videor* v vrinjenem stavku z *ut* se rabi osebno. *Cōnsulēs, ut vidēminī* (kakor se vidi), *bonīs ūtiminī.*

Accusativus cum infinitivo.

326 Često se izraža subjekt subjektivnega in objektivnega infinitiva ter stoji vselej v akuzativu, *cōnstrūctiō accūsātīvī cum īnfīnītīvō*. Acc. c. inf. se sloveni navadno s povednim da-stavkom, čigar subjekt je akuz., predikat pa z določnikom prevedni inf., n. pr.: *crēdibile est hominum causā mundum factum esse* (da je svet ustvarjen). — Če je infinitivov subjekt nepoudarjen *prōnōmen persōnāle*, se v slov. navadno izpušča: *dīcō mē scrīpsisse* (da sem napisal).

Seveda stoji tudi predikatnik vselej v akuz. *Omnibus bonīs expedit salvam esse rem pūblicam.*

Ce je infinitivov subj. s stavkovim subjektom enak, se izraža za tretjo osebo vedno z direktnim refleksivom *sē*, ki se izrečno ne sloveni. *Sentit animus sē suā vī, nōn aliēnā movērī.*

Slično se rabi dir. refl. poses. zaimka. *Nōn īgnōrat Caesar mīlitēs **suōs** fortēs esse* da so njegovi (= Cezarjevi) vojaki hrabri (posestnik in subjekt sta ista oseba).

I. Kot **subjekt** stoji infinitiv s subjektivnim akuzativom: **327**

1. pri *est* (*erat, fuit*) z imenskim (substantivnim ali adjektivnim) predikatnikom, n. pr. pri: *aequum, pār, iūstum, rēctum est* prav(ično) je; *apertum, manifestum, perspicuum est* očividno je; *vērum, crēdibile, vērīsimile, facile, difficile, honestum, pulchrum, turpe est; — fās, nefās, facinus, scelus, fāma, opīniō, spēs, tempus est* itd.

Pār est omnēs omnia experīrī. Esse deōs perspicuum est. Vērum est amīcitiam nisi inter bonōs esse nōn posse. — Facinus est vincīrī cīvem Rōmānum, scelus verberārī. Tempus est mē hinc abīre. Fāma est nostrōs vīcisse.

2. pri mnogih brezosebnikih in vseh brezosebnih pasivih glagolov *dīcendī* in *sentiendī*, n. pr. pri: *appāret, cōnstat* jasno (znano) je; *condūcit, expedit* koristno je; *convenit, decet* pristoji (spodobi se); *placet, displicet; opus est, necesse est, oportet; — perspicitur, dīcitur* (trdi se), *nūntiātum est* itd.

Cōnstat ad salūtem cīvium inventās esse lēgēs. Decet patriam nōbīs esse cāram. Tē hilarī animō esse mē iuvat. Hōc fierī opus est. Lēgem brevem esse oportet. — Trāditum est Homērum caecum fuisse. Rēctē, nōn sine causā dīcitur mātrem timidī flēre nōn solēre.

Pripomnja 1. *Necesse est, oportet* s konj. (brez *ut*) gl. § 303, prip. 4. — Acc. c. inf. mora stati, če je tudi *necesse est* ali *oportet* v inf. *Dīcō necesse esse hanc lēgem valēre.*

Pripomnja 2. Kakor *licet* se veže tudi *necesse est* z dat. osebe; predikatnik stoji lahko v dat. *Hominī necessē est morī. Vōbīs necesse est fortibus virīs esse.*

II. Kot **objekt** stoji infinitiv s subjektivnim akuz.: **328**

1. pri aktivnih glagolih *dīcendī* in *sentiendī*, ki pomenijo: reči, prisegati, obljubiti, žugati, trditi, pripovedovati, naznanjati, dokazati, prepričati; čutiti, videti, slišati, vedeti, misliti. upati, verjeti itd.

Quīdam nūper disserere coepērunt animōs simul cum corporibus interīre. Dēmocritus dīxit innumerābilēs esse mundōs.

Epicūrus affīrmat deōs hūmānīs membrīs esse praeditōs. Orpheum poētam docet Aristotelēs nunquam fuisse. Caesar pollicitus est sibi eam rem cūrae futūram. Sē ventūrum esse prōmīsit. — Sentīmus calēre īgnem, nivem esse albam. Ex amīcō cōgitā posse fierī inimīcum. Ego ne ūtilem quidem arbitror esse nōbis futūrārum rērum scientiam. Caesar ā lēgātīs cōgnōscit oppidum nōn longē abesse. Mementō tē hominem esse.

Ko bi nastalo vsled objektivnega in subjektivnega akuzativa dvoumje, se rabi pasivna konstrukcija. Namesto: *Rōmānī putābant Pompēium* (subj.) *Caesarem vīcisse* piši: *Romānī putābant ā Pompēiō Caesarem victum esse.* — Toda namenoma v orakulih: *Aiō tē, Aeacidā, Rōmānōs vincere posse.*

V okrajšanih primerjalnih in brezpredikatnih oziralnih stavkih, ki so zavisni od acc. c. inf., stoji subjekt v akuz.

Decet cāriōrem esse nōbīs patriam quam nōsmet ipsōs. Platōnem ferunt idem sēnsisse dē immortālitāte, quod Pythagoram. Tē sūspicor īīsdem rēbus, quibus mē ipsum, commovērī. Vidētis nihil esse mortī tam simile quam somnum. — Enako: *Cicerō affīrmāvit quidvīs sē potius perpessūrum quam ex Italiā exitūrum*; ali: *quam ex Italiā* **exīret.**

Pripomnja 1. Pri glagolih neposrednega zaznavanja *videō, cernō, aspiciō, cōnspiciō, audiō, animadvertō* stoji acc. c. inf. praes. activi le tedaj, kadar se prosto zaznamuje dejstvo. *Amīcum sedēre videō. Lēgātum lītterās recitāre audīvistis. Faciam, quod tē saepe animadvertī facere.* — Če se pa izraža dejanje ali stanje, stoji ptcp. prez. (gl. § 204, *g*), za preteklost tudi *cum* s konf. impf. „Slišal sem slavca peti" se latini torej lahko: *Lusciniam canere* (*canentem, cum caneret*) *audīvī.*

Pripomnja 2. Če izraža od glagolov *dīcendī* odvisni da-stavek željo, zapoved (prepoved), se latini z *ut (nē)* in konj. ali acc. c. inf. pasivne opisne sprege (gl. § 303, prip. 2). — *Persuādeō* ima v pomenu: nagovarjam (pregovorim): *ut (nē)*, prepričam: acc. c. inf. *Themistoclēs persuāsit populō, ut pecūniā pūblicā classis centum nāvium aedificārētur* (nez. *classis aedificētur*). *Vercingetorīx Gallīs persuāsit Rōmānōs vincī posse* [nez.: *Rōmānī vincī possunt (poterunt)*].

Pripomnja 3. Od glagolov upati, priseči, obljubiti, žugati odvisni inf. (indikativ prez.) se latini z inf. **fut.** *Calliās Cimōnī pollicitus est pecūniam sē solutūrum esse* (plačati, da plača, bo plačal).

2. pri glogolih čuvstvovanja *(affectuum*, gl. § 309, 2, *a)*, izražajoč njih vsebino.

Gaudeō tē valēre. Meum factum ābs tē probārī laetor. Mīror tē ad mē nihil scrībere. Macedonēs Eumenem sibi antepōnī indīgnē ferēbant.

Pripomnja. Navidezno samostojno se rabi inf. v vzklikih začudenja ali žalovanja; takisto v nevoljnih vprašanjih, toda navadno z vprašalnico *-ne*. *Tē in tantās aerumnās propter mē incidisse* (ti da si padel)! *Mē nōn cum bonīs esse! Mēne inceptō dēsistere victam?* — Tako vprašanje se izraža tudi lahko z *ut*-stavkom. *Tū ut unquam tē corrigās?* (gl. 285, prip.).

3. Pri glagolih *volo, nōlō, mālō, cupiō*, če je infinitivov subjekt **drug** kakor stavkov, sicer stoji le inf., gl. § 324, 1 in prip. 1. — *Volo*, (*ut*) gl. § 303, 1 in prip. 4.

Volo is esse, quem tū mē esse voluistī. Lycūrgus corpora iuvenum fīrmārī labōre voluit. Tē tuā virtūte fruī cupimus.

Vendar stoji tudi pri enakem subjektu navadno acc. c. inf., če je inf. pasiven ali *esse* (*vidērī*) z imenskim predikatnikom; acc. c. inf. mora stati, če se subjekt posebno poudarja (v naspro'ju z drugim subjektom).

Sapientem cīvem mē et esse et numerārī volo. Timoleōn māluit sē dīligī quam metuī. Cupiō mē nōn dissolūtum vidērī. — Tē et mē ipsum levārī volo. Nihil mālō quam et mē meī similem esse et illōs suī.

4. Pri glagolih *iubeō, veto, sino, patior*. Aktivni inf. stoji, kadar je navedena oseba, kateri se veli, prepoveduje, dovoljuje, sicer se rabi pasivni inf. V slov. je navedna oseba zavisna od finitnega stavkovega glagola, n. pr.: Cezar zapove vojakom, da napravijo most (= C. zapove vojakom most napraviti). V lat. je pa navedena oseba vselej infinitivov subjekt v akuz., torej: *Caesar mīlitēs pontem facere iubet.* — Brez navedene osebe: *Caesar pontem fierī iubet.*

Lycūrgus virginēs sine dōtę nūbere iussit. Virginius arripī iubet hominem et in vincula dūcī. Caesar vetuit lēgatōs ab opere discēdere. Scīpiō castra vallō mūnīrī vetuit. Suēbī vīnum ad sē importārī omnīnō nōn sinunt. Alcibiadēs Athēnās Lacedaemoniīs servīre nōn poterat patī.

Pripomnja 1. Inf. akt. stoji včasi, če se infinitivov subjekt lahko v mislih doda ali je splošen. *Caesar castra mūnīre iubet* (= *mīlitēs m. i.*). *Lēx rēctē facere iubet, vetat dēlinquere.* — *Imperō* se veže le s pas. inf.: *imperō hōc fierī*; *imperat mīlitēs addūcī.*

Pripomnja 2. *Iubēre* s pasivnim inf. ali z aktivnim infinitivom brez subjekta slovenimo često: dati: *Caesar pontem fierī iussit* je dal napraviti. — Dati se še lahko latini:

a) z vzročnim aktivom (gl. § 271). *Caesar pontem fēcit.*

b) s pasivom od dati odvisnega glagola: *Precibus meīs commōtus est* se je dal ganiti.

c) s *cūrāre* in gerundivom: *Caesar pontem faciendum cūrāvit* (gl § 204, *j*).
d) s *patī, sinere* = dopustiti.
e) z *vetāre* = ne dati. *Dux quemquam extrē ē castrīs vetuit* ni dal nikomur . . .

Pripomnja 3. Pronominalni subjekt v akuz. se včasi izpusti; takisto *esse* pri part. fut. in gerundivu. *Mīles quīdam dīxit plūs, quam pollicitus esset, Caesarem facere; pollicitum sē in cohortis praetōriae locō habitūrum ād equum rescribere. Centuriōnēs nihil temere agendum exīstimābant.*

Dostavek. Acc. c. inf. se sloveni lahko različno, n. pr.: *Gāium probum esse puto* = 1. menim, da je Gaj pošten; 2. o Gaju menim, da je pošten; 3. Gaj je, (kakor) menim, pošten; 4. Gaj je po mojem mnenju pošten; 5. Gaja imam za poštenjaka.

Način 1. se ne more rabiti, če je infinitivov subjekt v relativnem stavku. Najčešče služi za take slučaje 2. ali 4. N. pr.: *Īs fidem habēmus, quōs plūs intellegere quam nōs arbitrāmur.* Enako: *Quō mē dolōre afficī crēditis?*

Pripomnja 1. Vendar se latinijo vgozdenci: verujem, mislim, kakor slišim itd. tudi doslovno s: *crēdō, opīnor, ut audiō* (*arbitror, opīnor*), *ut āiunt* itd. *Male, crēdō, merērer dē meīs cīvibus.*

Pripomnja 2. Često se sloveni (latinski) predikat z adverbi(alnimi izrazi), zavisni infinitiv pa zavzame njegovo mesto, n pr.: *Gallōs prīmōs Alpēs trānsisse certum est* gotovo so najprej Galci prekoračili Alpe. Enako: *videōr* morda, *opīnor* (*puto, censeō*) pač, *cupiō* rad, *cōnsuēvī, soleō* navadno, *mātūrō* hitro, *apertum, manifestum est, appāret* očitno, *vērīsimile est* bržkone, *cōnstat* gotovo. — Slično: *dubium* (*dubitandum*) *nōn est, quīn* brez dvoma; *accēdit* (*adde*), *quod* k temu še; *accidit, ut* slučajno; *contingit, ut* k sreči; *nōn multum abest* (*āfuit*), *quīn* skoraj itd.

Particip

329 je po obliki pridevnik; veže se s sklonom glagola, določuje se z adverbi; z ozirom na nadredni verbum finitum zaznamuje *a)* ptcp. prez. istodobno, *b)* ptcp. pf. preddobno, *c)* ptcp. fut. zadobno (prihodnje) dejanje. *Homo ratiōne bene ūtēns, ūsus, ūsūrus prūdēns putātur* (*putābātur, putābitur*).

Videō (*vīdī, vidēbō*) *tē legentem. Adsum* (*aderam, aderō*) *vocātus.*

Pripomnja 1. Nekateri participi prez. in pf. se rabijo tudi kot adjektivi ter se lahko stopnjujejo: *amāns, amantior, amantissimus, mūnītus, mūnītior, mūnītissimus.*

Pripomnja 1. Pomen participa prez. imajo često ti-le participi pf.: *arbitrātus, rātus, ūsus, veritus, (con)fīsus, diffīsus, gavīsus, solitus.*

Pripomnja 3. Particip fut., izvzemši *futūrus* in *ventūrus*, se rabi v najboljši prozi le v zvezi z *esse.*

Particip se rabi: 1. atributivno; 2. apozitivno; 3. absolutno; 4. predikativno.

Atributivni particip

prideva substantivu stalno lastnost kakor adjektiv: *canis furēns,* **330**
arbor flōrens, avāritia ārdens, ērēctus animus.

Često se rabi atributivni particip namesto relativnega stavka, v katerem je relativ subjekt. Relativ se izpusti, predikat stopi v particip (prez. ali pf.), ki se sklada z odnosnico izpuščenega relativa (atributivni participialni sklad). Če je odnosnica demonstrativ, izpade. *Sequere viam, quae ad virtūtem dūcit = Sequere viam, ad virtūtem dūcentem.*

Če je relativ objekt v akuz., se pretvori stavek (z aktivnim predikatom pf. in plpf.) v pasiv. *Lysander māgnam suī relīquit fāmam, quam magis fēlīcitāte quam virtūte pepererat: quae . . . parta erat (ab eō) — partam.* Sloveni se particip s participom ali relativnim stavkom.

Pripomnja 1. Relativni stavek se ne krajša, če je odnosnica *ille, is* številnik ali geografsko ime. *Contemnō eōs, quī alīīs nocent. Iī, quī audiunt, legunt, pārent, equitātuī praesunt, cum eō sunt:* slušatelji, bralci, podaniki, poveljniki konjenice, njegovi spremljevalci. *Flūmen est Arar, quod in Rhodanum īnfluit.*

Pripomnja 2. Tako zvani se latini vseiej z rel. stavkom: *quī dīcitur (vocātur), quem dīcunt (dīcimus);* prej (zgoraj) imenovani: *quem ante (suprā) dīxī, nōmināvī, memorāvī, dēmōnstrāvī.*

Apozitivni particip

pridevlje substantivu le za vsakokratno dejanje važno (nestalno) **331**
lastnost ter nadomestuje časovne, načinovne in vzročne (v širšem pomenu) stavke. — Ta particip je torej:

1. temporalen: *Lūna incidēns* (kadar stopi) *in umbram terrae dēficit. Caesar Alexandrēā potītus rēgnum Cleopatrae dedit. Dionȳsius tyrannus Syrācūsīs expulsus Corinthī puerōs docēbat.*

2. modalen: *Leōnidās prō patriā fortissimē pūgnāns* (boreč se) *occīditur. Epicūrus nōn erubēscēns* (ne da bi sramu zardel) *voluptātēs persequitur omnēs.*

3. vzročen, in sicer:

a) kavzalen: *Dionȳsius cultrōs metuēns* (ker se je bal) *tōnsōriōs candente carbōne sibi adūrēbat capillum. Interdiū stellās nōn cōnspicimus lūce obscūrātās.*

b) kondicionalen: *Nē mente quidem rēctē ūtī possumus multō cibō et potiōne complētī* (če smo polni). *Quis potest mortem metuēns esse nōn miser*?

c) koncesiven: *Mendācī hominī nē vērum quidem dīcentī* (če tudi govori) *crēdimus. Ut oculus, sīc animus sē nōn vidēns alia cernit.*

d) finalen (ptcp. fut. ne pri Cez., le 3krat pri Cic.): *Alexander ad Iovem Ammōnem pergit dē orīgine suā cōnsultūrus* (da bi poizvedel). *Vēnērunt lēgātī Athēniēnsium petentēs* (da izprosijo, s prošnjo), *ut captī apud Granīcum amnem redderentur sibi.*

Pripomnja. Pomen apozitivnega participa se spozna še le po stavkovi vsebini. Le koncesivni pomen participov izraža očividno *tamen*, ki se stavi h glavnemu glagolu; pri poznejših pisateljih stoji pred koncesivnim participom včasi: *etsī* ali *quamvīs* (participov suplement). *Scrīpta tua iam diū exspectāns nōn audeō tamen flāgitāre. Pecūnia quamvīs nōn flāgitantibus oblāta est.*

Dostavek. Konjunkcionalni adverbialni stavek, čigar (neizraženi pronominalni) subjekt ima odnosnico v nadredniku, se okrajša, če se veznik izpusti, glagol pa dene v primerni particip, ki se sklada z odnosnico v sklonu, spolu in številu (apozitivni participialni sklad). *Alexander, dum inter prīmōrēs pūgnat, sagittā ictus est;* okr.: *Alexander inter prīmōrēs pūgnāns sagittā ictus est. Hostēs, sī victī sunt, animōs dēmittunt: hostēs victī animōs dēmittunt. Pompēius Crētēnsibus, cum per lēgātōs dēprecātī essent, spem dēditiōnis nōn adēmit: Pompēius Crētēnsibus per lēgātōs dēprecātīs spem* itd.

Aktivni (pl)pf. tranzitivnih glagolov se pretvori v pasiv. *Torquātus Gallum, postquam cecīdit, torque exuit: Torquātus Gallum, postquam caesus est [ab eō], torque exuit — Torquātus Gallum caesum torque exuit.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol se da pretvoriti v particip; za njim stoječi veznik (*et, itaque* itd.) izpade. *Caesar hostēs agressus est et dēvīcit. Caesar hostēs agressus dēvicit.*

Pripomnja 2. Ker *esse* nima ptcpa. prez., se ujema le predikatni substantiv ali adjektiv z odnosnico. *Cicerō, cum cōnsul esset, rem pūblicam dēfendit: Cicero cōnsul rem* itd.

Če pa subjekt adverbialnega stavka nima odnosnice v nadredniku, stopi s svojim predikatnikom (participom) v ablativ kot

seveda v istem pomenu kakor apozitivni particip, le **finalnega abl. abs.** ni. 332

Absolutni ablativ stoji torej:

1. temporalno: *Cum sōl oritur, fugiunt stellae: Sōle oriente fugiunt stellae. Postquam rēgēs exterminātī sunt, lībertās in rē pūblicā cōnstitūta est: Rēgibus exterminātīs lībertās* itd. *Pȳthagorās Tarquiniō Superbō rēgnante in Ītaliam vēnit* (ko je vladal T. S. = za vladanja T. S.)

2. modalno: *Nēmō nisi iuvante deō* (na ta način, da mu je bog pomagal = z božjo pomočjo) *singulāris vir fuit.*

3. vzročno, in sicer:

a) kavzalno: *Inter bonōs virōs ac deum amīcitia est conciliante virtūte* (ker jih spaja);

b) kondicionalno: *Pietāte adversus deōs sublātā* (če je odpravljene b.) *fidēs etiam et societās generis hūmānī tollitur. Relūctante nātūrā* (če se protivi n.) *irritus labor est.*

c) koncesivno: *Fabricius ad Pyrrhum nōn trānsiit quartā parte rēgnī prōmissā* (če tudi mu je bila obljubljena četrtina kraljestva = če tudi mu je bil obljubil četrtino kr.). *Ego quidem omnibus dēspērantibus animum nōn dēmittam.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol lahko stopi s svojim subj. v abl. abs. *Sulla Romam relīquit et in Asiam profectus est: Sulla, cum Rōma (ab eō) relicta esset, in Asiam profectus est — Sulla Romā relictā* (zapustivši Rim) *in Asiam profectus est. Xerxes sacerdōtēs interfēcit et Athēnās incendiō dēlēvit. Xerxēs sacerdōtibus interfectīs Athēnās incendiō dēlēvit.*

Pripomnja 2. Če je predikat vezni glagol *esse* s predikatnikom, se stavijo pri absolutnem ablativu v abl. le predikatni substantivi, kakor *cōnsul, praetor, rēx, adiūtor, auctor, dux, praeceptor, iūdex, tēstis* in adjektivi, n. pr.: *īgnārus, invītus, salvus, vīvus, serēnus* itd. *Quod deō tēste prōmīseris, id tenendum est. Nātus est Augustus Cicerōne et Antoniō cōnsulibus. Nātūrā duce errārī nūllō pāctō potest. — Rōmānī Hannibale vīvō nunquam sē sine īnsidiīs fore exīstimābant. Serēnō quoque caelō aliquando tonat. Patre invītō* proti očetovi volji, *marī tranquillō.*

Pripomnja 3. Včasi stoji pri takem participu (adjektivu) mesto subjektivnega ablativa stavek ali infinitiv. *Cōnsul ēdictō, ut, quīcumque ad vallum tenderet, prō hoste habērētur, fugientibus obstitit. Multī annantēs nāvibus incertō prae tenebrīs, quid peterent aut vītārent, foedē interīērunt. Alexander audītō (cōgnitō, compertō) Darēum mōvisse īnsequitur strenuē fugientem.* — Brez stavka ali infinitiva stoje: *auspicātō, litātō, sortītō* (po žrebanju), ker vsebujejo imenski in glagolni pojem. *Tribūnī mīlitum nec auspicātō nec litātō* (ne opravivši niti avspicij niti žrtev) *īnstruunt aciem.*

Pripomnja 4. Včasi se *īts (eō)* izpusti, če sledi relativni stavek. *Mardonius incēnsīs, quae aedificāre coeperant Athēniēnsēs, cōpiās in Boeōtiam trānsfert. Praemissīs, quī speculārentur.*

Pripomnja 5. Abl. abs. se v dobri prozi ne rabi pri participu fut., enako ne pri participu pf. pas. s predikatnikom; tudi ptcp. pf. tranzitivnih deponentnikov ne stoji absolutno, če ima objekt poleg sebe. — Seveda tudi brezosebniki nimajo (absolutnega) ptcpa.

Dostavek. Apozitivni in absolutni participe se sloveni:

1. podredno: z veznikom in finitnim glagolom; zglede gl. v § 331. in 332.

2. s participom: *Bellō perfectō* (dovršivši vojno) *imperātor Rōmam rediit. Hostēs sīgna nostra cōnspicātī* (zagledavši) *in mūnītiōnēs sē recēpērunt.*

Pripomnja. Često rabi slovenščina ptcp., ki se mora latiniti s stavkom: Uvidevši, da je prišel prepozno, se je opravičil *cum vīdisset sē vēnisse sērō, excūsāvit sē.* Prišedši domov, je pripovedoval *cum vēnisset domum, nārrābat.*

3. s prepozicionalnim izrazom: *Alexander moriēns* (na smrtni postelji) *ānulum suum dederat Perdiccae. Mortuō* (po smrti) *Trāiānō Hadriānus imperātor factus est.*

4. češče s prirednim glagolom, ki se veže z in, ter, pa, zatorej itd. z naslednjim glagolom: *Miltiadēs capitis absolūtus* (so sicer oprostili, toda) *pecūniā multātus est. Xerxēs ponte in Hellēspontō factō* (je dal napraviti in je . . .) *cōpiās in Eurōpam trāiēcit.*

Pripomnja 1. Potem, nato lahko nadomestuje v latinščini particip. *Romulus exercitum fundit fusumque* (in nato) *persequitur.*

Pripomnja 2. Nikalne apozitivne in absolutne participe (adjektive) slovenimo često z ne da bi uvajanimi stavki. *Bellum mōvistis nōn lacessītī* ne da bi bili izzvani. *Hamilcarem suī cīvēs inaudītum* (ne da bi ga bili zaslišali) *damnāvērunt.* — Ne da (bi) se še latini: *a)* s *cum nōn* in konj.: *Tū hōc fēcistī, cum mē nōn rogāssēs; b)* z *neque* (*nec*) in prirednim glagolom: *Multī probant ōrātōrēs et poētās neque intellegunt* (ne da bi jih razumeli); *c)* z *ut nōn, quī* (*quod*) *nōn, quīn,* gl. § 307.

Predikativni particip.

Gl. § 204, *g, h, i.*

Gerundij in gerundiv.

333 **Gerundij** nadomešča infinitiv prez. akt. (seveda tudi deponentnikov), ki stoji le kot subjekt in akuzativni objekt, v zavisnih sklonih, toda v akuz. le s predlogi. Gerundij je **aktiv-**

nega pomena, se veže s sklonom svojega glagola, določa se le z adverbi ter zavisi lahko od subst., adj., glagola in predloga.

Nom.	*iuvat nōs*	*pulchrē scrībere*	lepo pisanje
Gen.	*ars*	„	*scrībendī* lepega pisanja
Dat.	*operam dō*	„	*scrībendō* lepemu pisanju
Akuz.	*cupiō*	„	*scrībere* lepo pisati
	manus apta ad	„	*scrībendum* za lepo pisanje
Abl.	*comparō pecūniam*	„	*scrībendō* z lepim pisanjem

Sloveni se navadno z glagolnikom.

Gerundiv je glagolni pridevnik pasivnega pomena na *-ndus* 3; zaznamuje dejanje, ki se mora (ima) vršiti, zanikan pa dejanje, ki se ne sme (ne more) vršiti, n. pr. *liber legendus* knjiga, ki se mora brati; *auctor haudquāquam spernendus* pisatelj, ki se nikakor ne more (ne sme, nima) prezirati. — Slično: *vix crēdendum est* komaj se more verjeti (je komaj verjetno) = težko je verjeti.

Gerundiv stoji:

1. atributivno: *lēgēs observandae* zakoni (izpolnjevati se imajoči), ki se morajo izpolnjevati; *facinus laudandum* hvale vreden čin.

2. predikativno, in sicer:

a) z *esse* kot pasivna opisna sprega (gl. §§ 121, 233 in prip. 1). *Epistula mihi scrībenda est* (jaz) moram pisati pismo.

Pripomnja. Neprehodni glagoli se rabijo seveda tudi tukaj brezosebno. *Suō cuique iūdiciō ūtendum est. Victīs parcendum est. Levitātis tibi est paenitendum.*

b) pri glagolih *cūrō*, *dō*, *trādō* itd., gl. § 204, *j*.

Gerundiv se rabi mesto gerundija **tranzitivnih** glagolov **334**
(tudi deponentnikov), če ima gerundij substantivni objekt v akuzativu pri sebi; obj. akuzativ stopi v sklon gerundija, ta se pa pretvori v gerundiv, ki se kot atribut sklada v spolu, sklonu in številu z odnosnico **(gerundivni sklad).**

1.	Namesto *līberandī patriam*	se rabi	*līberandae patriae*
2.	„ *līberandō* (dat.) *patriam*	„	*līberandae* (dat.) *patriae*
3.	„ *ad līberandum patriam*	„	*ad līberandam patriam*
4.	„ *in līberandō patriam*	„	*in līberandā patriā*
5.	„ *līberandō* (abl.) *patriam*	„	*līberandā patriā.*

Z vezniki (v akuz. in abl.) in v dativu se rabi vselej le gerundivni sklad (= 2—4), v gen. in golem abl. (= 1, 5) pa navadno.

Pripomnja 1. Tudi neprehodniki *ūtor, fruor, fungor, potior* tvorijo (kot bivši prehodniki) gerundiv treh končajev, n. pr.: *ad perfruendās voluptātēs, ad mūnus fungendum, spēs potiundōrum castrōrum, bona ūtenda trādō.* — Pri opisni spregi stoji le brezosebni sklad. *Vīribus est ūtendum, mūnere est dīligenter fungendum.*

Pripomnja. Genitivi *meī, tuī, nostrī, vestrī, suī* se vežejo brez ozira na število in spol oseb le z obliko na *-ndī*. *Rēgīna suī cōnservandī causā urbem relīquit. Rōmānī suī colligendī hostibus facultātem nōn dedērunt.*

Gerundij naj se ne pretvarja v gerundiv:

1. če je objektivni akuz. neutrum pronomina ali adjektiva. *Dialectica est ars vēra ac falsa dīiūdicandī. Cupiditās plūra cōgnōscendī, studium aliquid agendī.* — Toda: *in īīs parandīs, quae necessāria sunt*, ker je *īīs* glede spola določen po relativnem stavku.

2. v gen. in golem abl. (= abl. brez predloga):

a) če se ne poudarja obj. akuz., temveč glagolni pojem, zlasti v nasprotjih. *Iniūriās ferendō māiōrem laudem quam ulcīscendō merēberis. Dīvidendō cōpiās perīērunt ducēs nostrī.*

b) da se ne žali vsled kupičenja oblik na *-ōrum, -ārum* blagoglasja ali ne združi preveč genitivov. *Efferor studiō līberōs vestrōs videndī. Initium mīrandī Graecārum artium opera.*

335 Genitiv gerundija in gerundiva stoji na vprašanje kakšen? pri substantivih kakor: *spēs, ars, cōnsilium, cupiditās, vīs, genus, ratiō, potestās* (*cōpia, facultās, locus*), *occāsiō, tempus, fīnis* itd.; često tudi pri *causā* in *grātiā* (zaradi); nadalje pri relativnih adjektivih: *avidus, cupidus, īnsuētus, inops, perītus, studiōsus.*

Male fēcistis, quod cum spē vincendī (na zmago, da bodete zmagali) *simul abiēcistis certandī cupiditātem. Sapientia est ars vīvendī. Est modus ulcīscendī et pūniendī. Haeduī lēgātōs ad Caesarem suī purgandī grātiā mittunt. — Ut equus equitandī imperītō inūtilis est, ita librī sunt inūtilēs īgnārō legendī. Epamīnōndās studiōsus fuit audiendī.*

Pripomnja 1. Tudi kot genitivus qual. stoji gerundivov sklad. *Rēgium imperium initiō cōnservandae lībertātis atque augendae reī pūblicae fuerat* (je služila v to, da se je ohranila . . .).

Pripomnja 2. Infinitiv kot atribut se latini z gen. gerund. Umetnost državo dobro upravljati (= dobre državne uprave) *ars reī pūblicae rēctē administrandae.*

Dativ gerundiva (le redko gerundija) stoji: **336**

1. pri nekaterih glagolih in reklih zaznamujoč namerjano dejanje, zlasti pri *studeō, praesum, praeficiō, dēsum. adsum, operam dō, labōrem impertior, diem dīcō, locum capiō.*

Brūtus, cum studēre revocandīs in urbem rēgibus fīliōs suōs comperisset, secūrī eōs percussit. Germānicus paucōs diēs īnsūmpsit clāssī reficiendae. Praesum agrō colendō. Operam dō plācandīs dīs. Diem dīcō proeliō faciendō.

2. pri substantivih, ki značijo oblastva, kakor: *triumvirī, decemvirī* itd. in *comitia* kot dat. finalis, *Decemvirī lēgibus scrībundīs* d. za pisanje zakonov; *triumvirī colōniīs dēducundīs; duūmvir sacrīs faciundīs; comitia rēgī creandō.*

Pripomnja. Izmed adjektivov ima le *(im)pār* pri sebi dat. gerund., drugi *ūtilis, aptus, idōneus, parātus, facilis, difficilis* se vežejo v klasični prozi navadno z *ad* (*ut, quī*). *Pār est pūgnandō* zmožen je za borbo. *Pār sum onerī ferendō* sposoben sem nositi breme (kos sem bremenu).

Akuzativ gerundija in gerundiva se rabi le v zvezi z *ad* **337** (pri *cōn-, trānsferō, convertō* tudi z *in*).

Tempus satis longum ad (za) *bene beātēque vīvendum. Etiam crāstinus diēs aliquid ad cōgitandum dabit. Cicerō quidquid habuit vīrium, id in cīvium lībertātem dēfendendam contulit. Rōmānōs palūs ad* (pri) *īnsequendum tardābat. — Parātus ad mentiendum, sēnsūs idōneī ad perspiciendum.*

Pripomnja 1. Redko stoji *inter* (le z gerundijem) in *ob: inter* (med) *dīscendum; ob rem dīūdicandam.*

Pripomnja 2. *Īnsuētus ad onera portanda, male audiendī* (biti na slabem glasu), *vēra audīre.*

Ablativ gerundija in gerundiva stoji: **338**

1. brez predloga kot abl. instr.

Superstitiōne tollendā (z odpravo, če se odpravi) *nōn tollitur religiō. — Mēns hominis dīscendō alitur et cōgitandō* (učé se in premišljevaje).

2. s predlogi *ab, dē, in,* redko *ex, prō.*

Jūstitia in suō cuique tribuendō (v tem, da deli vsakemu svoje) *cernitur. Multa dē bene beātēque vīvendō ā Platōne disputāta sunt. Ex prōvidendō est appellāta prūdentia.*

Supin.

339 I. Supin na *-um* je glagolni substantiv aktivnega pomena v akuz. (smeri). Rabi se kakor slov. namenilnik le pri glagolih premikanja, zlasti pri *mittere*, *venīre*, *īre*, *proficīscī*. Zahteva sklon svojega glagola ter je vselej brez drugih določil.

Vēientēs pācem petītum ōrātōrēs Rōmam mittunt. Diviciācus Rōmam ad senātum vēnit auxilium pōstulātum. Prīmus surgat vīlicus, postrēmus cubitum eat! Agēsilāus Ephesum hiemātum exercitum redūxit.

Pripomnja 1. Običajno je tudi *fīliam alicui nūptum dāre* (*collocāre*) hčer s kom omožiti (komu v zakon dati).

Pripomnja 2. Pri glagolih premikanja se izraža namera lahko na naslednje načine:

a) s finalnim stavkom: *lēgātī mittuntur, ut cōnsulant Apollinem.*
b) s finalnim relativnim stavkom: *lēgātī mittuntur, quī cōnsulant Apollinem.*
c) z gerundijem (gerundivom): *lēgāti mittuntur Apollinis cōnsulendī causā. lēgāti mittuntur ad Apollinem cōnsulendum.*
d) s supinom, najčešče, če je brez vsakega določila: *lēg. mittuntur rogātum.*
e) s participom fut. act., toda ne v dobri prozi: *lēg. mittuntur cōnsultūrī Apollinem.*

II. Supin na *-ū* gl. § 243, prip. 3.

Indirektni govor (oratio obliqua).

340 Če je direktni govor zavisen od izrazov *dīcendī* ali *sentiendī*, je pomniti:

1. Povedni glavni stavki in indikativni vprašalniki 1. in 3. osebe direktnega govora stoje v indirektnem govoru v akuzativu c. inf.; vsi drugi stavki, namreč: zahtevni (brez *ut*, z nikalnico *nē*, *nēve*), konjunktivni vprašalni stavki, indikativni vprašalniki 2. osebe in vsi stranski stavki (izvzemši one v § 320, I, prip. 1) stoje v konj. po pravilih sosledice časov.

Pripomnja 1. Vendar stoje po preteritu časi tudi absolutno, n. pr.: *Caes. B. G.* I, 44; V, 7 in 8, zlasti v splošnih rekih in pogojnih stavkih. Gl. spodaj *quōs — velint, sī . . . velit.*

2. Nepravi oziralni stavki (relativna zveza) se stavijo često v acc. c. inf.

Themistoclēs dīxit Athēniēnsium urbem ut prōpūgnāculum oppositum esse barbarīs, apud quam = et apud eam) iam bis clāssēs rēgiās fēcisse naufragium.

3. Zaimki (osebni, posesivni) 1. osebe direktnega govora, se izpremene v indirektnem govoru v refleksivne: *suī, sibi, sē* ozir. *suus* = njega itd., njegov; kadar se izraža nasprotje, se rabi *ipse* (za nom. k *suī* itd. vselej, za ostale sklone včasi). Zaimke 2. osebe zastopa v indirektnem govoru *is* ali *ille*.

Pripomnja 1. *Hīc* (v pomenu ta) se navadno nadomešča z *is* ali *ille*, *nunc* s *tum*, *hic* z *ibi*, *crās* s *posterō diē*, *hodiē* z *eō* (*illō*) *diē*.

Oratio recta	**Oratio obliqua**
Divico cum Caesare ita ēgit:	
Sī pācem populus Rōmānus cum Helvētiīs faciet, in eam partem ībunt atque ibi erunt Helvētiī, ubi eōs cōnstitueris atque esse volueris; sīn bellō persequī persevērābis, reminīscere et veteris incommodī populī Rōmānī et prīstinae virtūtis Helvētiōrum.	*Sī pācem populus Rōmānus cum Helvētiīs faceret, in eam partem itūrōs atque ibi futūrōs Helvētiōs, ubi eōs Caesar cōnstituisset atque esse voluisset; sīn bellō persequī persevēraret, reminīscerētur et veteris incommodī populī Rōmānī et prīstinae virtūtis Helvētiōrum.*
Quod imprōvīsō ūnum pāgum adortus es, cum eī, quī flūmen trānsierant, suīs auxilium ferre nōn poterant, nē ob eam rem aut tuae māgnopere virtūtī tribueris aut nōs dēspēxeris! .... Quārē nōlī committere, ut hīc locus, ubi cōnstitimus, ex calamitāte populī Rōmānī nōmen capiat aut memoriam prōdat.	*Quod imprōvīsō ūnum pāgum adortus esset, cum eī, quī flūmen trānsīssent, suīs auxilium ferre nōn possent, nē ob eam rem aut suae māgnopere virtūtī tribueret aut ipsōs dēspiceret. .... Quāre nē committeret, ut is (hīc) locus, ubi cōnstitissent, ex calamitāte populī Rōmānī nōmen caperet aut memoriam prōderet.*
Lēgātīs Caesar ita respondit:	
Eō mihi minus dubitātiōnis datur, quod hās rēs, quās commemorāstis, memoriā teneō, atque eō gravius fero, quō minus meritō populī Rōmānī accidērunt; quī sī alicūius iniūriae sibi cōnscius fuisset, nōn fuit difficile cavēre ...	*Eō sibi minus dubitātiōnis darī, quod eās rēs, quās lēgātī Helvētiī commemorāssent, memoriā tenēret, atque eō gravius (sē) ferre, quō minus meritō populī Rōmānī accidissent; quī sī alicūius iniūriae sibi cōnscius fuisset, nōn fuisse difficile cavēre ...*
Quod sī veteris contumēliae oblīvīscī volo, num etiam recentium iniūriārum memoriam dēpōnere possum?	*Quod sī veteris cotumēliae oblīvīscī vellet, num etiam recentium iniūriārum sē memoriam dēpōnere posse?*

Cōnsuērunt enim dīī immortālēs, quōs prō scelere eōrum ulcīscī ***volunt, hīs*** *secundiōrēs interdum rēs concēdere.*

Cum haec ita sint, tamen, sī obsidēs ab īīs mihi dabuntur, utī haec, quae pollice(a)ntur, factūrōs intellegam, cum īīs pācem faciam.

Cōnsuēsse enim deōs immortālēs, quōs prō scelere eōrum ulcīscī ***velint, hīs*** *secundiōrēs interdum rēs concēdere.*

Cum ea ita sint, tamen, sī obsidēs ab īīs sibi dentur, utī ea, quae polliceantur, factūrōs intellegat, sēsē cum īīs pācem factūrum.

Ariovistus lēgātiōnī respondit:

Sī quid mihi ā Caesare opus esset, ego ad eum vēnissem, sī quid ille mē ***vult,*** *illum ad mē venīre oportet. . . . Mihi autem mīrum vidētur, quid in meā Galliā, quam bellō vīcī, aut Caesarī aut omnīnō populō Rōmānō negōtiī sit.*

Sī quid ipsī ā Caesare opus esset, sēsē ad eum ventūrum fuisse; sī quid ille sē ***velit,*** *illum ad sē venīre oportēre. . . . Sibi autem mīrum vidērī, quid in suā Galliā, quam bello vīcisset, aut Caesarī aut omnīnō populō Rōmānō negōtiī esset.*

Caesar mīlitēs incūsāvit:

Ariovistus mē cōnsule cupidissimē populī Rōmānī amīcitiam appetiit; cūr hunc tam temere quisquam ab officiō discessūrum ***iūdicet?*** *. . . Quod sī furōre atque āmentiā impulsus bellum intulerit, quid tandem* ***vereāminī?*** *aut cūr dē vestrā virtūte aut dē meā dīligentiā* ***dēspērētis?*** *factum est ēius hostis perīculum patrum nōstrōrum memoriā.*

Ariovistum sē cōnsule cupidissimē populī Rōmānī amīcitiam appetīsse; cūr hunc tam temere quisquam ab officiō discessūrum ***iūdicāret?*** *. . . Quod sī furōre atque āmentiā impulsus bellum intulisset, quid tandem* ***verērentur?*** *aut cūr dē suā virtūte aut dē ipsīus dīligentiā* ***dēsperārent?*** *factum ēius hostis perīculum patrum* ***nostrōrum*** (s stališča zgodopisca Cezarja) *memoriā, cum Cimbrīs et Teutonīs ā C. Mariō pulsīs nōn minōrem laudem exercitus quam ipse imperātor meritus* ***vidēbātur*** (dodatek zgodopiščev).

Priredje.

Priredni vezniki.

1. Coniunctiones copulativae.

341 Vezalni vezniki so: *et, -que, atque* (*ac*) in, pa, ter; *nec* (*neque*) in ne, niti; *etiam, quoque* tudi.

1. ***et*** veže besede in stavke iste vrednosti. *Māgnum et grave bellum. Corinthum pervēnit Diōn et eōdem perfūgit Hēraclīdēs.*

Pripomnja 1. Če se našteva več besed, se vežejo vse z *et* (polysyndeton) ali le zadnja s *-que*, ali pa ni nobenega veznika (asyndeton). *Honestē et sapienter et iūstē; honestē, sapienter iūstēque; honestē, sapienter, iūstē.*

Pripomnja 2. *Multus* veže z drugim atributom (če ta ni superlativ) *et: multae et gravēs cōgitātiōnēs* mnoge resne misli; toda: *multī sapientissimī virī.*

Pripomnja 3. Pred zaimki in časovnimi členicami pomeni *et*: (in) tudi. *Et tū, mī Brūte? Et nunc.*

2. ***que*** se zaobeša in veže dva pojma ali stavka v eno celoto. *Senātus populusque Rōmānus; ōrō obtēstorque.*

Pripomnja. Na predloge *ā, ab, ob, sub, dē, ad, apud* se *que* navadno ne priveša. Torej: *scīre velim, quid cōgitēs dē tōtāque rē quid exīstimēs.*

3. Pri ***atque, ac*** (nikdar pred vokali in *h, c, g, qu*) je često druga beseda poudarjena; sicer se pa rabita kakor *que. Diēs atque noctēs; ōrō atque obsecrō.*

Pripomnja 1. Zlasti se rabi *atque* (*ac*), kadar se začenja nov del govora ali druga misel. *Ac prīmum quidem; atque ut inde ōrātiō proficīscātur.*

Pripomnja 2. *Atque* (*ac*) za pridevniki (adverbi) enakosti itd. gl. § 315, 1, do.

4. ***etiam*** veže besede in stavke, *quoque,* ki se vselej zapostavlja, le besede. *Nōn omnēs bonī sunt etiam beātī. Quod ego faciō, tū quoque faciās velim.* — Pomni: *etiam nunc* še zdaj; *audīte etiam* poslušajte še; *dīc etiam clārius* (še jasneje).

5. ***neque, nec*** vežeta pridevnike, prislove in stavke. V nasprotju se latini in (pa) ne z *nōn. Haec mōrum vitia sunt, nōn senectūtis. Neque enim* kajti ne, *neque vērō* toda (pa) ne, *neque tamen* pa vendar ne.

Pripomnja 1. *Nē ... quidem* niti ... ne: *nē māter quidem* niti mati ne.

Pripomnja 2. V lat. se spaja nikalnica z veznikom (*et nōn* = *neque, nec*), v slov. z zaimkom (adverbom): *neque quisquam* (*ūllus, unquam* itd.) in nihče (nobeden, nikdar). — Le kadar je nikalnica posebno naglašena, se rabi: *et nēmō* (*nūllus, nunquam* itd.)

Dostavek: Podvojeni in korelativni vezniki so:

et — et i(n) — i(n): *et prōdesse et dēlectāre;*

neque (*nec*) — *neque* (*nec*) ni(ti) — ni(ti); *neque poēta neque ōrātor;*

et — neque (*nec*) i — i ne: *via et certa nec longa;*

neque (*nec*) — *et* ne — ampak (tudi): *nec mīror et gaudeō;*

cum — tum kakor — tako (posebno), ne samo — ampak zlasti: *cum summa hūmānitās tum mīra cōmitās.*

modo — modo zdaj — zdaj, včasi — včasi: *modo ait modo negat;*

nōn modo (*sōlum*) — *sed* (*vērum*) *etiam* ne le (samo) — ampak tudi: *nōn paranda sōlum sapientia sed fruenda etiam est;*

nōn modo (*sōlum*) *nōn — sed* (*etiam*) ne le ne — ampak še (celo): *dolor meus nōn modo nōn minuitur, sed etiam augētur;*

nōn modo (*sōlum*) *nōn — sed nē — quidem* ne le ne — ampak niti ne: *ego nōn modo tibi nōn īrāscor, sed nē reprehendō quidem factum tuum.*

2. Coniunctiones disiunctivae.

342 Ločilni vezniki so: *aut, vel* ali; *aut — aut, vel — vel* ali — ali; — *ve* ali (tudi); *sīve* (*seu*) ali; *sīve* (*seu*) — *sīve* (*seu*) ali — ali, bodi(si) — bodi(si).

1. ***aut*** veže pojma in stavka, ki se izključujeta: *vincendum aut moriendum est.*

Včasi drugi pojem prvega le popravlja: *quōnam duce aut* (ali bolje) *quibus cōpiīs bellum nōbīs gerendum est*? — Enako se rabi: ***aut — aut:*** *aut Caesar aut nihil. Omne ēnūntiātum aut vērum aut falsum est.*

Pripomnja. In niti — niti se latini: *neque — neque* ali *neque aut — aut;* kajti niti — niti: *nam neque — neque* ali *neque enim aut — aut;* da niti — niti *nē aut — aut.*

2. ***vel*** veže dva različna pojma ali stavka, ki se ne izključujeta; navadno drugi del prvega popravlja: *vel = vel potius* (ali bolje rečeno). *Rēx vel hostium ferrō vel inopiā interībit.*

Pripomnja. *Vel* znači često: celo, že. *Vel famem et sitim perferō. Vel inde* (*ex hōc*) *cōgnōscī potest.*

3. ***ve***, ki se zaobeša kakor *que* (gl. § 341, 2, prip. in 165, do 2), kaže, da je razlika pojmov nebistvena: *ter quaterve; septem octōve hōrīs.*

4. ***sīve (seu)*** veže različne izraze za isti pojem: *ēiectō sīve ēmissō ex urbe Catilīnā. — Sīve (seu) — sīve (seu)* znači,

da od zvezanih pojmov lahko veljata oba. *Ad hās lītterās addīscendās ego tibi sīve comes sīve dux fuī.*

3. Coniunctiones adversativae.

Protivni vezniki so: *sed, vērum* a(li), pa, toda, nego, 343
temveč, ampak; *autem* pa(k); *vērō* pa (res), pa celo; *at* nasproti pa, ali; *atquī* pa vendar, in vendar; *tamen* vendar.

1. ***sed*** in ***vērum*** omejuje ali popravlja predidočo trditev; če je prvi stavek negativen, ga drugi ometuje; v slovenščini naznanjajo to: nego, temveč, ampak. *Māgnus mihi vidētur ōrātor Cicerō, sed nōn summus. Nōn quid nōbīs ūtile, vērum quid necessārium sit, quaerimus.*

Pripomnja. *Sed* posreduje tudi prehod od prekinjene pripovedi k novi misli. *Sed* (toda) *redeat, unde aberrāvit ōrātiō.*

2. ***autem*** (**nikdar** na prvem mestu) veže le stavke in nadaljuje začeto pripoved. *Gygēs ā nūllō vidēbātur, ipse autem omnia vidēbat.*

3. ***vērō*** (kakor *autem* le na drugem mestu) jači in poudarja drugi pojem. *Haec sunt leviōra, illa vērō gravia et māgna.*

4. ***at*** se rabi v naglašenem protivju, pri ugovoru, imperativu in živahnem vzkliku. *Brevis nōbīs vīta data est, at memoria bene redditae vītae sempiterna. At memoria minuitur* (ugovarja kdo).

5. ***atquī*** stoji v začetku stavka, ki predidoči trditvi ugovarja. *Ō rem, inquis, difficilem et inexplicābilem: atquī explicanda est.*

6. ***tamen*** stoji za stavki koncesivnega pomena. *Pausaniās accūsātus capitis absolvitur, mūltātur tamen pecūniā. — Neque tamen* pa vendar ne, *sed (vērum) tamen* pa vendar, *attamen* ipak.

Pripomnja. V prvem reku protivnega priredja stoji često *quidem,* ki se poudarjenemu pojmu zapostavlja. *Plūrima quidem* (sicer) *prōferre possumus, sed modus adhibendus est. — Equidem* (= ojačen *quidem*) se veže navadno le s 1. osebo. *Equidem mīrābar.*

4. Coniunctiones causales.

Vzročno razmerje izražajo: ***nam, namque*** (često pred 344
vokali) zakaj, kajti; ***enim*** (se zapostavlja), ***etenim*** saj, namreč (če je obče znan vzrok).

Pripomnja. Pred relativi stoji navadno *nam,* za demonstrativi in nikalnicami *enim; neque enim* (namreč ne).

5. Coniunctiones conclusivae.

345 Sklepalni vezniki so: ***itaque***, ***igitur*** (navadno na drugem mestu) torej, zato, tedaj; ***ergō*** tedaj, zatorej, po tem takem (v zaključkih zaključajev); ***proinde*** zatorej (le v zvezi z imperativom ali adhort. in prohib. konj.) *Proinde, sī sapis, vidē! Proinde aut exeant aut quiēscant!*

Pripomnja. Sem spadajo tudi: *ideō, idcircō, propterea, quārē, quam ob rem, quōcircā, quāpropter* zato, zategadelj, zaradi tega (radi česar, zavoljo česar).

Nikalnice.

346 1. ***Nōn*** se rabi kot glagolna nikalnica v povednih in vprašalnih stavkih ter stoji pred finitnim glagolom (v acc. c. inf. seveda pri inf.). Če je kakšna druga beseda zanikana, stoji *nōn* pred njo. *Sapiēns mortem nōn timet. Nostrī ab hostibus victī nōn sunt. Dātis nōn aequum locum vidēbat suīs.*

Pripomnja 1. V lat. stoji nikalnica često pred glagoli, ki pomenijo reči in misliti, v slov. se pa zanika navadno glagol od njih odvisnega dastavka. *Nōn arbitror mē ad tē venīre posse* mislim, da ne bom mogel k tebi priti. *Nōn putābant dē tālī vīrō sūspiciōnibus oportēre iūdicārī.* — Redno se pravi: *nego* rečem (trdim), da ne. *Rēgulus reddī captīvōs negāvit esse ūtile.*

Pripomnja 2. ***Haud*** (slabejša nikalnica kakor *nōn*) stoji v dobri prozi, izvzemši *haud scio an*, le pri adjektivih in adverbih: *haud mediocris, haud procul.*

2. ***Nē (nēve)*** je le glagolna nikalnica (stoječa navadno na čelu stavka) v zahtevnih stavkih, pri konces. konj. in pri II. imperativu (gl. § 287). *Nē timeāmus mortem!* — Toda: *Sit humus cinerī nōn onerōsa* (adj.!) *tuō!*

Pripomnja. Namesto *nē* stoji tudi pred glagoli *nōn:*

1. pri protivju: *Amīcī vitia nōveris, nōn ōderis!*

2. če tvori nikalnica z glagolom eden pojem: *Moneō tē, ut ea longius prōgredī nōn sinās* (= *prohibeās*).

3. Dve nikalnici v istem stavku činita v lat. krepkejšo trditev, kakor jo tvori pozitivni glagol sam *(lītotēs): nōn nesciō, nōn īgnōrō, nōn sum nescius (īgnārus)* dobro vem (znam), *nōn nego* priznavam, *nōn possum nōn* moram, *neque (nec) . . . nōn* in gotovo tudi. *Quī mortem in malīs pōnit, nōn potest eam nōn timēre.*

Pripomnja 1. Vendar ostane stavek nikalen, če sledi splošni nikalnici (*nōn, nēmō, nihil, nūllus, nunquam* itd.) *neque(nec)-neque(nec), nēquidem. Nēmō unquam nec poēta nec ōrātor fuit, quī quemquam meliōrem quam sē putāret. Nūsquam hōc nē apud barbarōs quidem audītum est.*

Pripomnja 2. Če stoji *nōn* za *nēmō, nūllus, nihil, nūsquam, nunquam,* se niči zanikanje popolnoma, če je *nōn* spredaj, pa le deloma, torej:

nēmō ... *nōn* vsak(do)	*nōn nēmō* marsikdo
nihil ... *nōn* vse	*nōn nihil* nekaj
nūllus ... *nōn* vsak	*nōnnūllī* marsikateri
nūsquam ... *nōn* povsod	*nōn nūsquam* marsikje
nunquam ... *nōn* vselej	*nōn nunquam* mrasikdaj

Dostavek. V lat. se izraža nikalnica dveh ali več nikalnih slovenskih pronominov (pronominalnih adverbov) v istem stavku le enkrat; seveda se tudi v tem slučaju pred glagolom potrebna nikalnica ne latini. *Nūllā unquam cīvitās sīgnum ūllum suā voluntāte cuiquam vēndidit* (v slovenščini do pet nikalnic).

Dodatek.

I. O stihoslovju.

A. Zlogomerje (prozodija).

Poleg pravil, ki so navedena v §§ 5, 2—3 in 8, je glede količine zlogov še pomniti: 347

1. Zlog je pozicijsko dolg tudi tedaj, kadar je izmed njegovemu vokalu sledečih konsonantov eden končnik, drugi začetnik besede: *sub sīdera* (– – ∪ ∪), *sed nunc* (– –), *et quid* (– ∪).

2. Pri pesnikih tvori tudi *mūta cum liquidā* pozicijsko dolžino, in to vselej, kadar pripadata konsonanta različnima zlogoma, sicer pa le redko (*positiō dēbilis*): *ob-rēpō* (– – –), *sub lūce* (– – ∪); *tenebrae*(∪ – –).

Pripomnja. Končni vokal z naslednjimi konsonanti ne tvori stavno dolgega zloga: *sīdera spectat* (– ∪ ∪ – ∪).

Pripomnja. *H* seveda ne tvori s soglasnikom dolžine: *adhortor* (∪ – ∪), *serpit humī* (– ∪ ∪ –).

3. Vokal pred stoječim ali izpahnjenim konsonantom *i* je dolg: *pēior*, *ēius*, *hūius*, *rēiciō* (mesto *reiiciō*).

Pripomnja. Vokala *i* in *u* se včasi konsonantujeta: *ariete* = *arjete*, *genua* = *genva*.

4. Enozložnice, ki se končujejo na vokal, so dolge: *ā*, *tū*, *mē*, *sī*, *dā*; kratke so naslonice: *-que*, *-te*, *-ne*, *-ve*, *-ce*, *-pte*.

Dolge so tudi: *a*) imenske enozložnice na konsonant: *sōl*, *sāl*, *nōs*, *ōs* (*ōris*), *pēs*, *pār*, *sūs*, *vās*, *lār* itd.; kratke so: *cor*, *mel*, *fel*, *as*, *os* (*ossis*), *vir*, *vas* (*vadis*), *is*, *id*, *quid*, *quod*, *quis* (nom. sg.); *b*) enozložne glagolne oblike na *-s*: *dās*, *stēs*, *vīs* itd. — toda: *es* (si, bodi).

5. Latinske dvo- in večzložnice s končnikom *s* imajo vobče dolgo, vse druge kratko končnico: *cīvitās*, *virtūs*, *abiēs*, *amās* itd.; *apud*, *māter*, *animal*, *laudat*. — Kratek je: zakonsonantni *-es* v: *penes* in v nom. sg. dentalnih debel: *mīles*, *eques*, *obses*; *-is* v nom. in gen. enakozložnic; *-us* v sklonilu *-bus*, v nom. sg. II. in IV. dekl. in *s*-debel ter v gen. sg. pronominov (pron. adj.): *hortus*, *frūctus*, *genus*, *melius*, *ēius*, *sōlīus*.

6. Dvozložni perfekti imajo vobče dolgo deblo: *iūvi*, *mōvī*, *fēcī*, *rēxī*.

7. Debelni vokal je v participu pf. pas. navadno dolg pri *d*- in *g*-deblih: *regō* — *rēctum*, *edō* — *ēsum*. Sicer pa obdrži debelni vokal svojo količino tudi v participu pf. pas. (supinu): *facio* — *factum*, *capiō* — *captum*; — toda: *dīcō* — *dictum*, *dūcō* — *ductum*, *īcō* — *ictum*.

B. Metrika.

348 1. Čas, ki ga potrebujemo, da izgovarjamo kratek zlog, se imenuje v metriki mora (χρόνος): *et* (∪ kračina); dolg zlog se izgovori v dveh morah: *crās* (– dolžina).

2. Stopa (stopica, *pēs*) se imenuje združitev dolžine in kračine v metrično celoto. Najmanjša stopa šteje torej tri more.

3. Po številu in mestu v eno metrično celoto združenih dolgih in kratkih zlogov razločujemo v lat. naslednje stope:

∪ – *iambus: regēns*; – ∪ *trochaeus: māgnus*.

∪ ∪ – *anapaestus: gravitās*; – ∪ ∪ *dactylus: ēvehit*.

– ∪ ∪ – *choriiambus: lūcifugī*; ∪ ∪ – – *ĭōnicus ā minōre: pepulērunt*.

Pripomnja. Včasi zastopata dolžino (—) dve kračini (⏑⏑ *pyrrhychius*). Jamb in trohej dobita tako to-le obliko: ⏑⏑⏑ (*tribrachys*).

Nasprotno pa stoji mesto dveh kračin včasi dolžina, torej: —⏑⏑ ali ⏑⏑— = —— (*spondēus*).

4. Vsaka stopa sestoji iz krepko naglašenega dela, ki se imenuje vzdig (*arsis*, arza, izgovarja se s povzdignjenim glasom) in iz slabo naglašenega, ki ga zovemo pad (*thesis*, teza). Arza dobiva v pisavi ikt (*ictus* ' = znamenje za krepki naglas, tudi *ictus* imenovan), ki stoji nad zlogom, n. pr.: *árma virúmque canō.*

Pripomnja. Kadar zastopa arzo pirihij, stoji ikt vselej na njegovem prvem zlogu: ⏑ $\underline{\acute{\smile}}$, $\underline{\acute{\smile}}$ ⏑; n. pr.: *cumúlus* ali *cúmulus.*

5. Ritem (*rhythmus*, enakomerno menjavanje arz in tez) je vzdigajoč, če je teza pred arzo, sicer pa padajoč.

Dočim se strinja v slov. arza z besednim naglasom (akcentujoča metrika), je v lat. za ritem merodajna kvantiteta zlogov (kvantitujoča metrika); arza in besedni naglas se često ne ujemata n. pr.: *Maécēnās, atavīs ēdite rēgibūs.*

6. Več stop vzdigajočega ali več stop padajočega ritma tvori vrstice, verze ali stihe (*versus*, στίχος).

7. Meter (*metrum*, μέτρον) se imenuje jambska, trohejska ali anapestovska dipodija (dve stopi). Pri daktilih je stopa obenem meter.

8. Popoln ali akatalektičen (*versus acatalēcticus*, od καταλήγω neham, torej: ne prehitro nehajoč) je stih, pri katerem so vse stope popolne. Včasi pa ima kaka stopa (najčešče končna) le arzo. Stih z eno ali več nepopolnimi stopami je nepopoln ali katalektičen (*versus catalēcticus*).

Znamenje za končno enozložno katalekso je: ∧ (λεῖμμα), za dvozložno: $\overline{\wedge}$; za notranjo enozložno: ı, ki se postavi na zadnji konec predstoječe arze (⏑ı); ⏑ je predstoječa arza z znamenjem za dvozložno katalekso.

Če pa sledi zadnji popolni stopi še kračina, govorimo o nadštevilnem ali hiperkatalektičnem stihu (*versus hypercatalēcticus*). N. pr.: *Omnia Mercuriō similis, vōcemque colōrem|que Et crīnīs flāvōs . . .*

V lat. se omenjena kračina končuje na vokal ali *m* in se čita k naslednjemu stihu, ki se mora začenjati z vokalom ali *h*.

9. Na tak način nastala zev (*hiātus*) se v lat. govoru odpravlja z izpahom (*ēlīsiō*) vokalnega končnika ali konsonanta *m* s predstoječim vokalom pred začetnim vokalom ali *h*; n. pr.: *poena metusqu(e) aberant; peregrīn(um) ut vīseret orbem; dīvūm pater atqu(e h)ominum rēx; mōnstr(um h)orrendum.*

Če sledi končnemu vokalu ali *-m: es* ali *est*, se odbija *e* teh oblik (afereza ἀφαίρεσις); n. pr.: *aurea prīma sata (e)st; nostrum (e)st.*

10. Hijat se dopušča (*hiātus lēgitimus*):

a) če je končnik v arzi: *Ter sunt cōnātī impōnere Pēliō Ossam.*

b) na koncu stavka: *Et vēra incessū patuit dea. Ille ubi . . .*

c) če je eden vokal enozložna interjekcija: *Ō et praesidium et dulce decus meum!*

11. Dva zloga iste besede s sosednimi vokali se skrčujeta včasi v en zlog (συνίζησις, siniceza): *deest, deus, deinde; dehinc.*

12. Na koncu vsakega stiha se napravi (vsaj kratka) stanka (pavza), vsled katere je zadnji zlog dvojnotrajen (*anceps*).

Pri daljših stihih je pa tudi v sredini treba oddiha, ki se imenuje, če je sredi stope, cezura (*caesūra*), če je na koncu stope, pa diereza (διαίρεσις).

Če je cezura za arzo, se imenuje moška (krepka), če je za prvo tezo, pa ženska (šibka).

C. Daktilski heksameter,

341 navadno le heksameter imenovan, se zove tudi *versus hērōicus*, ker je stih junaških pesmi. V prvih štirih stopah nadomestujejo daktile lahko spondeji, 5. stopa je redno daktil, 6. stopa je vselej le dvozložna z dvojnotrajnim drugim zlogom. Obrazec je torej naslednji:

– ⏑⏑ | – ⏑⏑ | – ⏑⏑ | – ⏑⏑ | – ⏑⏑ | – ⏑

Z mnogimi daktili se značí živahnost in gibčnost, s spondeji mir in sigurnost, n. pr.:

Quādrupedante putrem sonitū quatit ungula campum. Illī inter sēsē māgnā vī bracchia tollunt.

Pripomnja. Redko je v 5. stopi spondej. Tak šestomer se imenuje versus spondiacus in zahteva, končujoč se s tri- ali štirizložnico, v 4. stopi redno daktil.

Cōnstitit atque oculīs Phrygia āgmina circumspexit.

Ker bi se heksameter le težko govoril v eni sapi, ima odmor, ki je: 350

1. moška cezura v 3. stopi (= po peti polustopi), *penthēmimerēs* (*τομὴ πενθημιμερής*, *caesūra sēmiquīnāria*).

In|tonu|ē re po|lī‖ crēbrīs micat ignibus aether.
1 2 3 4 5

2. moška cezura v 4. stopi (= po sedmi polustopi, *hephthēmimerēs* (*τομὴ ἑφθημιμερής*, *caesūra sēmiseptenāria*).

Nōn|gale|ae|, nōn|ēn|sis e|rant‖ sine mīlitis ūsu.
1 2 3 4 5 6 7

3. moška cezura v 2. stopi (= po tretji polstopi) *trithēmimerēs* (*τριθημιμερής*, *caesūra sēmiternāria*).

Om|ne ne|fās‖ fūgēre pudor vērumque fidēsque.
1 2 3

4. (redko) ženska cezura (trohejska) po troheju 3. stope (*ἡ τομὴ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον*).

Ō pas|sī gravi|ōra,‖ dabit deus hīs quoque fīnem.

5. diereza ali bukolična cezura (*ἡ βουκολικὴ τομή*, *caesūra būcolica*) med 4. in 5. stopo. Bukolična se zove, ker so jo posebno radi rabili bukoliki.

Namque erit‖ ille mi|hī sem|per deus,‖ illius āram
Saepe tener nostrīs ab ovīlibus imbuet āgnus.

Daktilski (elegijski) pentameter

je bikatalektičen (v sredi, v 3. stopi, in na koncu, v 6. stopi) heksameter in se vselej veže s šestomerom v elegijski distihon, ki se rabi ponajveč v elegijah. 351

Le v prvih dveh stopah stoji lahko mesto daktila spondej, za 3. stopo je vedno diereza. Obrazec je torej naslednji:

– ∪∪ – ∪∪ ⏑ ‖ – ∪∪ – ∪∪ – ⏑

Prīncipiīs obstā,‖ sērō medicīna parātur,
Cum mala per longās‖ convaluēre morās.

II. Rimski koledar.

1. Rimska mesečna imena so sledeči adjektivi: *Iānuārius*, *Februārius*, *Mārtius*, *Aprīlis*, *Māius*, *Iūnius*, *Iūlius*, *Augustus*, *September*, *Octōber*, *November*, *December*. 352

Pripomnja. Nekdaj je bil *Mártius* prvi mesec leta, *Septembèr* itd. torej sedmi itd. mesec. — *Iúlius* se je zval pred Cezarjem, ki je uvedel 46. l. pr. Kr. solnčno leto 365 dni, *Quīn(c)tīlis*, *Augustus* pred Avgustom *Sextīlis*.

2. Rimljani niso šteli dni v mesecu od prvega do zadnjega. Imeli so naslednje tri stalne dneve, po katerih so določevali druge dni:

a) Kalendae, 1. dan meseca; *b) Nōnae* (pravzaprav) 9. dan pred idami), 7. dan marca, maja, julija, oktobra (*milmo*), 5. dan vseh drugih mesecev; *c) Īdūs*, 15. dan marca, maja, julija, oktobra, 13. dan drugih mesecev.

Kalendīs —, Nōnīs —, Idibus Iānuāriīs se pravi torej: prvega, petega, trinajstega januarja; *Kalendīs —, Nōnīs —, Idibus Mārtiīs* 1., 7., 15. marca.

3. Dan pred imenovanimi stalnimi dnevi se zove *prīdiē* (za njimi včasi *postrīdiē*) z akuz. stalnih dni: *prīdiē* (*postrīdiē*) *Kalendās —, Nōnās —, Īdūs Iānuāriās* 31. **dec.**, 4. jan., 12. jan. (2., 6., 14. jan.) — *prīdiē* (*postrīdie*) *Kalendās —, Nōnās —, Idūs Mārtiās* 28. (29.) **febr.**, 6., 14. marec (2., 8., 16. m.).

4. Drugi dnevi se zaznamujejo kot dnevi pred prihodnjimi nonami, idami, kalendami, n. pr.: *diēs tertius ante Nōnās Iānuāriās* = 5—2 (tretji še ni minil) = 3. januar.

Izraz: *diē ante* (dne pred) se je izpremenil v: *ante diem*, n. pr.: *ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (*a. d. III. Nōn. Iān.*, tudi samo: *III. Nōn. Iān.*).

Ante diem je tako tesno združena zveza, da se veže s predlogi *ad, in, ex*; n. pr.: *differō aliquid in ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (*in a. d. III. Nōn. Iān.*).

5. Rimski datum se pretvarja v našega ali naš v rimskega tako-le: Če je datum pred nonami ali idami, se za 1 zmanjšano latinsko (slov.) število dni odšteje od non, oziroma id s predidočimi dnevi, sicer pa za 2 zmanjšano od dni istega meseca.

N. pr.:

a. d. IV. Nōn. Iān.	= 5—3 = 2. jan.	3. febr.	= 5—2 = *a. d. III. Nōn. Febr.*
a. d. IV. Īd. Iān.	= 13—3 = 10. jan.	11. febr.	= 13—10 = *a. d. III. Īd. Febr.*
a. d. IV. Kal. Febr.	= 31—2 = 29. jan.	17. febr.	= 28—15 = *a. d. XIII. Kal. Mārt.*
a. d. VI. Nōn. Mārt.	= 7—5 = 2. mar.	5. jul.	= 7—4 = *a. d. III. Nōn. Iūl.*
a. d. VI. Īd. Mārt.	= 15—5 = 10. mar.	12. jul.	= 15—11 = *a. d. IV. Īd. Iūl.*
a. d. VI. Kal. Apr.	= 30—4 = 26. mar.	20. jul.	= 31—18 = *a. d. XIII. Kal. Aug.*

Pripomnja. Prestopni dan je sledil 24. febr. (28—22 = *a. d. VI. Kal. Mārt.*) z imenom: *a. d. bis VI. Kal. Mārt.* (= 25. febr.); 27. febr. (prestopnega leta), 29—25 = *a. d. IV. Kal. Mārt.* itd.

Pregled.

Naši mesečni dnevi	marec, maj, julij, oktober (31 dni)		januar, avgust, december (31 dni)		april, junij, september, november (30 dni)		februar (28, v prestopnih letih 29 dni)		
1.	*Kalendīs*		*Kalendīs*		*Kalendīs*		*Kalendīs*		
2.	*a. d.* VI	*Nōnās*	*a. d.* IV	*Nōnās*	*a. d.* IV	*Nōnās*	*a. d.* IV	*Nōnās*	
3.	*a. d.* V		*a. d.* III		*a. d.* III		*a. d.* III		
4.	*a. d.* IV		*prīdiē*		*prīdiē*		*prīdiē*		
5.	*a. d.* III		*Nōnīs*		*Nōnīs*		*Nōnīs*		
6.	*prīdiē*		*a. d.* VIII	*Īdūs*	*a. d.* VIII	*Īdūs*	*a. d.* VIII	*Īdūs*	
7.	*Nōnīs*		*a. d.* VII		*a. d.* VII		*a. d.* VII		
8.	*a. d.* VIII	*Īdūs*	*a. d.* VI		*a. d.* VI		*a. d.* VI		
9.	*a. d.* VII		*a. d.* V		*a. d.* V		*a. d.* V		
10.	*a. d.* VI		*a. d.* IV		*a. d.* IV		*a. d.* IV		
11.	*a. d.* V		*a. d.* III		*a. d.* III		*a. d.* III		
12.	*a. d.* IV		*prīdiē*		*prīdiē*		*prīdiē*		
13.	*a. d.* III		*Īdibus*		*Īdibus*		*Īdibus*		
14.	*prīdiē*		*a. d.* XIX	*Kalendās* (sledečega meseca)	*a. d.* XVIII	*Kalendās* (sledečega meseca)	*a. d.* XVI		*Kalendās Mārtiās*
15.	*Īdibus*		*a. d.* XVIII		*a. d.* XVII		*a. d.* XV		
16.	*a. d.* XVII	*Kalendās* (sledečega meseca)	*a. d.* XVII		*a. d.* XVI		*a. d.* XIV		
17.	*a. d.* XVI		*a. d.* XVI		*a. d.* XV		*a. d.* XIII		
18.	*a. d.* XV		*a. d.* XV		*a. d.* XIV		*a. d.* XII		
19.	*a. d.* XIV		*a. d.* XIV		*a. d.* XIII		*a. d.* XI		
20.	*a. d.* XIII		*a. d.* XIII		*a. d.* XII		*a. d.* X		
21.	*a. d* XII		*a. d.* XII		*a. d.* XI		*a. d.* IX		
22.	*a. d.* XI		*a. d.* XI		*a. d.* X		*a. d.* VIII		
23.	*a. d.* X		*a. d.* X		*a. d.* IX		*a. d.* VII		
24.	*a. d.* IX		*a. d.* IX		*a. d.* VIII		*a. d.* VI		
25.	*a. d.* VIII		*a. d.* VIII		*a. d.* VII		*a. d.* V	v prestopnem letu *bis* VI	
26.	*a. d.* VII		*a. d.* VII		*a. d.* VI		*a. d.* IV	V	
27.	*a. d.* VI		*a. d.* VI		*a. d.* V		*a d.* III	IV	
28.	*a. d.* V		*a. d.* V		*a. d.* IV		*prīdiē*	III	
29.	*a. d.* IV		*a. d.* IV		*a. d.* III			*prīdiē*	
30.	*a. d.* III		*a. d.* III		*prīdiē*				
31.	*prīdiē*		*prīdiē*						

III. Rimski denar.

353 1. Najstarejši rimski novec (ulit iz bakra) je bil *as* (as), enak funtu (*lībra* = 327 gr.) bakra (zato tudi *as lībrālis* ali zaradi teže *aes grave* imenovan). Asova vrednost se je po uvedbi srebrnega denarja (nekaj let pred prvo punsko vojno) jela manjšati in je po drugi punski vojni padla na $^1/_{36}$ prvotne cene (ca 1 K 50 v) ter je znašala 5 v.

Pripomnja. Pri mnogo tisoč asov se je *assium* izpuščalo in pristavljalo le *aeris*, torej: *ducenta mīlia aeris* 200.000 asov (funtov bakra).

2. Srebrni novci so bili: *dēnārius* = ca 80 v (16 asov); *sēstertius* = *hēmis tertius* = $2^1/_2$ asa do leta 217. pred Kr. r., pozneje pa = 4 *assēs* = 20 v.

Pripomnja. Od začetka se je *sēstertius* pisalo *LLS* = *lībra lībra sēmis*; iz tega je postalo *IIS* in končno *HS*.

Rimljani so računali s sledečimi vrstami sesterca:

a) sēstertius, ī = 1 sesterc z glavnimi števniki: *vīgintī sēstertiī* 20 s.

b) sēstertium, ī = 1000 sestercev z glavnimi ali delilnimi števniki: *quīnque* (*quīna*) *sēstertia* 5000 s.; rabi se le do 999.000 sestercev = *nōngenta nōnāginta novem sēstertia.*

c) sēstertium, ī (sing. tant.) = 100.000 sestercev s prislovnimi števniki od *deciēs* naprej za izraz milijonov; *deciēs sēstertium* 1,000.000 s. (pravzaprav *deciēs centēna mīlia sēstertiūm*); *sēstertium centiēs* 10,000.000 (HS$\overline{\text{C}}$); *fundum ūndēciēs sēstertiō emere*; *summa mīlliēs sēstertiī* vsota 100,000.000 sest.

IV. Mere.

354 1. Mere za dolžino: *pēs* (črevelj) = ca 30 cm; 5 *pedēs* = 1 *passus* = ca 1·5 m; *mille passūs* (rimska milja) = $1^1/_2$ km (= $^1/_5$ geografske milje).

2. Z *iūgerum* (oral) = 2520 m^2 se je merila ploščina.

3. Mere za tekočine: *amphora* = ca $26^1/_4$ litra; *sextārius* = ca $^1/_2$ litra.

4. Mera za suhe stvari je *modius* = $8^3/_4$ litra.

V. Najnavadnejše kratice (notae ali compendia scripturae).

1. Predimki.

355

A. = *Aulus*
Ann. = *Annaeus*
Ap(p). = *Appius*
C. = *Gāius*
Q. (*Qu.*) = *Quīntus*
S. (*Sex.*) = *Sextus*
D. = *Decimus*
K. = *Kaesō*
L. = *Lūcius*
M. = *Mārcus*
Serv. = *Servius*
Sp. = *Spurius*
M'. = *Mānlius*
Mam. = *Māmercus*
N. (*Num.*) = *Numerius*
P. = *Pūblius*
T. = *Titus*
Ti (*Tib.*) = *Tiberius.*

2. Druge kratice.

Aed. Cur. = *aedīlis curūlis*
Aed. Pl. = *aedīlis plēbis*
Cs. (*Cos.*) = *cōnsul*
Css. (*Coss.*) = *cōnsulēs*
Des. = *dēsīgnātus*
Eq. R. = *eques Rōmānus*
Imp. = *imperātor*
Leg. = *lēgātus, legiō*
P. C. = *patrēs cōnscrīptī*
P(*ont*). *M*(*ax*). = *pontifex māximus*
P. R. = *populus Rōmānus*
Pr. = *praetor*
Praef. = *praefectus*
Proc. = *prōcōnsul*
Quir. = *Quirītēs*
Resp. = *rēs pūblica*
S. = *senātus*
S. C. = *senātūs cōnsultum*
S. P. Q. R. = *senātus populusque Rōmānus.*

A. D. = *ante diem*
A. Chr. = *ante Christum*
A. U. C. = *annō urbis conditae*
D. = *dīvus*
F. = *fīlius*
N. = *nepōs*
O. M. = *optimus māximus*
Q. B. F. F. Q. S. = *quod bonum, fēlix faustumque sit*
S. = *salūtem*
S. D. P. = *salūtem dīcit plūrimam*
S. V. B. E. E. V. = *sī valēs, bene est, ego valeō.*

3. Novejše kratice.

a. c. = *annī currentis*
h. a. = *hūius annī*
a. pr. = *annī praeteritī*
h. m. = *hūius mēnsis*
L. S. = *locō sigillī*
P. T. = *plēnō titulō*
S. T. = *salvō titulō*
P. S. = *post scrīptum*
P. M. = *prō memoriā*
Q. D. B. V. = *quod deus bene vertat*
l. c. = *locō citātō*
i. e. = *id est*
sc. = *scīlicet*; *cf.* = *cōnfer*
etc. = *et cēterā*; *v.* = *vīdī* (*vidē*).

Slovensko stvarno kazalo.

Številke kažejo paragrafe, debelo tiskane se tičejo oblikoslovja; do = dost. = dostavek; ib = ibidem (ravnotam); o = opomnja; p = prip. = pripomnja; s = sledeči paragraf; ss = sledeči paragrafi; v. = gl. = glej.

Ablativ 239—254: pravi 239 ss, separationis 239 s, inopiae 241, originis 242, limitationis 243, comparationis 244, causae 245, kot instrumental 246 ss, instrumenti 246, copiae 246, pretii 217 *b* in 246, pri utor itd. 247, opus est, dignus itd. 248, mensurae 249, modi 250, sociativus 251, kot lokal 252 ss, loci 252, temporis 254, absolutus 332, abl. absol. se ne rabi 332, 3, *c*, p 5, qualitatis 213 in 216.

adverb, gl. prislov.

afereza 348, 9.

akatalektični stih 348, 8.

aktiv 271, vzročni 271, 1, se pretvarja v pasiv 196.

akuzativ sg. na -im 37, 1 in 2, pl. na -is 37, 4, kot objekt 196 ss, vnanjega objekta 196—201, pri glagolih, ki so v slovenščini neprehodni 197 s, pri brezosebnih glagolih 199 in 222, pri sestavljenih glagolih 200 s, notranjega objekta 202, dva ak. 203 s, vzklika 205, kot prislovno določilo 206 s, omejitve ali ozira (graecus) 207; akuz. z inf. = accusativus cum infinitivo 326 ss, pri vzklikih in nevoljnih vprašanjih 328, 2, p, se sloveni 328, do.

ali v vprašanjih = aut, vel 289 p.

apozicija 192, predikatova 182.

arza (arsis) 348, 4.

asimilacija konsonantov 7, relativa 269, modi 299, p 1.

asyndeton 341, 1, p 1.

atrakcija relativa 269.

atribut priredni 189 ss, podredni 194.

Besedotvorje 169.

blizu je 306, 3, *b*.

bodisi da 314, III, 1; bodisi da — bodisi da 281, do 2.

brezosebniki 157.

Ceniti = spoštovati 217, p 2.

cezura 350.

communia 17.

Časi 274 ss, glavni, stranski 294 do (97, p), relativni 291, 2, relativni v indikativnih zavisnikih 291 s, v konjunktivnih zavisnikih 293 s, sosledica časov 293 ss, se rabijo absolutno 291, 1 in 298.

časovni stavki 316 ss.

če 309, 4, če ne za izrazi dvojbe itd. 300, p 2.

čim — tem 270, *c*, p.

členice 158 ss.

črke 1, velike 3.

Da (trdilni odgovor) 290.

da le 305, do.

daleč je 306, 3, *b*.

danes, v pismu 279, p 2.

dati se latini 328. 4, p 2.

dativ na -ubus 50, 2; 224—237: kot objekt 224 ss, pri pridevnikih 224, pri glagolih 225, pri medeor itd. 226, pri glagolih zloženih s predlogi 227 s, aspergo itd. 229, interesa 230 ss, (in)commodi 230 s, pri glagolih, ki menjajo sklad 231, possessivus 232, auctoris 233, ethicus 234, predikativni (finalis) 235 ss, prosti 258.

debel(ost) se latini 206 *a*, p 3.

debla 122 ss.

defektiva subst. **52—54**, verba **151**.
(dejstvo) da 309, 3.
deklinacija 22 s, *a*- 24, *o*- 25, III, 28-48: konsonantna 29—30, 33, vokalna 35—40, adjektivov 42—48; *u*- 49, *e*- 51, grških imen 56—59.
deležja 99.
denar rimski 353.
deponentniki 101, konjug. 113, pasiv 272, 4, seznam 139 ss.
diftongi 2, 1.
diereza bukolična 350 *e*.
dogaja se 306, 3, *a*.
dolžnost, naloga itd. je 215 in p 2.
dopustni stavki 314.
dual 73, p 3.
dva nominativa 204, *e*.
dvoglasniki 2, 1.
dvojiti ne 308.

Epicoena 19.

Finalni stavki 301.
futur I. 279, II. 280.

Genitiv na i (iz ii) 26, 1, na -um: pri I. dekl. 24, p 3, pri II. dekl. 26, 4, pri i- deblih 37, 3, na -ium pri I. vrsti kons. dekl. 31 do; 208—223: kot atribut 208 ss, subjektivni 209, posesivni 210, appos. (defin., explic.) 211, objektivni 212, qualitatis 213 in 216, partitivus 214, pri adjektivih in participih 215, kot predikatnik 215 ss, possesivus 215, pretii 217, kot objekt 218 ss, pri adjekt. 218, pri partic. 219, pri glag. 220, memoriae 220, criminis 221, pri brezosebnikih 222, pri interest 223.
gerundij in gerundiv 333 ss, gerundivni sklad 334, ger na -undus 126, 6.
glagol **95** ss, III. konjug. na -io **119**, nepravilni **144**, nepopolni 151, brezosebni 157, vezni 181, dicendi z ut (ne) 303, p 2, s konjunktivom brez ut 305, p 3 in 4, dicendi in sentiendi z ac. c. inf. 328, impediendi in recuso 305, timendi 305, čuvstvovanja 309, 2, premikanja in stanja sestavljeni s predlogi, prehodni 200 s; v stavku 271 ss.
glasoslovje 1 ss.
glasovni zakoni 5: vokalov in diftongov 5, konsonantov 7.
gnomski perfekt 277, 2, p.
godi se 306, 3 *a*
govorni razpoli 12.

Heksameter 349.
heterogenea 55, 2.
heteroklita 55, 1.
hiperkatalektični stih 348, 8.
hipotetične periode 312, zavisne 313.

Ikt (ictus) 348, 4.
ime = nomen (v stavku) 180 ss.
imena mest in otokov 255.
imenske oblike glagolove 321 ss.
imeti 232 in p 2.
imperativ 286.
imperfekt 276; de conatu 276, p 1.
indeclinabilia **53**, p.
indikativ 281, se rabi za slov. kondicional itd. 281; v irealnih periodah 312, p 3.
indirektni govor 340.
infinitiv, praes. pass. na -ier 126, 8; fut. se opisuje 322, kot subjekt 323 in 327, kot objekt 324 in 328, historični 276, p 2, fut. se sloveni 111^1 in 112^1.
izgovarjanje 4
izenačenje načina 299, p 1.
izpah (elisio) 349, 9.
izpeljava samostal. 170, pridev. 171 s, glag. 173.

Jutri, v pismu 279, p 2.

Kakor za izrazi enakosti itd. 315, 1 do
kam li da 305, p, 2.
kar se tega tiče, da 309, 4.
katalektični stih 348, 8.
koledar rimski 352.
količina zlogov 5, 8, 347.
komparativ **60** ss, 261.
konec, vznožje itd. 182, 2, p 2.
kongruenca 183.
konjugacije štiri 104 ss., opisna (perifrastična) akt. 120, pasivna 121, deponentnikov 113, nepravilnih glagolov 144, ss.
konjunktiv se sloveni 110^2, prez. (ipf.) mesto fut. 295, vrste 282 ss, v zavisnosti neizpr. 294, p 2, v zavisnih stavkih 300 ss, concessivus 314, III, 1 p, irrealis 312, 3; pri zaklinjanju 283, p, v nevoljnih vprašanjih (z ut) 285, p, notranje zavisnosti 299, brez ut 303, p 3.
konstrukcija po zmislu (ad sensum) 183 do 2.
konsonanti 2, 3, 6.
krajevna določila, posebnosti — 255.

kratice 355.
kvantiteta v. količina.

Le 311, p 2.
ločila 11.

Manjkati ne 308.
medmet 168.
meter (metrum) 348, 7.
metrika 348
mere 354.
mlajši 206, *b*, p 2.
mobilia 18.
mora (v metriki) 348, 1.

Naglas 9
naj(si) 314, III, 1; naj si — naj si 281, do 2.
nakloni 98, v nezavisnih stavkih 281 ss, v zavisnih stavkih 299 ss.
namera pri glagolih premikanja se izraža 339, p 2.
namerni stavki 301 ss, pravi ali adverbialni 302, objektivni ali zahtevni 303.
naposled 182, 2, p 1.
na primer 315, 2, p 4.
nasprotno 290.
nazadnje 182, 2, p 1.
ne (nikalni odgovor) 290.
ne (pa) da 305, p 2.
ne da (bi) se latini 332, do p 2.
neutralia passiva 118.
nikalnice 346.
nikar da 305, p 2.
nominativ 193, dvoji 203, s.
notranje zavisni stavki 264, 2 in do, 299.

Objekt 195 ss: vnanji 195, notranji 202, v slov. v gen., v lat. v ak. 196, p 1.
običaj je 306, 3, c.
oblikoslovje 12 ss.
obljubiti 328, 1, p 3.
oddaljenost 206, *a*, p 1 in 2.
odgovor na vprašanja 290.
odlikovati se 201.
odnosnica se stavi v rel. stavek 268.
opustiti ne 308.
osebila 102.
osnova 103, osnovni samoglasnik 103.
ozir. stavki 320, se ne krajšajo 330, [p 1.

Pač 328, 4 do p 2.
pad 348, 4.
particip 329, kot pridevnik 329, p 1 pf. pas. v aktivnem pomenu 117, pri abl. causae 245, p 2, substantiviran 260, deponentnikov particip pf. v akt. in pas. pomenu 115, particip pf. s prez. pomenom 329, p 2, atributivni 330, apozitivni 331, predikativni 204, g, h, i, absolutni se sloveni 332, apozitivni in absolutni se sloveni 332, 3, *c* do, fut. in pf. z akuzativnim objektom ne stoji v abl. abs. 332, *c*, p 5, sam ptcp. v abl. abs. 332, *c* p 3 in 4, na -ns 45 s,
participialni sklad atributivni 330, apozitivni 331 do.
pasiv 2 o. sg. na -re 126, 5, se sloveni 112[1] (brez)osebni ib in 272.
pentameter 351.
perfekt okrajšane oblike 126, seznam 127 ss, historijski 277, 2, gnomski 277, 2, p.
pismena 1.
pismo, časi v- 279, p 2.
pluskvamperfekt 278.
podredje 179, 291 ss.
pogojni stavki 311 ss.
poldeponentniki 114.
položaj glagolni 100; 271—273.
polysyndeton 341, 1, p 1.
popolnoma 182, 2, p 1.
posledični stavki 306, načinovni 306, 1, objektivni 306, 2, subjektivni 306, 3.
poslušen na besedo 245, b
predikat 181, se zlaga po zmislu 182, pri več subjektih 183 ss, se zlaga z apozicijo 182, p 3.
predikatnik 179, 2, dopolnilni 182, proleptični 182 p 4.
predlog 163 ss, z akuz. 163, z abl. 164, z akuz. in abl. 165, nerazstavni 166, dva ne stojita skupaj 165, do 1, spada k več imenom 165, do 3.
prej 182, 2, p 1, — imenovan 330, p 2.
prekašati 201.
prepoved 287.
prezent 275.
pridevnik, skladne posebnosti 260.
primerjalni stavki 315.
priredje 179, 341 ss.
priseči 328, 1, p 3.
prislov 158 ss; se latini z glag. 328, do, p 2.
prozodija 347.

Razzlogovanje 10.
recimo, da 314, III, 1.
recipročnost 264, do.
refleksiv 83, posesivni 85, direktni 264, 1, indirektni 264, 2.
relativna zveza 267.
ritem 348, 5.

Samo 311, p 2; samo da 305, do.
samoglasnik 2, 1.
semideponentia 114.
sestava 174—177.
sintaksa 178, ss.
skladnja 178, ss.
skladnost 183.
skloni 21.
sklop 174, p.
soglasniki 2, 3, 6.
sosledica časov 293 ss.
spol 13—16, I. sklanjatve 24, II. skl. 27, III. skl. 32, 34, 38, IV. skl. 49, V. skl. 51.
s pogojem da 306, p 2.
sprega opisna 120 s.
sreda 182, 2, p 2.
star(ejši) 206, *b* p 2.
stavek 178, prosti 179 ss, 274 ss, zloženi 179, 291 ss.
stih 348, 6.
stihoslovje 347.
stopa 348, 2.
stopnjevanje pridevnikov 60—65, nepravilno 66, brez pozitiva 67, brez komparativa 68, brez superlativa 69, brez komp. in superl. 70, elativ 71, prislovov 162.
subjekt 180, (psiho)logičen ib, p, zaimkovni 183 do 1, pri non esse, non manere 183 p 4, pri mnogo, malo itd. 183 p 5, — pronominalni se izpušča 328, 4, p 3.
substantiva communia 17, mobilia 18, epicoena 19, defektiva 52—54, abundantia 55.
superlativ v. stopnjevanje, 262, se krepi 262, p.
supin 125, 339.
suplement participov 331, 3 *d*, p.

Število 20.
številnik 72 ss.

Tako malo da 306, 3, p 2.
takozvani 330, p 2.
teza (thesis) 348, 4.
toliko, v — da 306, p 2.
tvorba debel 122 ss.

Ulomki 79.
upati 328, 1, p 3.
ustavljati se ne 308.

Včeraj, v pismu 279, p 2.
velik(ost) 206, *a*, p 3.
verbum finitum in infinitum 101, 2, infin. 321 ss, verba anomala itd. v. pod *verba*.
verz (vrstica) 348, 6.
veznik 167, priredni 341—345.
vkupna (imena) 19.
vojaške čete kot sredstvo 246, p.
vokali 2, 1.
vokativ 178 in p 1, nepravilni 26, 2.
vprašalni stavki nezav. 288 s, zav. 300.
nevoljna vprašanja v inf. 328, 2 p.
vrh 182, 2, p 2.
vzajemnost dejanja 264, do.
vzdig 348, 4.
vzdržati se ne 308.
vzklik 328, 2 p.
vznožje 182, 2, p 2.
vzročni stavki 309 s.

Za (z akuz.) = pro 231 p.
začetek 182, 2, p 2.
zahtevni stavki 303.
zaimki 82 ss, 263 ss: osebni 82, povratni 83, 264, svojilni 84, 263, svojilno povratni 85, kazalni 86 do 88, 265 s, oziralni 89, 267—269, splošni oziralni 91, nedoločni 93, 270, soodnosni 94, vprašalni 92, kazalni in oziralni v stavku 192.
zev 348, 9.
zlogomerje 347.
znamenja za katalekse 348, 4.

Želje izpolnive 283, 1, neizp. 283, 2.
žugati 328, 1, p 3.

Latinsko stvarno kazalo.

Ā, ab(s) 164, 1, pri abl. separ. 239, p 2 in 3. 249 p, mesto abl. causae 245, mesto dat. gerund. 233, p 1.
abaliēnō ab 239, p 3.
abdicō mē z abl. 240.
abdō, quō? 253
abeō z abl. 239 in p 1.
abesse ab 239, p 3.
abest nihil etc., quīn 308.
abhoreō ab 239, p 3.
ablātīvus v. ablativ.
absolvō z gen criminis 221.
absterreō ab 239, p 3.
abstineō (mē) z abl. 239, — *vix, (aegre) quīn* 308.
abundō z abl. 246.
abūtor z abl. 247.
ac (atque) = kakor 315, 1 do; *ac sī* 315, 2; = in 341, 3.
accēdō 227 in p.
accēdit, ut 306, 3 *a*, — *quod* 309, 2 *c.*
accidit, ut 306, 3 *a*, — *quod* 309, 3.
accipiō z dat. ali akuz. 237, z akuz. gerund. 204 j.
accūsātīvus gl. akuzativ.
accūsō z gen. crim. 221, — *quod* 309, 2 *b.*
ad 163, 3.
adaequō z akuz. 197.
adeō z akuz. 201.
adeptus 115.
adiuvō z akuz. 197.
admīror z akuz. 198, z inf. (in ak.) 328, 2; *quod* 309, 2 a.
admoneō z gen. *memoriae* 220.
adsuēscō itd. v. pod *assuēscō* itd.
adūlor 197.
adultus 116.
advehor ad 201.
adverbia 158 ss, — pronominalia corr. 161, do., numeralia 78.
adversārius z gen. 224, p 3.
adversus 163, 4.
aemulor z akuz. 197.
aequālis z gen. 224, p 3
aequē āc (atque) 315, 1 do.
aequō urbem solō 197, p 1, z akuz. 197.
aequum est indik. za slov. kondic. 281, 1.
aestimō z gen. pretii 217.
affectō z akuz. 198.
afficio 246, do p.
affīnis z gen. 224, p 3.
affluō 246.
age, agite 155 *b*, *age* pred imper. 286, p 2.
aggredior 201.
agitō z akuz 198.
ago id, ut 303, 2.
āiō 152.
aliēnus 239, p 3.
aliter ac (atque) 315, 1 do.
alius **93**, op, 2 p.
alius — alius 93, 7.
alter — alter 93, 8.
ambō 73, p 3.
amīcus z gen. 224, p 3.
amphora gen. pl. 24, p 3.
amplius 244, p 2.
an v razstavnih vpraš. 297 in p, za izrazi dvojbe 300, p 2, *an nōn* v nezavisnih vpraš. 289, v zavisnih vpraš. 300 2, za izrazi dvojbe 300, p 2.
angor z acc. c. inf. 328 2, — *quod* 309, 2 *a.*
animadvertō z inf. (in akuz.) 328, 1 p 1, z akuz. partic. 204, g.
animō aequō 250, p 2.
Anio **41**, 1.
ante 163, 1.
antecēdō 201.
antecellō 201.
anteferō 227.
antegredior 201.
anteeō 201.
antepōnō 227.
antequam 317.
anticipātiō 299, p 2.
apage 155 *c.*
appāreō z 2 nom. 181, 2 *b.*
appāret z inf. in acc. 327 2.
appellāre z 2 akuz. 204, *a.*
apellārī z 2 nom. 179, 2 *c.*
appellere z *ad* 227 p.

aptus dat. in *ad* 224, p 8 — *quī* 320, II, 3.
apud 163, 2.
arbitrātus misleč 329, p 2.
arceō (*ab*) 239, 1.
arcessō 221.
arguō z gen. crim. 221, — *quod* 309, 2 *b*.
aspergō 229.
aspiciō s partic. 204, *g*.
assimilātiō modī 299, p 1.
assuēfaciō (*fīō*) 227 p, 324, p 3.
assuēfīō 324, 3.
assuēscō 227 p.
assuētus 227, p, 324, p 2, pomen: 116.
at 343, 4.
atque = kakor 315, 1, 341, 3.
atquī 343, 5.
attamen 343, 6.
attinet nihil, quid 323, 2.
auctor sum, ut 303, *a*, acc. c. inf. 328, 1.
audeō z inf. 324, b.
audiō s partic. 204, g, z acc. c. inf. 328 1, p 1.
audior z nom. c. inf. 325, 3.
ausim **126**, 7.
auspicātō abl. absol. 332, p 3.
aut, aut — aut 342, 1.
autem 343, 2.
(h)avē **155** *a*.
avidus z gen. 218.

Bellō, in bellō 254 *a*, in p.
bōs **41**, 5.

Cado z abl. instr. 246.
cano z abl. instr. 246, z dat. fin. 235.
cardinalia 73 — 75.
careō 241.
caro **41**, 2.
causā z gen. 210 (166, do).
caveō sklad 198 in 231, *cavē* s konj. 287 4, in 303, p 4, — *nē* 304.
cēdō 239 *a*.
cedo, cette 155, d.
cēlō 203, 1 *a* in p 1.
cēnātus 117.
cēnseō ut ali inf. z gerund. 303 *c*, p 3.
cernō s partic. 204 *g*, z inf. in akuz. 328 1, p 1.
certiōrem faciō dē ali gen. 204, *b*.
cingor z akuz. 207.
circā (*circum*) 163, 5.
circumdō 229.
circumdūcō z 2 akuz. 200, p.
circumfluō z abl. 246.
circumsedeō z akuz. 200.
circumveniō z akuz. 200.
cis, citrā 163, 6.
clam 164, p.
coarguō z gen. crim. 221.
colo z akuz. 201.
coepī 151, z inf. 151, p.
coeptus sum s pas, inf. 151, p.
cōgnōscō z 2 akuz. 204 *e*, z gen. pos. 215, v *c*.
cōgō ut ali inf. 303, do, inf. 324, p 3, — *quō?* 253.
collocō, ubi? 253.
comitātus 3 z abl. instr. 246, pas. pomen. 115.
commitīs ob volitvah 254, *a*.
committō 227.
commonefaciō 220.
commūnicō 227, p.
commūnis 224, p 5.
comparō 227, p.
compleō 246.
compos z gen. 218.
compōnō 227, p.
concēdō z gerund. 204 *j*, — *ut* 303, do.
concupīscō z akuz. 198, z inf. 324, 1.
concurrō, quō? 253.
condemnō z gen. crim. 221.
condiciōne 250, p 2.
condūcō z gerund. 204, p, z gen. pretii 217 *b*, *condūcit* z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
cōnferō 227 p.
cōnfīdō 225, *β* in p.
cōnfierī 133, 7, *b*, p.
cōnfīsus upajoč 329, p 2.
congredior 227, p.
congregō, quō? 253.
congruō 227, p.
cōniūnctiōnēs v. veznik.
cōniūnctīvus v. konjunktiv.
coniungō 227, p.
cōniūrātus 117.
cōnor 324 *b*.
conqueror z akuz. in *dē* 198.
cōnscius z gen. 218.
cōnsecutiō temporum 283 ss, po verb. infin. 286, po praes. hist. 284, p 1, v zavisnikih druge stopnje 287.
cōnsentiō 227, p.
cōnsīdō, ubi? 253.
cōnsiliō namenoma 250, p 2.
cōnsistō, ubī? 253.
cōnsōlor 198.
cōnspiciō s partic. 204 g, z inf. in akuz. 328, 1, p 1.
cōnstat z inf. in akuz. 327, 2.
cōnstituō z inf. 324 2, z *ut* ali inf. in gerundij 303, p 2, —, *ubī?* 253.
cōnstō z gen pretii 217, *b*.

cōnsuētūdine 250, p. 2.
cōnsuētūdō est, ut 306, 3, *c.*
cōnsuētus 116.
cōnsuēvī z inf. 324, 3.
cōnsulō sklad 198 in 231; *ut* (*nē*) 303, 2.
cōnsultus 218 in p 1.
contendō z inf. 324, 1.
contentus 245, *b.*
contineō mē vix, quīn 308
contingit, ut 306, 3 *a.*
contrā 163, 8.
contrārius z gen. 224, p 5.
conveniō, quō? 240, sklad 201.
convenit z inf. in akuz. 327, 2 — v indik. za slov. kondic. 281, 1.
cōpula 181.
cōram 164, 4.
crēdor z nom. c. inf. 325 d, p 1.
creo 204 *b*, v pas. z 2 nom. 179, 2, *c.*
cum predlog 164, 2, namesto: abl. modi 250, abl. sociat. 251.
cum causāle 310, 3, — *concessīvum, adversātīvum* 314, III 2, — *iterātīvum* 319, 1. p 1 in 2, — *temporāle* 319, 1, — *explicātīvum* (*coincidēns*) 319, 2, — *inversum* (*additīvum*) 319, 3, — *historicum* (*nārrātīvum*) 319, VII.
cum prīmum 318.
cum — tum 341, do
cūnctor z inf. 324, *b.*
cupidus z gen. 218.
cupiō sklad 231, — *ūt* 303, 1, z inf. 324, 1 in p 1, z inf. in akuz. 328, 3.
cūr = quod 310, 2, p.
cūrō akuz. 198, *ut* 303, 2, z gerund. 204 *j.*

Damnō z gen. crim. 221, *dē, inter ib* p 2, — *quod* 309, 2, *b.*
datīvus v. dativ
dē 164, 3.
dea dat. pl. 24, p 2.
dēbeō v ind. za slov. kondic. 281, 1, v ireal. period. 312, p 3, *b, dēbēre* za inf. fut. 322, p 1.
dēcēdō 239, *a.*
dēcernō, ut ali inf. z gerund. 303, p 2, — z inf. 324, 2.
decet z inf. 323, 2, inf. in akuz. 327, 2, z akuz. osebe 199, indik. za slov. kondic. 281, 1.
dēclārō z 2 akuz. 204, *b.*
dēdecet v. *decet*
dēfendō 239, p 3.
dēficiō 197 in p 1, *dēficit mē pecūnia* 197, p 1.
dēfit 133, 7, *b*, p.
dēfīgō, ubī? 253
dēfungor rē 247.
dēlectat z inf. 323, 2.
dēligō z dat. 237, z 2 akuz. 204 *b.*
dēnāriūm 26, 4, *a.*
dēpopulātus pass. 115.
dēsīderō z akuz. 198.
dēsignō z 2 akuz. 204 *b.*
dēsinō z inf. 324, 4, *dēsitus sum* pri pas. inf. 135, 2, p.
dēspērō 198.
dēterreō 239, p 1.
deus vok. sg. 26, 3, pl. 26.
dexter 25, kompar. 60 p.
dīc 126, 4.
dīcō z 2 akuz. 204, *a* in *b* p
dīcor sklad 325, 3, *dīcitur* = trdi se z inf. in akuz. 327 2, z 2 nom 179, 2, *c.*
dictō audiēns 245, *b.*
differō 239, p 2.
difficile est v ind. mesto slov. kondic. 281, 1. [p 3.
difficilis 224, p 8, s sup. na *ū* 243,
diffīsus ne zaupajoč 329, p 2.
dīgnor rē 248.
dīgnus, quī 320, II, 3.
dīgnus rē 248.
dīiūdicō 239, p 2.
dīmēnsus 115.
discernō 239, p 2.
discō z inf. 324, 3, z ak. 203, *a*, p. 1.
discordō 239, p 2.
discrepō 239, p 2.
dispār 224, p 2
displicet z inf. 323, 1, z inf. in akuz. 327, 2.
dissentiō 239, p 2.
dissimilis 224, p 1.
distinguō 239, p 2.
distō 239, p 2.
distributīva 77.
dīvidō 239, p 2.
dīxe 126, 7.
dīxim 126, 7.
dō z 2 akuz. 204 d, v pas. z 2 nom. 179, 2, *c*, z dat. predikatnikom 236 s, z gerund. 204 *j*, — *operam, ut* 303, 2.
doceō sklad 203, 1, *a*, in p 1 in 2.
doctus 203, 1, *a*, p 1.
doleō z abl. 245, *b*, z *dē ib* p 2, z akuz. 198, z inf. in akuz. 328, 2, — *quod* 309, 2, *a.*
domus **50**, sklad 256, *domī bellīque, domī mīlitiaeque* 256, p 3.
dōnec 316, II in III.
dōnō 229, 237.
drachma gen. pl. 24, p 3.
dubitō nōn (*quis dubitat*), *quīn* 308, —, *quis* 308, p 2, z inf. 308, p 1 (324, 2).

dubitō an 300, p 2
dubium est, an 300, p 2, — *nōn est, quīn* 308.
dūcō z gen. *posses.* 215, *pretīt* 217, z 2 akuz. 204, *c,* z dat. predikatnikom 236, *dūc* 126, 4.
duim **126**, 8.
dum 316, I—III.
dum, dumodo (*nē*) 305, do.

Ē, ex 164, 6.
edim **126**, 8.
ēditus 242.
edo **145**.
ēdoceō 203.
efficiō, ut 303, 3, 306, 2, z akuz. 204, *b.*
efficior z 2 nom. 179, 2, *c.*
effugiō 197 in p 1.
egēnus z gen. 218.
egeō rē 241.
ēligō z 2 ak 204, *b,* pas. z 2 nom. 179, 2, *c.*
ēmentītus 115.
emo z gen. 217, *b.*
enim 344.
eo (*īre*) 148.
eō diē danes 279, do.
equidem 343, 6, p.
ergā 163, 7.
ergō zaradi 166, do., = zatorej 345.
ērudiō 246.
esse **106,** se izpušča 328 *d,* p 3, *est sunt* se ipušča 181, p 1, *est ut* 306, 3 *a,* (*non*) *est, quod* 310, 2, *sunt, quī* 320, II, 2, kot predikat 179, *c,* p 2, — z gen. posesiv. 215, z gen. qual. 216, z gen. pretii 217, = imeti 232, z 2 dat. 235.
et 341, 1, *multus et* ib. p 2, *et-et,* ib do., *et-neque, neque-et* ib.
etenim 344.
etiam 341, 4.
etiamsī (*etsī, tametsī*) 314, II.
et is (*isque, atque is*), *neque is* itd. 266, *b,* p. 2.
ēvādō z akuz. 198.
ēvenit, ut 306. 3, *a,* — *quod* 309, 2, *c.*
excēdō 239 *a.*
excellō 201.
exerceō z abl. 246.
exīstimō z 2 akuz. 204, *c,* z gen. poss. 215, qual. 216, pas. z 2 nom. 181, 2, *c, exīstimor* z inf. in nom. 325, 3.
exōrnō 246, do. 1.
expedit z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
expers z gen. 218.
expertus 115.
expleō 246.
exsistō 181, *b.*
existunt, quī 320, II, 2.
exspectātiōne celerius 244, p 4.
exsultō 245, *b.*
extrā 163, 10.
extrēmus = konec 182, 2, p 2.
exuō aliquem rē 240.
exuor z akuz. 207.

Fabrūm praefectus 26, 4, *b.*
facilis 224, 8, s sup. na *-ū* 243, 3.
facinus est z inf. in akuz 327, 1.
faciō imper. 126, 4, — *diciōnis* 215, z gen. *prētīt* 217, z 2 akuz. 204, *b,* —, *ut* 303, *c,* 306, 2, s partic. praes. 204, *h,* z inf. in akuz. 204, *h,* p. *fac, nē* 287, 4, *fac, ut* ali sam konj. 286, 2, p 3 in 303 p 4, *facere nōn possum, ut* (*quīn*) 308, p 3, *faciō, quod* 309, 2, *c*
fallit mē z inf. 323, 2, *b.*
fāma est 327, 1.
familiāris z gen. 224, p 3.
familiās 24, p 1.
fārī 154.
fās est 327, 1, s sup. na *-ū* 243, 3, indik. za slov. kondic. 281, 1.
faxim **126**, 7.
faxō **126**, 7
ferīō z akuz. 198.
fero **146,** imper. 126, 4, *aegrē* itd. *fero, quod* 309, 2, *a,* z inf. in akuz. 328, 2.
fertur, feruntur z nom. in inf. 325, 4.
festīnō z inf. 324, 2.
fīdō 225, *b* in p.
fīō **150,** *ut* (*nōn*) 306, 3, *a; quod* 309, 2, *c; quīn* 308, p 3, pasiv za *faciō* 118, z gen. *poss.* 215, *prētīt* 217.
fīgō, ubi? 253.
fīlia dat. pl. 24, p 2.
fīlius vok. sg. 26, 2.
fingō s partic. 204, *h.*
fīnitimus z gen. 224, p 3.
fīsus zaupajoč 329, p 2.
fit, ut 306, 3, *a,* — *quod* 309, 2, *c,* — *per mē, quōminus* 304, p 2.
flāgitō 203, 1, *b*
fore = *futūrum esse* 106 in p 2.
forem = *essem* 106, p 2.
fōrsitan 300, p 4.
fortāsse (*fortāssis*) 300, p 4.
fraudō 240.
frētus rē 225, 3, p.
fruor rē 247.
fugiō 197 in p 1, *fugit mē* 199, z inf. 323, 2.
fungor rē 247.

Gaudeō, quod 309, 2, *a*, z inf. 328, 2, z abl. *causae* 245, *b*.
gaviśus veseleč se 329, p 2.
genitīvus v. genitiv.
genitus z abl. 242.
genus, id genus alia (*aliquid*) 206, *c*.
gero mē 204, *f*, p
gerundium v. gerundij.
gerundīvum v. gerundiv.
glōrior 245, *b*, in p 2, — *id* 202, 3, — *quod* 309, 2, *a*, inf. 328, 2.
gnārus z gen. 218.
grātiā z gen. 210 (166, do.).
grātiās habeō, ago, quod 309, 2, *b*.
grātulor, quod 309, 2 *b*, z akuz. ali *dē* 198.

Habeō z 2 akuz. 204, *d*, — *prō*, (*in*) *locō*, (*in*) *numerō* 204, *c*, p, pas. z 2 nom. 181, 2, *c*, gen 217, — in (abl.) 253, p, s partic. pf. 204, *i*, (*nōn*) *habeō, quod* 310, 2.
hāc 252, *b*, do.
haud 346, 1, p 2.
haud scio, an, annōn 300, p 3.
hīc 265, 1.
horreō akuz. 198.
humus sklad 256.

Id aetātis, temporis 206, *c*.
id genus alia, aliquid 206, *c*.
īdem 266, 2.
idōneus 224 p 8, — *quī* s konj. 320, II, 3.
id spectō, ut 303, *b*.
igitur 345.
illā 252, *b*, do.
ille 265, 3 in p.
imbuō z abl. 246.
imitor 197.
immemor 218.
impediō 304.
imperfectum dē cōnātū 276, p 1.
impersōnālia 157.
impleō rē 246.
implicor rē 246.
impotēns 218.
imprimō, ubi? 253.
in 165, 1, pri *locus* in *tōtus* 252, p.
in librō, librō itd. 252, do.
in bellō, in pāce, in tempore 254, p, *in diē* (*mēnse, annō*) 254, *b*, p.
incēdō 201.
incidō 227, p.
incīdō, ubi? 253.
incipiō z inf. 324, 4.
inclūdō z abl. instr., 246.
incrēdibilis s sup. na *-ū* 243, 3.
incumbō 227, p.
indigeō 241 in p.
indīgnor z inf. in akuz. 328, 2, — *quod* 309, 2, *a*.
indīgnus, quī s konj. 320, II, 3, z abl. 248.
indūcō s partic. 204, *h*.
induō 229, p 2.
induor 207.
ineō 201.
in eō est, ut 306, 3, *a*.
inesse 227, p.
inferō 227.
īnfīnītīvus historicus 276, p 2.
īnfimus mōns 182, 2, p 2.
īnfit 133, 7, *b*, p.
īnfrā 257, 11.
ingredior 201.
inimīcus z gen. 224, p 3.
iniūria po krivici 250, p 2.
inops 218.
inquam 153, z akuz. 204, *a*.
īnscrībō, ubi? 253.
īnsuētus 337, p 2.
īnsculpō, ubi? 253.
īnstar **53**, 1, p, 166, do.
īnstituō z abl. 246, z inf. 324, 4.
īnstruō 246, do. 1.
intellegō z 2 akuz. 204, *c*.
intellegor z inf. in nom. 325, p 1.
inter 163, 9.
interclūdō 239.
interdīcō 240.
interiectiō gl. medmet.
interesse 227 in p
interest 223, z inf. 323, 2.
interficior 246.
intermittō nihil (nōn), quīn 308.
interpretor z 2 akuz. 204, *e*.
interrogō 203, *d* in p 2.
intrā 163, 12, mesto abl. temp. 254, *b*, p.
inūtilis 224, p 8.
invādō 227 p.
inveniō z 2 akuz. 204, *c*.
inveniuntur, quī s konj. 320, II, 2.
inveterātus 116.
invideō 228.
ipse 266, 3.
īrāscor 226.
irrīdeō 198.
is 266, 1.
iste 265, 2.
ita, ut, ita (adeō) nōn, ut 306, 3, 2.
itaque 345.
item 266, 2 p.
iter **41**, 3.
iubeō 328, 4.
iubeor 325, 1.
iūdiciō 243, p 2.
iūdicor 325, 3, z 2 nom. 179, 2, *c*.
iūgerum 26, 4, *a*.

Iūppiter **41**, 6.
iūrātus 117.
iūre po pravici 250, p 2.
iūs est, ut 306, 3, *c.*
iussō 126, 7.
iūstum est indik. za slov. kondic., 281, 1.
iūvo 197, *iuvat* z inf. 323, 2.
iuvat, quod 309, 2, *a.*
iūxta 163, 13.

Labōrō z inf. 324, *a,* z abl. *causae* 225, *b* in p 1.
lacessō pugnā 246.
laetor id 202, 3, z abl 245, *b* in p 2, z inf. in akuz. 328, *b,* —, *quod* 309, 2, *a.*
laetus 245, *b.*
latet mē 199.
laudō, quod 309, 2, *b.*
levo 240.
lēx est, ut 306, 3, *c.*
līber 240 p.
līberō 240 p.
līberūm 26, 4, *b.*
libet z inf. 231.
licet s koncesivnim konj. 314, III, 3, inf. 323, I, 2, z inf. in dat. 323, 2 in p 2.
litātō abl. absol. 332, p 3.
loco, ubi? 253, z gerund. 204, *j,* z gen. *pretī* 217 *b.*
longius 244, p 2.
longum est indik. za slov. kondic. 281, 1.
loquor linguā 246.
lūdō z akuz. 198, — *pilā* 246.
lūgeō aliquid 198, z inf. in akuz. 328, *b,* —, *quod* 309, 2, *a.*

Maereō aliquid 198, z abl. 245, *b.*
maestus 245 *b.*
māgnam (*māximam*) *partem* 202, 3, p.
māgnī itd. 218.
māgnō itd. 219.
maledīcō 226.
mālle za inf. fut. 322, p. 1.
mālō **147**, z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3, s konj. brez *ut* 303, p 4, *mālim, māllem* s konj. 291, *b.*
mandō z gerund. 204, *j.*
maneō z 2 nom. 179, *b.*
mātūrō z inf. 324, *b.*
māximī 218.
medeor 226.
media urbs 182, 2, p 2.
meditātus 115.
melius est indik. za slov. kondic., 281, 1.
meminī **151**, z gen. 220 in d, z inf. praes. 322, p.
memor 218.
meritō po zaslugi 250, p 2.
metuō id 198, sklad 231.
meus vok. sg. 26. 2.
mīlia subjekt. 182, p 1.
mīlle, mīlia 74.
minimī 218.
minimō 219.
minitor z akuz. 198.
minor z akuz. 198.
minōris 218, s.
minus 244, p 2.
mīrābilis s sup. na *-u* 243, 3.
mīror 198.
misereor 222, p 2.
miseret mē 222.
miseror 222, p 2.
mittō z dat. 237 in p, z gerund. 204, *j.*
moderor 231.
modo le 286, p 1, *modo-modo, nōn modo nōn-sed, nōn modo nōn-sed nē-quidem* 341, do.
modō na način 250, 2.
mōre abl. *modī* 250, p 2.
morior z 2 nom. 179, 2, *b.*
mōs est, ut 306, 3 *c.*
moveō 239, p 1.
multō z abl. kazni 221, p 3.
multō abl. *mēns.* 249.

Nam(*que*) 344.
nāscor z 2 nom. 179, 2, *b.*
nātū 243, p 2.
nātus 242, star(ejši) 206, *b,* p 2.
nē, nēve 346, 2, pri konj, hort, 282, pri konj. opt, 283, pri imper. 286, v prepovedi 287, 1 in 2, v namernih st. 301, pri glag. *imped. in recūs* 304, pri glag. *timendī* 305.
nē aut-aut 342, 1, p.
ne vprašalnica 288, I, 2, v zav. vpraš. 300, *a, ne-an* 289.
necessārius 224, p 8.
necesse est indik. mesto slov. kondic. 281, 1, z inf. 323, 1, z inf. in akuz. 327, *b* in p 1, s konj. 303, p 4, z inf. in dat. osebe 327, *b,* p 2.
necne 300, *b.*
nēdum s konj, 305, p 2.
nefās est z inf. in akuz. 327, 1, s sup. na *-ū* 343, p 3.
negor z inf. in nom. 325, *d,* p 1.
nēmō **93,** op. 3, — *alius nisi* 315, 1, do. p, *et nēmō* (*nūllus*) 341, 5, p 2, *nēmō est, quī* 320, II, 2, *nēmō est, quīn* 307.
nēmō nōn 346, 3, p 2.

nēquam **66.**
neque, nec 341, 5.
neque quisquam (*ūllus*) 341, 5, p 2, *neque enim, neque vērō, neque tamen* 343, 6, *nam neque-neque* = *neque enim aut-aut* 342, 1, p.
nequeō **149.**
nē-quidem 341, 5, p 1.
nesciō z inf. 324, 3, *nesciō quis* itd. brez glagola 300, p 3, *nesciō an* (*nōn*) 300, p 2.
neuter **93** op. 2 p.
nēve v. *nē*.
nihil **93**, op. 4, *nihilī* 218, *prō nihilō* 217, p 1, — *aliud nisi* 315, 1, do, p. — *est, quod* 320, 2, *b*, — *nōn* 346, 3, p 2.
nisi 311, *sī* (*nisi*) *forte, nisi vērō, nisi quod, nisi sī* 311, *nisi-nōn* = *nōn* (*nēmō, nihil*)-*nisi* ib. p 2.
nītor 247 in p.
nōlō **147,** brez *ut* s konj. 303, p 4, z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3, *nōlim, nōllem* s konj. 283, 2, *nōlle* za inf. fut. 322, p 1, *nolī*(*te*) z inf. 287, 3.
nōmen mihi est 232, *b*, — *dō, indō, impōnō* 232, *b*.
nōminātīvus v. nominativ.
nōn 346, 1, *nōn* mesto *nē* 346 in p, *nōn modo* (*sōlum*)-*sed* (*vērum*) *etiam* itd. 341, do.
nōn dēsunt, quī s konj. 320, II, 2.
nōn est (*habeō*), *quod* (*cūr, quārē*) 310, 2.
nōn est (*habeō*), *quod* 320, II, 2.
nōn nēmō (*nihil*), *nūllus* itd. 346, 3, p 2.
nōn quō, nōn quod, nōn quod (*quō*) *nōn, nōn quīn* 310.
nostrī **82,** *nostrum* **82,** *nostrum omnium* **82.**
nūbō 226.
nūdō 240 p.
nūdus 240 p.
nūllus nōn 346, 3, p 2.
num 288, I, 2, v zav. vpraš. 300, *a*.
numerō in (abl.) 253 p.
nummūm 26, 4, *a*.
nūntior z inf. in nom. 325, 3, *nūntiātum est* z inf. in akuz. 327, 2.
nūptum dare 339, p 1.

Ob 163, 14.
obeō 201.
oblīvīscor 220.
oboediō 227.
obsequor 197, p 1.
observō 198.
obsolētus 116
obtemperō 227.
obtrectō 228.
occultō z abl. *īnstr.* 246.
occumbō 227, p.
ōdī **151**, pas. *in odiō* (*odiō* dat.) *sum* 151, p.
omittō z inf. 324, 4.
onerō 246.
onustus 246.
operam dō, ut 303, 2.
optimē est 327, 1, *optimōne celerius* 244, p 4, *optimōne* 243, p 2.
oportēre za inf. fut. 322, p 1.
oportet indik. mesto slov. kondic. 281, 1, z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2, in p 1, s konj. brez *ut* 303, p 5.
opus est 248 in p, z inf. 322, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
ōrātiō oblīqua 340.
orbō 240.
orbus 240 p.
ōrdināria 76.
ōrdine po vrsti 250, p 2.
ōrdior ā 258, 1.
orior ā 258, 1.
ōrnō 246. do 1.
ortus 242 in p.

Paene z indik. 281, v irealnih per. 312, p 3, *a*.
paenitet 222, z inf. 323, 2.
pār **44,** 224, p 2, *pār est* indik. za slov. kondic. 281, 1
parātus ad z gerund. 336, 2, p, z inf. 324, p 2.
parcō 226 in p.
pāreō 227.
paro z akuz. 198.
particeps 218.
partītus 115.
parvī itd. 218.
parvō itd. 219.
patior 328, 4.
pellō 239, p 1.
penes 163, 15.
per 163, 17, mesto abl. *īnstr.* 246, mesto abl. *modī* 250, p 3.
percurrō 200.
perduim 126, 8.
pereō pasiv k *perdō* 118.
perfectum historicum 277, 2.
perfectum logicum 277, 1.
perfectum praesēns 277, 1.
perficiō, ut 303, *c* in 306, 2.
perfungor rē 247
pergō z inf. 324, 4.
perhibeor z inf. in nom 325, 3.
periculum est, ut (*nē*) 305.
perītus 218 in p 1.

permaneō 179, *b*
permittō, ut 303, do., z gerund. 204, *j*.
persevērō z inf. 324, 4.
perspicitur z inf. in akuz. 327, 2.
persuādeō 328, 1 in p 2, z dat. 226.
persuāsum mihi est 226, p.
peto akuz. 198; 203, 1 c.
piget 222, z inf. 323, 2.
pingō s partic. 204, *h*.
plēbī gen. 51, 3.
plēnus 218.
pluit 246.
plūrālis modestiae (*māiestāticus*) 263.
plūris 218 s.
plūrimī 218.
plūrimō 219.
plūs 244, p 2,
plūsquamperfectum logic. 278, 1 — *histor.* 278, 2.
pōne 163, 16.
pōnō, ubi? 253.
populātus 115.
pōscō 203, 1, *b*.
posse 108, v indik. mesto slov. kondic 281, 1, v irealnih per. 312, p 3, *b*, mesto inf. fut 322, p 1.
post 163, 16.
posteāquam 318.
postquam 318 in p 2—3.
postulō 203, *b*, 1, p.
potēns 218.
potior 247 in p 2.
pōtus 117.
prae 164, 9.
praebeō z 2 akuz. 204, *f*.
praecēdō 201.
praeditus 246, do. 1.
praeferō 227.
praeficiō 227.
praepositiōnēs v. predlog.
praesēns histor. 275, 2, — *dē cōnātū* 276, p 1, pri sosledici časov 294, p 1.
praestō 201, — *mē* 204, *f* in p.
praesum 227.
praeter 163, 18.
praeterit mē 199.
praeteritus 116.
praetermittō nihil, quīn 308.
praetervehor 208.
prānsus 117.
precor 203, 1, *c*, p.
prīmum vēr 182, 2, p 2.
priusquam 317.
prīvō 240
prō 164, 5. = za, 231 p.
proficīscor 246.
prohibeō abl. ali *ā* 239, — *nē* (*quōminus*) 304, z inf. (in akuz) 304, p 1, z 2 objekt. (akuz. in inf) 324, p. 3.
proinde = zatorej 345, — *ac sī* 315, 2, — *ac* (*atque*) 315, 1, do, — *quasī* 315, 2, p 2.
prolēpsis 299, p 2.
prōnōmina v. zaimki.
prope 163, 19, pri indik. 281, 3, *prope est, ut* 306, 3, *b*
properō z inf 324, *b*.
propinquus z gen. 224, p 3.
propior 224, p 6.
propius 224, p 6.
prōpōnō z gerund. 204, *j*.
proprius z gen. 224, p 5.
propter 163, 20.
prōspiciō 231, z *ut* (*nē*), 303, 2.
prōvideō 231, z *ut* (*nē*), 303, 2.
proximē 224, p 6.
proximus 224, p 6.
prūdēns 218.
pudet 222, z inf. 323, 2.
puto z 2 akuz. 204, *c*, z gen. poss. 215, *pretiī* 217.
putor z inf. in nom. 325, 3, z 2 nom. 181, 2, *c*.

Quā 252, *b*, do.
quaerō 203, 1, *d*, p 1.
quaeso, quaesumus 156, pri imp. 286, p 2.
quamdiū 316, II.
quam ob rem 345, p.
quamquam 314, I — v glavnih stavkih, 314, I p.
quamvīs 314, III, 1 in p.
quandōquidem 309.
quantō — tantō abl. *mēns*. 249.
quantum scio 320, 1, p 2.
quāpropter 345, p.
quārē 310, 2. p, 345, p.
quasi 315, 2, pri predikatniku 190, p 2, ironično in *proinde quasi, quasi vērō* 315, 2, p 2.
que 341, 2.
queo, nequeō **149.**
queror 198, z inf. in akuz. 328, 2, — *quod* 309, 2, *a*.
quī = *quōmodo* 92, p 1.
quī v posledičnih relativnih st. 320, II, namernih 320, III, 2, vzročnih 320, III, 3, pogoj. 320, III, 1, dopustnih 320, III, 4.
quia 309.
quīdam 270, 2.
quidem 343, 6, p.
quīn 307 s, *nōn quīn* 310, 1.
quippe quī 320, III, 3, p.

quis est, quī 320, II, 2.
quisquam 93, 3.
quisque 270, 3.
quō da (s)tem 302, *nōn quō* (*nōn*) 310, 1.
quō — eō abl. *mēns.* 249.
quoad 316, II in III.
quod 309, 1. in 2., *nōn quod, nōn eō* (*ideō*), *quod, nōn quod nōn* 310, 1.
quod sciam itd. 320, 1, p 2.
quōminus 304.
quoniam 309, 1.
quoque 341, 4.
quotusquisque est, quī 320, II, 2.

Ratiōne na način 250, p 2.
ratus misleč 329, p 2.
recipiō 246.
recordor 220, p.
rēctā 252, *b.*
recūsō, nē 304, *nōn recūsō, quōminus* 304, *quīn* 308, z inf. 304, p 1.
reddō z 2 akuz. 204, *b,* in p.
redimō z gen. pretii 217, *b.*
redundō 246.
referciō 246.
rēfert 223.
refertus 218, p 1.
relinquitur, ut 306, 3, *b.*
relinquō 237 in p, z gerund. 204, *j.*
reliquum est, ut 306, 3, *b.*
reminīscor 220.
reperiō z 2 akuz. 204, *e.*
reperior z inf. in nom. 325, 4, p 1, z 2 nom. 179, 2, *c.*
reperiuntur, quī 320, II, 2.
repōscō 203, 1, *b.*
reprehendō 309, 2, *b.*
rēs ita sē habet, rēs mihi est tēcum 178, p.
restat, ut 306, 3, *b.*
retinērī nōn possum, quīn 308.
rīdeō 198.
rogo 203, *c* in *d* in p 2.
rūs sklad 256.

Sacer 224, p 7.
salvē itd. 155.
satus 242,
scelus est z inf. in akuz. 327, 1.
scio z inf. 324, 3, *scītō*(*te*) 286, 2, p 1.
scrībor z inf. in nom. 325, 4, p 1.
sector 197.
secundum 163, 21.
sed 343, 1, — *tamen* 343, 6.
segregō ab 239, p 2.
senex **33,** p.
sententiā 243, p 2.
separō ab 239, p 2.
sequitur, ut 306, 3, *b.*
sequor 197.
sēstertiūm 26, 4, *a.*
seu = sīve.
sī 311, *sī nōn* 311, p 1, *sī minus* 311, = če tudi 314, 2, *sī modo* 311; vselej če 312, 1.
sīgnificō z 2 akuz. 204, *e.*
silentiō 250, p 2.
similis 224, p 1.
simulac 318 in do.
simulatque 318 in do, 319, 1, p 2.
sīn (*autem*) 311.
sine 164, 8.
sinister kompar. 60, p.
sino 328, 4, *sinor* 325, 1, *sine* s konj. 303, p 4.
sīs = sī vīs 147, p, 286, p 2.
sīve (*seu*), *sīve — sīve* 342, 4, *sīve — sīve* z indik. 281, do 2.
sōdēs 286, p 2.
solitus običavajoč 329, p 2.
sortior 198.
sortītō abl. absol. 332, p 3.
spē celerius 344, p 4.
speciē na videz 250, p 2.
spectō 198, — *id, ut* 303, 2.
spērō 198, s fut. inf. 328, 1, p 3.
spēs est 327, 1.
spoliō 240.
sponte 250, p 2.
statuō, ubi? 253, z inf. 324, 2, z gerund. in inf. 303, p 2.
stō z abl. (gen.) *pretiī* 217 *b, stat per mē, quōminus* 304, p 2, *ab aliquō* 258, 1.
studeō z akuz. 202, 3, z dat. 206, z inf. 324, 1.
studiōsus z gen. 218.
sub 165, 2.
subeō 201.
subiciō 227.
subter 165, 4.
succēnseō v. *suscēnseō.*
summus mōns 182, 2, p 2.
sūmō z 2 akuz. 204, *d,* v pas. z 2 nom. 179, 2, *c.*
sunt, quī 320, II, 2.
supellex 41, 3.
super 165, 3.
superbus 245 *b.*
superest, ut 306, 3, *b.*
superlātivus v. superlativ.
superstes 224, p 5.
supplicō 228.
suprā 163, 22.
suprēmum est, ut 306, 3 *b.*
sūs **40.**
suscēnseō z dat. 228, — *quod* 309, 2, z inf. in akuz. 328, 2.
suscipiō 198, z gerund. 204 *j.*

Taedet 222.
tamen 343, 6.
tametsī 314, 2.
tamquam (*sī*) 315, 2, pri predikatniku 190, p 2.
tangō z akuz. 198.
tantī — quantī 218 in 219.
tantīdem 218.
tantum abest, ut — ut 306, 3, p 1.
Tempē 59, 5.
temperō 231, *b, temperāre mihi nōn possum, quīn* 308.
tempus z gerund. 335, — *est* 327, 1.
teneō mē nōn, quīn 308, — *memoriā* 246, s partic. 204, *i.*
tenus 164, 7.
terrā marīque 252, 2, do.
testātus 115.
testimōniō 243, p 2.
timeō z akuz. 198, sklad 231, — *ut* (*nē*) 305, z inf. 305, p 1.
timor, in timōre sum, ut (nē) 305.
tōtus v abl. 252.
tractō 198.
trāditur, trāduntur 325, 4.
trādō z gerund. 204, *j.*
trādūcō 200, p 1.
trāicīō 200, p 1.
trāns 163, 25.
trānsportō 200, p 1.
trāxe 126, 7.
tribuō z dat. pred. 236.
tueor (*tūtus*) *ab* 239, p 3

Ubi z gen. 214, *f*, = temporalni veznik 318 in do, 319, p 2, *ubi prīmum* 318
ulcīscor 197, p 3.
ullus 93, 4.
ultrā 163, 24.
usū venit, ut 306, 3, *a.*
usus poslužujoč se 329, p 2.
ut = (kakor) na primer 315, 2, p 4.
ut pri predikatniku 190, p 2.
ut, (*ut*) *nē* v fin stavkih 301, *ut nōn* 301, p, *ut nōn dīcam* 301, p, *ut* = *nē nōn* 305, *ut, ut nōn* v posl. st. 306, *ut nōn* = *quīn* 307, *ut explicātīvum* 306, 3, p 4, *ut concessīvum* 314, III, 1, *ut* v nevoljnih vpraš. 285, p.
ut (*temporāle*) 318 in do, 319, p 2.
ut prīmum 318.
ut — sī 315, 2.
uterque 93, 13; 214, p 1.
utilis 224 p 8, s sup, na *-ū* 243, p 3.
ūtilius est indik. za slov. kondic. 281, 1.
utinam, utinam nē 291, *b.*
ūtor 247 in p.
utpote quī 320, III, p.
ut quī 320, III, p.
utrum — an 289, 300.

Vaco 231 in 241.
vacuus 240.
valē itd. **155.**
ve 342, 3.
vehor equō 246.
vel, vel — vel 342, 2.
velim, vellem s konj. 283, 2.
velut = na primer 315, 2, p. 4, — *sī* 315, 2, pri predikatniku 190, p 2.
vēndō 217 *b.*
veniō z dat. 237.
venit mihi in mentem 220, p.
verba anomala 144, — *impersōnālia* 157, — *verbalia* 173, — *dēnōminātīva* 173, — *affectuum* 309, 2, — *pōstulandī* 303, 1, — *cūrandī* 303, 2, — *efficiendī* 303, 3, — *dīcendī in sentiendī* 328, 1.
vereor z akuz. 198, — *ut* (*nē*) 305, z inf. ib. p 1.
veritus boječ se 329, p 2.
vērō 343, 1.
versus 163, 23 in p.
vertō z dat. pred. 236.
vērum 343, 1, — *tamen* 343, 6.
vēscor 247.
vestrī **82.**
vestrum **82.**
vetō 328, 4, *vetor* 325, 1.
vetus kompar. 60, p, superl. 62, p.
vī 250, p 2.
vīcīnus z gen. 224, p 3.
videō, ut 303, 2, z inf. in akuz. 328, 1, p 1, s partic. 204, *g.*
videor 325, 2, s poses. gen. 215, (*mihī*) *videor, vidētur* = *placet, ut videor* 325, p 2.
vīn 147, p.
vincō z abl. instr. 246.
vīs **41**, 4.
vitiō 250, p 2.
vītō 197.
vituperō, quod 309, 2, *b.*
vīvō z abl. instr. 246.
vocor z 2 nom. 179, 2, *c, quī vocātur* 330, p 2.
volo **147,** s konj. 303, p. 4 z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3.

Corrigenda.

Beri:

§ 32, 2:	*fem.;*	mesto	*fem.*
§ . . . 34, do:	*lāc*	„	*lac*
§ 39:	*vectīgālis* (*-ī*)	„	*vectigalis* (*-ī*)
§ 49:	*frūct-* (v vseh oblikah)	„	*fruct-* (v vseh oblikah)
§ 55, 1:	zvečer;	„	zvečer.
§ . . 142, do:	*mentior*	„	*mentīor*
§ 198:	*dēsīderō*	„	*dēsīdērō*
§ 218:	*cupidus hónōris*	„	*cupidus, honōris*
§ 224, prip. 6:	*sedēbam.*	„	*sedēbam*
§ 229, prip. 1:	*commeātū*	„	*commeatū*
§ 242:	*ortus ab*	„	*ortus ab*)
§ . 246 prip.:	abl. *cōpiae*	„	abl *cōpiāe*
§ . . . 266, *a*:	*oni,*	„	*oni.*
§ . 315, prip.:	*praeter*	„	*praēter*
§ . . . 340, 2:	*quam* (=	„	*quam* =
stran. . . 220:	[§] 349	„	[§] 341